Tibeto Mirusiųjų knyga

OBUOLYS

Šiandieniniame pasaulyje randasi vis daugiau žmonių, nusivylusių materializmo filosofija ir besidominčių mirtimi, tiksliau – pomirtiniu gyvenimu. Kiekviena tauta turi savus pomirtinio gyvenimo vaizdinius. Tibetiečiai jį ypač išsamiai aprašo TIBETO MIRUSIŲJŲ KNYGOJE, kuri skaitoma prie mirusio žmogaus, tikint, kad kurį laiką jo sąmonė dar neišeina iš kūno ir kad jis girdi skaitovo žodžius. Ši knyga tibetiečiams yra vadovas, leidžiantis nepaklysti mirties ir atgimimo tarpsnyje (bardo). Giliausias koncepcinis jos pagrindas – didžiojo pirmapradžio tobulumo (dzogčeno) filosofija, kurios esminis teiginys – visos būtybės yra nuo pat pradžių nušvitusios, tereikia atskleisti savo (budhos) prigimtį. Šį mokymą į Tibetą VIII amžiuje atnešė Guru Padmasambhava, kuris laikomas ir TIBETO MIRUSIŲJŲ KNYGOS autoriumi. Aišku, pats jis šios knygos nerašė – tik perdavė jos mokymą, su kuriuo ir supažindiname skaitytojus šiame vertime.

Algirdas Kugevičius, knygos vertėjas iš tibetiečių kalbos

Tibeto Mirusiųjų knyga

Iš tibetiečių kalbos vertė
ALGIRDAS KUGEVIČIUS

OBUOLYS

Maldos 221
Budhas ir bodhisatvas į pagalbą kviečiančioji malda 223
Malda, apsauganti pomirtiniame tarpsnyje nuo baimės 225
Esminiai šešių *tarpsnių* posmai 229
Malda, išvaduojanti iš pavojingo *bardo* tako 232

Pagalbiniai tekstai 237
Savaiminis išsilaisvinimas pastebint artėjančios mirties ženklus 239
Gryno suvokimo atskleidimas – savaiminis išsilaisvinimas atvira įžvalga 269

Priedai 291
Sąmonės perkėlimas – pabudimas nemedituojant 293
Sadgju tradicijoje praktikuojamas sąmonės perkėlimas 295

Žodynėlis 303

Paaiškinimai 327

Vertėjo naudota literatūra 343

Papildoma literatūra 345

PRATARMĖ

Tibeto budizmo mokymuose, tiesiogiai susijusiuose su mirtimi, aiškinamos individualios pasiruošimo mirčiai praktikos ir įvairios pagelbėjimo mirusiesiems metodikos, kurias trumpai galima pavadinti „mirusiojo vadovais“. Šie remiasi tikėjimu, jog mirusysis gali girdėti ir įgyvendinti su juo dvasinį ryšį turėjusių gyvųjų pamokymus. Geriausia, jeigu pamokymus jam skaito Lama, dvasios brolis ar artimas draugas.

Vienas pagrindinių tekstų rinkinių, skirtų mirusiems ir besiruošiantiems šviesiai sutikti mirtį, vadinamas „Giliaisiais mokymais apie savaiminį išsilaisvinimą medituojant ramiąsias bei niršiąsias dievybes“. Jis priskiriamas garsiajam VIII a. Mokytojui Padmasambhavai, Guru Rinpočė, kilusiam iš slėpiningosios tantrinių mokslų šalies Odijanos. Šiam rinkiniui priklauso ir garsioji „Tibeto mirusiųjų knyga“. Pirmą kartą ją į anglų kalbą išvertė tibetietis Lama Kazi Dawa-Samdupas, o redagavo jo mokinys W. Y. Ewans-Wentzas, kuris pritaikė tokį pavadinimą, remdamasis anksčiau išleista „Egipto mirusiųjų knyga“. Tibe-

tiškojo originalo pažodinis sutrumpintas pavadinimas – „Išsilaisvinimas [pomirtiniame] tarpsnyje klausantis [pamokymų]" (*Bardo Tiodol*). Kaip ir kitus minėto rinkinio tekstus, Guru Rinpočė Tibete (Gampodaro kalne) paslėpė šį apokrifinį „lobį" (*termą*), kurį XIV a. rado Kagju tradicijos *joginas** *tertonas* („lobių radėjas") Karmalingpa. Vėliau *Bardo Tiodolas* įtrauktas į Senosios (*Njingmos*) tradicijos raštų kanoną.

„Tibeto mirusiųjų knyga" praneša laimingą žinią – mūsų dvasioje glūdi ne „pirmapradė nuodėmė", o Šviesa, atsiskleidžianti prieš pat mirtį ir po mirties. Kitaip tariant, šis „mirusiųjų vadovas" remiasi dzogčeno („didžiojo tobulumo") mokymu apie pirmapradę tyrą visų gyvų būtybių prigimtį. Dzogčeno esmę turbūt geriausiai išsakė pats Guru Rinpočė Padmasambhava savo veikale „Gryno suvokimo atskleidimas – savaiminis išsilaisvinimas atvira įžvalga", kuris kaip pagalbinis *Bardo Tiodolo* tekstas pateiktas šioje knygoje.

Siaurąja prasme *bardo* (pažodžiui „tarpsnis") – tai būvis, įsiterpęs tarp dviejų gyvenimų, trunkantis nuo mirties iki atgimimo. Tačiau šis žodis turi ir platesnę prasmę. Juk Tibeto budizmo tradicijos visą (ne tik pomirtinę) būtį skirsto į keturis pagrindinius *tarpsnius* – Gyvenimo, Mirties prieangio, Esmės ir Tapsmo. Gyvenimo *bardo* talpina dar du *tarpsnius* – Meditacijos ir Sapnų. Taip susidaro šventuosiuose tibetietiškuose tekstuose dažnai minimi „šeši *tarpsniai*". „Tibeto mirusiųjų knyga" supažindins skaitytojus su Mirties prieangio *tarpsniu* ir pomirtiniais Esmės bei Tapsmo *bardo*.

---

* Seku sankritą – *yogin, yoginī*, tad tekste atsisakau lietuviškų žodžių „jogas" ir „jogė". (*Vert. past.*)

Mirties prieangio ***tarpsnis*** apima laiką nuo mirties požymių pasireiškimo iki „vidinio“ (t. y. subtiliojo kūno) kvėpavimo sustojimo. Tuo metu mirštantysis regi pirmąsias mirties vizijas. Artėjant mirčiai paprastas žmogus patiria stiprias kančias – ir fizines (dėl visiško kūno „stichijų“ pusiausvyros sutrikimo), ir dvasines (nes nebegali savęs valdyti, ir jam kyla nerimas). „Saulės ir mėnulio jungties didžiojo slėpinio tantroje“ (priklausančioje dzogčeno mokymams) išsamiai aprašytas dvidešimt vienas pagrindinis artėjančios mirties požymis. Kai kurie jų tokie: pabalusios panagės (rodo, jog sutrikusi periferinė kraujo apytaka); pablankusi akies rainelė; pasišiaušę pakaušio plaukai; dingęs duslus ūžesys, paprastai girdimas užsikišus ausis; auštant atsigulus nugara į saulę, nesimato įprastinio kvėpavimo garo; dešinę ranką priglaudus prie kaktos ir žvelgiant į šviesą, juntama, kaip trūkinėja pulsas.

Tibete labai paplitęs būdas nustatyti, ar greitai ateis mirtis, vadinamas „gyvybės kontūrų tikrinimu“. Jį taikant žiūrima, ar pavidalas, „atsispindėjęs“ giedrame danguje po ilgo telkimosi į savo šešėlyje užrašytą raidę „A“, išlaiko visas dalis ir t. t. Šis tikrinimas smulkiai aprašytas šios „Mirusiųjų knygos“ pagalbiniame tekste, aiškinančiame artėjančios mirties ženklus.

Paties mirimo stadijos (susijusios su grubiuoju kūnu), kurių požymius mirštančiajam dera žinoti (priešingu atveju, juos turi kas nors priminti), idant laiku būtų galima imtis toliau apibūdinto sąmonės perkėlimo (*phovos*), yra šios:

1) Visiškas pojūčių susilpnėjimas.

   Pavyzdžiui, girdisi balsai, bet neįmanoma atskirti žodžių; įžvelgiami tik daiktų kontūrai – nesimato atskirų bruožų ir t. t.

2) Kūno stichijų (elementų) „tirpimas".

Kitaip tariant, žmogaus kūną sudarančios energijos būviai („elementai", „stichijos") šioje stadijoje ima pereiti į vis subtilesnes savo esmes.

Žemės stichijai „tirpstant" *vandenyje*, kūnas praranda jėgas – nebeįmanoma atsistoti, sunku net nulaikyti galvą. Rodos, tartum kristumei į bedugnę arba kažkas (lyg užgriuvęs kalnas) labai slėgtų. Norisi prašyti artimųjų, kad pakeltų ir padėtų daugiau pagalvių. Veidas bąla, įdumba skruostai, dantys pasidengia juosvomis dėmėmis. Darosi vis sunkiau atsimerkti ir užsimerkti. Kyla didis nerimas, paskui apima snaudulys. „Slaptasis", prote pasireiškiantis, *žemės* „tirpimo" ženklas – mirgančio miražo regėjimas.

Vandeniui „tirpstant" *ugnies* stichijoje, iš šnervių ima gausiai tekėti tąsios gleivės, iš burnos – seilės, o iš akių – ašaros. Kartais nebegalima sulaikyti išmatų bei šlapimo. Neįmanoma pajudinti liežuvio, išdžiūsta burna, gerklė, akys. Juntamas didžiulis troškulys, ir krečia drebulys. Labai susilpnėja kraujo apytaka. Ima tiesiog jaustis mirties „kvapas". Mainosi skausmas ir pasitenkinimas, karštis ir šaltis. Apsiblausia protas, žmogus tampa labai nervingas, kyla nevilties jausmas. Kai kuriuose tibetietiškuose šaltiniuose minima, jog atrodo tarytum skęstum vandenyne arba neštų srauni tėkmė. „Slaptasis" *vandens* tirpimo ženklas – rūko su dūmiškomis srovelėmis regėjimas.

Ugnies stichijai „tirpstant" *ore*, visiškai išdžiūsta gerklė ir nosis. Juntamas šaltis. Kūno šiluma paprastai nyksta pradedant nuo kojų iki širdies (jei žmogus nebuvo piktadarys; nes šiam pirmiausia, sakoma, ima šalti galva). Įkvepiamas ir iškvepiamas oras atrodo šaltas. Nebeįstengiama nieko valgyti ir gerti. Protas

kartais prašviesėja, kartais apsiblausia. Neprisimenama artimųjų vardų arba jie visai neatpažįstami. Gali atrodyti, lyg apėmė ūžianti liepsna. *Ugnies* tirpimo *ore* „slaptasis" ženklas – „žiežirbų", „jonvabalių" regėjimas.

Orui „tirpstant" sąmonės *erdvėje*, darosi vis sunkiau kvėpuoti, akys užvirsta aukštyn, neįmanoma pajudėti. Regėjimas aptemsta – viskas atrodo lyg pasklidusi dėmė. Pasireiškia haliucinacijos. Jeigu gyvendamas žmogus elgėsi nedorai, jis regi košmariškus dalykus, o jei buvo doras, gali išvysti palaimingas, „dangiškas" vizijas. Šioje mirimo stadijoje atrodo tarytum neštų viesulas, apėmęs visą pasaulį, o „slaptasis" jos ženklas – liepsnos regėjimas.

Įkvėpimai vis trumpėja, o iškvėpimai ilgėja, kol staiga kvėpavimas liaujasi. „Patenkama" į vadinamąjį „mirties prieangį", kuriame paprasti meditaciją praktikavę žmonės išbūna apie dvidešimt minučių. Tačiau šventuosiuose raštuose – sūtrose ir tantrose – tvirtinama, jog dauguma nepraktikavusiųjų patiria gilų apalpimą, ir sąmonė dar nepalieka kūno tris su puse paros.

Esmės (*dharmatos*) *bardó* – tai pomirtinis būvis, kuriame išliekanti individo subtilioji sąmonė atskleidžia savo „archetipus" (pirmavaizdžius). Jų esmė – Vaiskioji Šviesa, pasireiškianti garsais, spalvomis ir spinduliais. Visos šio *tarpsnio* vizijos smulkiai aprašytos pačiame *Bardo Tiodolo* tekste. Jeigu mirusysis tuose vaizdiniuose (jų pavidalai priklauso nuo kultūros bei religijos „šaltinių", iš kurių velionis „gėrė") neatpažįsta tikrojo savo dvasios „veido" – Vaiskiosios Šviesos, tai įgyjamas vadinamasis „dvasinis kūnas" (kurį galima vadinti „vėle"), ir prasideda į atgimimą vedantis Tapsmo *bardo*.

Tapsmo *bardo*, prie atgimimo priartėjusiame pomirtiniame tarpsnyje, mirusiųjų valdovas Jama vykdo mirusiojo „teismą", po

to šis mato įvairias baisias vizijas ir regėjimus, pranašaujančius gimimą vienoje ar kitoje sferoje. Visus šiuos regėjimus sukelia ankstesnių darbų (karmos) pėdsakai sąmonėje. Tapsmo *bardo* baigiasi vienoje iš šešių būties sferų, įžengiant į Gyvenimo *bardo.*

„Mirusiųjų knygoje“ ir kituose tantriniuose budizmo tekstuose minimos „penkios išmintys“ – tai penkeriopa Nušvitusio žmogaus, budhos, sąmonė. Ji yra: Tikrovę (reiškinių esmę) suvokianti; Veidrodinė (visus reiškinius atspindinti); Esminį reiškinių tapatumą reginti; Atskirybes įžvelgianti; Veiklioji (būtybėms pagalbą teikiančius apsireiškimus kurianti ir t. t.). Pasak dzogčeno, subtiliausiame lygmenyje šią penkeriopą sąmonę turi visos būtybės, ir jos šviesos (mėlyna, balta, geltona, raudona, žalia) regimos Esmės *tarpsnyje.* Mirusiajam, idant pasiektų išsilaisvinimą iš sansaros, tereikia atpažinti, kad šios šviesos yra jo sąmonės energijos apraiškos. Penkios išmintys siejamos su Penkių Giminių Budomis, kuriuos Vakaruose įprasta vadinti Dhjani Budomis: Vairočana, Akšobhja, Ratnasambhava, Amitabha ir Amoghasidhiu. Šie budhos – tai penkios individualaus būties srauto elementų grupės (*skandhos*: sąmonė, „materija“, jutimai, suvokimai, paskatos), perkeistos į savo grynas pirmaprades esmes, o jų dieviškosios palydovės – pirmapradės elementų (erdvės, vandens, žemės, ugnies, oro–vėjo) galios. Kartu su palydovais visos šios „ramiosios dievybės“ Esmės *bardo* būvyje išnyra iš mirusiojo širdies *čakros* (dvasinės energijos *centro*). Iš gerklės *čakros* išnyra Pažinimo saugotojai (*vidjadharos*), o iš galvos – „niršiosios dievybės“. Tokias mūsų pirmapradės sąmonės aspektų bei pasireiškimų formas, konkrečias dievybes su atributais, kokios aprašytos *Bardo Tiodole*, tikriausiai regi tik tie, kurie meditavo „Šimto ramiųjų ir niršiųjų dievybių Mandalą“, priklau-

sančią senajai (Njingmos) Tibeto budizmo tradicijai. Tačiau šių dievybių „neformiškos“ (subtilios energijos) esybės būdingos visiems tikėjimams, religijų sekėjams, visoms būtybėms, nors ir pasireiškia įvairiomis formomis. Apie šios kosminės Mandalos penkias „ašis“ ir „pastovumą“ tikriausiai kalbėjo ir Jėzus, sakydamas mokiniams: „Iš tiesų rojuje turite penkis medžius, kurie nejuda nei žiemą, nei vasarą, ir lapai nenukrinta. Tas, kuris pažins juos, neragaus mirties.“*

Bardo Tiodole minimos šešios – dievų, pusdievių, žmonių, gyvulių, alkanų dvasių ir pragaro kankinių – sferos (*lokos*) yra laikomos kolektyvinės karmos (visų būtybių valios impulsų „pėdsakų“) sukurtais matmenimis, kurie tiksliau vadinami „karminio regėjimo laukais“. Kiekvienas toks „laukas“ turi būdingą žalingą emociją, kuri iš esmės jį sukūrė ir po mirties į jį veda būtybes.

Dievų pasaulis – egoizmo pasekmė. Dangaus gyventojai pasinėrę į jausminius malonumus, susitelkę į savo asmenybę, estetinį mėgavimąsi. Būdami prie dangiškų malonumų labai prisirišę, jie ypač skaudžiai ir ilgai kenčia prieš mirtį. Dievų matmens ženklas *bardo* būvyje – blausi balta šviesa, pasireiškianti kartu su ryškiu mėlynu Tikrovės sferos (*dharmadhatu*) išminties spindesiu, tvieskiančiu iš Vairočanos širdies.

Pragarai (budizmo skirstomi į karštuosius ir šaltuosius) – neapykantos, pykčio pasekmė. Šio kankinančio būvio ženklas *bardo* vizijose – pilkšva, dumsi šviesa, pasirodanti kartu su baltu Veidrodinės išminties spindesiu, sklindančiu iš Vadžrasatvos Akšobhjos širdies.

---

* Filosofijos istorijos chrestomatija. Viduramžiai. Evangelija pagal Tomą. Vilnius, 1980. P. 58–59, 19 pastraipa.

Žmonių būvis – išdidumo, puikybės pasekmė. Didžiausia žmonių kančia – kankinantis triūsas užsidirbant lėšas pragyvenimui. Jų pasaulis *bardo* regėjimuose švyti blankiai mėlynai, ir tuo pat metu Ratnasambhavos širdis spinduliuoja geltoną Esminio vienodumo išmintį.

Alkanų dvasių (*pretų*) matmuo – aistringo prieraišumo, godumo, šykštumo pasekmė. *Pretos* vaizduojamos kaip žmogų primenantys padarai didžiuliu pilvu ir adatos skylutės dydžio gerkle. Alkanos dvasios visą laiką kenčia baisų alkį ir vos gali praryti sunkiai rastą „maistą" – įvairius nešvarumus, kurie pilve dargi užsiliepsnoja. *Bardo* regėjimuose jų pasaulis pasirodo kaip blankiai gelsvas švytėjimas, lydintis ryškiai raudoną Įžvalginės išminties spindesį, tvieskiantį iš Amitabhos širdies.

Pusdievių (*asurų*) matmenį nulemia pavydas. Jie amžinai kovoja su dievais dėl nemirtingumo vaisių ir šioje kovoje patiria įvairių sužalojimų. *Asurų* matmens šviesa *bardo* regėjimuose – blankiai rausva, pasireiškianti kartu su žaliu Veikliosios išminties žėrėjimu, sklindančiu iš Amoghasidhio širdies.

Gyvulių sfera – nežinojimo, bukumo pasekmė. Gyvulius išnaudoja žmonės – naikina juos ir muša. Gyvulių pasaulio *bardo* būvis sušvinta blankiai žaliai; tuo pačiu metu ryškiai spindi visos penkios budhos išmintys.

Žinomiausias būdas, gelbėjantis žmogų nuo baisaus pomirtinio *tarpsnio*, – sąmonės perkėlimas (*phova*). Yra įvairių sąmonės perkėlimo praktikų, kurių pagrindinės trys: sąmonės įvedimas į pirmapradžio Budrumo (*rigpos*) erdvę (tai sugeba tik gabiausieji, o sąmonė iš esmės niekur neperkeliama), „įvilkimas" į daugiausiai medituotos dievybės (*jidamo*) pavidalą ir perkėlimas į

kokią nors dangiškąją sferą. Pastarasis, „tradicinis“, *phova* praktikuojamas prižiūrint patyrusiam Mokytojui ir įveiksminamas tik prieš mirtį – tuo metu, kai vyksta minėtas *žemės* elemento (stichijos) „tirpimas“. Jeigu būtų įvykdytas anksčiau, jis prilygtų savižudybei, kuri budizmo laikoma (išskyrus kai kuriuos atvejus) nedoru poelgiu, taigi kuria blogą karmą.

Paprastą esminę *phovos* praktiką, kurią šiuolaikinis dzogčeno Mokytojas Sogjalas Rinpočė pataria vykdyti visiems pasitinkantiems mirtį, sudaro: šviesios Esybės, kuria labiausiai tikima, vizualizavimas priešakyje; gyvenant padarytų blogų darbų („nuodėmių“) išvalymo ir palaiminimo prašymo malda; apsivalymas iš tos šviesios Esybės sklindančiais spinduliais; išnirimas šviesos pavidalu iš savo kūno ir sutapatinimas su vizualizuojama Esybe.

Du ritualiniai *phovos* tekstai pateikti šios knygos prieduose.

Laimingiausia mirtimi, kokią tik galima įsivaizduoti, budizmas laiko visiškai neprieraišų, ramų, Tiesos regėjimo šviesos nutviekstą išėjimą iš šio pasaulio Pabudusioje būsenoje. Dvasios ugdymo tradicija liudija, jog pabudę, nušvitę Mokytojai išeina dvejopai: palikdami kūną ir nepalikdami. Kūno palikimas labiau įprastas tiems nušvitusiems, kurie, sekdami bendrąja mahajana (*paramitajana*), siekia pabrėžti visų reiškinių nepastovumą ir padėti paprastiems tikintiesiems, nesugebantiems medituoti, kad šie, gerbdami šventuosius palaikus, sukauptų dvasios nuopelnų. O mirusio kūno ištirpdymas pirmapradėse jo elementų šviesose, paverčiančiose jį Vaivorykštiniu arba Šviesos Kūnu, būdingas slaptosios mahajanos (*vadžrajanos*) ir dzogčeno meistrams, savo „mirtimi“ natūraliai rodantiems pergalingą žmogaus dvasios galią.

Teigiama, jog ryžtingiausieji gali pasiekti Pabudimą per vieną gyvenimą, tačiau daugelis mūsų, praktikuojančių dvasinius mokymus, gal ir nesugebės šito padaryti... Nors laiminga, šviesaus budrumo lydima mirtis nėra tikslas, o tik dvasios ugdymo pasekmė, labai svarbu mirties valandą sugebėti sutelkti dėmesį į amžinus dalykus ir baigti šį gyvenimą ramiai, jaučiant dvasios palaimą netgi tada, kai dėl ankstesnės blogos karmos tenka sunkiai sirgti. Didis tibetiečių Mokytojas, Gelugo tradicijos pradininkas Conkapa (1357–1419), sako: „Reikia džiaugtis mirtimi tarytum grįžtant į tėvų namus." Aišku, šitaip džiaugtis gali tik tie žmonės, kurie prieš mirtį jaučiasi gyvenę prasmingai ir nėra prisirišę prie savo darbų bei turtų.

Tačiau Padmasambhavos „laimingo pomirtinio kelio vadovas" (šioje pratarmėje taip vadinamas) byloja, jog kitiems padedant galima net po mirties pasiekti išsilaisvinimą iš „vargo rato" (sansaros) arba, blogiausiu atveju, sėkmingiau atgimti.

Reiškiu nuoširdžią padėką Rimė (nešališkos) tradicijos mokytojui, dzogčeno Meistrui Namkhai Norbu Rinpočė, kuris 1992 metais didelę grupę lietuvių mokinių įvedė į Didįjį Pirmapradį Tobulumą (dzogčeną). Jo Įvedimo pažadinta įžvalga leido man naujai atskleisti skaitytojams nemažai svarbių šios knygos tibetietiškų šaltinių sąvokų.

Dėkoju už „Tibeto mirusiųjų knygos" įvadinį žodį jaunajam Njingmos (Senosios) Tibeto budizmo tradicijos Mokytojui Rigdzin Namkha Gjaco Rinpočė, kurio puikių pamokymų 1999 metais klausėmės Lietuvoje.

Taip pat noriu netiesiogiai padėkoti Robertui Thurmanui už įdomią įžangą, kurią išvertėme iš *The Tibetan Book of the De-*

ad, transl. by Robert A. F. Thurman; Thorsons 1995. Mano manymu, kai kurie įžangos autoriaus „nukalti“ terminai pernelyg šiuolaikiški, vakarietiški, taigi sunkiai priimtini verčiant senus tibetietiškus tekstus. Tačiau su Sniegynų šalies kultūra nesusipažinusiems skaitytojams daugelis jo puikių minčių nuties tiltą į neįprastą „Tibeto mirusiųjų knygos“ pasaulį.

Tegul ši knyga, paremta daugiau nei tūkstantmete tibetiečių Mokytojų patirtimi, padės mums geriau suprasti mirtį, atminti ją ir šį pasaulį palikti laimingiems, tvirtai tikint pirmaprade savo dvasios Šviesa.

Vertėjas

Visą gyvenimą mokantis bei medituojant reikia gilinti savo dvasinę praktiką, stengtis ją įtraukti į gyvenimą ir atsikratyti visų abejonių, idant nerimastingą, sumaištingą mirties valandą galėtum pasinaudoti meditavimo patirtimi ir pasiekti Išsilaisvinimą.

Namkhai Norbu Rinpočė

Mirties akimirką įprastinis protas su savo paklydimais miršta, ir atsiskleidžia beribė, dangų primenanti mūsų sąmonės prigimtis. Ši esminė prigimtis yra viso gyvenimo ir mirties pagrindas. Ji tarytum erdvė apima visą visatą.

Sogjalas Rinpočė

LAMOS RIGDZIN NAMKHA GJACO ĮVADINIS ŽODIS

Tikiuosi, jog šis ankstyvosios Njingmos tradicijos tekstas – „Didysis Išsilaisvinimas pomirtiniame tarpsnyje klausantis [pamokymų]“, vertėjo Algirdo išverstas Vakaruose, iškilnioje Lietuvos šalyje, bus naudingas daugeliui vakariečių. Kokia gi jo esmė?

Pabudimas pasiekiamas gyvenimą paverčiant Nirmanakaja, pomirtinį tarpsnį – Sambhogakaja, o mirtį – Dharmakaja.* Šis „Didysis *Bardo Tiodolas*“ yra tobula dvasinės praktikos pomirtiniame tarpsnyje metodika, sutelkianti dėmesį į mums, visoms gyvoms būtybėms, prigimtus Tris [budhos] Kūnus: proto neatskiriamos esybės, neaprėpiamos pirmapradės sąmonės *tuščią esmę* – Dharmakają, *aiškią prigimtį* – Sambhogakają ir jas abi sujungusią *atjautos energiją* – Nirmanakają.

Taigi nuoširdžiai džiaugiuosi, kad toks didis, išskirtinis mokymas verčiamas į kitas kalbas ir gali plisti.

Rigdzin Namkha Gjaco

---

* Minimi Trys budhos Kūnai (apimtys, matmenys) – „Pasireiškimo“, „Palaimos“ ir „Tikrosios Prigimties“, arba (kaip verčia Robertas Thurmanas) „Tiesos“. Rinpočė toliau paaiškina, kaip jie suprantami dzogčeno mokyme, sudarančiame „Tibeto mirusiųjų knygos“ pagrindą.

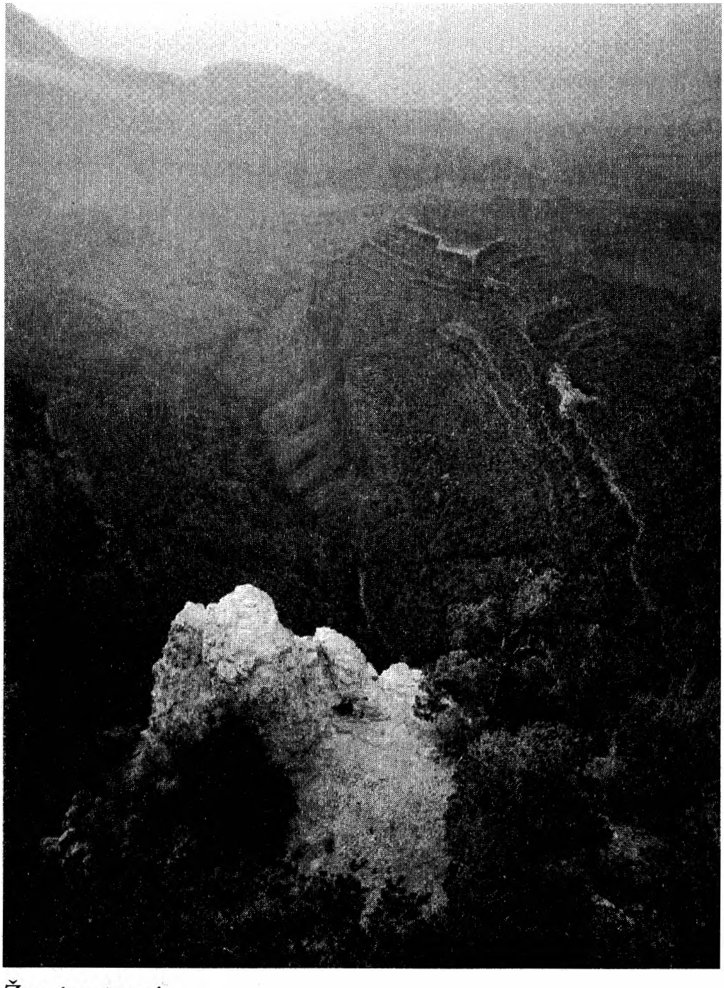

Žemės tarpsnis
Aivaro Mockaus nuotrauka

Robertas Thurmanas

PASIRUOŠIMAS DIDŽIAJAI KELIONEI

Įžanga

Robertas Thurmanas – Kolumbijos (JAV) universiteto Indijos-Tibeto budistinių studijų katedros vedėjas, kartu su draugais įkūręs pelno nesiekiančią organizaciją *Tibet House New York*. 35 metus jis buvo pirmasis Tibeto budizmo tradicijos vienuolis Vakaruose, Jo Šventenybės Dalai Lamos mokinys ir draugas. Jis yra kelių knygų, tarp kurių *Inner Revoliution* ir *Essential Tibetan Buddhism*, autorius. R. Thurmanas laikomas viena iškiliausių Amerikos budizmo asmenybių.

1 skyrius

PAGALBINĖS ŽINIOS

TIBETO ISTORIJOS METMENYS

Tibetiečiai savo šalį visada vadino *Bö*, kartais pridurdami *Khavačen* – „Sniegynų žemė“. Pirmosios rašytinės žinios apie Tibetą atsirado maždaug prieš 2300 metų, kai Vakaruose klestėjo Graikija, Indijoje – Maurijai, Kinijoje – Čžou imperija. Aštuonis amžius Tibetą valdė karvedžių dinastija. Ten viešpatavo animistinė religija, kuriai vadovavo šamanai. Tibetiečiai garbino gamtą, ypač kalnus ir dangų, turėjo požemio, žemės ir dangaus dievybių panteoną. Visuomenės gyvenimo centre buvo karališkoji šeima, kildinta iš dangaus. Rašoma, kad pirmieji septyni karaliai nusileido į žemę dieviškomis kopėčiomis, o kai ateidavo laikas mirti, pakildavo jomis atgal. Tačiau rūmuose kilus konfliktui, aštuntasis karalius nupjovė dangiškąją virvę, ir nuo to laiko Tibeto valdovai, panašiai kaip Egipto faraonai, buvo laidojami „piliakalniuose“ kartu su savo turtais bei žmonių palyda.

Ankstyvieji Tibeto valdovai gyveno Jarlungo slėnyje, nusidriekusiame į pietus nuo Cangču (Brahmaputros) upės, netoli dabartinio Cetango. Slenkant šimtmečiams, Tibetas prisijungė aplinkines gentis ir teritorijas, suvienijęs kaimynines kunigaikštystes į feodalinę valstybę su bendra teritorija, kalba ir religija. Valstybė užėmė apie milijono kvadratinių mylių plokščiakalnį 13 000–14 000 pėdų aukštyje virš jūros lygio. Gyvenimas

tokiomis sąlygomis reikalauja sudėtingos fiziologinės adaptacijos, ir gerai jaustis gali tik tie, kurie gyvena čia ištisomis kartomis.

Tibetiečių kalba priklauso tibetiečių–mjanmų kalbų grupei, kuri visai kitokia nei aplinkinėse žemumose gyvuojančių indų, dardų, tiurkų, mongolų ir kinų kalbų grupės.

Aukštikalnių kultūra skyrėsi nuo kaimyninių, žemumų, kultūrų savo „dvasine" orientacija. Gyvenimo trukmė čia šiek tiek trumpesnė, o didingas kalnų kraštovaizdis skatina susikaupti ir medituoti. Šamanizmo periodu toks dvasingumas buvo nukreiptas į žemiškus tikslus: karo pergales, sveikatą, turtų kaupimą, palikuonių gimdymą, taip pat į karalių kultą, kurį praktikavo šamanai. Jei karalius nusileido iš dangaus kaip dievybė, vadinasi, jis gali atnešti klestėjimą ir sukurti tvarką. Šamanai taip pat palaikė tą tvarką rūpindamiesi, kad dangaus, žemės ir požeminio pasaulio dievybės deramai sugyventų, kad seną karalių laikui atėjus pakeistų naujas. Tuo metu jiems būdavo privalu keliauti į mirusiųjų karalystę ir grįžti atgal; kelionės metu šamanai turėdavo suvaldyti mirusiųjų pasaulio chaosą ir neleisti jam išplisti gyvųjų pasaulyje, tvarkos sferoje.

Tibetiečių kultūra klestėjo daug amžių. Vėlsnieji žemumų valdovai į Tibetą įsiveržti negalėjo dėl jo geografinės padėties, ir šalis išvengė svetimos įtakos. Gyventojus užgrūdino kova su gamta. Šeštame amžiuje jie galutinai suvienijo aukštikalnių žemes ir tapo imperija, su kuria turėjo skaitytis žemumose įsikūrę kaimynai. Prieš juos tibetiečiai nuolatos rengdavo išpuolius, ir jų bijojo aplinkui gyvenusios Kinijos, Indijos, Turkijos, Persijos, Mongolijos tautos.

Septintojo amžiaus pradžioje, valdant Songcenui Gampo, imperija pasiekė natūralias savo plitimo ribas. Tibetiečių karo

vadai nebuvo suinteresuoti labiau skverbtis į žemumas. Songcenas Gampo feodalinį ekstremizmą pradėjo keisti į taikesnę visuomenę, pagrįstą gyventojų dvasingumo ugdymu. Jis susipažino su išorinio pasaulio civilizacijomis, taip pat su mahajanos budizmu, kuris tuo metu viešpatavo Indijoje, Šilko kelio šalyse, Centrinėje Azijoje ir Tangų dinastijos valdomoje Kinijoje. Songcenas Gampo pradėjo kultūrinės adaptacijos procesą. Jis į Indiją pasiuntė būrį išminčių studijuoti sanskritą. Jie taip pat turėjo sukurti Tibeto raštiją ir pradėti versti budizmo literatūrą. Vėliau Songcenas vedė devynias princeses iš kaimyninių šalių ir pareikalavo, kad kiekviena jų į Tibetą atsigabentų budistinių religinių atributų ir tekstų. Jis sukūrė tautos dvasingumą turėjusią palaikyti šventyklų sistemą, kurios centras buvo Džokangas ir Ramočė naujojoje sostinėje Lasoje.

Per kitus du su puse amžiaus jo pasekėjai tęsė kultūrinio atgimimo darbą: rėmė literatūros vertimus, kvietė į šalį mokytus žmones. Aukščiausią pakilimo tašką šis procesas pasiekė 790 metais, valdant Trisongui Decenui. Padedant indų adeptui Padmasambhavai ir vienuoliui Šantarakšitai, jis pastatė pirmąjį budistų vienuolyną Samjė. Jame pritaikyta Indijos budizmo universitetų struktūra. Prasidėjo šešiasdešimt metų trukęs žinių kaupimas. Be budizmo filosofijos ir psichologijos, čia studijuota matematika, poezija, medicina, valstybės valdymas, menas, architektūra. Buvo pakviesti mokslininkai iš Persijos, Indijos, Mongolijos, Uigūrijos, Kinijos, Šilko kelio šalių. Tibetiečiai, skverbdamiesi į žmogaus ir gamtos paslaptis, iš jų pasisėmė įvairių dalykų lyginimo bei derinimo patirties. Pavyzdžiui, nuo 830 metų Tibete dešimtmetį gyveno per šimtą iš aplinkinių šalių pakviestų gydytojų, kurie padėjo sukurti Tibeto medicinos

sistemą, sujungusią geriausias to laiko psichologijos, anatomijos, fiziologijos, neurologijos, chirurgijos, botanikos, chemijos ir mitybos žinias su budistine dvasios ugdymo praktika.

Po Samjė suklestėjimo prasidėjo neramumų laikmetis, kurį sukėlė aršūs valdovų bandymai įskiepyti budizmo normas visose gyvenimo srityse. Paplito politinės žmogžudystės, dinastija žlugo, valstybė suskilo, budizmas laikinai buvo išstumtas. Tačiau per kitą šimtmetį budizmo institucijos atsikūrė, radusios liaudies ir atskirų regionų valdovų paramą. Tibetiečiai vis labiau domėjosi budizmu, visoje šalyje kūrėsi vienuolynai, buvo baigti versti pagrindiniai budizmo tekstai. Nauja karalių dinastija, turinti centralizuotą valdžią, nebeiškilo. Karvedžių įtaką smarkiai ribojo budizmo neprievartos filosofija. Šalį valdė vietinių didikų šeimos, bet jos turėjo dalytis valdžia su vis stiprėjančiais vienuolynais.

XIII ir XIV amžiuje didžiąją Eurazijos dalį užvaldė Mongolijos imperija, kuriai formaliai priklausė ir Tibetas. Tačiau mažai kas pasikeitė – šalis buvo suskirstyta į trylika administracinių regionų, kuriuos valdė juose gyvenančios didikų šeimos kartu su vienuolynais. Viso Tibeto valdžią Chubilai Chanas formaliai patikėjo Sakjos hierarchijai ir Khono giminei, tačiau Sakjos hierarchas buvo daugiau dvasinis lyderis nei aktyvus valdytojas. XIV a. pabaigoje Mongolijos imperija suskilo, ir Tibete įsigalėjo vietinė Pagmodru dinastija. Tuo pat metu savo darbais garsėjo Lama Džė Conkapa. Didžioji maldų šventė, 1409 metais jo pastangomis surengta Lhasoje, pradėjo naują budizmo praktikos epochą. Taip pat jis pasiūlė Budhos Šakjamunio statulą Džokango šventykloje papuošti dangiškais pagražinimais, simbolizuojančiais amžiną Budhos buvimą. Nuo to laiko įsigalėjo

tradicija per kiekvienus Naujuosius mėnulio kalendoriaus metus susirinkti visai tautai ir dvi savaites melstis bei linksmintis. Miesto raktus įteikdavę vienuolynų vyresniesiems, ir visi kasdieniai reikalai sustodavę. Ši šventė buvo pagrindinis įvykis Tibete iki pat 1960 metų, kai ją uždraudė kinai.

XV ir XVI amžiuje Conkapos pradėtas atgimimas visiškai pakeitė Tibetą. Kūrėsi nauji vienuolynai, vis daugiau tibetiečių, ir vyrų, ir moterų, savo „laisvus ir brangius žmogiškus gyvenimus" skirdavo dvasiniam tobulėjimui ir nušvitimui. Visuomenės gyvenimas darėsi taikesnis, vietiniams valdovams vis sunkiau buvo surinkti savo kariaunas.

Vienas Conkapos mokinys, Gendun Drupas, buvo oficialiai išrinktas naujos Gelugo tradicijos vadovu. Jis garsėjo savo raštais, vienuolynų kūrimu, mokymais. Po jo mirties vienas berniukas, vos išmokęs kalbėti, paskelbė, kad jis yra Gendun Drupas. Po daugybės patikrinimų ir stebuklingų ženklų išties pripažinta, jog jis – to didžio mokytojo inkarnacija, todėl jam, Gendunui Gjaco, vėl buvo patikėta vadovauti tradicijai ir suteiktas atitinkamas išsilavinimas. Kita jo reinkarnacija buvo nustatyta taip pat pasikliaujant ženklais ir tikrinant sugebėjimus. Atgimėlis gavo vardą Sonamas Gjaco ir kai 1573 metais nuvyko į Mongoliją, imperatorius Altan Chanas jį pavadino Dalai Lama, Mokytoju – Išminties Vandenynu. Į istoriją jis įėjo kaip Jo Šventenybė III Dalai Lama.

XVII amžiaus pradžioje Tibetą vėl apėmė neramumai. Kai kurie vietiniai valdovai ėmė reikšti nepasitenkinimą didėjančiomis išlaidomis vienuolynų statybai ir didelės gyventojų dalies vienuolišku gyvenimo būdu. Šalis atsidūrė istorijos kryžkelėje. Vienas galimas raidos kelias – militaristinių tendencijų

stiprėjimas ir vienuolynų vaidmens silpnėjimas. Kitas – visam laikui atsisakyti prievartos, sudėti ginklus ir pasukti dvasios tobulinimo keliu.

1642-aisiais, praėjus maždaug tūkstančiui metų po Džokango pastatymo, V Dalai Lama (1617–1682) buvo karūnuotas kaip viso Tibeto valdovas. Jis Lhasoje suformavo „Gandeno rūmų pergalės" vyriausybę, kurią tibetiečiai laiko teisėta iki šių dienų. Didis Penktasis sukūrė unikalią valdžios struktūrą, pritaikytą labai specifinei Tibeto visuomenei. Ji tapo beveik visiškai demilitarizuota, skelbė neprievartą ir pripažino vienuolynus visuomeninio gyvenimo centrais. Aukštuomenės nariai buvo faktiškai eksproprijuoti ir jų pajamos iš turimų paveldimų valdų laikytos atlyginimu už tarnavimą vyriausybei. Jie neteko savo armijų bei visa apimančios feodalinės valdžios, panašios, kokia viešpatavo viduramžių Europoje ir Rusijoje.

Tarptautiniu lygiu Tibeto nepriklausomybę ir vientisumą garantavo mandžiūrai. Jie, Šiaurės Korėjos miškuose gyvenusios tungusų gentys, 1644 metais užkariavo Šiaurės Kiniją ir kėsinosi į visą Rytų Aziją. Dalai Lama dėl savo įtakos Mongolijai buvo laikomas potencialiu sąjungininku, ir 1651 metais Mandžiūrijos imperatorius Šun Či sudarė sutartį su V Dalai Lama. Šun Či patvirtino pasaulietinę Dalai Lamos valdžią Tibete ir religinę valdžią visame pasaulyje, o Dalai Lama pripažino mandžiūrus teisėtais Mandžiūrijos ir Kinijos valdytojais, Budhos Dharmos gynėjais ir pasekėjais. Sutartyje taip pat buvo pasakyta, kad Dalai Lama ragins mongolus praktikuoti budizmą, o mandžiūrai saugos demilitarizuotų budistų bendruomenių ramybę. Tibetas sugebėjo pastūmėti Mongoliją, vieną stipriausių to meto kari-

nių valstybių, nusiginklavimo keliu, ir tai įsimintinas regiono istorijos įvykis. Tiesa, ne mažiau įstabios buvo paties Tibeto per tūkstantmetį pasiektos permainos.

TIBETAS: DVASIOS CIVILIZACIJA

Pastaruosius tris šimtmečius nacionaliniai prioritetai Tibete buvo vienuoliškas švietimas, literatūrinė bei filosofinė kūryba, meditacijos praktika, ritualų ir švenčių puoselėjimas. Dvasios adeptai sudarė aukščiausią visuomenės sluoksnį; manoma, jog praktikuodami aukščiausios jogos tantras (dvasios perkeitimo sistemas) jie pasiekė tobulą budhos būseną. Jų vidinius potyrius galima lyginti su tuo, ką patiria astronautai, todėl jiems apibūdinti tiktų žodis „psichonautai“. Ir gyvendami, ir po mirties jie keliavo savo sąmonės erdve į tolimiausius vidinės visatos kampelius, kuriuos jų visuomenė siekė ištirti.

Vakarų civilizacija veržiasi į išorę. Mūsų astronautai ir astronautės laikomi neginčijamais didvyriais. Tibetiečiai labiau domisi dvasios pergalėmis, vidiniu kosmosu, kurio paslaptys glūdi už mirties ribų, tarpiniame būvyje ir kontempliacijos ekstazėje. Jų didvyriai yra lamos, galintys šviesia sąmone pereiti elementų „tirpimo“ procesą, atsiskirti nuo grubiojo kūno lygmens ir magiškuoju kūnu keliauti po vidines erdves. Teigiama, kad Dalai Lamos ir keliolika tūkstančių žemesniųjų lamų, vadinamųjų *Tulku* (atgimėliais, „Budhos įsikūnijimais“), yra suvaldę mirimo, pomirtinio tarpsnio ir atgimimo procesus. Vedami atjautos jie vis atgimsta Tibete savo tautiečių dvasinio tobulėjimo ir visų gyvų būtybių labui.

Tibeto civilizacija unikali. Joje atsirado mirimo menas ir mirties mokslas, apie kuriuos kalbama šioje knygoje. Tibetiečių visuomenę galima apibūdinti kaip „modernią iš vidaus“. Tai Vakarų civilizacijos, kurią galima pavadinti „išoriškai modernia“, priešingybė. Pastarajai būdingi tokie psichologiniai bruožai kaip individualizmas ir atvirumas, savianalizė ir racionalus mąstymas, o sąsajos su materialiu, apskaičiuotu požiūriu į visus reiškinius šią visuomenę kreipia į „išorę“. Tibetiečiams galima pritaikyti tuos pačius apibūdinančius požymius, tačiau budizmas juos išmokė įžvelgti visų daiktų dvasines vertybes ir ryšius su psichinėmis individo būsenomis. Priešingai nei Vakarų pasaulio atstovai, tibetiečiai mano, kad dvasiniai ar psichiniai reiškiniai netraktuojami kaip materialūs dydžiai ir jais negalima manipuliuoti. Jie turi savo energiją, tik subtilesnę ir galingesnę nei materialūs reiškiniai. Teigiama, kad „stiprioji jėga“ gamtoje yra dvasinė, o ne materiali. Toks požiūris tibetiečius kreipia „į vidų“.

Tokie žmonių skirtumai lemia dviejų civilizacijų skirtumą. Vakarų civilizacija siekia didinti materialiąją produkciją, Tibetas – dvasinę. Pastaroji matuojama išminties gilumu ir atjautos galia. Tibeto budistai tiki, jog išorinis pasaulis glaudžiai susijęs su vidiniu ugdymu, vykstančiu pradžios ir pabaigos neturinčioje gyvenimų tėkmėje, todėl aplinkos ir asmenybės vystymuisi nėra ribų. Žmogus gali tapti budha, kitaip tariant, pasiekti tobulą išminties ir atjautos būvį, o aplinka – tobula Budhos žeme, kurioje nėra kančios ir visi gyvena visų labui.

Puikus tokio į vidų nukreipto mąstymo pavyzdys yra dabar nagrinėjama tema – tibetiečių mirties supratimas. Vakarų pasaulis seniai atsisakė nagrinėti mirties bei kitų gyvenimų klausimą, pavadinęs jį archajišku ir priskyręs prietarų sferai. Materialistinė

pasaulėžiūra protą tapatina su materija ir nepripažįsta sielos. Atmetus būsimų gyvenimų galimybę, mirtis tampa vien fiziologiniu būviu, prilyginamu tiesiai linijai elektroencefalografo ekrane. Pomirtinėmis būsenomis niekas nesidomi. Mokslo tyrimai apsiriboja fiziškai apčiuopiama materija vieno kūno gyvenimo ribose. Tuo pat metu Vakarų civilizacija įnirtingai tyrinėja išorinį pasaulį, tolimiausias jo sritis, kitų galaktikų gelmes ir ląstelės sandarą, molekules ir atomus bei juose slypinčią energiją.

Tibetiečių į vidų nukreiptas protas prioritetų eilėje materialųjį pasaulį paliko antroje vietoje. Svarbesnis yra vidinių potyrių pasaulis: grubesnei, budėjimo būsenos sferai priklausantis priežastingumas, reliatyvumas, pojūtis, suvokimas bei sąvoka ir subtilesnei – vaizdinys, šviesa, ekstazė, transas, sapnas, galų gale mirtis ir tai, kas būna po jos. Subtiliausią vidinių potyrių pasaulį tibetiečiai laiko esmine sfera, iš kurios galima valdyti visus objektyvius ir subjektyvius kosmoso įvykius. Jie aiškina tą pasaulį pasitelkę analitinę įžvalgą ir meditaciją, kuriomis įsiskverbia į kiekvieną savo vidaus kampelį. Valdydami sapnus ir regėjimus, jie aplanko pasąmonės sritis. Susitelkimu atsiribodami nuo grubaus subjekto, pasiekia subtiliausią jautrumą. Išugdę budrų suvokimą ir nuskaidrinę atmintį, jie sugeba prisiminti ankstesnių gyvenimų ir jų tarpsnių įvykius.

TIBETO TRAGEDIJA

Net ir šiek tiek ignoruodamas materialinę pažangą, Tibetas naujaisiais amžiais tapo gana laiminga šalimi. Visuomenė orientavosi į kiekvieno individo dvasios ugdymą, ekonominiai

santykiai įtampos nekėlė, konfliktai su kaimynais ir viduje kildavo retai. Tačiau tai nebuvo tobula budhos Žemė. Kalbant dabartiniais geopolitiniais terminais, šiame šimtmetyje Tibetas tapo labai pažeidžiamas dėl pozityvių ir negatyvių faktorių. Pozityvus faktorius tas, jog demilitarizuota šalis negalėjo pasipriešinti šiuolaikinėms armijoms – iš pradžių britų, vėliau – kinų. Negatyvus – kad Tibetas, kaimyninėse šalyse nunykus budizmui, tapo izoliuotas. Galų gale pasaulyje Tibetui nesėkmingai atstovavo Didžioji Britanija ir Kinija, paisydamos vien savo interesų ir neturėdamos apie jį pakankamai žinių. Kai britams reikėdavo pasirašyti kai kurias prekybos sutartis, jie Tibetą laikė suverenia valstybe, bet viso pasaulio akyse elgėsi taip, tarsi Tibetas priklausytų Kinijai. Šitaip jie pataikavo kinams, neįsileido į regioną rusų ir išlaikė valdžioje Honkongą. Kinai, savo ruožtu, puikiai žinojo, kad nekontroliuoja Tibeto, ir suvokė, jog tibetiečiai nemano esą kinai, tačiau dėjosi, kad Tibetas (kurį jie vadino Šicangu, „Vakarine lobių žeme“) – Kinijos dalis, ir taip buvę visada. Todėl, maoistų armijai 1949 metais įsiveržus į Tibetą, visam pasauliui buvo pareikšta, jog jie „vaduoja savo provinciją nuo užsieniečių“ (tuo metu ten gyveno pusė tuzino europiečių). Tibetiečiai į kinus žiūrėjo kaip į okupantus ir dažnai net mirdavo priešindamiesi tokiam „išvadavimui“. Tibetą užtvindė kinų kareiviai. Žuvo beveik milijonas tibetiečių, o jų budistinė kultūra buvo suniokota.

Siekdami paversti Tibetą Kinijos dalimi, kinai ėmė riboti tibetiečių kalbos vartojimą, drausti religiją, ja pagrįstą kultūrą ir trinti visus kitus nacionalinio identiteto pėdsakus. Tokie veiksmai iš anksto pasmerkti žlugti, nes tibetiečiai negali virsti kinais, todėl juos imta žudyti. Laimė, tuo metu Jo Šventenybė

XIV Dalai Lama tremtyje Indijoje subūrė darnią tibetiečių bendruomenę, kurią globoja šalies vyriausybė. Todėl yra vilties, kad pasaulis, laiku sužinojęs apie Tibeto tragediją, neleis sunaikinti šešių milijonų tibetiečių.

TRUMPAI APIE BUDIZMĄ

Kas yra budizmas? Skaitytojai manys, jog šioje „Didžiojoje knygoje apie savaiminį išsilaisvinimą suprantant pomirtinį tarpsnį“* išreikštas „budistinis“ požiūris į mirtį ir mirimą. Bet jeigu šis požiūris būtų griežtai budistinis, jis tiktų tik budistams ir nebūtų prasmės šį kūrinį pasiūlyti platesniam skaitytojų ratui, jis nesukeltų tokio susidomėjimo Vakaruose, koks jau seniai gyvuoja. Tik vienas „Mirusiųjų knygos“ aspektas yra „religinis“ įprastine šios sąvokos prasme. Tik vieną religinį aspektą iš tikrųjų teturi ir budizmas.

Budizmo pradininku laikomas Budha Šakjamunis, gyvenęs prieš 2500 metų. Budizmas nesirėmė jokia iki tol senojoje Indijoje egzistavusia religija ar kokios nors dievybės apsireiškimu. Budha ryžtingai atmetė visų to meto religijų tikėjimą visagaliu pasaulio Kūrėju. Jis netikėjo Dievu, kaip tai suprantama Vakaruose. Daugeliui Vakarų civilizacijos atstovų Budha gali pasirodyti ateistas (nors jis pripažino antžmogiškų, nevisagalių būtybių egzistavimą, vadinęs jas „dievais“). Budha net nelaikė tikėjimo kažkokia neginčytina dorybe, kaip įprasta daugeliui

* Taip įžangos autorius verčia „Tibeto mirusiųjų knygos“ tibetietišką pavadinimą „Didysis išsilaisvinimas [pomirtiniame] tarpsnyje klausantis [pamokymų] (*Bardo Tiodol Čenmo*)“ ir toliau trumpai ją vadina „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą“. (*Vert. past.*)

tikinčiųjų, nors protingo tikėjimo naudą pripažino. Jis ragino žmones, pasitelkus proto galias, analizuoti religines dogmas ir nepaisyti iracionalių tradicijų. Ieškodamas tiesos, Budha dažnai buvo visiškai nereligingas.

Šakjamunis pramintas „Budha“ – „Pabudusiuoju“ arba „Nušvitusiuoju“, nes jis teigė pasiekęs tobulą tikrovės prigimties supratimą. Gavęs tais laikais įprastą karališkąjį išsilavinimą, jis šešerius metus paskyrė jogai ir meditacijoms. Budha sakė, jog žmogus, jei tik turi pakankamai gabumų, teisingai lavinasi ir kryptingai stengiasi, pajėgus savo protu pažinti visus reiškinius. Trisdešimt penktaisiais gyvenimo metais pats pasiekęs visapusį pažinimą, kitus keturiasdešimt penkerius metus Budha Šakjamunis skyrė žmonių mokymui. Istorija liudija, jog daug jo amžininkų pakilo į dvasios aukštumas. Jie sukūrė didžiulį judėjimą, kuris palaipsniui paplito Indijos subkontinento šalyse, o vėliau beveik visoje Azijoje. Dažnai jis tapdavo religinis, bet turėjo ir socialinį bei intelektualinį matmenis.

Budha savo mokymą arba Tiesą vadino sanskrito žodžiu „Dharma“. Laikui bėgant šis žodis įgavo naujų prasmių. „Dharma“ kilęs iš veiksmažodžio *dhr* – „laikyti“ ir jo reikšmės susijusios su „laikymu“. Tuo žodžiu galėjo būti vadinamas koks nors atskiras reiškinys, „išlaikantis“ išskirtinę arba būdingą savybę. Taip pat jis galėjo reikšti paprotį, pareigą, įstatymą, kurie „palaiko“ tinkamą žmogaus elgesį, arba religiją ir jos palaikomus tikėjimus bei ritualus. Budhai atsiskleidusio žinojimo pagrindas yra laisvė, glūdinti visos būties prigimtyje, visiška nepriklausomybė nuo kentėjimo, suvaržymo, nežinojimo. Žmogaus protas gali šią esminę laisvę suvokti kaip savo giliausią ir tikriausią būvį. Šis suvokimas leidžia laisvei nugalėti įprastai patiriamas kančias.

Nuo tada individas „laikomas“ atskirtas nuo kentėjimo. Taigi dar viena „Dharmos“ reikšmė – „išlaikymas atskirai nuo kentėjimo“. *Dharma* suprantama kaip mokymas, mokymo praktikavimo kelias, jo praktikavimo dorybė, mokymo skelbiama tiesa, šios tiesos arba tikrovės laisvė ir pati nirvana. *Dharma*, kaip mokymas, skirstoma į dvi rūšis: Tekstų ir Potyrių *Dharmą* (mokymą ir jo praktiką). Tekstų *Dharma,* savo ruožtu, skirstoma į Disciplinos, Pokalbių ir Grynojo mokslo rinkinius. Potyrių *Dharma* skirstoma į Dorovės, Meditacijos ir Išminties praktikas. (Žr. 1 schemą)

1 schema: Budhos *Dharmos* sandara

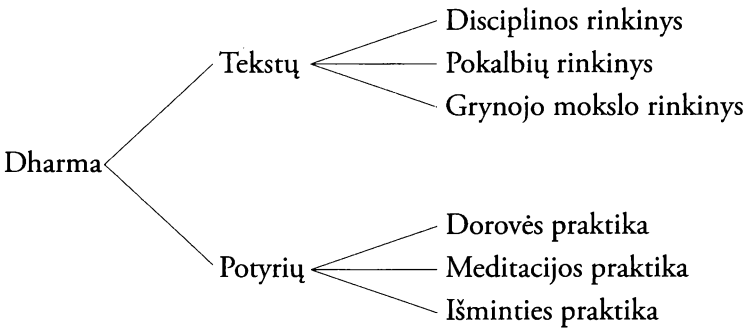

Budha mokė *Dharmos* visoje Indijoje keturiasdešimt penkerius metus. Daugybė žmonių, pripažinę jo mokymo vertę, senojoje visuomenėje ėmė formuoti naują Bendruomenę. Ji vadinosi *Sangha* (šis sanskrito žodis reiškia bendruomenę). Jos šerdį sudarė tais laikais nauja institucija – vyrų ir moterų vienuolija. Indijoje dar iki Budhos sutikdavai klajojančius asketus

ir atsiskyrėlius, bet priemiesčiuose nuolatos gyvenančias vienuolių bendruomenes kurti jis ėmėsi pirmas. Budizmo istorijoje Bendruomenė užėmė ypatingą vietą. Ji gynė ir globojo visus, pasirinkusius Budhos kelią ir studijuojančius jo mokymą. Tie trys pagrindiniai budizmo aspektai – Budha, *Dharma* ir *Sangha* (Mokytojas, Mokymas ir Bendruomenė) – vadinami Trimis Brangenybėmis (sanskr. *triratna*) ir laikomi didžiausiomis iš kančių ir nežinojimo išsilaisvinti siekiančio žmogaus vertybėmis. Per tūkstantmečius nuo pat budizmo atsiradimo budistais būdavo laikomi tie, kurie pasikliaudavę Trijų Brangenybių Prieglobsčiu. Pasikliovimas reiškė, kad jie seka Budhos pavyzdžiu ir jo mokymu, stengiasi suprasti *Dharmą* ir tampa *Sanghos* nariais.

Taigi Budha įkūrė švietėjišką judėjimą, kuris istoriškai plito per tris lygmenis: socialinį (ir kartu neišvengiamai politinį), religinį ir filosofinį arba mokslinį. Visų trijų lygmenų esmė glūdi Budhos teiginyje apie fizinių ir psichinių reiškinių reliatyvumą, tarpusavio priklausomybę. Budha veikiau buvo ne religijos pradininkas, o visų pirma jos kritikas. Jis kritikavo absoliutizmo tendencijas religijoje, proto galių nuvertinimą, savivalės ir engimo struktūrų įsigalėjimą. Tikrovė, kokią regėjo Budha, nepriklausė nuo dogmatiškų teorijų ir buvo atvira nešališkam pažinimui. Žmogiškoji gyvybės forma ypač gerai tinka tikrovės prigimčiai pažinti ir yra labai arti visiško jos pažinimo, kurio vaisius – išsilaisvinimas iš kančių ir laimė.

Budhos laikais buvo paplitę įvairiausi požiūriai į gyvybę – nuo sielos teorijų, įvilktų į sudėtingas teistines sistemas, iki materialistinio nihilizmo. Budha atmetė visus mokymus apie absoliučią sielą ir pastovios savasties ar nekintančios asmeninės

esybės postulatus ir paskelbė savo esminę doktriną apie sielos arba „aš“ nebuvimą (*anatma*). Jis teigė, jog pastovios savasties, sustingusio subjekto įsivaizdavimas, yra pagrindinė laimingo gyvenimo kliūtis. Tačiau Budha niekada neneigė reliatyvaus, gyvenančio „aš“, kuris besikeisdamas pereina iš gyvenimo į gyvenimą. Jis taip pat aiškiai atmetė tų laikų nihilizmą, kuris reliatyvią, konvencionalią sielą, „aš“ arba savastį laikė vien atsitiktine materijos apraiška. Budha tvirtino, jog santykinis „aš“ yra realus, pažeidžiamas, atsakingas už savo veiksmus ir turintis evoliucinį potencialą. Iš tikrųjų jo mokymas apie universalų „aš“ reliatyvumą pagimdė paplitusią individo susisiejimo su begaline aibe gyvybės formų viziją, kuri budistams įkvepia taip gerai žinomo ryžto nuolatos tobulėti, įgyvendinti savo aukščiausias galimybes ir teigiamai keisti visą pasaulį.

Mahajanos budizmo tekstai, ėmę plisti Indijoje praėjus maždaug keturiems šimtmečiams po Budhos, liudija, kad Budha yra kosminė būtybė, kurios pasiektą tobulumo būvį galima apibūdinti kaip Tris Kūnus. Tobula Budhos išmintis tampa Tiesos, galutinės Tikrovės Kūnu, kuriame nušvitusi būtybė patiria savo ir visatos vienovę. Tobula Budhos atjauta tampa beribiu Formos Kūnu. Šis yra tarsi pagalbos ranka, kurią nušvitusysis iš savo palaimingos vienovės su galutine laisvės realybe tiesia padėdamas begalei kitų būtybių išsivaduoti iš kančios, supratus jų pačių vienovę su laisve. Formos Kūnas dvejopas. Vienas yra subtilusis ar eterinis Palaimos Kūnas, kurį sudaro grynas džiaugsmas išsivadavus iš kančių ir pažinus galutinę tikrovės prigimtį. Jis begalinis kaip pati tikrovė, visur esantis ir persmelkiantis visus daiktus subtilus Budhos džiaugsmo spindesys. Kitas –

Pasireiškimo Kūnas, susikuriantis iš Palaimos Kūno energijos, kai Budha nori bendrauti su paprastomis kenčiančiomis būtybėmis, negalinčiomis suvokti aplink esančios palaimos. Budhos apsireiškia tokiais kūnais ar magiškai sukurtais pavidalais, kurie tinkamiausi padėti joms išsilaisvinti ir įkvepia siekti nušvitimo. Istorinis Budha Šakjamunis yra Pasireiškimo Kūnas, tačiau tikima, jog Budha, apsireiškęs kaip Šakjamunis, turi neišsemiamą galią apsireikšti begale kitų pavidalų, kai to reikia gyvoms būtybėms. Taigi budizmas sako, kad visi budhos turi Tris Kūnus: Tiesos, Palaimos ir Pasireiškimo. Šios kategorijos mums padeda suprasti, kaip tibetiečiai suvokia tikrovės begalybę ir nušvitusių būtybių buvimą šalia.

Budha skatino žmones tyrinėti reliatyvų materialųjį ir dvasinį pasaulį, idant jie įgytų visapusį pažinimą ir darytų laimingesnį kitų būtybių gyvenimą. Tyrinėti reikia ne vien pojūčiais, bet ir pasitelkus subjektyvų žmogiškąjį protą, logiką bei introspekciją, kritinį vertinimą ir tvirtai sutelktą mintį.

Budha sukūrė ir išplėtojo vidinio, arba dvasios, mokslo (*adhjatmavidja*) tradiciją, kuri vadinama mokslu, nes ją sudaro darni proto, dvasios pažinimo disciplina, siekianti išlaisvinti individus iš negatyvių siekių ir padėti įgyvendinti visas savo teigiamas galimybes. Budha įkūrė švietimo institutus, kuriuose mokymasis ir tyrinėjimai trukdavo visą gyvenimą. Vėliau iš jų išaugo vyrų bei moterų vienuolynai ir bėgant amžiams išplito ne tik Indijoje, bet ir visoje Azijoje. Vienuolynai buvo daugelio valstybių sudedamoji dalis, kol atėjo islamas ar juos nušlavė pasaulinis sekuliarizacijos procesas. Šiuose dvasios mokslo institutuose ypač kruopščiai tyrinėti mirties, tarpinio būvio ir atgimimo procesai. Tyrimo duomenys aprašyti gausioje mokslinėje

literatūroje. Šie raštai apie mirtį – unikalus pasaulio civilizacijų lobis, pirminis *savaiminio išsilaisvinimo* šaltinis.

SU MIRTIMI SUSIJUSIOS TIBETIEČIŲ IDĖJOS

Tibetiečių požiūris į mirtį ir pomirtinį tarpsnį nėra nei mistinis, nei paslaptingas. Ši knyga – to tarpsnio kelionės vadovas, atskleidžiantis ankstesnio, dabartinio ir būsimo gyvenimo nepertraukiamumą, – aiškiai parodo, kaip mirties tikrovė atsispindi tibetiečių pasaulyje. Jų teiginys, jog gyvename ne vieną kartą, yra ne daugiau (ir ne mažiau!) religinis tikėjimas nei mūsų šiuolaikinė Saulės sistemos sąrangos ar metų laikų kaitos samprata. Tibetiečiams visiškai suprantamas dalykas, mokslinis faktas, kad būtybių gyvenimų seka tęsiasi, ir mirties, tarpinio būvio bei atgimimo procesus galima numatyti. Jie turi patikimus liudijimus, gautus iš nušvitusių „keliautojų", kurie sąmoningi išgyveno pomirtinį tarpsnį, išsaugojo ir apsakė prisiminimus apie jį. Tibetiečiai pasikliauja savo „psichonautų" pranešimais, kaip mes astronautų, pasakojančių apie nuotykius Mėnulyje. Be to, jie tiki, jog daugelis žmonių gali atgaivinti ankstesnių gyvenimų prisiminimus, praktikuodami gana paprastas meditacijas. Mokydamiesi budizmo tibetiečiai elgiasi praktiškai, gyvenimą paskirdami lavinimuisi, kad suprastų pasaulį ir pasiruoštų mirčiai bei kitiems gyvenimams, gerindami savo poelgius, įpročius ir kritišką įžvalgą.

Vienais atžvilgiais tibetiečių ir vakariečių požiūriai į mirtį sutampa, kitais labai skiriasi. Žmogiškajame lygmenyje tibetiečiai, kaip ir mes, ją laiko gyvenimo pabaigos tragedija. Jie turi

įvairių būdų, leidžiančių numatyti bei atšaukti nesavalaikę mirtį ir net išvengti savalaikės bei pratęsti brangų žmogaus gyvenimą. Šiuo požiūriu jie net labiau bijo mirties už mus, šiuolaikinius materialistus ar humanistus, besitikinčius savaiminio, neskausmingo sąmonės užgesimo. Jį tibetiečiai laiko visiškai neįtikimą, suprasdami mirtį tarytum koridorių, kuris gali būti nepaprastai pavojingas nepasirengusiems ar paklaidintiems blogų įpročių bei pažiūrų. Taigi jie natūraliai žiūri į mirtį kaip į žiaurią, galingą baisybę, tykančią kažkur ir galinčią bet kada prisėlinti. Sekdami iš Indijos perimta tradicija, jie tą baisybę įsivaizduoja kaip nuožmų, siaubingą Mirties dievą Jamą, požemio karalystės valdovą ir mirusiųjų teisėją. Šis piešiamas tamsiai mėlynas, buivolo galva ir dviem rankomis, laikantis baltą skeleto lazdą ir kilpinę, stovintis nuogas, stačiu falu, ant liepsna dvėsuojančio buivolo nugaros. Kartais jį lydi baisioji Čamundė, kuri gali būti laikoma moteriška jo energijos personifikacija. Aplinkui zuja aibė pasiuntinių, vykdančių jo įsakymus ir atvedančių mirusiųjų sielas. Kai jis pašaukia, žmonės negali nepaklusti – turi keliauti į požemio karalystę. Geležinėje Mirusiųjų valdovo menėje be durų, be langų sveriami jų geri ir blogi darbai. Jama juos teisia ir siunčia į įvairias dangiškas sferas, persvėrus dorybėms, arba į gyvulių ir pragaro kankinių pasaulius, persvėrus nuodėmėms. Jeigu jų dalia labai laiminga ir jie yra jautrūs kitiems, dosnūs bei išmintingi, tai galėsią grįžti į žmonių sferą, kuri laikoma dvasinei praktikai palankesnė už rojų. Tibetiečiai bijo Jamos ir į budhas bei bodhisatvas žiūri kaip į gelbėtojus nuo jo teismo. Šventėse ir kaukių šokiuose jie vaizduoja Jamą kaip niršią dievybę, kurią vaidina aukštaūgis vienuolis su baisia kauke ir spalvingu kostiumu. Pagaliau Mirties valdovą visada sutramdo budha,

išminties bodhisatva Mandžušris arba atjautos bodhisatva Avalokitešvara, apsireiškęs didžio dvasios meistro ir pirmojo istorinio Tibeto ganytojo Padmasabhavos pavidalu.

Nors tibetiečiai yra susikūrę labai ryškų įasmenintos Mirties vaizdinį, iš karto pastebime, kad labiausiai juos gąsdina ne pats Jama, o jo teismas ir galbūt gresianti nelaiminga dalia. Tibetiečiai laikosi protingo požiūrio, jog gyvenimas yra begalinis, – neatsirandama iš nieko ir nieku nevirstama. Mes neturime nei pradžios, nei pabaigos. Kadangi visada būsime susiję su santykine sfera, mes turime pažinti ir vidinę laisvę. Jeigu jos nepažįstame ir dėl nežinojimo esame priversti patirti tą neišvengiamą sąsają kaip begalinius pančius, amžinas kančias, tai mūsų gyvenimai bus nesibaigianti kankynė.

Žmogaus gyvenimas laikomas pusiaukele tarp nepakeliamo skausmo ir didžiulio malonumo būvių. Kitokia būtybė atgimsta žmogumi, jei, būdama dosni, dora bei tolerantiška, sukaupė daugybę nuopelnų ir, ilgai stengdamasi ugdyti kritišką išmintį bei skvarbų susitelkimą, įgijo tiek pat daug pažinimo. Žmogaus kūnas sąlygiškai laisvas, nevaržomas griežtai sąlygotų instinktyvių veiksmų. Taigi žmonės yra vienintelės būtybės, apdovanotos sugebėjimu ir galimybe visiškai suprasti savo padėtį, teigiamai pasikeisti, pasiekti aukščiausią, tobulą budhos nušvitimą ir tapti be galo laimingos, tvirtos, švytinčios bei naudingos kitiems. Mirti nenušvitus, nepasiekus nušvitimo prarasti žmogiškojo įsikūnijimo suteikiamą laisvę ir po to aibę kartų atgimti nelaimingose sferose būtų didžiausia tragedija. Kadangi žmogaus gyvenimas suteikia palankiausias sąlygas bei galimybes evoliuciniam išsilaisvinimui ir nušvitimui pasiekti, jį prarasti daug blogiau nei gyvenimą, kuris įsivaizduojamas kaip pasibaigian-

tis visišku išnykimu ar saugiai vedantis į rojų. Tai primena gyvenimo baigtį, po kurios keliaujama į pragarą arba skaistyklą. Toks pavojus daugiau nei pražūtingas. Jis veda į beveik amžinas kančias. Todėl tibetiečių puoselėjama gyvenimo be pradžios ir pabaigos idėja visai nesumažina mirties baimės. Ji suteikia gyvenimui skatinančios energijos. Štai iš kur tibetiečių religingumas ir dvasingumas semiasi stiprybės, o ne aukštumų dykvietės ar snieguoti kalnai juos įkvepia.

Tačiau dvasingesniame lygmenyje tibetiečiai išmoko žiūrėti į gąsdinančią mirtį kaip į gyvybei artimą didžią jėgą, galingą paskatą gėriui, teigiamų nuostatų bei veiksmų stiprintoją. Jie neketina sudaiktinti mirties kaip gryno blogio jėgos, kažkokio esminio, bejausmio, savavališko priešiškumo, o verčiau mokosi suprasti, jog ji neegzistuoja atskirai nuo gyvenimo. Toks net mirties reliatyvumo suvokimas juos aukščiausiame lygmenyje padrąsina žvelgti į ją kaip į atvirą, visur esančią laisvės sferą, ne vien kaip į gyvenimo dalį, o kaip į jo pagrindą.

Tibetiečiai mato, kad kiekvienas gali mirti bet kada ir bet kur. Mūsų įsivaizduojamas gyvenimo situacijų konkretumas, penkių pojūčių ir jų objektų pasaulio tvirtumas yra visiškai klaidingas. Niekas, kuo mes manome esą, ką darome, jaučiame ar turime, neturi jokios esybės, substancijos, pastovumo ir tvirtumo. Viskas mumyse ir aplink mus, kuo mes nuo ryto ligi vakaro užsiėmę, potencialiai mums yra niekas. Jeigu mirtume, mūsų tvirtame glėbyje nieko nebeliktų – pasimirštų visi atmintyje saugoti daiktai, iškristų iš rankų laikytieji, o kūnas ir protas nugrimztų į užmirštį. Keista, bet susigyvenę su visur tykančia mirties galimybe, pasijuntame gerokai laisvesni. Suvokiame, jog visada, visose situacijose iš esmės esame laisvi. Suprantame, kad

visa prievarta remiasi tik substancinio tęstinumo, tvarios medžiagos, rišančios esmės iliuzija ir visiškai pasineriame į laisvės sferą. Mūsų dalyvavimas santykiniuose dalykuose tampa visiškai savanoriškas. Laisvės jausmas džiugina. Šis aukštesnysis mirties supratimas siejamas su Jamantaka, Mirties sunaikintoju, kuris yra savasties nebuvimo išminties, *tuštumos* suvokimo baisiausias įasmeninimas.

Matome, jog Tibeto kultūra ypač spalvinga ir kad tibetiečiai yra labai linksmi, energingi bei guvūs. Jų būdas individualus ir nenuspėjamas. Jie puoselėja laisvę visais atžvilgiais ir visais lygiais. Būdami nepriklausomi jie praktikavo budhos nušvitimo mokymą, o ne tik rūpinosi materialine gerove ar karyba. Jie gyveno protingai, panaudodavo žmogiškąjį gyvenimą ir visas jo teikiamas galimybes tam, kad tobulėtų dvasiškai, ne vien materialiai. Unikalaus jų civilizacijos grožio didis šaltinis – gyvas mirties artumo suvokimas ir jo teikiama laisvė.

2 skyrius

TIBETIEČIŲ MOKSLAS APIE MIRTĮ

KAS YRA MIRTIS?

Vakarietiškas mokslas teigia, jog tiesi linija elektroencefalografo ekrane rodo smegenų veiklos nutrūkimą, taigi reiškia mirtį. Subjektyvaus „aš“ iliuzija individo sąmonėje, kurią materialistai tapatina su smegenų impulsais, turėtų baigtis šiems užgesus. Tačiau mirtis kaip nieko nesuvokimas nėra moksliškai išaiškintas faktas, o tik sąvoka. Žinoma daug atvejų, kai, praėjus kažkuriam laikui po „linijos išsitiesinimo“, žmonės buvo atgaivinti ir apsakė savo ryškius išgyvenimus.

Žmonių vaizduotėje, išlavintoje šiuolaikinio švietimo, mirtis dažniausiai laikoma visko pabaiga, nebūtimi, užmirštimi, tuštuma, amžinai sunaikinančia, praryjančia gyvybę. Ji lyginama su sapnu, tamsa ir nesąmoningumu. Mirties bijo laimingi ar siekiantys laimės. Jos – tarytum palaimingos galutinės anestezijos – ieško gyvenantys varge, kenčiantys nepakeliamą skausmą ir sielvartą. Tačiau mokslas neturėtų vengti abejoti tokiu mirties vaizdiniu. Vidinis mokslas iš tikrųjų prasideda *nieko*, nebūties analize. *Niekas* pagaliau yra tik niekas. Jis negali būti vieta, atitinkančia *nieko* idėją. Vieta reiškia plotą arba

ištęsimą. Ji apibrėžta koordinačių ir ribų. Ji nėra *niekas*. Ji yra vieta kam nors. O *niekas* neturi vietos, ir joks daiktas negali būti *nieke*. *Niekas* negali turėti nei vidaus, nei išorės. Jis negali sunaikinti, praryti ar padaryti galo. Būdamas niekas, jis negali turėti energijos ir pasekmės. Jis negali būti nei daiktas, nei sritis, nei būvis, nei kas nors kita. Jame nėra nieko, ko būtų galima bijoti ar tikėtis.

Ši galutinė visko pabaiga, visko priešingybė savaime yra niekas. Tačiau nieką įsivaizduojame kaip kažką. Akivaizdu, jog „niekas" yra sąvoka, aiškiausiai rodanti visų sąvokų iliuziškumą. Kartu su „nieku" vartoti veiksmažodį „egzistuoja" – kalbos paradoksas. Nurodyti *nieką* kaip „tai", „šis", „tas" ar kitokiais žodžiais be kabučių yra klaidinga, nes gali būti nurodyta tik sąvoka. „Niekas" kategoriškai neįsivaizduojamas, tad neteisinga *nieką* įsivaizduoti kaip tikslą. Klaidinga jį vaizduotis kaip pamatinę būseną be jokių signalų, elektroencefalografo ekrane matomą tiesę. Nedera manyti, jog jis yra skausmo nurimimas po visų pojūčių netekimo. Klaida jį suvokti kaip ramybės vietą, į kurią sąmonė gali „išsmukti". Į *nieką* negali būti įeita.

Įsivaizduodami *nieką* taip, kaip minėta, iš tikrųjų mes tik guodžiamės. Savąjį *nieko* būvio, nebūties vaizdinį grindžiame įprastine gilaus miego būsena. Užmigę mes atsikratome visų rūpesčių, nerimo, pojūčių ir pagaliau sąmonės. Nugrimztame į miegą, jausdami atsipalaiduoją pamatinėje būsenoje. Mes galime suvokti paskutinę akimirką prieš sąmonės „išsmukimą", galime patirti pirmąją pabudimo akimirką, visiškai prisimindami sapną, arba, jau sunkiau, sapne susivokti pabundą ar prarandą sąmonę. Tačiau mes niekaip negalime tiesiogiai išgyventi nesąmoningumo būsenos, tad nepajėgiame jos ir prisiminti.

Taigi mūsų nuovoka, jog ilsėjomės būdami be sąmonės, tėra išvada, besiremianti paskutine ir pirma sąmonės slenksčio peržengimo akimirka.

Miegą mes siejame su atgaiva, poilsiu ir ramybe. Tas, kuris dėl psichinės ar fizinės ligos negali miegoti, yra laikomas didžiai kenčiančiu. Ir nemiga pajėgi per nelabai ilgą laiką sunaikinti bet kurio žmogaus kūną. Mes mėgstame miegoti. Iš tikro miegas nėra „tiesi linija“, smegenų neveiklumas. Mūsų smegenys gali būti kai kada aktyvesnės sapnuojant nei budint. Tad, materialistiškai kalbant, miegas labai skiriasi nuo lavono būvio. Įsivaizduodami mirtį kaip perėjimą į *niekq*, nebūtį, mes tik guodžiamės. O mirties prilyginimas miegui tėra alegorija net materialistine prasme. Panašu, kad ir dualistiškas „išsilaisvinimo“ – kaip visiško atitrūkimo nuo gyvenimo – modelis, kuriuo grindžiama budizmo individualaus išsivadavimo Važiuoklė* ir mistinės hinduizmo, daosizmo bei vakarietiškojo monoteizmo formos, sukurtas remiantis universaliu žmogiškuoju miego supratimu. Daugelyje kultūrų miegas laikomas palaimingu parėjimu į atsietą nuo visko ramybės būseną, ramiu atsiskyrimu nuo rūpesčių, nerimo, skausmo ir susipančiojimo. Taigi religiniai nirvanos – suvokiamos kaip atsieto būvio, galutinio išsivadavimo iš skausmo bei vargų – idealai galbūt tėra garantuotos amžino, palaimingai nesąmoningo miego būsenos.

Toks sutapatinimas paaiškina, kodėl materialistai šaiposi iš dvasinių ar religinių išsilaisvinimo idėjų. Kam jiems išsilaisvinimas? Jie ir taip garantavę sau amžiną atilsį. Tikri, jog jų laukia *niekas*, nebūtis, kuriai pasiekti nereikia nė mažiausių

---

* T. y. *hinajana*. (*Vert. past.*)

pastangų, jokio dorovinio pasiaukojimo, pažinimo, lavinimosi ar išminties. Visa, ko reikia, – tik užmigti, o šiuo sugebėjimu jie naudojosi jau tūkstančius naktų.

Bet kas juos įtikina, jog po mirties laukia rami nebūtis? Negi jie turi neginčijamą liudijimą? Niekas niekada nėra grįžęs iš nebūties, kad paliudytų savo buvimą joje. Materialistai neturi jokio prietaiso, leidžiančio įrašyti, stebėti subjektyvią mirusio žmogaus būseną ar kitaip praplėsti pojūčius jai suvokti. Jie negali fiziškai tirti jokios būtybės mirusiomis smegenimis būsenos ir nepajėgia įtikinamai aprašyti nebūties, iš tikrųjų neturinčios jokių savybių. Jie niekada neregėjo nė vieno materialaus daikto, tampančio nieku. Ir kodėl sąmonės, net menkai suvokiančios, panirusios į gryną ramybę, energijos funkcionavimas turėtų prieštarauti energijos tvermės dėsniui ir tik galimą virtimą kita forma? Kas skatina materialistus taip tvirtai tikėti energijos tęstinumo nebuvimu?

Atsakymas aiškus – jų įsitikinimas visiškai nepagrįstas. Tai tik tikėjimas, besiremiantis drąsiu teiginiu, palaikomas daugelio kitų nė mažiausio įrodymo neturinčių tikėtojų ir stiprinamas nuolatinio kartojimo bei dogmatiško atkaklumo. Jis suteikia galutinį nusiraminimą, tenkindamas religinį poreikį išsaugoti tvirtą tikrovės jausmą. Šis nusiraminimas gali sukelti įtarimą ar abejonę, tad materialisto slepiamas po kauke, sakančia, jog nebūtis yra kažkas baisus, nepageidautinas. Tačiau šią karčią piliulę drąsus šiuolaikinis paauglys ar paauglė išmoko nuryti.

Štai kodėl mokslininkai materialistai taip dogmatiškai nepripažįsta pomirtinio sąmonės tęstinumo įrodymų. Nesugeba net retsykiais jų apsvarstyti, nes šitaip sukeltų abejonių savo

tikėjimu. O kadangi jų tikėjimas, kaip kiekvienas religinis dogmatizmas, yra logiškai silpnas, dažnai iracionalus, nesiremiantis jokiais patikimais įrodymais, jie negali duoti nė mažiausios dingsties abejonei, būgštaudami jai neatsispirsią.

Iš tikrųjų pomirtinio sąmonės egzistavimo ir būsimų gyvenimų sekos galimybė pagrįsta daugeliu įrodymų. Pirma, natūralu tos sekos tikėtis, nes gamtoje visur matome kaitą ir tęstinumą. Antra, daugybė patikimų liudininkų mums praneša, jog buvo mirę ir tuo metu patyrė nuotykių. Vieni išgyveno klinikinę mirtį ir buvo atgaivinti, kiti vaikystėje atsiminė ankstesnių gyvenimų smulkmenas bei aplinkybes. Jų prisiminimus kartais paremia kiti žmonės, pasikliovę gerą reputaciją turinčiais tyrėjais. Kai kurie, užkodavę įvairiais būdais surinktus duomenis, juos pateikia mirimo tradicijų aprašymuose, būdinguose įvairioms kultūroms. Ir daugybei įvairių kultūrų žmonių rūpi, kokia bus jų sąmonė būsimuose gyvenimuose.

Nė vienas sveiko proto žmogus nebijo nebūties. Ji gali kelti nuobodulį, neteikti pasigėrėjimo, tačiau bent jau yra rami ir beskausmė, o atsižvelgiant į visus mūsų dabarties rūpesčius – maloni ir trokštama. Tai, ko mes bijome (ir turime protingai bijoti), yra skausmas ir kančia. Idant mes patys ir mūsų artimieji jų išvengtų, sunkiai dirbame. Taigi bijome mirties ne dėl to, kad ją žinome *esant* nebūtimi, o todėl, kad suvokiame, jog ji savaime nebūties atnešti negali. Mes bijome daugelio kančių, kurias ji gali suteikti. Tad mūsų jautrus žmogiškas atsargumas skatina sužinoti, ką mirtis atneš, kaip galime pasiruošti, kad išvengtume bloga ir gautume gera, – ko laukti iš jos ir kaip jai pasirengti. Mes žinome, jog šįvakar užmigę negalime sukliudyti išaušti rytdienai ir išvengti jos sunkumų. Taigi visomis

išgalėmis ruošiamės rytojui. Kuo geriau pasiruošėme, tuo laimingesni užmiegame. Suvokdami, jog ir mirties miegas nesutrukdys mūsų sąmonei patirti naujų situacijų, joms ruošiamės. Ir kuo geriau esame pasirengę jas sutikti, tuo ramesni būsime, kai reikės mirti.

Juolab kad mus skatina net kietakaktiškiausio materialisto Paskalio garsusis aforizmas apie riziką: „Jeigu mirę pavirsime nieku, neteks apgailestauti, jog kažkam ruošėmės. Tačiau jei išliksime po mirties ir nebūsime deramai pasirengę, mes ilgai ir skaudžiai gailėsimės." Taigi mirčiai nesiruošdami viską prarasime ir nieko nelaimėsime, o pasirengę laimėsime viską ir neprarasime nieko. Jei mūsų pasirengimas tebus nebūčiai, dėl trumpo šiame gyvenime jam skirto laiko neteks amžinai gailėtis. Bet jeigu ruošiamasi ne veltui, tai dėl laiko, iššvaistyto buitiniams reikalams ar malonumams, karčiai gailėsimės visą amžinybę, tarytum išeikvoję gyvybiškai svarbius išteklius.

Taigi tie, kuriems pakanka proto ir drąsos savo gyvenimą suvokti kaip visiškai reliatyvų erdvėje ir laike, gali jaustis saugūs. Nėra ribų mūsų sąsajoms su aibe matmenų ir visatų. Ir nėra galo mūsų raidos į gerą ar blogą pusę tęstinumui. Supratę, jog neišvengiamai esame beribėje susisiejimo ir tęstinumo sferoje, prisiimame didį įsipareigojimą – kuo geriau bendrauti su kitais. Atsisakius nebūčiai prikergti tikroviškumą, telieka sutelkti visą dėmesį į santykinių situacijų kokybę. Taigi esame priversti visomis išgalėmis jas gerinti.

Neprotinga trauktis, šliejantis prie kokių nors religinių tikėjimų, nepagrįstų jokiais įrodymais ar patikimomis išvadomis, juolab kad pasirinktų veiksmų pasekmės nenumatomos. Išsigydę nuo pagundos tikėti nebūties tikroviškumu, kodėl

turėtume pripažinti kažkokią neįtikimą sielos būseną, atkartojančią malonios nebūties savybes – palaimingą skausmo nurimimą, atitrūkimą nuo aplinkybių, visišką atsiribojimą nuo patirties, – kurias visas neva garantuoja absoliuti galia, valdanti santykinius reiškinius, bet jų neveikiama? Šiuo atveju geriau pasitelkti perfrazuotą Paskalio aforizmą apie riziką. Jeigu sielos likimas iš anksto numatytas, ir Visagalis mus išgelbės, tai truputį laiko skyrę išsigelbėjimui nesigailėsime. Bet jeigu nėra Visagalio, o tik už mus galingesnės dieviškos būtybės, galinčios mums padėti, labai ilgai ir skaudžiai gailėsimės, jog nesugebėjome pasiruošti.

Tikras tikėjimas niekada nebus iracionalus ir turės savo pagrindimą. Būdamas naudingas, jis negali būti aklas. Protingą tikėjimą dera stiprinti ir todėl reikia pasitelkti mokslinius tyrinėjimus. Jis privalo būti pakankamai atviras dvasiai, kad neapsiribotų teorijomis. Dvasią maitinantis, naudingas ir sveikas tikėjimas negali kliudyti mirties mokslo raidai. Kurdamas šį mokslą, tyrėjas turi naudotis visa ankstesne patirtimi – ypač ilgomis ir gausią literatūrą turinčiomis tradicijomis. Iš jų mirties mokslui turbūt daugiausia dėmesio skyrė indai ir tibetiečiai.

Žinant gyvybės formų, neturinčių nei pradžios, nei galo, paplitusių bekraštėje erdvėje, tarpusavio sąsajas, privalu peržiūrėti materialistinę evoliucijos sampratą, kuri kalba apie natūralią atranką kaip betikslę, dėl atsitiktinių mutacijų tam tikru metu prasidėjusią ribotoje planetos teritorijoje ir sukūrusią įvairias gyvybės formas. Pirmiausia visada kelia įtarimą tikslios pradžios ir ribotos teritorijos postulatai. Materialistinis aiškinimas logiškai apibūdina tik materialų, priežastinį evoliucijos procesą, bet kodėl dvasia, taip kaip kūnas, negalėtų vystytis ir keistis?

Psichobiologinis evoliucijos aiškinimas, budizmo įvardijamas „karmos teorijos" vardu, labai primena Darvino evoliucijos idėjas. Karmos teorija aprašo „didžiąją būties grandinę", postuluodama visų būtybių rūšių gimininingumą ir gyvybės formų perėjimą iš vienos į kitą. Žmonės kilo iš beždžionių, o šios savo ruožtu – iš dar žemesnių gyvybės formų, kurių pradžių pradžia – vienaląsčiai organizmai. Karmos teorija nuo evoliucinės skiriasi teiginiu, jog individai pereina iš vieno gyvenimo į kitą, įgydami įvairias gyvybės formas. Subtilus, dvasinis gyvybės lygmuo perneša šio gyvenimo atspaudus į būsimuosius gyvenimus. Rūšys vystosi ir kinta priklausomai nuo aplinkos, taip pat individai vystosi ir keičiasi iš vienų rūšių į kitas. Ši karmiška evoliucija gali vykti bet kaip, ir būtybės gali pereiti tiek į žemesniąsias, tiek ir į aukštesniąsias gyvybės formas. Tačiau, suvokusios šį procesą, jos pajėgia valingai keisti savo evoliuciją, pasirinkdamos deramus veiksmus bei mintis. Nors karmos teorija kai kuriais atžvilgiais tikrai skiriasi nuo evoliucijos teorijos, ji pateikia paaiškinimą, kaip atsirado tokios būtybės, kokios yra. Taigi *karmą* visur verčiu kaip „evoliucija" arba „evoliucinis veiksmas"*.

Karma reiškia veiksmą, kuris sukelia vystymąsi ir kaitą, todėl jos prasmė artima evoliucijos prasmei. Nėra reikalo palikti

* Karmos esmė – sąmonėje glūdinti galia (sanskr. *karma* – *vasana*), sukaupta individo geros arba blogos valios paskatomis, pasireiškusiomis jam veikiant, kalbant ar mąstant. Pats veiksmas dar ne karma. Jis gali būti nepaskatintas nei geros, nei blogos valios, netyčinis, priverstinis, sapnuojamas ir t. t., žodžiu, nesukeliantis pasekmių. Taigi iš esmės karma yra veiksmus, žodžius ir mintis lydinčios valios paskatos, impulsai, paliekantys sąmonėje pėdsakus, „sėklas" (*vasanas*), kurios ir subrandina „vaisius". Be to, skiriama dvejopa karma – stumianti į vieną ar kitą egzistencijos sferą (sanskr. *loką*) ir formuojanti individo kūną, būdą, gyvenimo sąlygas ir t. t. Pikta valia sukaupta karma, atvirkščiai, veda involiucijos, degradacijos keliais. Jau vien šia prasme Thurmano siūlomas žodžio „karma" vertimas pernelyg siauras. (*Vert. past.*)

sanskrito žodį *karma* neverstą. Kai kurie vertėjai taip daro dėl polinkio mistifikuoti*; jie jaučia, kad joks kalbos, į kurią jie verčia, žodis negali perteikti unikalios originalaus termino prasmės. Kai kurie į rytiečių mintį besigilinantys vakariečiai taip pat išsaugo šį terminą neverstą, nes apie *karmą* mąsto mistiškai, kaip apie kokį nors likimą. Tačiau budizmo moksle ji su likimu neturi nieko bendra – tai beasmenis, natūralus priežasties–pasekmės procesas. Dabartinė mūsų gyvenimo, mirties ar pomirtinio tarpsnio *karma* yra visuma priežastinių impulsų, kylančių iš ankstesnių veiksmų, susijusių su mūsų gyvybės tęstinumu. Jie sudaro kompleksą, kurio pasekmės veikia mūsų kūnus, veiksmus ir mintis. Tebetrunkantys kūno, kalbos ir proto veiksmai savo ruožtu kuria naujus priežastinius impulsus, nulemiančius mūsų būsimų gyvenimų pobūdį ir kokybę. Šis kompleksas gali būti pavadintas *evoliucijos varikliu*. Yra senas tibetiečių posakis: „Nesidomėk ankstesniais gyvenimais, tik patyrinėk savo kūną! Nesidomėk būsimais gyvenimais, tik stebėk savo dabartines mintis!“ Šitaip pasakoma, jog dabartinį mūsų kūną sukūrė ilga evoliucija, varoma ankstesnių veiksmų, o būsimąjį įsikūnijimą suformuos mūsų mąstymas ir dabartinių veiksmų motyvai.

Laiko tarpas nuo mirties iki kito gimimo yra tinkamiausias metas sąmoningai pagerinti priežastinį evoliucijos procesą. Mūsų evoliucijos varomoji jėga tame tarpsnyje yra laikinai taki, paslanki, taigi šiuo lemiamu momentu galime įgyti arba prarasti daug svarbaus. Tibetiečiai tai labai gerai supranta, todėl „Knygą

* Žodžio *karma* neverčia dauguma vertėjų, bet, manau, ne dėl polinkio mistifikuoti, o dėl to, kad nenori klaidinti skaitytojų netiksliu terminu, nuvedančiu nuo tikrosios žodžio prasmės į vakarietiškos minties (nors ir tokios pažangios kaip Darvino) brūzgynus. (*Vert. past.*)

apie savaiminį išsilaisvinimą"* brangina kaip vadovą savo likimui pagerinti.

ŠEŠIOS SFEROS

Budizmas suskirstė galimas gyvenimo sferas į šešias pagrindines kategorijas. Skausmingų potyrių sėklos gali be galo išaugti, subrandindamos išgyvenimus, kurie yra tokie pragariški, kaip tos rytiečių ir vakariečių vaizduotės sukurtos sferos. Budistų nupieštas jų paveikslas smulkiai vaizduoja aštuonis karštuosius, aštuonis šaltuosius, aštuonis traiškančiuosius ir aštuonis pjaustančiuosius pragarus, kurių vaizdinių ištakos – skausmingi karščio, šalčio, spaudimo ir pjovimo pojūčiai. Vaizduojamos ir dvasinės būtybių kančios pragaruose, kurių siaubinga įvairovė bei skausmas neturi ribų. Pragarus sukūrė negatyvūs veiksmai, dažniausiai skatinti neapykantos. Jie yra pradžios neturinčios neapykantos tėkmės grįžtamieji kūriniai ir išsiplėtimo pasekmės. Laimei, joks apsigyvenimas pragare logiškai negali būti amžinas, nors jo kankiniui ir atrodo nesibaigiantis. Pavadinau šių sferų gyventojus „pragaro būtybėmis".

Kitos sferos – pretanų, dažnai vadinamos „alkanų dvasių sferomis". Pretanus tikrai kankina alkis ir troškulys, bet jie ne dvasios. Jie laikomi gyvomis būtybėmis, įkalintomis kraštutinio nepasitenkinimo sferose. Indišką jų pavadinimą – *preta* priartinau prie anglų kalbos ir pavadinau juos „pretanais" (*pretans*). Jų

* Taip įžangos autorius trumpai vadina aptariamą tekstą „Išlaisvinimas [pomirtiniame] tarpsnyje klausantis [pamokymų]" (*Bardo Tiodol*) „Tibeto mirusiųjų knygą". Visą tibetietišką jos pavadinimą Thurmanas verčia taip: „Didžioji knyga apie savaiminį išsilaisvinimą suprantant [pomirtinį] tarpsnį". (*Vert. past.*)

sferas grįžtamuoju ryšiu sukūrė išsiplėtęs godumas ir geismas, kaip pragarus – neapykanta. Pretanai patiria įvairiausias Tantalo* kančias. Kai kurie turi milžiniškus pilvus, dydžiu prilygstančius Jankių stadionui (*Yankee Stadium*), keleto mylių ilgumo ir adatos skylutės skersmens gerkles; jie kenčia nepasotinamą alkį bei troškulį. Radus ką nors panašaus į maistą, jiems labai sunku jį pasiekti, kramtyti bei ryti; jis degina jų stemplę ir užuot pasotinęs sukelia nepakeliamą skausmą. Pretanai – alkio, troškulio, aistringo noro ir nepasitenkinimo įsikūnijimai.

Kaip pragaro būtybės yra neapykantos, o pretanai – godumo kūriniai, taip gyvulių gyvybės formas sukūrė sukauptas nežinojimas, kvailybė ir bukumas. Gyvuliai mums labiau pažįstami, nes artimesni žmogiškajai gyvybės formai. Jie kenčia dėl sąlygiško neprotingumo ir ribotos galimybės bendrauti. Supančioti menkų sugebėjimų, yra priversti nevalingai, instinktyviai reaguoti į situacijas. Budistai jų nelaiko iš prigimties žemesniais padarais už žmones; jie taip pat turi sielas, kenčia ir kada nors pasieks nušvitimą. Tačiau dėl sustabarėjusio instinktyvaus nežinojimo jų būvis nepalankus tobulėjimui. Kad galėtų ugdyti dvasią, jiems reikia ypatingos – beveik budha tapusio žmogaus – globos ir pagalbos.

Žmonės, kurių pasaulis artimas gyvulių sferai, taip pat yra įvairių blogybių įsikūnijimai, bet išsivadavę iš neapykantos, godumo ir nežinojimo kraštutinumų, pančiojančių pragaro būtybes, pretanus ir gyvulius. Žmogiškoji gyvybės forma yra ne tik evoliucinis šių blogybių, bet ir jų priešingybių – kan-

---

* Tantalas – graikų mitologijos personažas: Jupiterio sūnus, Frigijos karalius, išdavęs dievų paslaptį ir nužudęs savo sūnų. Už tai ištremtas į požemio pasaulį ir nubaustas amžinai kęsti badą ir troškulį. (*Vert. past.*)

trybės, dosnumo bei protingo jautrumo – vaisius. Per ilgas evoliucijos epochas – per milijardus gyvenimų – prieš tampant žmogumi sukaupta begalinė kantrybės atsarga sumažino pragarą kuriančios neapykantos jėgą, ir patirtos skriaudos ėmė šiek tiek silpniau kelti pyktį. Beribis neprisirišimo ir dosnumo potencialas susilpnino pretanų sferą kuriančio godumo galią, ir įprastiniai norų objektai pradėjo truputį mažiau sieti. Ir abu – toleranciją bei dosnumą – skatina sukauptas sustiprėjęs jautrumas kitoms būtybėms, kuris naikina egocentriškus paklydimus, vyraujančius gyvulių būvyje, susilpnina užsimiršimą instinktuose, taigi pasirodo kitų gyvų būtybių poreikių pastebėjimo prošvaistės. Didėjantis šių mažyčių valingų atitrūkimų nuo trijų „blogųjų būvių" arba „baisiųjų sferų" (pragaro būtybių, pretanų ir gyvulių) instinktų poveikis pažadina evoliucijos jėgą, kuri pakylėja būtybę iki žmogiškosios gyvybės formos. Todėl ši laikoma brangiu, sunkiai pasiekiamu turtu, didžiu laimėjimu, kurio nedera lengvabūdiškai iššvaistyti. Žmogaus gyvenimui būdinga didesnė laisvė nuo priverstinių instinktyvių reakcijų ir galimybė naudotis ta laisve protingai bei jautriai, idant būtų pasiektas galutinis išsilaisvinimas ir tikroji laimė.

Aukščiau žmonių sferos yra pusdievių arba titanų (taip verčiu sanskritišką pavadinimą *asura*) sfera. Laisvės ir galimybių jie turi net daugiau už žmones; iš tikrųjų iki savo būvio jie pakilo iš žmogaus lygmens, tačiau savo dosnumą, pakantumą ir jautrumą paaukojo valdžios siekiui. Jie papuolė į varžymosi, kovos vergovę, yra genami pavydo, nori iškilti aukščiau kitų būtybių ir mėgsta kovoti. Jie gyvena dangiškose sferose rojaus kaimynystėje ir nuolatos kariauja su dievais, stengdamiesi iš šių atimti

rojaus valdas. Nuolat kovodami ir žudydami jie pripranta prie įniršio, taigi kituose gyvenimuose patenka į pragarą.

Aukščiausia egocentriška gyvybės forma yra dievai. Ilga evoliucinė dosnumo, jautrumo bei pakantumo praktika ir proto suvaldymas leido jiems iš žmogiškosios gyvybės formos pakilti į įvairius rojus. Jie turi daugiau laisvės ir galimybių nei žmonės, bet pati gerovė ir gabumų gausa kelia jiems didžiausią pavojų. Jie jaučiasi tokie didūs ir iškilnūs, turi tiek turtų, malonumų, valdžios bei šlovės, tiek ilgai gyvena ir žemutinės sferos, o galimos egocentriško gyvenimo kančios atrodo tokios tolimos, kad jiems labai sunku kūrybingai naudotis savo laisve. Dievus apėmusi puikybė, ir jiems, kai ypač ilgi jų gyvenimai praranda juos sukūrusią evoliucijos varomąją jėgą, gresia pavojus pulti žemiau žmonių lygmens.

Dievų sfera turi tris sritis – noro, grynos formos ir beformę. Noro sritį sudaro šeši rojai, kurių du – žemiškieji, nors žmonių nematomi, ir keturi – dangiškieji, kuriuose po dievų kojomis dar yra kažkoks pagrindas. Šių dangaus sferų dievai gyvena rojaus gyvenimą, bet tariamai nesibaigiančiame savo palaimingų malonumų rate praranda galutinės laisvės ir laimės troškimą. Aukščiau norų sferą sudarančių šešių rojų yra šešiolika grynos formos rojų, kuriuose dievų kūnus sudaro gryna energija. Šių rojų gyventojai vadinami „Brahmos kūno turėtojais“, kitaip tariant, primena palaimingus ir švytinčius tarpgalaktinės energijos debesis. Pasinėrimas į save – pagrindinis jų trūkumas. Ir nors labai protingi, jie linkę neprisiminti, jog kažkada buvo silpnos, kenčiančios būtybės, pamiršti pareigą aibei kitų begalinės visatos būtybių ir būsimo savo pažeidžiamumo galimybę. „Aukščiau“ grynos formos rojų yra keturios beformės dangiškosios

sferos: bekraštės erdvės, beribės sąmonės, nieko nebuvimo ir nei suvokimo, nei nesuvokimo. Šiuose rojuose gyvena trilijonai dievų, kurie, vedami absoliuto siekio, visiškai atsisieję nuo formų. Siekdami amžinos ramybės, amžino pastovumo ir amžino realumo, jie neapsidraudę kritišku visų būvių netvarumo, „tuštumo“ ir reliatyvumo suvokimu. Jie išbūna negyvos ramybės sferose nepaprastai ilgus laikotarpius, niekuo nesirūpindami, saugiai jausdamiesi pasiekę aukščiausią tobulėjimo viršūnę ir susilieję su absoliutu. Išdidumas ir paklydimas juos subtiliai įkalino tolimiausiame susikurtame pasaulyje, kur nuo visų nusišalinta ir užsimiršta savyje. Šiuos rojus ir dievų gyvybės formas budistai laiko pavojingiausiais spąstais medituotojams, kadangi jie labai artimi tam, kuo filosofiškai neišprusę laiko absoliutą: begaliniu objektyvumu, bekraščiu subjektyvumu, nebūtimi ir beribiu neapibūdinamumu. Tik tuštumos, visų daiktų ir būvių reliatyvumo supratimas suteikia kritišką požiūrį, neleidžiantį susigundyti tariama šių rojų ramybe bei transcendencija ir labai ilgam laikui juose atgimti.

Visame Tibete ir kitose budizmo šalyse „šešios migracijos sferos“ vaizduojamos „gyvenimo rate“, kurio paveikslas dažnai kabo ant šventyklų sienų. Paveiksle pavaizduotas mirštančio žmogaus potyris. Jis įskrenda į „mirties nasrus“ (mirtį simbolizuoja dievas Jama, laikantis ratą nasruose ir įsikibęs į jį rankų bei kojų nagais) ir nusileidžia egocentriškame gyvenimo rate – toje sferoje, į kurią stumia savoji evoliucinė jėga.

„Knygoje apie savaiminį išsilaisvinimą“ šis kosmologinis kontekstas numanomas kaip keliavimas per pomirtinį tarpsnį. Pajutus beribį visų gyvybės formų susisiejimą, suprantama, jog begalinis teigiamos, į Budhos būvį vedančios evoliucijos hori-

zontas yra lydimas kito, baisiojo, begalinio horizonto – negatyvios evoliucijos arba degradacijos, vedančios į gyvulių, pretanų ar pragaro būtybių gyvybės formas. Šie nelaimingi būviai iš tikrųjų baisūs ir vengtini. Nebūtis būtų kur kas mielesnė. Galimybės papulti į baisiuosius būvius suvokimas yra galingas akstinas tobulėti ir atjausti. Jis būtinas, kad išsiugdytum gailestingą troškimą išlaisvinti kitas būtybes iš kančių, kuris vadinamas nušvitimo siekiu arba nušvitimo dvasia. Tai dvasinė sąvoka, paprastą egocentrišką būtybę paverčianti altruistišku bodhisatva.

Paskutiniaisiais dešimtmečiais kai kurie Azijos mokytojai teigė, jog baisieji būviai yra grynai metaforiški ir neturi būti suprantami tiesiogine prasme, – jie tereiškia blogas proto būsenas. Šiuose žodžiuose, žinoma, yra dalis tiesos, ypač todėl, kad visatą taip pat sudaro proto būsenos. Tų mokytojų teiginys turėjo ir praktiškų tikslų. Juk jų mokiniai, dažnai išsimokslinę vakariečiai, galėjo išsigąsti dvasios ugdymo ir meditacijos kelio, jei būtų mokoma apie realų pragarą su traškančios sieros liepsnomis, kurių jie manė jau seniai išvengę. Tačiau kruopščiai paanalizavę įsitikiname, jog metaforiškas požiūris klaidingas ir nėra toks būtinas. Tam tikra prasme visas pasaulis yra sukurtas proto – tiek be galo gero, tiek ir blogo. Jeigu žengėte ant bėgių prieš artėjantį traukinį, skausmingas jūsų sumaitojimas taip pat įvyksta vien sąmonėje. Išsilaisvinusiam žmogui, visa esybe suvokiančiam tikrą žodžių „egzistuoja tik sąmonėje“ prasmę, visai nebūtų baisu stovėti prieš artėjantį traukinį, jei gyvybės paaukojimas pagelbėtų kitoms būtybėms. Tačiau toks žmogus gali nesirūpinti papulsiąs į pragarą, pretanų ar gyvulių sferą, ar net tarp tokių žmogiškos gyvybės formų, kurios neturi laisvės ir palankių galimybių tobulėti. O kitiems sveikiau baimintis bū-

ti sutraiškytiems traukinio. Tai skatina pasitraukti nuo bėgių. Mums geriau bijoti nevaržomai atsiduoti blogybėms, nes jų pasekmės gali būti be galo skausmingos. Tai suteikia jėgų išrauti pačius blogio daigus.

Jeigu norime pasinaudoti mirties mokslu, idant ištobulintume mirimo meną, turime suprasti, jog visas šias sferas reikia laikyti tokiomis pat realiomis kaip mūsų dabartinis gyvenimas žmonių pasaulyje. Šį faktą patvirtino prisiminusieji savo ankstesnius gyvenimus. Todėl logiška, jog evoliucijos vandenyne gyvybės formų turėtų būti gerokai daugiau nei tų rūšių, kurias nūnai matome šioje mažytėje materialioje planetoje. Taigi padrąsinimas, kurį teikia požiūris „visa yra tavo prote", yra naudingas. Bet reikia atminti, kad jis negali būti siejamas tik su nemaloniais tikrovės aspektais. Visa tikrovė egzistuoja mūsų prote, ir protas mus verčia ją suvokti „kitur". Tad vis dėlto turėtume stengtis pamatyti, jog tasai „kitur" iš esmės yra puikus ir nebaisus, idant galėtume užtverti kelią bjauriems dalykams ir tobulinti puikius.

TRYS BUDHOS KŪNAI

Šešių sferų schema tėra paprasto budistų kosmoso statiškas skerspjūvis. Dar reikia žinoti budizmo požiūrį į beribį būties procesą, kurį patiria nušvitusysis. Besitęsiantis gyvybės procesas nuolatos pereina mirties, tarpinio būvio ir gyvenimo fazes. Šių fazių paralelės viename gyvenime yra gilaus miego, sapnavimo ir budėjimo būsenos. Paskutinioji apima trečią paralelių rinkinį, kurį sudaro gilios meditacijos būsena, subtiliojo kūno–proto

būsena (sąmoningas išėjimas iš kūno, vadinamas „magiškuoju kūnu") ir sugrįžimo į grubųjį kūną būsena. Šie trys būsenų trejetai susiję su įprastiniu Budhos būvio skirstymu į Tris – Tiesos, Palaimos ir Pasireiškimo – Kūnus. Praktikuojant tantrinę jogą, siekiama paprastą mirtį, miego būseną ir transą orientuoti bei perkeisti į Budhos Tiesos Kūną; paprastą pomirtinį tarpsnį, sapnavimo būseną ir subtilaus, magiško kūno–proto būseną – į Budhos Palaimos Kūną; o paprastą gyvenimą, budėjimo būseną ir grubųjį fizinį kūną – į Budhos Pasireiškimo Kūną. (Žr. 2 schemą)

2 schema: Trys budhos Kūnai ir jų analogai

Tiesos Kūnas (Dharmakaja)	*Palaimos Kūnas (Sambhogakaja)*	*Pasireiškimo Kūnas (Nirmanakaja)*
mirtis	tarpinis būvis	gyvenimas
gilaus miego būsena	sapnavimo būsena	budėjimo būsena
gili meditacija	magiškasis kūnas	grubusis kūnas

„Knygoje apie savaiminį išsilaisvinimą", kuri moko sėkmingai panaudoti paprastą pomirtinį tarpsnį budhos būsenai greičiau pasiekti, aprašytų praktikų kontekste gyvenimų sekos, gyvenimo kasdienybės ir vieno gyvenimo laikotarpio procesai taip pat skirstomi į „šešis tarpsnius": gyvenimą, sapnavimą, meditaciją, mirties prieangį, Esmę ir Tapsmą. Ši schema leidžia praktikuotojui suprasti, jog visos būties akimirkos yra „tarpsniai", nepastovūs, tekantys ir perkeistini į laisvę suteikiantį nušvitimą. Gyvenimo tarpsnis – tai kasdienis gyvenimas, trunkantis nuo gimimo iki mirties. Sapnavimo tarpsnis – laikas tarp gilaus

miego ir nubudimo. Meditacijos tarpsnis apima būseną tarp dvilypės budinčios sąmonės ir transcendentinės nušvitusiojo išminties. Mirties prieangio tarpsnis – tai tik akimirka arba kelios dienos, praleistos nesąmoningumo būsenoje tarp gyvenimo ir Esmės tarpsnių. Esmės tarpsnis yra ilgai trunkanti sąmoninga būsena (kartais užsitęsianti dvi savaites) tarp Mirties prieangio ir Tapsmo tarpsnių. Tapsmo tarpsnis – tai antroji ilgai trunkanti sąmoninga keliautojo per tarpinį būvį būsena, kurios metu regimos įvairios būsimo gimimo vietos (įsčios, kiaušinis, drėgmė ar lotosas); ji patiriama tarp Esmės ir naujo gimimo, gyvenimo tarpsnių. Šis visų gyvenimo aspektų skirstymas vaizdžiau parodytas 3 schemoje.

3 schema: Gyvenimo ciklas kaip šeši tarpsniai

Šeši tarpsniai	*Patiriamas tarp*
gyvenimas	gimimo ir mirties
sapnavimas	gilaus miego ir budėjimo būsenų
meditacija	dvilypio suvokimo ir nušvitusios sąmonės
mirties prieangis	gyvenimo ir Esmės
Esmė	mirties prieangio ir Tapsmo
Tapsmas	Esmės ir gimimo

Skirstymas į šešis tarpsnius yra skirtas visų individo būties srauto akimirkų laikinumui pabrėžti. Trijų Kūnų ir šešių tarpsnių schemos suteikia aiškesnį supratimą, skatinantį egocentriškumo kalinius kentėjimo ratą paversti meile ir laime.

Bendrais bruožais apibūdinus kosmosą, kuriuo grindžiama „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą“, galima paklausti: kaipgi tibetiečiai supranta kūno ir proto visumą? Budizmo mokslai pateikia keletą jos modelių. Mums reikės suprasti šias schemas: tris lygmenis – grubiojo, subtiliojo bei ypač subtilaus kūno ir proto; penkis junginius; penkis elementus; šešis pojūčius. Prieš nagrinėjant šiuos dalykus, dera turėti galvoje, jog pateiktos schemos budizmo moksluose tėra vaizdinės priemonės, prisiminimą palengvinantys pavyzdžiai. Nebūtinai vienų ar kitų dalykų yra tiksliai penki ar šeši. Kiekvienu atveju juos galima skirstyti smulkiau arba stambiau. Tibetiečiai skirsto taip, kaip jiems patarė ilga patirtis. Abstrakčios schemos primena kino kameros lęšius. Pro 105 mm lęšį matomas kitoks vaizdas nei pro 35 mm. Neverta ginčytis, kuris lęšis sukuria tikresnį vaizdą. Skiriasi tik jų didinimo laipsnis.

Trijų kūno ir proto visumos lygių modelis budizmo praktikuotojams sudaro metmenis, kurie padeda subtilius, meditacinius potyrius sujungti su kasdiene patirtimi. Tai padeda jiems pakeisti įprastinį savęs identifikavimo procesą ir tokiu būdu sąmoningai pasinerti į būsenas, kurioms būdingas nesąmoningumas. Ką nors regėdami ar jausdami, paprastai suvokiame tik paviršių: medį tolumoje, skausmą savo kūne ir panašiai. Mes nesuvokiame šviesos fotonų srauto, smogiančio į jautrumo neuronus, vykstant mikroskopiškiems procesams regos nervuose. Nejuntame centrine nervų sistema sklindančių signalų, pranešančių smegenims apie skausmą pilve. Tačiau vidinę visatą tiriantis budizmo mokslininkas, arba psichonautas, tokius

nesąmoningus procesus siekia suvokti. Šiam vidiniam tyrimui reikia mikroskopo pakaitalo. Todėl jis sukuria subtilų savęs modelį, su kuriuo stengiasi susitapatinti, kad tiesiogiai patirtų viduje vykstančius subtiliuosius procesus.

Kūnas ir protas skirstomas į tris lygmenis: grubųjį, subtilųjį ir ypač subtilų. Grubųjį kūną sudaro raumenys, kraujas, kaulai ir kitos medžiagos, kurias dar galima suskaidyti į penkis elementus – žemę, vandenį, ugnį, vėją ir erdvę. Tolesnis skaidymas iki cheminių elementų lygio šiame kontekste laikytinas pernelyg smulkiu, nes pasiekia tokį daugialypiškumą, kurio negalima įsivaizduoti. Grubusis protas, susijęs su šiuo kūnu, – tai šešių pojūčių sąmonės, kurių penkios atitinka penkis fizinius – regos, klausos, uoslės, skonio ir lytėjimo – pojūčius, o šeštoji, proto sąmonė, veikia centrinėje nervų sistemoje, visus pojūčių siunčiamus duomenis derindama su sąvokomis, mintimis, vaizdiniais ir valios paskatomis.

Subtilusis kūnas apytikriai atitinka centrinę nervų sistemą, tačiau netapatus jos smegenų medžiagai, nes veikia struktūra, paverčianti smegenis potyrių indu. Nervai – tai energijos kanalų sistema, kurią sudaro tūkstančiai gijų, išsišakojančių iš penkių, šešių ar septynių rezginių, vadinamų ratais (*čakromis*) arba lotosais. Šie tarytum suverti ant centrinės trijų kanalų ašies, kuri nusitęsusi nuo antakių tarpo iki lyties organo galo, pereidama smegenų viršų ir stuburgalį. Šiame kanalų tinkle glūdi subtilieji sąmonę nešančių substancijų „lašai“, judinami subtiliųjų energijų, vadinamų vėjais. Subtilųjį protą, susietą su šiomis struktūromis bei energijomis, sudaro trys vidinės būsenos, kurios pasireiškia sąmonėje, kai tik subjektyvioji energija atsiejama nuo grubiųjų pojūčių. Šios trys *pagavos* vadinamos švytėjimu, spin-

desiu ir artumu (giliausia subtiliojo proto būsena); jos primena gryną mėnesieną, gryną saulės šviesą ir gryną tamsą. Nenušvitusiuose asmenyse šios *pagavos* sumišusios su įprastiniais instinktyviais pasąmonės akstinais, kurie vadinami aštuoniasdešimtimi prigimtų instinktų (jų ilgas sąrašas apima įvairius geismus, nepakantumo būsenas ir paklydimus).

Ypač subtilus kūnas vadinamas nesuyrančiuoju lašu, kuris yra subtiliosios energijos darinys, paprastai glūdintis tik širdies centre (*čakroje*). Su juo susijęs ypač subtilus protas – tai Vaiskiąją Šviesą suvokianti sąmonė. Ypač subtiliame lygmenyje kūno ir proto skirtumas išnyksta, nes iš tikrųjų jiedu neatskiriami. Ši vaiski nesuyrančiojo lašo sąmonė yra budistinė siela, giliausia gyvybės ir sąmonės buveinė, kurios tęstinumas nenutrūksta, nors, pereidama iš gyvenimo į gyvenimą, ji nuolat kinta. Sąmoningas susitapatinimas su šiuo kūnu–protu, tikrovės suvokimas šio ypač subtilaus lygmens sąmone prilygsta budhos būsenos pasiekimui. Ir tai yra tikrasis „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą“ tikslas. (Žr. 4 schemą)

4 schema: Grubiojo, subtiliojo bei ypač subtilaus kūno ir proto visuma

Lygmuo	*Kūnas*	*Protas*
grubus	penkių elementų kūnas	gyvenimas
subtilus	nervų kanalai, nervų energijos, nervų lašai	trys aiškios *pagavos*, sumišusios su 80 instinktų
ypač subtilus	energija, nešanti Vaiskiąją Šviesą nesuyrančiajame laše	Vaiskiosios Šviesos energijų, arba nesuyrančiojo lašo sąmonė

Dar vienas svarbus grubiojo kūno ir proto visumos skirstymas – penki junginiai, arba individualaus gyvenimo procesai: materija, jutimai, sąvokos, valia ir sąmonė. Sanskritiškas jų pavadinimas *skandha* reiškia „krūvą". „Junginys" (*aggregate*) – budistinėje literatūroje įprastas to žodžio vertimas, nors kai kuriais atvejais, norėdamas pabrėžti dinamiškumą, teikiu pirmenybę „procesui". Tų procesų pirmasis atitinka grubųjį kūną, o kiti keturi – tai protas ir jo funkcijos, suskirstytos į suvokimo bei introspekcijos sferoms priklausančius lygmenis. Pirminis skirstymo į junginius (*skandhas*) tikslas – ištirti kūną ir protą, kad būtų galima nustatyti, kas įprastai suvokiama kaip pastovus „aš"; atskleisti, jog nėra jokio pastovaus „aš" – nei fiziško, nei psichiško; dėl šios įžvalgos išsilaisvinti iš įprastinio sustingusios savasties jausmo pančių. Tolesnė schema (žr. 5 schemą) reziumuoja kūno ir proto visumos skirstymą į penkis junginius arba procesus.

5 schema: Penki junginiai, individualaus gyvenimo procesai

Junginys	*Sudėtis*
materija	penki elementai (žemė, vanduo ir t. t.) arba penki jutimo organai ir objektai
jutimai	penkiais pojūčiais patiriamas malonumas, skausmas ir neutralus jausmas
sąvokos	visi suvokimo procese dalyvaujantys vaizdiniai bei žodžiai
valia	geismas, paklydimas, neapykanta ir įvairios kitos emocijos
sąmonė	penkių pojūčių ir proto sąmonės

Šiose schemose pavaizduota grubiojo kūno ir proto visuma prasideda gimstant ir baigiasi mirštant, išskyrus proto sąmonę, kuri po mirties virsta tarpinio būvio būtybe, nes atsikrato grubios materijos saitų ir penkių fizinių pojūčių siunčiamos informacijos. Kasdieniame gyvenime proto sąmonės veikimo nepriklausomai nuo grubių fizinių pojūčių pavyzdys yra sapno sąmonė. Ji – svarbus pomirtinio tarpsnio sąmonės analogas ar net pirmtakas. Užmigus penki grubieji pojūčiai liaujasi veikę, ir proto sąmonės procesas vyksta subtiliau. Sapnuojant proto sąmonė dažnai iš savęs sukuria akių, ausų ir net aplinkos panašybes, idant sapnų būtybė galėtų girdėti garsus ir matyti vaizdus bei spalvas. Kūno turėjimo jausmas, kartais atsirandantis sapne, yra svarbus pomirtinio tarpsnio būtybės savivokos analogas. Paprasti, specialių meditacijų nepraktikavę žmonės tą jausmą patiria retai. Daugelis tik kai kada prisimena sapnus, ir bemaž niekas nepamena sapnavimo pradžios ar pabaigos akimirkų. Tik vienas kitas sapnuodami sugeba išsaugoti sąmonės aiškumą – sapnuoti suvokiant, jog sapnuoji. Išugdyti tokius sugebėjimus – didžiausia būtinybė, kad galėtum mirti šviesia sąmone bei tuo pereinamuoju metu susivokti kas ir kur esąs.

Svarbus pirmasis žingsnis ugdant sugebėjimą šviesiai mirti – jautrumo įvairiems perėjimams iš vienos būsenos į kitą lavinimas. Subtiliojo kūno ir proto schemos skirtos kaip tik šiam tikslui. Subtiliojo kūno kanalų, vėjų ir lašų schemą protinė sąmonė gali panaudoti specialioms vidinio jautrumo apraiškoms pažadinti. 72 000 kūno energijos cirkuliavimo kanalų šakojasi iš trijų pagrindinių kanalų ašies, nuo antakių

tarpo per viršugalvį ir stuburgalį einančios stuburo priešakiu iki lyties organo galo. Ant jos – penki „ratai“ arba rezginiai: smegenų, gerklės, širdies, bambos ir lyties organų. Šie „ratai“ ir kanalai vaizduojami įvairiai, nes praktikuotojas gali juos vizualizuoti įvairiausiais būdais, priklausančiais nuo to, kokius vidinio jautrumo aspektus jis stengiasi atskleisti.

Kanalais tekančios energijos subtilūs vėjai skirstomi į penkis pagrindinius ir penkis antrinius. Visi šie vėjai turi savo buveines, kryptis, spalvas, funkcijas ir savybes. Šiame kontekste smulkūs jų bruožai nesvarbūs. Pakanka pabrėžti, jog nuo kūno funkcijų supratimo, kaip įvairių šių energijų apraiškų, prasideda gyvybės ir mirties funkcijų suvaldymo procesas. Pagaliau „lašai“ – tai sąmonę nešančios substancijos, cheminės esencijos, susijusios su genetine medžiaga. Jie yra tam tikrų sąmonės formų, skirtingu metu bei skirtingose būsenose glūdinčių vienuose ar kituose centruose, atrama. Pavyzdžiui, Kalačakros tantroje randame specialią ketveriopų lašų sistemą. Budėjimo būseną sukeliantys lašai slypi kaktos ir bambos centruose, sudarydami budinčios sąmonės atramą, „aš“ pojūčio židinį. Sapnavimo būsenos lašai glūdi gerklėje bei prie stuburo galo ir yra sapnuojančios sąmonės atrama. Gilaus miego būsenos lašai slypi širdies centro periferijoje ir lyties organo viduryje esančiame centre, sudarydami ramaus poilsio potyrių židinį. Pagaliau ketvirtosios būsenos lašai glūdi širdies centro gelmėje bei lyties organo gale esančiame centre ir sudaro palaimingų nušvintančios sąmonės būsenų ir orgazmo atramą. Lašų veikimo principų supratimas leidžia praktikuotojams sutelkti sąmonę ir sustiprinti potyrius bei suvokimus.

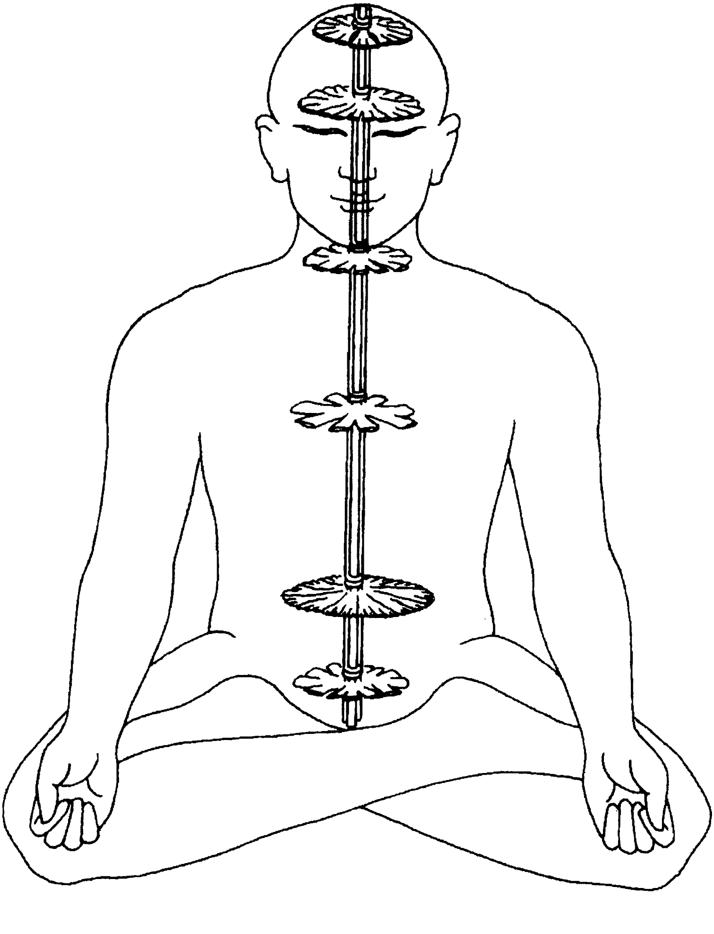

6 schema: Subtiliojo kūno „ratai“ (*čakros*) ir kanalai

Schemoje (žr. 7 schemą) bendrais bruožais vaizduojama subtiliosios nervų sistemos kanalų fiziologija. Matome trigubą vidurinę ašį, išilgai kurios išsidėstę šeši rezginiai (jų gali būti ir keturi, penki arba septyni). Energijos kanalų gijos, kurių priskaičiuojama 72 000 (čia nepavaizduotos), iš šių rezginių išsišakojusios visame kūne. Taigi subtilios jogos metu praktikuotojo medituojamas savo atvaizdas yra jautri, giroskopą primenanti struktūra, kurioje energija ir sąmonė dinamiškai cirkuliuoja.

7 schema: Subtiliojo proto *pagavos*, potyriai ir instinktai

Subtiliojo proto pagavos	*Potyrių atitikmenys*	*Su jais susiję instinktai*
švytėjimas	mėnesiena	33 instinktai, skatinami geismo
spindesys	saulės šviesa	40 instinktų, skatinamų neapykantos
artumas	juoda šviesa (tamsa)	7 instinktai, skatinami nežinojimo

Subtilusis protas yra subjektyvioji individo dalių visumos pusė, atitinkanti subtiliojo kūno kanalų, vėjų ir lašų struktūrą. Matytoji schema vaizduoja skirstymą į tris pagrindines būsenas, susijusias su aštuoniasdešimčia instinktų. Šios būsenos patiriamos, kai subtiliajame kūne vyksta tam tikri subtilūs procesai.

Pasak tibetiečių, tokį subtilųjį kūną turi visi, ir šias būsenas patiria kiekvienas. Tačiau kad išsiugdytum budrų jų suvokimą, patirtum jas aiškia sąmone, reikalinga speciali praktika.

Taip pat egzistuoja itin subtilus kūnas–protas, kuriame išnykęs pats kūno ir proto dvilypumas. Tai nesuyrantysis lašas, vadinamas „Vaiskiosios Šviesos persmelkta energija–sąmone“. Ji sunkiai apsakoma ir suprantama bei neturi būti laikoma sustingusia, pastovia savastimi. Šį subtiliausią, esminį, nedvilypį individo būvį sudaro giedriausia, jautriausia ir sąmoninga visatos energija. Tai giliausia, gryna dvasinė būsena, kurioje būtybė yra sąmoninga šviesa, gyva ir vieninga, bet kintanti ir suvokianti savo beribes sąsajas su viskuo. Jos netemdo jokie geismo, neapykantos ar paklydimo instinktai, joks dvilypumas; ji vieninga su tikrove ir visų budhų Tiesos Kūnu. Ji vadinama „budhos prigimtimi“, ir jos pažinimas yra „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą“ tikslas. Ja grindžiamas specialus savo giliausio prigimtinio būvio atskleidimo metodas, „didysis tobulumas“ (*dzogčenas*), kurio mokoma Tibeto budizmo Njingmos tradicijos aukštumose. Iš tikrųjų ypač subtiliame lygmenyje kiekviena gyva būtybė tėra šis nesuyrantysis „lašas“. Jis – gyva kiekvienos būtybės dvasia. Kaip tik jis padaro galimą reinkarnacijos procesą ir yra išsilaisvinimo vartai, visada atviri, iš esmės laisvi, nors aplink šį „lašą“ susiformavusi būtybė gali susitapatinti su labai neramiomis, kankinančiomis būsenomis. Jis ramus, skaidrus, nepaliestas nerimo ir niekieno nesukurtas. Jo pažinimas nušviečia budhos veidą šypsena. Jis suvienodina budhas ir paprastas būtybes.

Šis nepaprastai subtilus nesuyrantysis lašas primena hinduistų išpažįstamą Aš (*atmaną*) arba Aukščiausiąją Dvasią (*paramatmaną*), kuri pasiekiama absoliučiu visų mažyčių, individualių, asmeniškų „aš“ neigimu. Budha niekada nebuvo

dogmatiškas – netgi skelbdamas savo griežčiausią „savasties nebuvimo“ formuluotę. Kalbėdamas su absoliutistais jis neigė „aš“, o su nihilistais – teigė. Taigi negalima tvirtinti, jog ankstyvasis budizmas nepripažino „aš“ (sielos), o tantrinis ir Tibeto budizmas vėliau prie jos grįžo. Budha visada pripažino sielą kaip tai, kas persikūnija, kaip savasties neturintį reliatyvių, kintančių, nuo priežasčių priklausančių suvokimų srautą. Kad aiškiai atsiskleistų ypač subtilus nesuyrantysis sielos lašas, reikalinga visiškai suvokti tuštumą arba savasties nebuvimą. Pasak Maitrėja-nathos*, šis „lašas“ yra savasties neturinti Aukščiausioji Savastis. Tačiau šiuo atveju svarbiau ne gvildenti ypač subtilaus dalyko filosofines smulkmenas, o išaiškinti schemas, kurios yra svarbios mirimo jogos priemonės.

MIRTIES STADIJOS

Susipažinę su trimis kūno ir proto lygmenimis, galime pradėti aiškintis mirties stadijų schemą. Tai labai svarbi „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą“ tema, kadangi mirštantysis pereina tas stadijas gyviesiems ėmus tiesti jam pagalbos ranką. Ši schema (žr. 8 schemą) vadinama aštuoniais tirpimo proceso etapais, kuriuos tyrinėję tibetiečiai sako, kad mirštančiajam juos pereinant pasireiškia toliau minimi potyriai. Žodžiu, kiekvienas tirpimas sukelia vienokį ar kitokį regėjimą.

* Maitrėja-natha – „Globėjas Maitrėja“ – laikomas būsimuoju (penktuoju) Pasaulio mokytoju. Meditacijoje apsireiškęs Asangai (IV–V a.), jis padiktavo šiam savo penkias įžymiąsias knygas.

8 schema: Mirties stadijos: tirpimai ir regėjimai

Tirpimai	*Regėjimai*
1. žemė tirpsta vandenyje	miražas
2. vanduo – ugnyje	dūmai
3. ugnis – vėjyje	jonvabaliai
4. vėjas – sąmonėje	skaisti lempelės liepsna
(kartais „vėjas – erdvėje“: grubiojo kūno–proto potyrių pabaiga)	
5. grubioji sąmonė – švytėjime	mėnesienos nutviekstas giedras dangus
6. švytėjimas – spindesyje	saulės šviesos nužertas giedras dangus
7. spindesys – „artume“	dervos juodumo tamsa
8. „artumas“ – vaiskioje šviesoje	giedro aušros dangaus vaiskumas

Budistinę jogą – savo gyvybinių energijų sujungimą su žinojimu bei supratimu – praktikavusių *joginų* ir *joginių* kartos pastebėjo, jog šis mirties proceso modelis yra nepaprastai naudingas perėjimui į mirties karalystę suprasti bei valdyti. Keturios pirmosios stadijos smulkiau apibūdinamos schemoje, vadinamoje „dvidešimt penkiais grubiaisiais elementais“. Joje tie etapai siejami su penkiais junginiais ir juos atitinkančiomis esminėmis išmintimis arba nušvitimo galiomis.

Siedami keturis pirmuosius iš aštuonių tirpimų su dvidešimt penkiais grubiaisiais elementais, mirties procesą apibūdiname visapusiškiau. „Žemei“ tirpstant „vandenyje“, žmogus jaučia silpnumą, tarytum grimztant, tirpstant; materijos junginys

skaidosi, kūnas tarsi traukiasi; veidrodinė išmintis (kuri yra perkeisto paklydimo energija) nyksta, formos blunka, regėjimas blogėja, ir vaizdai susilieja; viskas atrodo lyg vandens miražas tolumoje. „Vandeniui“ tirpstant „ugnyje“ ir kūno skysčiams tarsi džiūstant, pojūčiai gęsta, mirštantysis sustingsta; išsisklaido esminio tapatumo išmintis (perkeisto išdidumo energija), nieko nebejuntama, išnyksta klausos pojūtis ir atrodo, jog viskas skendi dūmuose. „Ugniai“ tirpstant „vėjyje“ darosi šalta; užgęsta skiriančioji išmintis (perkeisto geismo energija), išnyksta visos sąvokos, labai susilpnėja įkvėpimas ir dingsta kvapo pojūtis; aplinkui matosi kažkas panašaus į jonvabalių arba žiežirbų spiečių. „Vėjui“ tirpstant „erdvėje“ arba sąmonėje, liaujasi kvėpavimas, ir tekančias energijas įtraukia centrinė nervų sistema; išnyksta visos valios paskatos kartu su magiškų veiksmų išmintimi (perkeisto pavydo energija); išbrinksta liežuvis, nebejuntamas kvapas, dingsta lytėjimo pojūtis, ir regi save tarsi apgaubtą lempelės liepsnos prieš pat jai užgęstant. (Žr. 9 schemą)

9 schema: Išimtys ir junginiai, atitinkantys ankstyvąsias mirties stadijas

<table>
<tr><th>Junginiai</th><th>Išmintys</th><th>Elementai</th><th>Pojūčiai</th><th>Objektai</th></tr>
<tr><td>materija</td><td>veidrodinė</td><td>žemė</td><td rowspan="2">rega</td><td rowspan="2">formos</td></tr>
<tr><td colspan="3">(išnyksta per pirmąjį tirpimą)</td></tr>
<tr><td>jutimai</td><td>tapatumo</td><td>vanduo</td><td rowspan="2">klausa</td><td rowspan="2">garsai</td></tr>
<tr><td colspan="3">(išnyksta per antrąjį tirpimą)</td></tr>
<tr><td>sąvokos</td><td>skiriančioji</td><td>ugnis</td><td rowspan="2">uoslė</td><td rowspan="2">kvapai</td></tr>
<tr><td colspan="3">(išnyksta per trečiąjį tirpimą)</td></tr>
<tr><td>valia</td><td>magiškų
veiksmų</td><td>vėjas</td><td rowspan="2">skonis
lytėjimas</td><td rowspan="2">skoniai
paviršiai</td></tr>
<tr><td colspan="3">(išnyksta per ketvirtąjį tirpimą)</td></tr>
<tr><td>sąmonė</td><td colspan="2">galutinės tikrovės</td><td>protas</td><td></td></tr>
</table>

Tada, galima sakyti, ištinka klinikinė mirtis. Visi grubieji fiziniai elementai „išnykę“, ir smegenys bei kraujo apytakos sistema nebefunkcionuoja. Tačiau grubioji sąmonė ir protas su aštuoniasdešimčia instinktų, trikdančių tris subtiliojo proto sferas, ištirpsta tik penktojoje stadijoje. Tuo metu aštuoniasdešimt instinktų skatinantys vėjai nuslopsta, įtraukti į vidurinįjį kanalą, ir baltasis lašas (vyriškoji esencija, baltoji „nušvitimo dvasia“) iš smegenų juo nusileidžia į širdies rezginį; savo dvasios erdvėje mirštantysis regi bekraštį dangų, nutviekstą baltos mėnesienos. Po to raudonasis lašas (moteriškoji esencija, raudonoji „nušvitimo dvasia“) iš lyties organų „rato“ pakyla iki širdies rezginio, ir pasirodo oranžinės saulės šviesos nužerto dangaus regėjimas. Septintojo tirpimo metu, artumo stadijoje, abu lašai susitinka širdies centre ir apgaubia sąmonę; tada regimas dangus, kupinas juodos šviesos, arba grynos tamsos, ir apalpstama. Pagaliau pereinama į Vaiskiosios Šviesos sferą, kur patiriamas neįprastas nedvilypis suvokimas.

Tą akimirką atsipalaiduoja pagrindinė paprastos gyvybės struktūra, vadinama šešeriopu širdies rezginio mazgu. Įsčiose prasidedant mūsų gyvenimui, dešinysis ir kairysis kanalai tvirtai apraizgo širdies centrą, ir centrinė nervų sistema jau formuojasi aplink šį šešeriopą mazgą. Jam visiškai atsirišus, mūsų subtilioji sąmonė, stumiama evoliucijos jėgos, tą vietą palieka. Tai tikroji mirties akimirka, Mirties prieangio tarpsnis, subtiliausia būtybės patiriama būsena. Visi jos apibūdinimai netikslūs. Ypač subtili Vaiskiosios Šviesos sąmonė peržengia visas dvilypes sąvokas: baigtinumą ir begalybę, laiką ir amžinybę, subjektą ir objektą, „aš“ ir „kitą“, sąmonę ir nesąmoningumą,

netgi nežinojimą ir nušvitimą. Tai tokia skaidri būsena, kad nepasiruošusiojo vidinis žvilgsnis pereis kiaurai, nė neužklius už jos. Antrame artumo stadijos etape toks individas praras sąmonę ir į atgimimą vedančio atvirkščio proceso metu atgaus tamsos suvokimą, nė nepajutęs jokios kitos būsenos arba sutrikęs ir sumišęs, kaip kartais nutinka pernelyg staiga pakirdusiems iš miego. Tąja akimirka remiasi visas pomirtinio tarpsnio valdymo mokslas ir menas, padėdamas žmogui pasinaudoti perėjimu tarp įprastų gyvenimų ir panirti į šį ypač subtilų suvokimą, kuris yra savaime tapatus palaimingai laisvei, tobulai išminčiai, beribiam jautrumui, žodžiu, visiškam nušvitimui.

Šioje sandūroje daugelis išbūna keletą dienų, bet dažnai be sąmonės prošvaistės. Sutrikimas dėl to, kas nutiko, nesąmoningumo likutis po išgyventos artumo stadijos ir baimė kažkur išskristi kliudo jiems šį Vaiskiosios Šviesos skaidrumą atpažinti kaip savo giliausius namus, dvasinį vieningumą su mylimiausiomis, galingiausiomis ir saugiausiomis būtybėmis visatoje. Kaip tik tada „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą" tradicijos gali labiausiai patarnauti. Idealu, jeigu mirusysis jas studijavo ir praktikavo prieš mirdamas. Priešingu atveju, jos gali būti aiškinamos mirštančiajam, bet vargu ar visiškai nepraktikavęs žmogus gali nugalėti instinktyvias egocentriškas paskatas, taip pat baimę bei siaubą, apimantį per šią didžiulę krizę, ir pasiekti visišką išsilaisvinimą. Ypač sunku atrišti šešeriopą širdies rezginio mazgą, tad šis turi būti palaipsniui atpalaiduojamas žmogui gyvenant, idant staigus jo atsirišimas mirties proceso metu nesukeltų pribloškiančios traumos.

Dauguma žmonių patiria minėtus tirpimus, nesuvokdami, kas vyksta, nesugebėdami ramiai likti Vaiskiojoje Šviesoje ir pažinti savo esminės laisvės, laimės bei savaiminio, džiaugsmingo, beribio dalyvavimo visų būtybių gyvenimuose. Jie akimirksniu pralekia vaiskiąją tuštumos šviesą ir sugrįžta į įsikūnijimą, atvirkščia seka patirdami aštuonis tirpimus. Artumo stadijoje jie vėl apalpsta, po to pro juodąją šviesą, saulėtą spindesį bei mėnesienos švytėjimą „pakyla" iki instinktų valdomos sąmonės ir vėl susijungia su vėju, ugnimi, vandeniu bei žeme. Elementams formą suteikia atgiję vaizdiniai, išnirę iš evoliucinių modelių, kuriuos pačių individų veiksmai užkodavo dvasiniuose genuose (atsineštuose iš ankstesnių gyvenimų). Tarpinio būvio būtybėms tarytum sapnuojant savo dvasiniuose kūnuose, šios struktūros išlieka takios – sustingsta tik grubiausiame fiziniame lygmenyje, atgimstant lotoso žiede, įsčiose, kiaušinyje arba drėgnoje duobutėje. Dėl pomirtinio tarpsnio paslankumo ir mirusiųjų kūnus sudarančios energijos subtilumo jų sąmonė turi magiškų galių ir yra itin nuovoki. Taigi jie gali puikiausiai naudotis „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą", jeigu šioji jiems skaitoma arba perduodama mintimis. Kaip sumanyta autoriaus, „Didžioji knyga apie savaiminį išsilaisvinimą suprantant [pomirtinį] tarpsnį" gerai pasitarnauja ieškantiems atgimimo – saugo juos nuo įpuolimo į pragaištingus būvius ir padeda pasiekti palankias gyvenimo sąlygas.

Pomirtiniame tarpsnyje sąmonė įsikūnijusi į vaiduokliška pavidalą, sudarytą iš subtiliųjų energijų, kurioms formą suteikia sieloje glūdintys vaizdiniai. Šis tarpsnis panašus į turimąjį sapnuose. Nors ir subtilus, šis kūnas yra sąmonės „apvalkalas";

jis patiria atvirkštinės tirpimų sekos stadijas ir, individui jį paliekant, prieš įeinant į įsčiose pradėtą grubųjį kūną, dvasinis pavidalas ištirpsta, patirdamas mažytę mirtį. Tada vėl aštuoni tirpimo procesai patiriami tiesiogine seka, vedančia iš tarpinio būvio kūno iki Vaiskiosios Šviesos sąmonės, o po to atvirkštine – nuo Vaiskiosios Šviesos ligi kito įsikūnijimo. Iš tikrųjų net užmiegant, atsirandant sapne, iš jo išeinant ir vėl pabundant grubiajame kūne, tas tirpimo stadijas galima atskirti. Dažniausiai jos būna labai sutrumpėjusios ir prašvilpia nepastebėtos. Meditacinės praktikos, skirtos pasirengti pomirtiniam tarpsniui, taip stipriai išaštrina dėmesį, kad galima stebėti minėtą procesą, sulėtinti perėjimus ir aiškiai suvokti vykstančias permainas. Svarbu išmokti ir atsiminti aprašytas schemas, kurias per ilgus amžius išplėtojo tibetiečių mokslas apie mirtį.

IŠSILAISVINIMO TIKROVĖ

Mirties mokslas yra mirimo meno pagrindas, kaip medicinos mokslas – gydymo meno. Kad „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą“ geriausiai patarnautų, turime aiškiai suprasti, kokias galimybes suteikia sąmoningumo išsaugojimas mirštant. Ką reiškia paminėtas „išsilaisvinimas“? Ką reiškia teiginys, jog esminė ir galutinė visų daiktų tikrovė yra tuštuma arba laisvė? Kas „Knygoje apie savaiminį išsilaisvinimą“ turima omenyje, žadant savaiminį išsilaisvinimą (tib. *rang grol*) ir minint tokias savybes kaip „tobulumas“, „natūrali palaima“, „nebeatgimimas“ bei „kentėjimo baigtis“? Gal budizmas iš esmės tėra

bėgimo nuo tikrovės sistema, o „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą“ – pabėgimo receptas?

Kartais gali taip atrodyti. Budizmas pateikia ne vieną požiūrį į išsilaisvinimą ir laisvę. Trečiojoje Tiesoje iš pradinio Budhos mokymo apie Keturias Tauriąsias Tiesas teigiama *nirodha*, „baigtis“, turint galvoje kančių baigtį. Nirvana, nušvitusio žmogaus pažįstamos galutinės tikrovės pavadinimas, paraidžiui reiškia „užgesimą“, „užpūtimą“ arba „pabaigą“. Dvasinį Budhos laikmečio klimatą sukūrė gausybė asketų intelektualų, pavargusių nuo supančioto, nenušvitusio gyvenimo, žiūrinčių į jį kaip į nesibaigiančią kankynę ir siekiančių galutinai ištirpdyti protą ir kūną giliame, beribiame *samadhi*. Idant jiems padėtų, Budha apibūdino savo pasiektą nirvaną šiek tiek dualistiškai – kaip galutinį užgesimą, kurio jie taip karštai troško. Kai po visą Indiją keliaudamas mokė, jis jau buvo Budha ir todėl neatskiriamas nuo nirvanos, viena vertus, vis dar gyvendamas Žemėje, kita vertus, peržengęs pasaulio ribas. Tačiau jis pavadino savo mirtį *paranirvana*, „galutine nirvana“, kad anapus viso gyvenimo esantis tikslas išsaugotų žavesį tiems laisvės ieškotojams, dideliems individualistams bei dualistams, kurie ją suvokia kaip išnykimą.

Iš tikrųjų prie egocentriškumo pripratęs žmogus, kuris nuolat telkia dėmesį į izoliuotą savo esybės centrą, įsivaizduojamą kaip realų, – kuris gerai nusiteikęs mėgsta būti vienas, o blogos nuotaikos apimtas jaučiasi visiems svetimas, ir kuris intuityviai tiki posakio „aš mąstau, todėl esu“ teisingumu – žodžiu, dažnas iš mūsų – slapčia trokšta išnykti. Išnykimas pagaliau tėra amžinas pasišalinimas į jokių konfliktų nebuvimo tikrovę. Išties

tenai nesitikime rasti jokių džiaugsmų, nebūtis gali iš mūsų atimti keletą brangių žmonių, kelis tikrai malonius dalykus, tačiau bent jau esame įsitikinę, kad joje nebus nei skausmo, nei agonijos. Ten nėra begalinio pavojų ir žaizdų horizonto. Kai kurie šiuolaikiški žmonės, griežtai atmetantys prielaidą apie priklausymą emocinio susinaikinimo pasekėjams ar savyje užsisklendusiems kosminiams pabėgėliams nuo tikrovės ir drąsiai teigiantys savo egzistencinę pareigą atsiduoti negailestingai sumaiščiai, gali drįsti taip daryti tik jausdamiesi iš esmės saugūs dėl jų laukiančio išnykimo, kad ir kas atsitiktų. Iš tikrųjų jie galbūt pamąsto apie išnykimo baisumą, kartu save tikindami, jog papulti į pragarą – ne geriau. Daugybė žiurkėnus primenančių pasaulio žmonių ieško sau galo savižudiškuose karuose ar priprasdami prie heroino, tabako ir alkoholio. Be abejo, tikėjimas išnykimu pasaulyje klesti.

Taigi nirvanos kaip visų palaimingiausio užsimiršimo apibūdinimas nėra bevertė mokymo taktika. Ji sumani ir naudinga. Ypač todėl, kad nebūtimi tikinčiam ieškotojui, ryžtingai neriančiam į gilią tuštumos meditaciją, pagaliau leidžiama suvokti, jog baigiasi ne gyvenimas, o nežinojimas, nesupratimas, egocentriškas įprotis, subjektyvus ir objektyvus prisirišimas prie savojo „aš". Išsilaisvinimas – prisirišimo prie savęs baigtis – atneša didžiulę ir neblėstančią laimę, virpančią ir įkvepiančią palaimą. Prieš šį ypatingą, visą esybę užliejantį džiaugsmą, maži žemiški džiaugsmeliai, anksčiau patirti dėl stipraus prisirišimo prie savęs, atrodo menki ir graudūs.

Ir pagaliau ši santykinai galutinė palaima, nuostabiausias tikros laisvės pajutimas leidžia suprasti, kad atskiro, pastovaus,

nepriklausomo „aš“ nebuvimas tėra visų daiktų ir būtybių, neišmatuojamą amžinybę susijusių neaprėpiamoje begalybėje, tarpusavio priklausomybės išraiška. Asmeninis žmogaus likimas, netemdomas jokio nebūties ir išnykimo noro, – amžinai dalyvauti aibės kitų būtybių gyvenimuose. Visa tai skatina dalytis savo laime ir skleisti meilę. Dėl to nė trupučio nesusilpnėja galutinė nirvana, suvienijusi palaimą ir laisvę.

Nors tokios laisvės neįmanoma tiksliai apibūdinti dvilypėmis sąvokomis, pakankamai aišku, apie ką kalbama. Prisirišimo prie savojo „aš“ baigtis, užgesimas, išnykimas, išsilaisvinimas iš jo yra patikimiausios tikros laimės, meilės ir beribės palaimos durys. Jeigu šitai aišku, tada lengviau suprasti, ką reiškia autoriaus minimas išsilaisvinimas. Antraip, rizikuojame klaidingai suprasti Didžiojo Tobulumo (*dzogčeno*) kalbą kaip paprasčiausią raginimą nugrimzti į išsilaisvinimą, primenantį nesąmoningą užsimiršimą, kurio tikisi kiekvienas materialistas, – apsieinant be jokio mokslinio pagrindo ar dvasios perkeitimo mokymo.

Kad aiškiau suprastume šių mokymų esmę, išverčiau trumpą filosofinį tekstą, priklausantį savaiminio išsilaisvinimo literatūrai, – „Savaiminis išsilaisvinimas tiesioginiu regėjimu, atskleidžiančiu žinojimą“*. Tolesnėje šio teksto citatoje Padmasabhava ir mini tą laisvės tikrovę, nirvaną, tiesą ir t. t. Kaip tik ji yra aukščiausias tikslas, apie kurį kalba visi budizmo mokymai.

---

* *Natural Liberation Though Naked Vision, Identifying Intelligence* (Thurmano knygos 8 skyrius). 65 eiliuotą veikalą taip pat esu išvertęs iš tibetiečių kalbos (žr. Šios knygos antrąjį pagalbinį tekstą) ir vietoj Thurmano citatų pateikiu citatas iš savojo vertimo. Teksto pavadinimą išverčiau kitaip: „Gryno suvokimo atskleidimas – savaiminis išsilaisvinimas atvira įžvalga“. (*Vert. past.*)

Atskleisiu ją triadomis būdingų bruožų.
Ankstesnieji suvokimai nebetrunka – [sąmonė] tuščia;
būsimieji suvokimai dar nekilo – [ji] žvali;
dabar, kai būsena natūrali,
žvelgdamas atvirai į savo sąmonę,
[gali suvokt] neregimą aiškumą,
nuogą, prigimtą budrumą
ir tuščią, turinio neturintį tyrumą.
Ji – aiškumo tuštumos grynumas nedvilypis.
Ji nepastovi ir be esybės,
nenutrūkstanti, vaiski, giedra.
Ir ne viena –
budri ir aiški [pasireiškia] kaip daugybė.
Jinai – nedaugeriopas ir nedalomas, vienas visko „skonis".
Nekyla nuo kitų [daiktų] – suvokia [vien] save.
Ji – reiškinių tikroji prigimtis...

Taip apibūdinama galutinė nirvanos tikrovė, Didysis Tobulumas, Tiesos sfera, visiška laisvė, evoliucinė budhos būsenos tobulybė. Jos pažinimas – visų „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą" mokymų tikslas, kuris iš esmės pasiekiamas, nes jau dabar gyvuoja giliausia tikrovė, tikroji net paprasčiausių dalykų sąlyga. Tereikia tiesiai žvelgti į savo sąmonę, atsigręžti į save. Tu ieškai to neva pastovaus, nepriklausomo, atskiro „aš", kurį iš pradžių jauti savyje tarytum branduolį, savo paskatų ir minčių šaltinį. Tačiau įsigilinęs nerandi nieko turinčio savo esybę, nieko nepriklausomo.

Netgi Dekartas pastebėjo, jog ten, kur prasideda mintis, nieko negali rasti. Tačiau jis padarė klaidingą išvadą teigdamas, kad subjektas negali būti objektu, ir įsiutęs pareiškė, jog subjektas, kurio negali nei rasti, nei parodyti, nei apčiuopti, yra *vienintelis dalykas, kuriuo jis visiškai neabejoja.* Taip, jis galėjo abejoti viskuo, bet tik ne tuo, kad abejoja, taigi nusprendė: mąstau, vadinasi, esu. Gal tik tingiausiems budistų filosofams kiltų mintis šitaip teigti.

Nekartodami Dekarto klaidos, mes žvelgiame tiesiai ir nerandame nieko pastovaus, savaime esančio. Atminkime, jog tai būdinga pačiam regėjimui. Netgi nieko nematyme negalime nieko substancialaus įžvelgti. Nuolat kreipiame vidinį žvilgsnį į pačią žvelgimo ištaką, kol jis nuskaidrėja, tačiau neišvystame jokios nepriklausomos ar objektyvios esybės. Vidinio regėjimo skaidrumas be galo išsiplečia. Vienu atžvilgiu Dekartas buvo teisus: subjekto rasti neįmanoma. Tačiau, subjektui dingus, kaip gali objektai išlikti substancialūs? Subjektas, nerandantis savęs, negali surasti objektų. Tasai įžvalgus stebėjimas ištirpdo ir subjektą, ir objektą – lieka tik laisvas, aiškus skaidrumas, nuogas, grynas žinojimas (suvokimas). Jis – aiškumas, nedvilypumas, jokios vidinės esybės nebuvimas, tuštumos tuštuma, neišnykstanti šviesi ir gryna sąmonė. Ji nenugrimzdusi į nesąmoningą vienovę, neįklimpusi tarpusavyje susijusių, bet viduje nepriklausomų esybių daugybėje. Aiškiau tariant, mes patiriame laisvės skonį neatsiribodami. Kaip tik ši Deimantinė Vaiskiosios Šviesos Tikrovė, kiekvieno mūsų tikroji prigimtis leidžia pasiekti savaiminį išsilaisvinimą. Tikroji mūsų esmė, budhos prigimtis, nėra tai, ką reikia stengtis sukurti, – ji jau dabar mus persmelkia kaip giliausioji mūsų siela.

Be to, ši siela nėra esybė savyje, kaip nieko netalpinanti, tuščia erdvė. Teisingiau sakyti, jog ji yra tuštumos sfera, kurioje skaidriai esti visos būtybės ir daiktai. Niekas nepasireiškia kaip nepriklausoma esybė – kiekvienas reiškinys reliatyviai egzistuoja neįsivaizduojamame grožio ir palaimos tinkle, kuris yra tuštuma. Taigi mums prigimtas budhos Tiesos Kūnas, laisvės–išminties matmuo, kartu yra mūsų Palaimos Kūnas ir meile alsuojantis Pasireiškimo Kūnas, padedantis kitoms būtybėms atskleisti savo laisvą, šviesią, palaimingą ir mylinčią prigimtį. „Savaiminiame išsilaisvinime tiesioginiu regėjimu..." pasakyta:

...tikroji prigimtis... tobulai
vienovėje nedalomoj Triados Kūnų atsiskleidžia.
Nemedžiagiškumas jos, tuštumas – Dharmakaja;
tuščias ir vaiskus aiškumas – Sambhogakaja;
nekliudomas viskuo pasireiškimas – Nirmanakaja
ir kaip tobula triados šios vienovė
*ji – Svabhavika(kaja)**.

Manau, dabar aišku, kad nirvana, „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą" minima laisvė – ne išnykimas. Tiesos Kūnas (*Dharmakaja*) nėra kažkokia mums tolima absoliuti „anapusybė". Jis – begalinis palaimingos išminties energijos spinduliavimas, bekraštis grožio džiaugsmas. Kartu jis yra grožis, savaime trykštantis meile ir gerumu, apgaubiančiu visas būtybes, kurios graudingai jaučiasi vienišos, užsisklendusios prisirišimo prie savęs vienutėje, – tokios kaip mes.

---

* Esybės Kūnas. (*Vert. past.*)

„Knygą apie savaiminį išsilaisvinimą“ kaip tik išsakė Padmasambhava, lotose gimęs Mokytojas, kuris patsai laikomas budhos Tiesos–Palaimos–Pasireiškimo Kūnais, tiesiančiais mums pagalbos ranką. Jis ne sklando danguje, mums poetiškai primindamas savo palaimą, o nuolatos stengiasi padėti, ieškodamas mūsų gyvenimo klystkeliuos ir atverdamas laisvės duris. Toliau savo veikale „Savaiminis išsilaisvinimas tiesioginiu regėjimu...“ jis tikina, mesdamas iššūkį mūsų įprastiniam atitrūkimui nuo tikrosios prigimties:

Griežtai ją apibrėždamas [sakau] –
ji dabartinė savo sąmonė.
Kadangi ji savaime aiški,
kaip teigt gali, jog nepažįsti sąmonės?!
Joje nėra ko medituoti, taigi kaip
gali sakyt, jog medituoji nesėkmingai?!
Ji juk grynas, aiškus suvokimas;
kaip gali tu savo sąmonės nerasti?!
Ji – vaiskus ir nenutrūkstantis budrumas;
kaip gali tu nematyti proto „veido“?!
Mąstytojas yra pats protas, taigi
kaip gali sakyti: „Ieškau jo, bet nerandu“?!
Jame nėra ko keisti, praktikuoti, taigi
apie kokį tu šneki nesisekimą?!
Natūralios jo būsenos pakanka, tad
kodėl sakai, jog susitelkt tvirtai nesugebi?!
Iš [sąmonės] nepadarysi nieko, taigi
pakanka ją ramybėje palikti;

apie kokį tad nesugebėjimą šnekėt gali?!
[Sąmonės] trys požymiai – aiškumas, tuštuma,
budrumas –
neatskiriami, savaime tobuli.
Apie kokį galima šnekėt nepasiekimą?!
Nepriklausomai nuo priežasčių ir sąlygų,
[sąmonė] savaime tobula, tad apie kokias
„[jos tobulinimo] pastangas nevykusias" gali šnekėti?!
Svarstančiosios mintys kyla, ir tuo pat metu
[sąmonė] laisva, tad kaip gali sakyt,
jog [šių minčių tu] „priešnuodžiais" neįveiki?!
Šis pažinimas – [tavo sąmonė] pati,
tad kaip gali manyt jo neturįs.

Šie žodžiai, kiekvienas gana lengvai suprantamas posakis, leidžia susieti laisvę su įprastais rūpesčiais. Tarytum „tarpsnių" vadovai „Knygoje apie savaiminį išsilaisvinimą" jie kiekvieną mūsų egoizmo manijos „plyšį" paverčia potencialiomis savimaršios laisvės durimis, meta iššūkį savęs gailėjimuisi, dirbtiniam nutolimui nuo išsivadavimo, įtaigiai nuramina, pakylėdami mus iš savęs neapkentimo, baimės ir drebėjimo. Jie negali mums pakenkti – nebent klaidingai juos suprasime kaip dvasinio nihilizmo, stipriai įsišaknijusio mūsų kultūroje, stiprintojus. Nuo šio nesupratimo kaip tik stengėmės apsisaugoti, rūpestingai atskirdami tuštumą ir nebūtį, laisvę ir išnykimą.

Atsistoję ant tokio saugaus pagrindo, pradėkime aiškintis tibetiečių mirimo meną.

3 skyrius

TIBETIEČIŲ MIRIMO MENAS

ĮVADAS

Idant būtų galima praktiškai ir veiksmingai naudotis „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą suprantant pomirtinį tarpsnį“, svarbu pažinti jos vidinį mokslinį matmenį. Knygos originalas tibetiečiams tarnauja dvejopai. Pirma, jis laikomas teoriniu vadovu, supažindinančiu su mirties tikrove bei potyriais. Jame aiškinamas mirties procesas, jį paveikti galintys konkretūs veiksmai ir deramas elgesys jo metu. Šis vadovas taip pat padeda tibetiečiams suprasti, pasirengti ir tinkamai sutikti artimųjų mirtį. Antra, į jį žiūrima kaip į dvasinės praktikos vadovą dviejuose lygmenyse: jis padeda *joginui* ir *joginei* išsiugdyti sugebėjimus, reikalingus sumaniai ir ryžtingai pereiti kankinantį mirties procesą; kitiems, kurie jaučiasi nesugebą gerai pasiruošti mirčiai ir nepasitiki savimi, jis suteikia religinę nuovoką, kaip ieškoti nušvitusių dieviškų būtybių pagalbos. Joks protingas turistas neišvyktų į svetimą šalį be gero vadovo, patariančio, kaip pasiruošti, ką pasiimti į kelionę ir įspėjančio apie galimus pavojus bei kliūtis. Joks protingas tibetietis neiškeliautų iš gimtojo šio gyvenimo krašto be pomirtinio tarpsnio kelio vadovo.

Ankstesniame skyriuje aprašiau, kaip tibetiečiai skirsto mirties proceso būsenas, o šiame paaiškinsiu, kaip reikia ruoštis mirčiai, kaip išsiugdyti stiprią etinę nuostatą, meditacijos gabumus ir tikrą įžvalgą, reikalingus pomirtiniam tarpsniui sėkmingai pereiti. Iš esmės remdamasis „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą", aiškumo dėlei retsykiais pasitelksiu ir kitų tibetietiškų mokymų idėjas.

PAPRASTI PASIRUOŠIMAI MIRČIAI

Dabar, kai pasireiškia man gyvenimo bardo,
atmetęs tinginystę – laiko jai nėra! – tvirtai įžengsiu
į Kelią [Dharmos] klausymo, apmąstymo ir meditavimo.
Nepertraukiamai sąmonę su regimybėmis sujungęs,
įgyvendinsiu Tris Kūnus.
Žmogiškąją būtį vienąsyk įgijus,
laiko nebėra blaškytis, ją švaistyti klystkeliuos!

(„Esminiai šešių bardo posmai"*)

Mirimo menas prasideda pasiruošimu mirčiai. Kaip ir į kiekvieną kelionę, ruoštis galima labai daug ir įvairiai. „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą" siūlo pasitelkti, kol gyvenama, bent penkias pagrindines pasirengimo mirčiai priemones: žinias, vaizduotę, etiką, meditaciją ir intelektą.

Pirmasis pasiruošimas – išsiaiškinimas, ko tikėtis mirštant ir po mirties. Išsiaiškinti galime studijuodami dvasios mokslo pateikiamus mirties aprašymus, įsisąmonindami ir nuolatos pri-

* Taip vadinasi viena iš keturių maldų, šioje knygoje išverstų po pagrindinės dalies.

simindami pagrindinius jai būdingus bruožus, kol tapsime visiškai pasirengę kankinančiam mirties procesui.

Antrasis pasiruošimas, kuriam „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą“ mus įkvepia pasitelkdama platesnę budistinę tradiciją, – kuo aiškiau įsivaizduoti džiaugsmingas sferas, į kurias galima po mirties nukeliauti. Kadangi budizmo šalių, ypač Indijos, socialinėje aplinkoje nevyravo priespauda, tai budistiniuose tekstuose gausu vaizdingų dangiškųjų sferų, slėpiningų rojų ir kitokių džiaugsmo vietų aprašymų. Jų yra visose religinėse tradicijose, bet daugiausia – ezoterinėje tų tradicijų mistikų kūryboje. Autoritarinės, militaristinės bei pramoninės Vakarų ir Tolimųjų Rytų visuomenės siekė slopinti individualų dangiškų džiaugsmo sferų vaizdavimąsi, persekiodamos dangiško grožio regėtojus mistikus. Tik neseniai, modernizacijai tose pasaulio dalyse atnešus daugiau turto ir atitinkamai susilpnėjus socialinei cenzūrai, atlaisvėjo liaudies vaizduotę varžę pančiai, ir labiau paplito pasaulietiniai bei sakraliniai menai, atveriantys protą palaimingoms vizijoms.

Ruošiantis mirčiai svarbu skaityti budizmo sūtras ir traktatus, aprašančius dangiškąsias budhų Žemes, tokias kaip Budhos Amitabhos Sukhavati, Tyroji Palaimos Žemė. Budhos žemė reiškia jo aplinką. Anksčiau ribotam individui evoliuciškai pereinant į beribio suvokimo erdvę, susikuria ir aplinka be „aš“ ir „kiti“ dvilypumo. Kad turėtų prasmę „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą“ žodžiai, minintys budhas, iš vienos ar kitos sferos išnyrančius pakviesti mirusįjį į savo rojų, reikia pabandyti smulkiai įsivaizduoti vieną sūtrose aprašytų dangiškųjų sferų. Budhų žemių aprašymai neįtikėtinai

vaizdingi ir įkvepiantys. Jie suteikia mums galimybę patirti nežemišką grožį ir laimę. Vien skaitymas apie tas sferas ir jų įsivaizdavimas paruoš mūsų vaizduotę didybei, kurios spindėjimo antraip galėtume išsigąsti.

Tvirtai besilaikantys kitų religinių tradicijų turėtų skaityti apie savo mistikų regėjimus, idant pasiruoštų nepaprastai gražių, perlais nusagstytų dangaus vartų reginiui. Laisvamaniams derėtų skaityti knygas apie pomirtinį gyvenimą, ypač stengiantis apmąstyti priartėjusiųjų prie mirties arba iš jos glėbio ištrūkusiųjų liudijimus. Jie gali pasinaudoti ir mokslinės fantastikos literatūra, kuri kartais vaizdingai aprašo nuostabaus grožio pasaulius – ne tik dramatiškas pavojaus bei nuotykių sferas.

Trečiasis pasiruošimas – etinis. Jį sudaro deramas gyvenimo būdas ir teisingi poelgiai, kuriuos skatina artėjanti mirtis. Tai nereiškia, jog turime liguistai drebėti, įsispraudę į kampą. Šis pasiruošimas gali suteikti gyvenimo džiaugsmo bei skatinti rūpestį aplinkiniais. Kai mirštame, tenka palikti ne tik turtus, artimuosius, bet ir savo kūną. Tad kodėl gi dabar truputį nepapraktikavus, šiek tiek atsiribojant nuo visų mintis užvaldžiusių dalykų.

Trys pagrindinės etikos praktikos – dosnumo, jautrumo kitiems ir pakantumo ugdymas. Jos – visų svarbiausias pasirengimas mirčiai. „Knygoje apie savaiminį išsilaisvinimą“ šios praktikos tiesiogiai neminimos, nes jų būtinybė budistinėse visuomenėse savaime suprantama. Vakarų religijos taip pat moko šių dorybių. Ir laisvamaniai gali jas pripažinti kaip sveiko proto savybes, gerinančias gyvenimo kokybę ir ruošiančias žmogų paskutinei valandai.

Praktikuokite daiktų dovanojimą – ne vien tų, kuriems jūs abejingi, bet ir mėgstamų. Atminkite, svarbu ne dovanos dydis, o nugalėto prisirišimo stiprumas. Nepasiduokite spontaniškiems dosnumo protrūkiams, dėl kurių vėliau tektų gailėtis. Duodami pamąstykite. Iš pradžių, būdami atidūs, dovanokite nedidelius daiktus ir stebėkite savo mintis, kylančias atsisakant kokio mėgstamo dalykėlio.

Bendraudami stenkitės išsaugoti ramybę. Vis prisiminkite, jog galėjote jau mirti ar būti kitoje sferoje ir kad jums labiausiai rūpi artimųjų laimė, o ne ką nors iš jų gauti. Nuolat stebėkite pavydo jausmus, kylančius be priežasties, ir supraskite, kaip stipriai jie varžo, kaip nemaloniai jaučiatės ir liūdinate mylimus žmones. Sutelkite jėgas į tokius veiksmus, dėl kurių jūsų draugai ir mylimieji pasijunta laimingi, tikrai laimingi – ne tik pralinksmėję. Pirmiausia galvokite apie kitus. Suvokite, jog kiekvienas su kitu žmogumi užsimezgęs ryšys yra laikinas, tad kol jis gyvuoja, kuo daugiau pripildykite jį gerumo.

Mažiau dėmesio skirkite savo kūnui. Per daug dėl jo nesijaudinkite, švaistydami laiką ir pinigus daiktams bei procedūroms, be kurių tikrai galite apsieiti. Atsiminkite – daug gražesni ir šaunesni atrodote tada, kai negalvojate, kaip atrodote. Žvelgdami į save veidrodyje, nepamirškite pamąstyti, kad jau galėjote mirti ir dabar būti yrantis lavonas pamėlusia oda ir susiraukšlėjusiomis lūpomis. Nepanirkite į šio vaizdinio sukeltą slogią nuotaiką, o lengvai atsikvėpkite – dar esu gyvas ir sveikas! Ir mažiau jaudinkitės dėl pastebėtų menkų trūkumų. Rūpinkitės savo kūnu, tačiau nebūkite dėl jo fanatiškai pamišę. Ir įpraskite kantriau iškęsti sunkumus. Stenkitės neįtūžti, jei kas nors netyčia jums padaro žalą. Nepykite ant geliančio uodo. Gėlimas jam

prigimtas. Ginkitės nuo skriaudos, bet neatsiduokite blogiems jausmams. Patirdami skausmą ir vargus, galite ugdyti pakantumą ir kantrybę, stiprinti sugebėjimą ištverti dar sunkesnius išmėginimus; tačiau darykite tai palengva, nes savęs kankinimas dažnai tik sustiprina egoizmo maniją.

Ketvirtasis pasiruošimas – meditacijos praktika. Gerai turėti patyrusį mokytoją, bet nebūtina tapti kokios nors grupės nariu, atsiversti į kitą religiją, atsisakyti savo įprastų užsiėmimų, gyvenimo būdo ir t. t. Iš tikrųjų griežtos savidraudos priemonės dažniausiai būna trumpalaikės ir nepasiteisina. Ankstesni „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą" vertimai nepateikia jokio tikro meditacijos būdo. Išverstos dalys skirtos kitiems, kad šie jas skaitytų mirštančiajam ir mirusiajam. Meditacinis pasirengimas turėtų būti vykdomas nuo tada, kai tik įsitikinama jo reikalingumu. Vėlgi „Knygoje apie savaiminį išsilaisvinimą" numatyta, jog daugelis tibetiečių visuomenės narių vykdo kokią nors meditacijos praktiką, tad pagrindinės meditacijos joje smulkiai neaprašytos.

Pirmas meditavimo būdas, nuo kurio galite pradėti, – protą nuraminanti meditacija, vadinama susitelkimu. Išmokstate patogios sėdėsenos. Pavyzdžiui, galima sėdėti sukryžiavus kojas – tai iš tikro gana lengva ir sveika, tačiau tinka ir kitokia pusiausvyrą palaikanti sėdėsena. Medituojate trumpai, po penkias ar dešimt minučių, pradėdami nuo kvėpavimo stebėjimo, skaičiuodami įkvėpimus bei iškvėpimus, atsipalaiduodami ir rimdami, leisdami mintims natūraliai kilti, bet į jas neįsitraukdami. Visada meditacijas baikite, kol dar norisi medituoti – niekad jų netęskite tol, kol pavargsite. Taip reikia, kad jas pamėgtumėte

ir norėtumėte prie jų grįžti. Kai pamėgote šią praktiką, galite pasirinkti meditacijos objektą. Jei esate budistas, geriausia – Budhos Šakjamunio atvaizdą, jeigu krikščionis – Kristaus, o jei musulmonas – Šventąją raidę. Jeigu jūs laisvamanis – Moną Lizą, gėlę arba planetos su palydovu paveikslėlį. Po to nuolat skirkite šiek tiek laiko visiškam susitelkimui į tą objektą. Mokotės atitolti nuo minčių ir emocijų, kartais leidžiate joms kilti proto lauke ir vėl susitelkiate į objektą. Iš pradžių jaučiatės nusiminę dėl didžiulio minčių blaškymosi. Bet būkite ramūs – telkitės akimirką vis ilgiau ir truputį greičiau grįžkite prie objekto. Taip žingsnelis po žingsnelio... Svarbiausias tikslas – palaipsniui įgusti valdyti protą, išmokyti jį laisvai susitelkti ir nepasiduoti emocijoms. Kartu tai yra patikimas būdas susilpninti stresą, pagerinti sveikatą, išmokti sėkmingiau dirbti ir t. t. Jeigu šia praktika susidomėjote, smulkesnius pamokymus galite rasti daugelyje neseniai išleistų knygų.

Proto nuraminimo meditacija primena įrankio ruošimą. Ji nebūtinai veda į aukštesnę dvasinę patirtį. Kita svarbi meditacijos rūšis, ypač svarbi deramai pasiruošti mirčiai, – įžvalgos meditacija. Anksčiau pasiekta proto ramybė ir susitelkimas panaudojami gilesniam tikrovės, aplinkos ir savęs pažinimui. Ši meditacija prasideda nuo atidumo ir budrumo ugdymo nešališkai stebint save. Jos praktika panaši į ankstesnį dvasios nuraminimą, išskyrus tai, kad susitelkimo objektas yra visas kūno–proto procesas. Jūs tarytum jį lėtai filmuojate, stebėdami visa, kas vyksta, ir į nieką nereaguodami. Šiek tiek susipažinę su įvairiais savyje vykstančiais procesais, jūs naudojatės modeliu, panašiu į anksčiau pateiktą penkių junginių (*skandhų*) schemą. Tyrinėdami tokį savo būties žemėlapį, visur ieškote tikrojo „aš“ ir

greitai pamatote, jog savyje neturite pastovios esybės, jokio nepriklausomo subjekto. Šis suvokimas tampa savasties nebuvimo įžvalga, išsilaisvinimo vartais. Meditacija tampa labai sudėtinga ir yra daugybė jos pamokymų. Tikslas – išugdyti kuo įžvalgesnį savo kūno–proto funkcijų visumos suvokimą. Šis gali labai padėti išsaugoti nuolatinį budrumą, kuris, pavyzdžiui, leidžia šviesia sąmone regėti sapnus. Tai yra labai svarbus pasiruošimas, tikriausiai virsiantis aiškiu suvokimu ir pomirtiniame tarpsnyje. Svarbu, jog įžvalgos meditacijos pagelbėja liautis tapatinus save su mintimis bei emocijomis ir leidžia suvokti, kad įsivaizduojamas absoliutus „aš" tėra laikinas darinys. Mirties akimirką taps labai svarbu, kiek daug šio sugebėjimo bus išugdyta. „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą", dažnai ragindama nebijoti vieno ar kito dalyko, neįsigyventi į vieną ar kitą regėjimą ir t. t., šaukiasi sugebėjimo atitolti, įprasto „aš" pojūčio susilpnėjimo, lankstumo.

Trečia meditacijos rūšis, kurią galima praktikuoti, skirta dvasios terapijai, proto nukreipimui teisinga linkme. Pavyzdžiui, medituojama meilė, mąstant apie savo sąsajas su kitomis būtybėmis, jų gerumą, apie tai, kaip naudinga su jomis bendrauti, kokios jos puikios... Slopinama antipatija ir žadinamas susižavėjimas. Šitaip įprantama labiau mylėti kitus. Medituojama ir kantrybė, silpninant įprotį pykti ir ugdant pakantumą. Yra ir neprisirišimo meditacija, kurios pagrindinė tema – mirtis ir kuri palaipsniui išvaduoja medituojantįjį iš turtų ir pasaulietiškos veiklos manijos.

Ketvirta rūšis – vaizduotės meditacijos, gerų vietų ar įvykių įsivaizdavimas, galintis puikiai padėti nesutrikti nepatirtose situacijose, į kurias atveda mirtis. Šios meditacijos moko gerai įsi-

vaizduoti būsimuosius namus, saugią, taikią ir ramią vietą; bet kokioje situacijoje pasitikėti savimi; įveikti iš pasąmonės kylantį pralaimėjimo jausmą; pasiekti deimantinę esybę bei iškilnią, tobulą ezoterinės mandalos sferos aplinką, Nušvitusiojo visatą.

Pagaliau yra kasdienių meditacijų, padedančių suderinti dvasinę nuostatą su paprastais veiksmais, deramai panaudojant laiką ir pastangas, kurios antraip būtų švaistomos tik šio gyvenimo tikslams. Paprasčiausios situacijos gali suteikti peno didiems apmąstymams.

Pasireiškiant sapno tarpsniui, aš neliksiu lyg lavonas
nesąmoningumo būvyje – budriai
į prigimtinę proto būseną paniręs ir suvokdamas sapnus,
jų besikeičiančiuose vaizdiniuos įžvelgsiu Vaiskią Šviesą.
Nemiegosiu tartum gyvulys, o stengsiuosi
suderinti miegą su tiesioginiu pažinimu.

(„Esminiai šešių bardo posmai“, 3)

Kalbama apie miego panaudojimą praktikai. Užmigimo procesą jūs galite padaryti mirimo metu vykstančio elementų „tirpimo“ repeticija, įsivaizduodami pereiną aštuonias stadijas – nuo paprastos budinčios sąmonės nugrimztą iki gilaus miego Vaiskiosios Šviesos. Ir galite sapnavimo būseną paversti pomirtinio tarpsnio praktika, mokydamiesi sapnuose susivokti sapnuoją. Iš pradžių gana sunku visa tai praktikuoti, bet stengiantis žingsnis po žingsnio lengvėja. Šios praktikos ypač svarbios – jeigu praktikuodami sąmoningą sapnavimą sugebate susivokti sapnuose, tai labiau tikėtina, kad šviesią sąmonę išsaugosite ir pomirtiniame tarpsnyje.

Kita labai paprasta kasdienės meditacijos rūšis – tibetiečiams įprastas mantros kartojimas. OM MANI PADME HŪM („Om, brangakmeni lotose, hūm“) – didžios atjautos mantra, tibetiečiams reiškianti, jog pasaulyje viskas klostosi gerai, visur pasireiškia gėrio ir meilės jėga, galinti išgelbėti būtybes iš visų bėdų. Taigi ši mantra suderinta su teigiamiausia nuostata. Tibetiečiai išmoksta nuolatos kartoti mantrą mintyse arba pašnabždomis. Jie stengiasi kuo daugiau sužinoti apie mantrą ir Avalokitešvarą, Atjautos Viešpatį, jaučia jo teigiamos energijos artumą ir kartoja mantrą per meditacijas. Šitaip išeidami iš įprasto mintijimo lygmens, tibetiečiai skiria jį mantros skiemenų tėkmei – *omanipemehung omanipemehung...** Kartu galima vizualizuoti šešis brangiuosius skiemenis, besisukančius ant rato širdies centre ir spinduliuojančius vaivorykštinę penkių išminčių šviesą, kuri laimina visas visatos būtybes. Paskui mantros tėkmė susijungia su nuolatiniu regėjimu: meilės jėgos pripildytu spalvotu spindesiu, tvieskiančiu pirmyn ir atgal. Panašiai gali būti naudojamos ir kitos mantros. Judėjiška, krikščioniška ar musulmoniška mantra (malda) taip pat gali būti kartojama, kad pripildytų jūsų dvasią gėrio. Tokia praktika ypač gerai padeda įveikti mirties krizę. Išmokus leisti mantros tėkmei savaime tekėti, ji lengvai jus perneš per mirties prieangio ir pomirtinio tarpsnio slenksčius.

Yra ir tokia kasdienė meditacija, kurioje paprasti veiksmai sąmoningai sujungiami su dvasine praktika. Pavyzdžiui, plaudami indus įsivaizduokite, jog išvalote savo žalingas

* Šitaip jie taria minėtą sanskritišką mantrą. (*Vert. past.*)

emocijas, šitaip paversdami plovimą malda. Ką nors statydami medituokite Tyrosios Žemės mandalos kūrimą. Pastebėję vienišą žmogų metro stotyje, palinkėkite jam susitikti su jumis, kai būsite budha. Atidarydami duris įsivaizduokite atverią Nušvitimo vartus.

Penktasis pasiruošimas – intelektualinis. Priešingai nei kai kurie šiandien mano, galima drąsiai sakyti, jog budizmas intelekto reikšmės neneigia. Jis laikomas išsilaisvinimo vežimu, išminties šaltiniu, o išmintis – vienintelė savybė, leidžianti pasiekti išsilaisvinimą. Nei meditacija, nei meilė, nei etika be išminties negali į jį atvesti. Mokytis reikia visą gyvenimą. Niekas nebaigia lavintis per kelerius mokymosi mokykloje metus. Iš tikrųjų mokykla teišmoko, kaip reikia mokytis; ji – tik pradžia. Daug budistinių tekstų mums leidžia pažinti gyvenimo, išsilaisvinimo, savo ir mus supančio pasaulio prigimtį. Ypač svarbūs mokymai apie tuštumą, savasties nebuvimą bei reliatyvumą ir meilės bei atjautos įkvėptą nušvitimo dvasią (siekį). Sūtrų skaitymas irgi dažnai būna naudingas, – jis priskiriamas minėtai dvasią gydančios meditacijos rūšiai; sūtrose smulkiai aprašomos Tyrosios Žemės, protu neaprėpiami Budhų bei jų mokinių potyriai, ir visos šios žinios pasėja mūsų sąmonėje gėrio sėklas. Jeigu jūs daugiau domitės kita religija ar filosofija, nuolat studijuokite jos literatūrą, sutelkdami dėmesį į mirties, pomirtinio gyvenimo bei kitų sferų aprašymus ir etinio, religinio bei intelektualinio tobulinimosi metodus. Laisvamaniai gali pasisemti daug teigiamų žinių iš mokslo, ypač kritiško ir atveriančio protą, taip pat – iš šiuolaikinės psichologijos studijų apie saviugdą.

Meditacijos bardo patirdamas dabar, –
minties klydimą ir iliuzijas atmetęs,
nesiblaškydamas, nesikabindamas už nieko,
saugosiu bekraštės atvirybės būseną; tvirtai pasiekęs
pakopas Sukūrimo, Užbaigimo, atsisakęs [pasaulietiškos] veiklos,
mintį visiškai sutelkęs, tenebūsiu valdomas klaidinančių aistrų.

(„Esminiai šešių bardo posmai", 4)

Nauja mirties ir gyvenimo tikslo samprata taip įkvepia kai kuriuos žmones, kad šie nepasitenkina aprašytais paprastais pasiruošimais, derintinais su pasaulietiniu gyvenimu, kurio pagrindas – šeima, karjera ir vartojimas. Jie nori pakeisti savo egzistenciją, žiūrėti į ją kaip į „gyvenimo tarpsnį" ir visas jėgas skirti savo dvasios evoliucijos greitinimui. Budistinėse visuomenėse jie gali tapti vienuoliais ar vienuolėmis, idant visą laiką siektų nušvitimo, mažiausiai rūpindamiesi vadinamaisiais „šio gyvenimo tikslais": šeima, draugais, maistu, gėrimu, namais, drabužiais, turtu, šlove, valdžia ir kitais paprastais malonumais. Tačiau šiuolaikinė visuomenė atsiskyrėliui teikia labai mažai lengvatų bei socialinės paramos, taigi pasiryžę medituotojai turi patys specialiai pasirengti, kad galėtų visiškai atsidėti dvasią perkeičiančiam tobulėjimui.

Tibeto tradicija jiems patartų ruoštis keturiais etapais: 1) apmąstyti bendruosius nušvitimo mokymus; 2) užmegzti bei ugdyti ryšį su išmintingu mokytoju ir gauti iniciaciją

į aukštesniąsias, ezoterines praktikas, leidžiančias pagreitinti asmeninę evoliuciją; 3) tobulinti vizualizaciją, kurios mokoma tantrinėje Sukūrimo pakopoje, kūrybinės vaizduotės ugdymo etape; 4) lavinti Užbaigimo pakopą, kurioje prasideda tikrasis dvasios perkeitimo kelias, apimantis ir jogiškas mirties procesų atkūrimo bei repetavimo praktikas. Pirmasis ir antrasis etapai *Savaiminio išsilaisvinimo* literatūroje paminėti tik epizodiškai, nes laikomi visiems tibetiečiams pažįstamais. Trečiajam etapui priklauso sudėtinga mandalos vizualizacijos praktika, kurią pirmasis išverčiau (žr. „Dharmos praktiką: savaiminį išsilaisvinimą iš instinktų"*). Toji literatūra nemoko specialių Užbaigimo pakopos praktikų, išskyrus tas, kurias aprėpia patys pamokymai apie pomirtinio tarpsnio procesą ir bendroji Didžiojo Tobulumo (*dzogčeno*) filosofija**. Tačiau daugelis kitų ezoterinių Tibeto tradicijų pateikia visų keturių etapų pamokymus. Žymiausios – Aukščiausiosios jogos tantrų tradicijos, aiškinančios mirtį įveikiančią dvasios perkeitimo praktiką, kilusią iš slaptų Budhos Šakjamunio mokymų ir atneštą į Tibetą tokių didžių senovės Indijos adeptų, kaip Padmasambhava, bei Tantros praktikuotojų, kurie pasiekė budhos būseną gyvendami ir išsaugojo galimybę grįžti į

* Pratarmėje ir naudotos literatūros sąraše nurodyta R. Thurmano knygos puslapio nuoroda. *Bardo Tiodole* šis tekstas (tib. *chos spyod bag chags rang grol*) tik paminėtas ir įeina į tą patį mokymų rinkinį „Gilieji mokymai apie savaiminį išsilaisvinimą medituojant ramiąsias bei niršiąsias dievybes" (tib. *zab chos zhi khro drongs pa rang grol*). Teksto pavadinimą verčiu šiek tiek kitaip – „Dharmos praktika, savaime išlaisvinanti iš [karmos] polinkių", kuri šioje knygoje neišversta, nes joje aprašomas sudėtingas ritualas, kuriam sėkmingai vykdyti reikia iš Mokytojo gauti įvedimą į Šimto ramiųjų ir niršiųjų dievybių mandalą, pamokymus ir t. t. (*Vert. past.*)

** Aiškinama „Gryno suvokimo atskleidime – savaiminiame išsilaisvinime atvira įžvalga" (žr. 2 pagalbinį tekstą – *vert. past.*).

grubiuosius kūnus, idant pagelbėtų kitiems pasiekti išsilaisvinimą. Smulkiai apie visa tai nekalbėdamas, pateikiu pagrindinių praktikų apžvalgą, supažindinančią su visais galimais pasiruošimais pomirtinio tarpsnio kelionei.

Parengtinis etapas

Jame uoliai praktikuojami bendrieji, egzoteriniai Budhos mokymai, vykdytini norint pasirengti įžengimui į subtilią ezoterinę Aukščiausiosios jogos tantrų praktiką. Daugumoje Tibeto tradicijų ezoterinėms meditacijoms uoliai ruošiamasi, dažniausiai praktikuojant keturis pasirengimus, vadinamus „keturiais šimtais tūkstančių". Jie įvykdomi padarius šimtą tūkstančių nusilenkimų, apvalančios šimtaskiemenės Vadžrasatvos* mantros pakartojimų, ritualinių visatos aukojimų nušvitusiems ir mokytojo jogos kontempliacijų. Visa tai paprastai praktikuojama prieš gaunant iniciaciją į bet kurią tantrinę praktiką. Gelugo tradicijos pasekėjui gali būti liepta šimtą tūkstančių kartų pakartoti devynis veiksmus (vietoj keturių): pasikliovimą Prieglobsčiu, nusilenkimą, vandens atnašavimą, mandalos aukojimą, molinės bareljefinės Budhos figūrėlės atspaudimą, Vadžrasatvos ir įžadus apvalančios mantros pakartojimą, sudeginamąją auką ir mokytojo jogos kontempliaciją. Tačiau svarbiausius pasirengimo pagrindus sudaro Individualios (*hinajanos*) ir Visuotinės (*mahajanos*) Važiuoklių praktikos, pagrindiniai budizmo vienuolystės ir dvasinės pagalbos

* Vadžrasatva – ramus archetipinis Budha, kurio pavidalu nušvitusysis apsireiškia mokydamas Tantros. (*Aut. past.*)

teikimo kitiems keliai. Mokytojai tibetiečiai juos specialiai suskirstė į tris esminius nušvitimo kelius: transcendentinį atsižadėjimą, meilės bei atjautos persmelktą nušvitimo dvasią ir transcendentinę išmintį, savasties nebuvimo niekame suvokimą. Pirmuoju daugiau remiasi Individuali Važiuoklė, antruoju – Visuotinė, o trečiojo šiek tiek skirtingomis atšakomis keliaujama į išsilaisvinimą abiejose Važiuoklėse.

Transcendentinis atsižadėjimas ugdomas medituojant žmogaus būties – kaip vienos iš aibės evoliucinių galimybių – vertingumą, mirties artumą, evoliucinio priežastingumo nepalenkiamumą ir nežinojimo sukamo gyvenimo rato kančias. Atsižadėjimas kyla, kai aiškiai suvokiamos tikrosios savo būties aplinkybės. Ir gerai, jei tada pajuntamas nuoširdus gailestis sau, nustojus slėptis įprastų emocijų bei sumaištingų jausmų kalėjime. Nuolatinis šių temų meditavimas greitai pažadina troškimą visiškai suvaldyti savo kūną ir protą, kad bent jau tvirtai sutiktumei mirtį, žinodamas galįs saugiai pereiti tolesnės kelionės pavojus. Švaistyti brangaus gyvenimo laiką tokiems tikslams, kurių vaisių „negali išsinešti“, tampa juokinga ir, kai žvilgsnis nukrypsta į visiškai kitokias vertybes, nusimetęs nereikšmingų rūpesčių naštą, pajunti didžiulį palengvėjimą.

Meile ir atjauta persmelkta nušvitimo dvasia – tai kupina energijos, džiaugsminga aura, kuria apsigaubiate iš esmės pakeitę gyvenimo nuostatą – liovęsi rūpintis savimi ir atsidėję nušvitimo siekiui, idant galėtumėte nešti laimę visiems kitiems. Jos ugdymas remiasi nuostabiu palengvėjimu ir džiaugsmu, kylančiu vos pajutus tikro išsivadavimo iš visų rūpesčių skonį, patirtą pirmąsyk išsiugdžius transcendentinį

atsižadėjimą. Iš pradžių nuolatos medituojate ryšį su visomis gyvomis būtybėmis, žadinate savyje stiprų, joms visoms vienodą artumo jausmą ir, prisimindami švelnaus motinos gerumo apgaubtą vaikystę, siunčiate meilę visoms būtybėms, galvodami apie evoliucijos pradžios nebuvimą ir asmeninius ryšius su visais. Šiame medituojamame kraujo ir motinų pieno ryšių tinkle pajutę artumą visoms būtybėms, suvokite, kaip jos visos, keliaudamos iš gyvenimo į gyvenimą, kenčia. Prisiminę palengvėjimą, jaučiamą suvokus savo išsilaisvinimo galimybę, pažadinkite stiprų siekį išvaduoti ir jas. Meditacijos pabaigoje sutvirtinkite šį siekį didvyriška priesaika tarnauti visoms būtybėms, savo norą padėti pasauliui paversdami tvirtu pasiryžimu. Šitaip išsiugdysite visus mylinčią, atjaučiančią nušvitimo dvasią ir tapsite bodhisatva, didvyrišku būtybių padėjėju ar padėjėja. Nušvitimo dvasia visiškai remiasi siekiu ir pasiryžimu.

Esminė tikro išsilaisvinimo sąlyga – išmintis, nuolatos ugdoma medituojant dvejopos savasties nebuvimą. Dvi įsivaizduojamos savasties rūšys – subjektyvioji ir objektyvioji. Iš pradžių ugdomas subjektyviosios savasties nebuvimo suvokimas, stebint, kaip įprastai įsivaizduojamas tvirtas „aš" branduolys: pastovi, apibrėžta, nesikeičianti savastis. Stenkitės pastebėti, koks šis „aš" atrodo absoliutus, nepaneigiamas, neginčytinas ir kaip įsivaizduojate iš jo kylančias paskatas bei impulsus. Suvokę, kaip giliai jaučiate tą branduolį, imkite giliau žvelgdami jo ieškoti, stenkitės apčiuopti jį, pažinti ir sužinoti, kas iš tikro esate. Yra daug subtilių tyrinėjimo sistemų, palengvinančių šio sunkaus uždavinio sprendimą. Gerai susipažįstate su jomis ir medituojate. Analizuojate savo kūno

ir proto sudedamąsias dalis, pojūčius, emocijų bei suvokimų kilimo procesus ir pačios sąmonės elementų visumą. Reikia nuolat stiprinti susitelkimo galias, kad sugebėtumėte naudotis šia analize, besiskverbiančia vis giliau ir giliau. Studijuodami galite gauti pagalbos iš milijonų ankstesnių šio dalyko tyrėjų, kurių įvairiuose amžiuose vykdyti ieškojimai paliko mums raktų ir metodų. Nereikia būti filosofu; reikia tik noro pažinti save. Analizuodami pagaliau suvokiate, jog tos tvirtos savasties rasti nepavyksta. Suprantate, kad ji neegzistuoja taip, kaip atrodo, nesudaro jūsų esybės branduolio. Akimirkomis kyla jausmas tarytum jūsų visai nėra, bet suvokiate, jog ir pats nebūties pojūtis nėra tvirta esybė. Žengiant toliau reikia pasitelkti į pagalbą literatūrą apie išmintį, padedančią išsiaiškinti, ką daryti nesugebant rasti nei būties, nei nebūties vidinės esybės. Taip pat turite būti kantrūs, stropiai medituoti, nelaukdami efektingų įžvalgų ir nenuliūsdami, jei nieko neįvyks. Palaipsniui jūsų absoliutiškumas pradeda irti, o vien reliatyvaus buvimo jausmas darosi vis erdvesnis ir erdvesnis. Suvokiate, jog individuali esybė tėra vaizduotės vaisius, reliatyvus išsigalvojimas, ir pradedate suprasti objektyviosios savasties nebuvimą. Žvelgiate į kitas būtybes ir išorinio pasaulio reiškinius, suvokdami, jog jie taip pat tėra esybės be jokios substancijos. Galiausiai suprantate, kad šis tarpusavyje susijusių neabsoliučių, reliatyvių būtybių ir daiktų tinklas yra takus, kintantis, atviras kūrybinei raidai. Jeigu visi šie reiškiniai vienas nuo kito priklausomi, padarykime juos gražesnius. Viskas keičiasi. Jei daiktai neturi tvirtų esminių struktūrų, sudarančių jų esybes, gal atvirumas pokyčiams kartais gali sukelti jų formų degradaciją ir atnešti kančias? Tačiau šį pavojų persveria galimybė

viskam suteikti be galo puikius pavidalus, paversti visus reiškinius džiaugsmo sferomis ir būtybių lūkesčių vykdytojais.

Ši meditacija padeda pasiekti tobulo nušvitimo gelmę. Tačiau parengtinėje kelio stadijoje, paruošiančioje specialiam tantriniam pomirtinio tarpsnio kelionės menui, turite naudotis loginėmis išvadomis bei patirtimi, idant įsitikintumėte, jog bet koks absoliutaus reiškinio pojūtis tėra reliatyvus. Šitaip galite suvokti tuštumos ir reliatyvumo lygybę, nebeieškodami absoliučios tuštumos už pasaulio ribų ir nebenuvertindami reliatyvaus pasaulio kaip neturinčio galutinės prasmės. Šį įsitikinimą pasiekiate dvejopai: leidžiate patirčiai liudyti absoliučią tuštumą, žinodami, kad visi patiriami dalykai tėra reliatyvūs, neturi vidinės esybės, ir absoliučiai tuštumai leidžiate patvirtinti savo reliatyvią patirtį, kadangi daikto tuštumos pažinimas nepaneigiamai įprasmina jo reliatyvų buvimą. Po to šį suvokimą reikia gilinti, kad išrautumėte instinktyvų paklydimą, kuris vis dar žadina pastovios, substancialios savasties pojūtį. Kuo giliau galite prasiskverbti pro šį sutelktą savasties jausmą, tuo laisvesni tampate. Įgiję tuštumos pažinimo, toliau medituodami suprantate, kaip giliai įaugę jūsų instinktai. Tada jums prireikia aukštesnių metodikų savo suvokimui pagilinti bei išsilaisvinimui praplėsti. Pasiryžtate nebeatidėlioti išsivadavimo daugelį gyvenimų. Panūstate užbaigti tobulėjimo procesą per vieną gyvenimą. Nusprendžiate būtinai gauti iniciaciją į Aukščiausiosios jogos tantrą, suvokti savo gyvenimą kaip tarpsnį, Sukūrimo pakopoje pakeisti požiūrį į save bei pasaulį ir Užbaigimo pakopoje tapti patyrusiu psichonautu, keliaujančiu po vidinę visatą. Jūs neieškote kitokio mokymo, neva akimirksniu nunešančio

į anksčiau nepasiektą tikslą. Juk išminties aspektas visuose šiuose keliuose vienodas: tuštuma yra tokia pati ir egzoteriniu, ir ezoteriniu požiūriu. Tačiau skiriasi Tantros metodas, kuris labai paspartina pažangą, ir meditacijos menas. Jūs ieškote savo evoliucijos pagreitinimo kelio, kuris per daugelį gyvenimų pasiekiamą pažangą sutelktų viename ar bent keliuose gyvenimuose.

Taigi subtilių ezoterinių Tantros praktikų imamasi jau turint aiškų, nors ir netobulą supratimą. Jos yra metodas aibei gyvenimų, mirčių ir pomirtinių tarpsnių sutelkti viename gyvenime, mirtyje ir *tarpsnyje*.

Mokytojas ir iniciacija

Nors tris bendrojo kelio principus galima praktikuoti ir iš knygų, manoma, jog daug naudingiau turėti dvasinį mokytoją arba vadovą, kuris gali įvairias temas ir metodus pritaikyti specialiai jums. Savasties nebuvimą suprasti žymiai lengviau, kai jis studijuojamas padedant patyrusiam mokytojui. Daugelis, prieš nuspręsdami siekti iniciacijos ir įžengti į aukštesniąsias praktikos pakopas, jį turi. Bet kartais ir kitas mokytojas gali suteikti iniciaciją į Aukščiausiosios jogos tantrą ir vadovauti praktikai. Tai visai įprasta. Svarbiausia asmeniškai su juo bendrauti.

Mokytojo pasirinkimas aptariamas daugelyje raštų. Tai nėra paprastas dalykas. Aišku, mokytojas turi žadinti gerą jausmą, tačiau reikia patyrinėti ir jo gyvenseną, žodžius bei kitus mokinius. Trūkumų turi visi. Per daug būtų iš mokytojo

reikalauti visiško tobulumo. Reikia pasikliauti sveiku protu. Kartais mokytojo žodžiai būna migloti ir prieštarauja tradiciniams tekstams. Jis nepraktikuoja to, ko moko, naudojasi mokiniais turtui bei garbei pasiekti ir stokoja santūrumo. Tokio žmogaus reikia vengti, nepaisant jo titulo ir kilmės. Patikimas mokytojas turi mokyti aiškiai, dažniausiai sutikti su tradiciniais tekstais ir atitinkamai elgtis: stengtis padėti kitiems; rūpintis mokinių poreikiais, o ne savo nauda; nesiekti turto ir išgarsėjimo, saikingai gyventi, nors gali ir pajuokauti – tai ne visada blogai. Toks mokytojas, nors neturi aukšto titulo, kilmės ir egzotiškos biografijos, dažniausiai yra patikimas.

Kai pasirinkote mokytoją, jis gali jums liepti įvykdyti tolesnes parengtines praktikas, tokias kaip „Keturi šimtai tūkstančių" arba kitas, kurios reikalingos asmeniškai jums. Bet kai dvasinis vadovas priims jus į mokinius ir sutiks suteikti iniciaciją bei pamokymus, jūs būsite įvesti į Aukščiausiosios jogos tantros mandalą.

Aukščiausioji joga prasideda kūrybine meditacija, kurios metu vizualizuojama nušvitusi esybė, jos kūnas ir aplinka. Kitaip tariant, pratinamasi paprastą „aš" ir visatą vaizduote perkeisti į nušvitusią asmenybę ir aplinką. Tokios meditacijos tikslas – sukurti archetipinį modelį tikram savo dvasios perkeitimui. Kad ką nors sukurtumėte, pirmiausia turite tai įsivaizduoti. Gyvenimo tarpsnio tikrovėje vaizduotė gali būti ypač galinga. Supratę, jog galutinė tikrovė yra tuščia, be jokios vidinės substancijos, realumo, identiškumo ar objektyvumo, jūs imate visuose patirties lygmenyse suvokti jos tikrąją pojūčiuose pasireiškiančią prigimtį kaip visiškai sąlygišką, sukurtą kolektyvinės viso pasaulio būtybių vaizduotės.

Nežinojimo klaidinamos paprastos būtybės suteikia savo visatai paprasto pasaulio pavidalą, palaikomą vaizdinių ir užkoduotą kalbos bei vaizduotės. Dėl išminties išsivadavusios, nušvitusios būtybės yra laisvos performuoti savo visatą pagal daugelio būtybių dvasinius poreikius, paversdamos ištisus pasaulius budhų Žemėmis. Aukščiausiosios jogos tantros praktikuotojas imituoja šį idealą suvokdamas aplinką kaip Budhos žemės mandalą, o save – kaip budhos kūną, kalbą ir protą.

Iniciacija yra durys, pro kurias įžengiama į šią dvasios perkeitimo vaizduote praktiką. Tantros kelias prasideda nuo susitikimo su *vadžros*, arba „deimantiniu", mokytoju. Kai kurie gali klaidingai nuspręsti, jog Tantra – tai „atsidavimo mokytojui" kelias, manydami, kad radus *vadžros* mokytoją, tereikia sėdėti prie jo kojų ir jį garbinti. Geras mokytojas retai kada leidžia gabiems mokiniams sėdėti šalimais, praktikuojant vien atsidavimą. Išties jūs turite atverti vaizduotę ir žiūrėti į savo mokytoją kaip į tikrą budhą, kurio kūnas yra Pasireiškimo kūnas, visų trijų laikų budhų kvintesencija, kurio kalba – Palaimos Kūnas, *Dharmos* kvintesencija, ir kurio protas yra nekintamas, visa persmelkiantis, mintimi neaprėpiamas Tiesos Kūnas. Jūs turite įsivaizduoti mokytoją kaip gyvą *Sanghos*, *Dharmos* ir Budhos Brangenybių įsikūnijimą. Sujungti savo netobulą vaizduotę ir suvokimą su tobulu mokytojo–budhos matymu. Tačiau tuo pat metu reikia perimti mokytojo regėjimą, kuris jus mato kaip budhą, mato jumyse įgyvendintą jūsų potencialą. Nušvitęs mokytojo matymas perduodamas per iniciacijos ritualą, kurio metu jums uždedama *vadžros* princo karūna. Tai formalus įvesdinimas į didingą karališko budhos

būsenos liūto sostą, leidžiantis dabartyje „patirti“ dvasinio tobulėjimo tikslą.

Toks iniciacijos suteikimas – būtinas įvadas į tantrinę praktiką, tačiau per pirmąją iniciaciją naujokas retai gauna visišką įgalinimą, nes norint iš tikrųjų įeiti į mandalos rūmus, reikia mokėti gerai vizualizuoti, vidiniu žvilgsniu aiškiai regėti pastatą su pagražinimais bei visomis smulkmenomis, matyti jame mokytoją – Budhą su palydovais – ir jaustis esant archetipine dievybe su daugeliu veidų bei rankų. Tikroji mandala sukuria savo tobulą visatą, kurios paprastame pasaulyje nėra. Net ir vaizduotės akimis į ją pažvelgti šventykloje, kur naudojant ritualinius daiktus, simbolius ir personažus suteikiamas įšventinimas, jau yra pasiekimas. Be to, turite suprasti visus tantrinę etiką sudarančius įžadus bei įsipareigojimus ir sugebėti juos vykdyti, todėl reikalingas puikus jogiškas proto, jausmų ir kūno išlavinimas. Tačiau pirmoji iniciacija įgalina jus tiek, kiek sugebate priimti. Ji leidžia pradėti studijas bei praktiką, kuri galiausiai jus atves į visapusišką iniciaciją.

Iniciacijų ritualai labai sudėtingi. Aukščiausiosios jogos tantroms būdingos keturių pagrindinių kategorijų iniciacijos: „ąsotėlio iniciacija“, nukreipta į kūną ir įgalinanti praktikuoti Sukūrimo pakopos vizualizacijas; „slaptoji iniciacija“, skirta kalbai ir leidžianti vykdyti pradinių Užbaigimo pakopos etapų perkeičiančias praktikas; „išminties įžvalgos iniciacija“, sutelkta į protą ir įgalinanti žengti aukštesniaisiais Užbaigimo pakopos etapais; „brangiojo žodžio iniciacija“, pabrėžianti kūno, kalbos ir proto vienovę ir leidžianti praktikuoti Užbaigimo pakopos aukščiausios integracijos (visko suvienijimo) lygmenį, kuris toks pat kaip Didžiojo Tobulumo mokymuose.

Įvedimo į ramiųjų ir niršiųjų dievybių mandalą, kuria remiasi „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą“, tekstas neįtrauktas į įprastinius šio veikalo leidinius. Sekama ezoterine tradicija, teigiančia, jog iniciacijai gauti pirmiausia reikalingas mokytojas. Taigi nėra reikalo platinti tekstą, kuris negali būti naudojamas be mokytojo. Tačiau pirmasis *Savaiminio Išsilaisvinimo* raštų tekstas „Mokytojo Kūnų Triados joga“* kontempliatyviai perteikia iniciacijų seką (kurios ir laikausi cituodamas):

Neapsakomam, savaime gimusiam
Mokytojo Pasireiškusiajam Kūnui,
gyvenančiam tobulo lotoso rūmuose,
karštai ir pagarbiai meldžiuosi!
Savaime laisvas, neslopindamas klaidinančio
nepakantumo,
priimu palaiminimą Pasireiškusiojo Kūno,
trykštantį be pastangų,
kaip savaime aiškios išminties savistabos apšvietą.

Šiuo posmu į Mokytoją kreipiamasi kaip į budhos Pasireiškimo Kūną. Jūs, įšventinamasis, gaunate jo palaiminimą: baltos šviesos spindulys tvyksteli iš deimantinio OM jo kaktoje – sėklinio mantros rašmens, simbolizuojančio visų budhų kūną, – ir pro antakių tarpą įeina į jus, suteikdamas ąsotėlio iniciaciją bei leisdamas praktikuoti Sukūrimo pakopą.

* Butaniškame leidinyje (žr. naudotos literatūros sąrašą), iš kurio versta didžioji dalis šios knygos, nurodyto teksto nėra. (*Vert. past.*)

Nemirtingam, didžiai džiaugsmingam
Mokytojo Palaimos Kūnui, gyvenančiam spindinčios,
tyros išminties palaiminguose rūmuose,
karštai ir pagarbiai meldžiuosi!
Savaime laisvas, geismo ir troškimo neslopindamas,
priimu palaiminimą Kūno Palaimingojo
kaip savaiminį vidinės išminties palaimos išsilaisvinimą!

Šiuo atveju mokytojas atstovauja budhos Palaimos Kūnui. Jis iš raudono AH savo gerklės centre – sėklinio visų Budhų kalbos rašmens – išleidžia rubino spalvos spindulį, kuris įeina į jūsų gerklės centrą, palaimindamas kalbą, suteikdamas slaptąją iniciaciją ir leisdamas jums vykdyti Užbaigimo pakopos magiškojo (iliuzinio) kūno praktikas.

Negimusiam, netobulėjančiam Mokytojo Tiesos Kūnui,
gyvenančiam tobulos, visa apimančios Tikrovės Sferos rūmuose,
karštai ir pagarbiai meldžiuosi!
Savaime laisvas, paklydimo neatmesdamas,
priimu tobulą Tiesos Kūno palaiminimą
kaip pastangų nereikalaujančią, nedirbtinę, pirmapradę išmintį!

Dabar mokytojas, tapatinamas su budhos Tiesos Kūnu, iš tamsiai mėlyno HŪM širdies centre – sėklinio visų Budhų proto rašmens – išleidžia safyro spalvos spindulį, kuris įeina į jūsų širdies centrą, pripildydamas jus safyro spalvos šviesos, palaimindamas jūsų protą, suteikdamas išminties įžvalgos iniciaciją

ir leisdamas jums vykdyti Užbaigimo pakopos Vaiskiosios Šviesos praktikas.

Nešališkai, didžiai palaimingai Mokytojo Kūnų Triadai,
gyvenančiai tikro Vaiskiosios Šviesos suvokimo rūmuose,
karštai ir pagarbiai meldžiuosi!
Savaime laisvas, neatmesdamas subjekto ir objekto dvilypumo,
priimu didžiai palaimingos Kūnų Triados palaiminimą
kaip pirmapradės išminties Kūnų Triados savaiminį tobulumą!

Šiuo atveju mokytojas atstovauja budhai kaip visų trijų kūnų vienovei, iš sėklinių rašmenų OM AH HŪM išleisdamas deimanto, rubino bei safyro spalvos spindulius, kurie įeina į jūsų tris centrus, pripildydami jus baltos, raudonos ir mėlynos šviesos, laimindami kūną, kalbą bei protą, suteikdami brangiojo žodžio iniciaciją ir leisdamas jums pasiekti aukščiausią budhos būseną kaip Užbaigimo pakopos integraciją, Didįjį Simbolį, arba Didįjį Tobulumą. Po to mokytojas ištirpsta trijų spalvų spinduliuose ir neatskiriamai susilieja su jumis.

Esminė iniciacijos išdava ta, kad ir sąmonės, ir pasąmonės lygmenyje jūs – jūsų kūnas, kalba, protas bei įžvalga – vaizdingai pakylėjami iki potencialaus nušvitimo tikrovės. Nors galutinis tikslas dar toli, po to vykdoma praktika jau turi tikrą kryptį. Jūs medituojate aiškiai įsivaizduodami, jog tobulas nušvitimas visai arti ir kad jūsų praktika palaipsniui šalina kliūtis, trukdančias šį faktą suvokti. Jūs daugiau nesitaikstote su mintimi, jog nušvitimas yra kažkur už kalnų, nutolęs laike bei erdvėje ir bus

pasiektas vėliau. Tai vadinamasis „vaisiaus pavertimas keliu", priešingas egzoterinėms praktikoms, kuriose kelias laikomas galutinio vaisiaus priežastimi. Vaisiaus Važiuoklės praktika vyksta įtemptomis paradokso arba pažintinio disonanso sąlygomis. Įprastas protas žino, kad jūs nenušvitę, bet ugdoma vaizduotė regi tokį jūsų nušvitimo būvį, kokį jį mato kitos nušvitusios būtybės, atstovaujamos jūsų mokytojo. Tuo būdu nušvitimo įsivaizdavimas kritiškai veikia įprastą jūsų nenušvitimo suvokimą. Jų tuštumos supratimas abi šias būsenas padaro lankstesnes.

Šį ypatingą rezultatu (vaisiumi) grindžiamą metodą svarbu suprasti, kad nekiltų klaidingų minčių dėl Didžiojo Tobulumo mokymų, kuriais remiasi *Savaiminio Išsilaisvinimo* raštų rinkinys. Jeigu tiksliai neišsiaiškinote, kaip praktikuojamas ypatingasis pažintinis disonansas, tai išgirdę posakį: „Viskas yra savaime tobula, tik atsipalaiduok ir Vaiskioji Šviesa suspindės, tu jau dabar esi tobulas budha", – jūs svyruosite tarp dviejų nesveikų nuomonių. Iš pradžių kils geras jausmas, manant, jog jūsų tikrasis „aš", įsivaizduojama substanciali savastis, kurią įprastai jaučiate viduje, yra ne kas kita kaip budhos protas; tai privers jus dar stipriau prisirišti prie savęs, sustiprins instinktyvią savimylą. Vėliau, pasijutę ne geriau nei prieš sužinodami iš teksto, jog esate tobuli, jūs nuspręsite, kad Padmasambhava klysta, nusivilsite savo praktika ir imsite nepatikliai žiūrėti į dvasinį tobulėjimą. Taigi iš *Savaiminio Išsilaisvinimo*, nuostabios tantrų metodikos, ir puikių Didžiojo Tobulumo mokymų nebus jokios naudos.

Todėl, išgirdę teiginį apie savo Didįjį Tobulumą, supraskite jį kaip įvedimą į galutinio tikslo ir aukščiausios galimybės kontekstą, suvokdami, jog tai jums atveria duris, kurių uždavinys – šalinti visus kliuvinius, trukdančius patirti savąją tikrovę.

Pajutę prislėgtą nuotaiką, supraskite, jog ją sukėlė persistengimas, nepasiduokite savigraužai ir nesusilpninkite dvasios ryžto, vakar dar siekę nušvitimo, o šiandien palaikę šį tikslą nevertu pastangų. Ir kai pomirtiniame tarpsnyje išgirsite iškilnius žodžius apie Didįjį Tobulumą, kai nebebūsite įkalinti įpročių valdomame kūne, jūs galėsite daug greičiau, natūraliau išsivaduoti. Padrąsinantys žodžiai, jog galutinis tikslas yra Vaiskioji Šviesa jumyse, padės atsipalaiduoti, nesislėpti pataikavimo sau kiaute, neišsisukinėti ir neabejoti. Atminkite – dvejojimas ir prisirišimas prie savęs tuo kritišku metu būna daugiau nei pražūtingi. Jie gali priversti atgimti įsikūnijus į nepatogų kūną ir gyventi nemalonioje aplinkoje.

Sukūrimo pakopa

Sukūrimo pakopos praktikos, kurią galėtume priskirti *Savaiminio Išsilaisvinimo* sistemai, mokoma tekste „Dharmos praktika: savaiminis išsilaisvinimas iš instinktų". Pagrindinis jos tikslas – naudojantis vaizduote perkeisti paprastų dalykų suvokimą į nušvitimo viziją bei patirtį. Į visus pasaulio elementus – paprastą subjektą ir objektą – imama žvelgti kaip į gryną išminties energiją. Mirtis, pomirtinis tarpsnis ir gyvenimas vaizduote paverčiami Trimis budhos Kūnais – Tiesos, Palaimos ir Pasireiškimo. Į penkis savuosius kūno–proto junginius žiūrima kaip į Penkis Budhas, o į penkis nuodus – kaip į penkias išmintis. Visos kitos būtybės matomos kaip budhos–dievybės. (Žr. 10 schemą) Kiekvienas mažiausias instinktas įsivaizduojamas kaip mikroskopinis budha–dievybė, o kiekviena forma –

kaip brangenybių rūmų mandalos dalis. Tam tikslui naudojamos įvairios sistemos. Kadangi žadinamos kūrybinės asociacijos, nebūtina griežtai laikytis švarių ir nešvarių elementų atitikmenų. Remsimės *Savaiminio Išsilaisvinimo* sistema.

10 schema: Penki Budhos ir atitinkami junginiai, nuodai, spalvos bei išimtys

Junginys	*Nuodas*	*Buda*	*Spalva*	*Išmintis*
forma	pyktis	Akšobhja	deimanto (balta)	Veidrodinė
jutimas	išdidumas	Ratnasambhava	aukso (geltona)	Tapatumo
suvokimas	geismas	Amitabha	rubino (raudona)	Skiriančioji
emocija	pavydas	Amoghasidhis	smaragdo (žalia)	Visa vykdančioji
sąmonė	paklydimas	Vairočana	safyro (mėlyna)	Tikrovės tobulumo

Penki junginiai – materija, jutimas, suvokimas, emocija ir sąmonė – su savo penkiais nuodais – neapykanta, išdidumu, geismu, pavydu ir paklydimu – regimi kaip Penki Budhos ir penkios išminties rūšys: Akšobhja ir veidrodinė išmintis, Ratnasambhava ir tapatumo išmintis, Amitabha ir skiriančioji išmintis, Amoghasidhis ir stebuklus darančioji išmintis, Vairočana ir galutinio tobulumo išmintis. Paprasčiausi dalykai, žalingiausios emocijos bei sąvokos asocijuojamos su tam tikrais Budomis, išminties energijomis, spalvomis, brangiomis substancijomis ir simboliais, idant būtų imituojama tikra budhos sąmonė, kuri iš tikrųjų regi daiktus kaip palaimingų ir išmintingų energijų sąrangas.

Jūs galite pasijausti sutrikę, neišmaną ką daryti, ir šis sutrikimo jausmas *yra* Vairočana; galite užsiplieksti pykčiu, ir šis pyktis – Akšobhja. Jūsų kūno medžiaga ir jį supantys daiktai *yra* Akšobhja, jūsų jutimai – Ratnasambhava, sąvokos – Amitabha, emocijos – Amoghasidhis, o sąmonė – Vairočana. Daugiau nebesiremiate mokytoju, nes mokytojas vaizduote sutapatintas su budha–dievybe, ir jūs patys, skatinami noro padėti ir išlaisvinti visas būtybes, tapote budomis–dievybėmis bei mokytojais. Per iniciaciją jūs buvote pašventinti nušvitimo spindesiu bei palaima ir įpareigoti nušvisti, idant pažintumėte visatą ir visas būtybes, rūpintumėtės jomis, padėtumėte pasiekti galutinę laimę.

Užbaigimo pakopoje galima vizualizuoti ir kitaip – įsivaizduojant penkias tobulybes: aplinkos, malonumų, palydovų, kūno ir savęs. Aplinka įsivaizduojama kaip didingi budhos mandalos rūmai; tokia vizualizacija koreguojamas bet koks buvimo įprastoje aplinkoje jausmas. Malonumai patiriami nušvitusiomis juslėmis; daiktai jums atrodo paprasti tik dėl nešvaraus įpročio. Draugai, palydovai gali atrodyti kaip paprastos būtybės, bet iš tikro jie yra budhos ir bodhisatvos, esantys čia, kad padėtų jums pasiekti nušvitimą. Jūsų kūnas gal atrodo sudarytas iš paprastos mėsos ir kraujo, bet iš tikrųjų jį sudaro visų Budhų išminties medžiaga. Savo tobulam atvaizdui sukurti pasirenkate archetipinį budhą–dievybę, įsivaizduodami save ramios dievybės pavidalu, jeigu ji dera su jūsų temperamentu, arba niršios, jei jums reikia sužadinti savo gilesnes energijas. Jūsų įprastas savęs kaip atskiro individo pojūtis kritikuojamas, laikomas nešvariu savęs suvokimu; dabar save įsivaizduojate kaip tuštumą suvokiančios išminties deimanto apraišką.

Toks yra kūrybinis, estetinis Aukščiausios jogos praktikos kontekstas. Šią Sukūrimo pakopą sudaro nuolatos palaikoma kūrybiška meditacija, naudojanti vaizduotę galutinio tikslo visatai vidinio regėjimo lauke sukurti. Ji remiasi schema, vadinama „trimis pavertimais": mirties pavertimu Tiesos Kūnu, pomirtinio tarpsnio – Palaimos Kūnu ir gyvenimo – Pasireiškimo Kūnu. Šie pavertimai kyla iš dviejų esminių pagrindų: įprastinio aplinkos kaip paprasto kančių pasaulio suvokimo kritikos, vedančios į tobulos budhos Žemės atsiskleidimą šiame pasaulyje, ir paprasto, nelaimingo „aš" sąvokos kritikos, vedančios į tobulo budhos būsenos atskleidimą savyje. Šie tyri suvokimai ir supratimai nuolatos ugdomi vizualizacijos joga. Įsisąmonintas „tyras suvokimas" ir „savęs–budhos atvaizdas" atveria išėjimą į didžios palaimos pasaulį, kuriame visos būtybės tobulos, ir įėjimą į „savasties nebuvimo esybės deimantą", kuris yra didi atjauta, *iš tikrųjų sugebanti* padėti visoms būtybėms, nes puikiai valdanti kosmosą. Mirties, pomirtinio tarpsnio ir gyvenimo pavertimo Trimis Kūnais modelis akivaizdžiai matomas Savaiminio Išsilaisvinimo raštuose, „Mokytojo Kūnų Triados jogoje", kur pateiktas maldos forma.

„Dharmos praktika: savaiminis išsilaisvinimas iš instinktų" yra artimiausias Užbaigimo pakopos praktikai tų raštų tekstas, kuriame aprašomas archetipinių budhų–dievybių miniatiūrinių mandalų įsivaizdavimas praktikuotojo kūne, vadinamoje „kūno mandaloje". Budhų–dievybių išsidėstymo didelėje mandaloje, būdingo „Knygai apie savaiminį išsilaisvinimą", aprašymo neaptikau jokioje literatūroje. Tačiau, remdamasis „Dharmos praktika...", galiu apibūdinti, kaip šimtas *Savaiminio Išsilaisvinimo* budhų–dievybių įprastai medituojamos Sukūrimo pakopoje, idant geriau susipažintumėte su *Savaiminio Išsilaisvinimo* simbolika.

Atsisėdate ant meditacijos kilimėlio prieš kokios nors vienos, iš viso šimto budhų–dievybių, pirmapradžio budhos Samantabhadros arba tradicijos pirmtako Mokytojo Padmasambhavos atvaizdą. Pasiruošiate kuklų altorių su simbolinėms aukomis – indeliais vandens, gėlėmis, lempelėmis ir smilkalais. Priešais pasidedate *vadžro* skeptrą, varpelį su *vadžro* antgaliu ir kitus reikalingus ritualinius daiktus. Priešakyje įsivaizduojamame danguje vizualizuojate visą Budhų ir mokytojų eilę, prasidedančią Samantabhadra („Visageruoju"), Amitabha, Padmasambhava ir pasiekiančią jūsų asmeninį mokytoją. Pasikliaujate jų Prieglobsčiu, pakviečiate šimtą budhų–dievybių ir paprašote jų dalyvauti rituale. Po to lenkiatės, aukojate joms, išpažįstate nuodėmes bei ydas, džiaugiatės visų būtybių dorybėmis, budhas ir mokytojus paskatinate skelbti mokymus, paprašote neišeiti į nirvaną ir paskiriate dvasinius savo praktikos nuopelnus galutiniam visų būtybių nušvitimui.

Paskui, kaip rašoma „Dharmos praktikoje...", įsivaizduojate save išnyrant iš tiesos sferos Budhos Vadžrasatvos pavidalu. Vadžrasatva, baltas, dvirankis, ramios veido išraiškos, pasipuošęs karališkais rūbais ir brangenybėmis. Tada 21 arba 108 kartus ištariate šimtaskiemenę apsivalymo mantrą:

OM VADŽRASATVA SAMAJA MANUPALAJA VADŽRASATVA TVENOPATIŠTHA DRIDHOMEBHAVA SUTOŠJOMEBHAVA SUPOŠJOMEBHAVA ANURAKTOMEBHAVA SARVASIDDHI MEPRAJAČA SARVAKARMA SUČAME ČITAMŠRIJAM KURU HŪM HA HA HA HA HOH BHAGAVAN SARVA TATHAGATA VADŽRA MAMEMUNČA VADŽRIBHAVA MAHASAMAJASATVA AH HŪM PHAT.

Tikima, jog kartojant šią mantrą puikiai galima išvalyti savo nuodėmes ir pašalinti emocinius bei intelektualinius kliuvinius.

Šios dešimt parengtinės praktikos šakų atitinka aprašytąsias „Dharmos praktikoje...“. Dabar, prieš tęsdami tame tekste aiškinamą kūno mandalos kūrimą, turime padaryti kelis intarpus, būdingus Sukūrimo pakopos praktikai.

Paprašote visų mokytojų bei budhų–dievybių įeiti į jus ir ištirpstate absoliučioje tuštumoje. Ištariate mantrą OM ŠŪNJATA DŽNIANA VADŽRA SVABHAVA ATMAKO HAM! (OM, aš esu nesuardoma tuštumos įžvalgos esmė.) Po to vizualizuojate iš tuštumos išnyrančią tobulą visatą, kurios viduryje stovi spindintys penkeriopų brangenybių rūmai. Juose apsireiškiate nuo budhos Kūnų Triados neatskiriamos centrinės mandalos dievybės pavidalu – kaip Samantabhadra, susijungęs su dieviškąja palydove. Paskui išnykstate ir apsireiškiate kaip Budha Vairočana, apkabintas palydovės. Vieną po kito vizualizuojate keturių pasaulio šalių Budhas su dieviškosiomis palydovėmis, juos lydinčius bodhisatvas, mandalos vartų sargus ir aplinkinius budhų–dievybių būrius. Mandalos rūmuose įsivaizdavę visą šį sambūrį, tikrųjų budhų–dievybių paprašote iš savo Žemių atsiųsti antrininkes – „išminties esybes“, kurios susitapatina su įsivaizduojamomis dievybėmis. Tada save ir šias visas dievybes vizualizuojate gaunant pašventinimus iš visų tikrųjų mandalos dievybių, kurios sklando aplinkui, liedamos palaiminimo srautą. Jus perpildžiusi jo energija spinduliuoja palaiminimą visoms visatos būtybėms, kurias jūsų didžios atjautos spinduliai įtraukia į mandalą. Jos tenai taip pat pašventinamos, virsta budomis–dievybėmis, po to grįžta namo, idant sukurtų savo mandalas ir laimintų beribės visatos būtybes.

Tada jūs vėl ištirpstate Tiesos Kūne ir iš jo išnyrate, dabar jau turėdami savo kūną, kuriame įsivaizduojate dvejus dangiškuosius rūmus: vienus – širdies centre, su keturiasdešimt dviem lotoso–mėnulio–saulės sostais, o kitus – galvoje, su penkiasdešimt aštuoniais saulės diskų sostais. Šiuose rūmuose vizualizuojate šimtą mažyčių spindinčių dievybių – savo emocijų, instinktų bei prigimtinių energijų dieviškąsias išraiškas.

Nuo šiol sekite „Dharmos praktikos..." tekstą, įsivaizduodami kiekvieną ten minimą dievybę ir vidiniu žvilgsniu regėdami ją užimant jūsų kūne savo vietą. Baigdami vizualizaciją pasimelskite, kad jums keliaujant pomirtiniame tarpsnyje šios dievybės pasirodytų ir atvestų į išsilaisvinimą, kuris iš tikrųjų reiškia grįžimą į savo giliausią tikrąją prigimtį. Iš pradžių šis vizualizacijos procesas atrodys labai varginantis, trikdantis ir nuviliantis, bet atkakliai, rūpestingai jį kartodami imsite vis labiau prie jo priprasti, kol po kelių mėnesių praktikos, asmeniniam mokytojui vadovaujant, visiškai susigyvensite. Derėtų pasižiūrėti meno kūrinių – bet kokių puikių tiebetietiškų *tankų*, vaizduojančių Savaiminio Išsilaisvinimo pomirtiniame tarpsnyje šimto dievybių mandalą, – nes pernelyg sunku jas įsivaizduoti vien iš aprašymų.

Pagaliau šis Sukūrimo pakopos modelis gali būti naudojamas ne tik budistų, o visų, kurie nori tibetiečių mirimo meną pritaikyti sau, stiprindami ryšį su savo religijos personažais bei dievybėmis, kad sėkmingai pereitų pomirtinį tarpsnį. Patį modelį galima keisti, tačiau tibetietiška meditacijų seka gali būti naudinga: dievybės ar dievybių, angelų ir savo tradicijos didžiųjų patriarchų pakvietimas; meditacinis susitapatinimas su šiais malonės bei galios simboliais; per jus tekančio malonės srauto

nukreipimas į kitus; įsijautimas į dieviškumo buvimą visur – kūne, dvasioje ir išoriniame pasaulyje; visiškai netrikdomas susitelkimas į tikrą dievišką ramybę ir meilę; malda dievybėms, kurias norite išvysti pomirtinio tarpsnio pradžioje; ir galiausiai tyros visatos ištirpdymas atsinaujinusioje paprastoje, bet sutvirtėjusioje asmenybėje ir tikrovėje.

Užbaigimo pakopa

Sukūrimo pakopoje Budhų formų vizualizacijos tęsiasi iki puošniausių subtilybių, kol pasiekia tokį lygį, kai sugebama įsivaizduoti visos mandalos rūmus su dievybėmis spindinčiame lašelyje ant nosies galiuko, širdies viduryje ar lyties organų centre ir kelias valandas būti tvirtai susitelkus į šią subtilią hologramą. Tada praktikuotojas tampa idealiai pasiruošęs Užbaigimo pakopos jogoms. Sukūrimo pakopos meditacijos visada baigiasi bet kokių vaizduotės sukurtų sferų ištirpdymu vaiskiojoje visuotinės tuštumos šviesoje. Tam tikru metu, atnašaujant aukas, tose meditacijose taip pat imituojamos keturios ekstazės, kurios aukojamos visiems susirinkusiems budhoms–dievybėms. Užbaigimo pakopoje šios ekstazės yra svarbiausios ir toliau bus glaustai aprašytos.

Užbaigimo pakopa paprastai skirstoma į penkis etapus, nors šie gali būti įvairiai grupuojami. Penki etapai tokie: 1) kūno atsiejimas nuo paprasto kūno vaizdinio; 2) *vadžros* skiemenų kartojimas, kalbos atsiejimas nuo paprastos, sujungiant energijos vėją su mantra; 3) proto atsiejimas arba savęs pašventinimas, visiškas visų energijų bei sąmonės darinių ištirpdymas viduri-

niame kanale ir subtilaus magiškojo (iliuzinio) kūno susikūrimas; 4) Vaiskioji Šviesa, magiškojo kūno keliavimas Vaiskiosios Šviesos tikrovėje; 5) suvienijimas, tobula budhos būsena – Tiesos Kūno Vaiskiosios Šviesos, Palaimos Kūno kaip perkeisto magiškojo kūno ir Pasireiškimo Kūno kaip perkeisto paprasto kūno nedaloma vienovė.

Yra daugybė tantrų, praktikuojamų įvairiose Tibeto budizmo tradicijose. Jos visos paveldėtos iš didžių Indijos adeptų, atlikusių pirmtakišką jų sisteminimo darbą. Kiekvienoje tantroje kelias, Sukūrimo bei Užbaigimo pakopos ir galutinis tikslas, budhos būsena, suprantami ir aiškinami šiek tiek kitaip. Visų tantrų ištakos – minėtame transcendentinio atsižadėjimo kelyje, visus mylinčioje nušvitimo dvasioje ir savasties nebuvimo, tuštumos, suvokimo išmintyje. Visos jos, gilindamos išmintį ir ugdydamos atjautą, leidžia pasiekti budhos būseną per vieną palankiomis sąlygomis apdovanotą žmogaus gyvenimą. Kad priartėtų ir būtų greičiau pasiektas galutinis tikslas, visose tantrose naudojama vaizduotė. Visose jose pasitelkiama subtiliojo proto didžios palaimos išmintis, idant pažintum galutinę tikrovę ir skirtum jos jėgas visų būtybių laimei. Šio tikslo – aukščiausios budhos būsenos vienovės pasiekimo procesas jose apibūdinamas įvairiai – kaip Didis Tobulumas, Didysis Simbolis, palaimos–tuštumos neatskiriamumas ir t. t. Skiriasi sąvokų schemos ir terminologija, o ne kelias ar jo vaisius.

Sukūrimo stadija baigiasi prasidedant „kūno atsiejimo“ etapui, kuris pasireiškia atsiejus kūną nuo visų paprastų vaizdinių bei savo įvaizdžių. Jūs iš tikrųjų suvokiate save esant dievybe, jausdami jos veidus, akis ir rankas – kaip dabar jaučiate savo paprastą kūną. Kai kada viso jūsų–dievybės kūno, tarytum

mandalos, esminiuose taškuose dar turi glūdėti kiti miniatiūriniai budhos–dievybės. Nors ir palaimingas, tai vis dėlto dar grubus kūno suvokimo lygmuo. „Kūno atsiejimas“ pereina į Užbaigimo pakopą, kai liaujamasi jausti grubųjį kūną, kada vizualizacijai išsiveržus iš grubios vaizduotės gniaužtų, kiekvienas viso kūno ir jutimo organų atomas suvokiamas kaip budha–dievybė. Kūnas, išsivadavęs iš antropomorfinio modelio, juntamas kaip subtilus pavidalas su nervinių energijų kanalais, vėjais–srovėmis ir subtilių medžiagų lašais. Protas tampa subtilia intuityvia sąmone, suvokiančia tris anksčiau apibūdintus švytėjimus (*pagavas*) kartu su nervinių centrų, vėjų ir lašų sistema.

Mandalos rūmų ir dievybės kūno vizualizacijos yra dar gana grubūs vaizduotės kūriniai, kurie netiesiogiai skirti vidinėms subtiliojo kūno–proto juslėms pažadinti. O Užbaigimo pakopoje jų atsiskleidimo siekiama sąmoningai. Grįžtant prie anksčiau aprašytos grubiojo ir subtiliojo kūno–proto schemos (žr. 4 schemą), vėjai–energijos skirstomos į dešimt rūšių: penkios pagrindinės – gyvybės, kvėpavimo, virškinimo, raumenų valdymo bei šalinimo – ir penkios antrinės energijos, valdančios penkis pojūčius. Šios dabar suvokiamos kaip budhos–dievybės. Subtiliosios medžiagos lašus sudaro vyriška hormoninė esencija, tokia kaip sperma, ir moteriška – tokia kaip kiaušialąstės. Šios esencijos atitinkamai vadinamos baltąja ir raudonąja „nušvitimo dvasiomis“ (*bodhičitomis*). Ypač subtilus nesuyrančiojo lašo protas glūdi širdies centre. Jis – nepaprastai subtilus „aš“ be savasties, anksčiau apibūdintas galutinis subjektas, vidinėje ekstazėje suvokiantis objektyvią visuotinės tuštumos Vaiskiąją Šviesą. Ypač subtilus kūnas – tai šiame laše slypinti energija, nors iš tikrųjų tokiame subtilumo lygmenyje

nebėra jokios kūno–proto ir net subjekto–objekto dichotomijos.

Užbaigimo pakopos „proto atsiejimo" etape naudodami įvairius susitelkimo būdus, jūs pasiekiate tokį tvirtą susitelkimą, kad galite imituoti procesą, patiriamą tik mirštant. Kvėpavimas sulėtėja ir netrukus visiškai liaujasi. Patiriate keturias tirpimo stadijas: žemės tirpimą vandenyje, vandens – ugnyje, ugnies – ore ir oro – grubiojoje sąmonėje (kai kuriose sistemose tapatinamoje su erdve). Jas lydi regėjimai, vadinami „miražu", „dūmais", „jonvabaliais" ir „lempelės liepsna" (žr. 8 schemą). Ši praktika turi remtis visiškai tvirtu pasitikėjimu (save įsivaizduojate Budhos pavidalu) ir išgrynintu suvokimu, atsietu nuo visų paprastų vaizdinių. Antraip pasąmonės baimė ir pasipriešinimas mirčiai sutrikdytų trapią nervinę pusiausvyrą, būtiną išsaugoti šių tirpimų metu.

Paskui grubioji sąmonė ištirpsta subtiliojoje, kurią sudaro aštuoniasdešimt prigimtų instinktų. Šie yra subtilios instinktyvios potencijos, o ne grubios emocijos, temdančios tris *pagavas*, vadinamas „švytėjimu", „spindesiu" ir „artumu" (žr. 7 schemą). Ketvirtoji būsena – ypač subtilaus proto Vaiskioji Šviesa arba šviesus giedrumas. Tas perėjimo stadijas lydintys regėjimai, vadinami „mėnesienos nušviestu dangumi", „saulės šviesos nutviekstu dangumi", „smalos juodumo dangumi" ir „aušros dangumi".

Visas šis procesas reikalauja didžios susitelkimo tvirtybės, kadangi instinktai tirpdami sūkuriuoja, ir kyla pavojus jiems pasidavus patirti vidinę sumaištį. Grubiajai sąmonei pereinant šviesiąsias *pagavas* ir ištirpstant Vaiskiojoje Šviesoje, kartu vyksta visų energijos srovių sutekėjimas į vidurinįjį kanalą.

Jos nešasi visus baltuosius bei raudonuosius gyvybinius lašus, ištrauktus iš nervų ir kairiojo bei dešiniojo kanalų, sutekėdamos į vidurinįjį kanalą pro angą ties antakių tarpu ir pasiekdamos smegenų centrą. Jeigu iniciacija, pamokymais bei praktika deramai nepasiruošta, tuo metu tikrai ištinka mirtis, ir gyvybinės energijos palieka grubųjį kūną, nes atsiveria vidurinysis kanalas, kuris paprastai būna uždarytas. Bet jeigu jūsų vidurinįjį kanalą apraizgę mazgai jau anksčiau kruopščiai atlaisvinti, jūs lengvai išvengiate šio pavojaus, ir imituojamas mirties išgyvenimas jums atveria nušvitimo palaimos pasaulio duris.

Išsaugodami tvirtą jausmą, jog esate subtilusis kūnas, sudarytas iš kanalų, centrų, energijų ir lašų, kiek galėdami stipriau susitelkiate į raudonai žaižaruojantį sėklinį rašmenį „*a*“ bambos centre, įsivaizduojamą labai aiškiai ir stabiliai. Jį apėmusi liepsna pakyla viduriniuoju kanalu. Kai sąmonės struktūras kuriantys lašai sutirpę išteka iš smegenų centro ir pripildo gerklės centrą, jūs patiriate ekstazę ir tuštumą. Jiems sulašėjus į širdies centrą, jus apima stipriausia ekstazė, ir suvokiate didžią tuštumą. Kai jie pasiekia bambos centrą, patiriate ypatingą ekstazę ir bekraštę tuštumą. Jiems sutekėjus į lyties organų centrą, džiaugiatės orgazmo ekstazės palaima ir suvokiate visa apimančią tuštumą. Jūs pasineriate į Vaiskiąją Šviesą, kuri šiuo atveju vadinama „metaforine Vaiskiąja Šviesa“. Po to keturias ekstazes ir keturias tuštumas patiriate atvirkštinėje tėkmėje, energijoms bei lašams kylant per bambos, širdies, gerklės centrus iki smegenų, kur atvirkštinės tėkmės orgazmo ekstazė dar kartą susijungia su visa apimančia tuštuma. Keturios ekstazės apibendrintos 11 schemoje.

11 schema: Energijos tekėjimas subtiliajame kūne

Besileidžiančioji (tiesioginė) tėkmė	*Ekstazė*	*Tuštuma*	*Kylančioji (atvirkštinė) tėkmė*
iš smegenų į gerklę	ekstazė	tuštuma	iš lyties organų į bambą
iš gerklės į širdį	stipriausia ekstazė	didi tuštuma	iš bambos į širdį
iš širdies į bambą	ypatinga ekstazė	bekraštė tuštuma	iš širdies į gerklę
iš bambos į lyties organus	orgazminė ekstazė	visa apimanti tuštuma	iš gerklės į smegenis

Po šių pirmųjų palaimingų orgazminės ekstazės ir visa apimančios tuštumos Vaiskiosios Šviesos potyrių jūs „grįžtate“, atvirkščia seka pereidami tris *pagavas* bei keturias tirpimo stadijas, pamatydami aštuonis vidinius ženklus – aušros dangų ir t. t. Tuo metu energijos išnyra iš viduriniojo kanalo ir ima tekėti grubiajame kūne, kurį jūs pajuntate tarytum įsikūnydami, įeidami į savo senąjį kūną pro viršugalvį.

Šis pasiekimas dar toli nuo tobulos budhos būsenos. Nors vidurinysis kanalas ir atidarytas, jis šen bei ten, ypač širdies centre, tebėra suspaustas. O tai kliudo orgazminiam lašų ir energijų įsismelkimui tiek sustiprėti, kad būtų pasiekta aukščiausioji tobulos budhos būsenos išmintis. Taigi pradedama kita, „*vadžrų* kartojimo“, stadija, kurios tikslas – atrišti širdies centro mazgą, dėl kurio dešinysis ir kairysis kanalai spaudžia viduriniąją visos sistemos ašį ir laiko nelaisvėje ypač subtilų kūną–protą.

Daugelis šio dalyko tyrinėtojų manė, jog viduriniojo kanalo atidarymas įvyksta vieną kartą; sykį jis jau atviras, tai ir lieka atviras. Buvo sunku atskirti hinduizmo *kundalini* jogą, energines

daosizmo ir tantrines budizmo jogas. Iš tikrųjų viduriniojo kanalo atidarymas, kaip kiekviena chirurginė operacija (skalpelį šiuo atveju atstoja kritiška išmintis, derinama su kūrybine vaizduote), gali būti išbaigtas daugiau ar mažiau. Yra daug ekstazių kų potyrių, įvairiai veikiančių centrinę nervų sistemą.

Praktikuojant „*vadžrų* kartojimą" peržengiamos paprasto laiko ribos, kaip kūno atsiejimo etape atsikratoma paprastos erdvės vaizdinio. Laiko šaknis – kvėpavimas, ir todėl vėjų energijos sujungiamos su mantromis, ypač su OM AH HŪM – kūno, kalbos ir proto *vadžromis* arba deimantais. Kitos vėjų energijos įsivaizduojamos budhų–dievybių pavidalais ir praktikuojama ypač subtili meditacija, kol tampama gyvu OM AH HŪM – vienu tuščios visatos viduryje. Meditaciniam susitelkimui tapus tobulam, paprastas kvėpavimas sustoja ir pasireiškia anksčiau aprašytas tirpimo procesas. Skirtumas tas, kad keturios ekstazės ir keturios tuštumos patiriamos, kai į vidurinį kanalą įtrauktos energijos ir lašai tam tikra seka persmelkia vidinius širdies centro skyrius.

Širdies centro atvėrimas yra keblus ir labai pavojingas procesas, ypač jei vykdomas jėga. Taigi net labai gabiam *joginui* ar *joginei* gali prireikti kelerių metų, kol bus pasiektas „*vadžrų* kartojimo" tikslas – visų širdies centro kliuvinių pašalinimas ir sugebėjimas perėjus „tirpimus" patirti orgazmo ekstazę, apimančią nesuardomąjį sąmonės energijos lašą širdies centre. Tada tai vadinama „proto atsiejimu", nes protas atsiejamas nuo bet kokio didžios palaimos nepatyrimo. Subtiliausias protas tampa didžios palaimos dvasia, kuri yra galutinis subjektas, suvokiantis vis dar metaforinę visa apimančios tuštumos arba savasties nebuvimo Vaiskiąją Šviesą.

Šis proto atsiejimas yra gilesnioji orgazmo ekstazės, susitelkimo į visa apimančios tuštumos Vaiskiąją Šviesą, forma. Tada įgyjamas subtilusis magiškas (iliuzinis) kūnas su Budhos ženklais bei požymiais. Šį kūną sudaro gryna nervinė energija, spinduliuojama Vaiskiosios Šviesos. Jis primena pomirtiniame tarpsnyje ar sapne turimą kūną. Nors nuo šiol nebesate priversti grįžti į paprastą, grubųjį kūną, bet galite šį ir atgaivinti, jei norite padėti kitoms gyvoms būtybėms. Po to jau kiekvienąkart užmigdami savaime pasineriate į Vaiskiąją Šviesą ir sapnuose apsireiškiate miego Palaimos Kūne. Kai grįžtate į sapnų kūną ir bundate, jūs jį patiriate kaip miego Pasireiškimo Kūną. Jei dėl kokių nors priežasčių nusprendžiate savo paprastą kūną palikti, jūs tirpimų bei *pagavų* procesus mirdami panaudojate budhos Tiesos Kūnui pasiekti, pomirtiniame tarpsnyje – Palaimos Kūnui ir atgimdami – Pasireiškimo Kūnui.

Savęs pašventinimas prasideda širdies mazgo atrišimu atsiejant protą. Jis ypač subtilų nesuyrančiojo lašo kūną–protą paskatina būti aukščiausiu orgazmo ekstazės subjektu, suvokiančiu aukščiausią objektą – Vaiskiąją Šviesą. Šios praktikos vidinė sąlyga – tirpdymo–suspaudimo procesas, o išorinė – lytinė sueitis su tantrine drauge (tantriniu draugu). Kvėpavimas liaujasi, pasirodo aštuoni ženklai, tiesioginėje (besileidžiančioje) ir atvirkštinėje (kylančioje) energijos tėkmėje patiriamos keturios ekstazės ir keturios tuštumos. Tada, išnirdamas iš Vaiskiosios Šviesos, subtiliausias subjektas suvaldo nervines energijas kaip penkių budhos išminčių vaivorykštinius spindulius ir paverčia juos tikruoju magiškuoju kūnu. Šioje stadijoje jis vadinamas „negrynu“ ir lyginamas su penkiais dalykais: sapno kūnu, Vadžrasatvos atspindžiu, mėnuliu vandenyje, vaiduokliu ir burbulu.

Jis – kaip sapno kūnas, kadangi egzistuoja atskirai nuo grubiojo kūno, išeidamas iš jo ir vis dar grįždamas. Jis panašus į Vadžrasatvos atspindį, nes turi šimtą dvylika Budhos tobulumo ženklų. Jis primena mėnulį vandenyje, nes kaip mėnulis atsispindi visuose vandens telkiniuose, taip ir magiškasis kūnas pasireiškia visur, kur tik būtybėms jo reikia. Jis – tarytum vaiduoklis, kadangi atrodo materialus, bet iš tikrųjų nesudarytas iš jokios medžiagos. Jis primena burbulą, nes lyg burbulas nesulaikomai išnyra iš Vaiskiosios Šviesos „vandens".

Ketvirtasis, Vaiskiosios Šviesos, etapas pasiekiamas po trečiojo, magiškojo kūno etapo praktikos, trukusios nuo šešių iki aštuoniolikos mėnesių. Jūs nuolat nardote į Vaiskiąją Šviesą grįždami į grubųjį kūną, mokydami būtybes, visuomenėje kurdami savo mokinių ratą ir t. t. Pasinėrimas gilėja, ir pagaliau pasiekiate jau ne metaforinę, o tikrąją, objektyviąją Vaiskiąją Šviesą. Šioje šviesoje jūsų trečiojo etapo magiškasis kūnas ištirpsta lyg vaivorykštė danguje, ir jūs pasiekiate nekliudomąjį kelią, kuriame dingsta visi kadaise turėtų klaidingų požiūrių nešvarumai. Patiriate įprastines ekstazių bei tuštumų sekas ir kai tik, grįždami į „artumo" *pagavą*, išnyrate iš objektyvios Vaiskiosios Šviesos, tampate šventuoju, įgyjate gryną magiškąjį kūną, įžengiate į išsilaisvinimo kelią, kuriame atsikratoma visų emocinių kliuvinių, ir pasiekiate „besimokančiojo suvienijimą".

Penktasis, suvienijimo, etapas pabaigiamas, kai tolesnė „nėrimo" praktika pašalina intelektualines uždangas, visapusio žinojimo kliuvinius, kurie net aukščiausiam bodhisatvai trukdo tobulai suprasti visus gyvų būtybių išorinių pasaulių priežastingumo lygmenis ir todėl neleidžia puikiai išmokti išlaisvinimo meno. Šiame etape grynas magiškasis kūnas, atjautos kaip

orgazmo ekstazės tobulybė, suvienijama su objektyvia Vaiskiąja Šviesa, išminties kaip visa apimančios tuštumos įžvalgos tobulybe. Suvienijimą apibūdina didysis indų adeptas Nagardžuna savo veikale „Penki etapai“:

„Išnykus dvilypiam – sansarinio gyvenimo ciklo ir nirvaninio išsilaisvinimo – vaizdiniui, tai, kur šie susitapatina, vadinama „suvienijimu“. Kas įpročių nešvarumus ir juos išvalančias priemones pažindamas kaip patį absoliutą suvokia jų esminį vienodumą, tasai pažįsta suvienijimą. Išmintį ir atjautą suvokiantis kaip viena laikomas pasiekusiu suvienijimą. Dvilypio – subjektyvios ir objektyvios savasties nebuvimo – vaizdinio neturėjimas yra suvienijimo esmė. Nei atidus, nei nerūpestingas, visada spontaniškai besielgiantis joginas žengia suvienijimo keliu... Kas tobulai tyrą dievybę ir vadinamąjį „netobulumą“ suvokia kaip neatskiriamus, tas susivienijęs... Taigi joginas, išsaugodamas tokią būseną, yra suvienijimo etape. Jis mato visažinystės tikrovę ir yra vadinamas „įvairovės saugotoju“. Tą patį dalyką suvokė daug kaip Gango upės smilčių budhų ir, palikę būtį bei nebūtį, pasiekė Didįjį Simbolį... Tai žinodamas įžvalgusis daro viską nedvejodamas, viską pasiekdamas slapta drausme, įgydamas visas tobulybes... Šio aukščiausio penktojo etapo pamokymų nuopelnai teleidžia visam pasauliui patirti džiaugsmingą vienovės samadhi!“

Užbaigimo pakopos jogos procesai reikalauja daug jėgų. Šios apžvalgos toli gražu nepakanka, kad galėtumėte visa tai praktikuoti. Ji skirta tik šiek tiek supažindinti jus su nuostabiais menais, leidžiančiais pasiruošti bet kokiam mirties, pomirtinio tarpsnio ir gyvenimo netikėtumui. Ji įkvepia mus pasinaudoti savo galimybėmis, jei ne šiame, tai kitame gyvenime.

„Savaiminiame išsilaisvinime suprantant pomirtinį tarpsnį“– bent jau įprastinio rinkinio tekstuose – visos Užbaigimo pakopos pamokymai nepateikti. Puikusis Didžiojo Tobulumo pasaulis, išreiškiantis aukščiausias ketvirtojo bei penktojo etapų realijas, nušviestas kaip galutinis tikslas. Ir mirusiems lamoms patariama pritaikyti mokymus, praktikuotus gyvenant, idant jie išsilaisvintų pomirtinio Esmės tarpsnio pradžioje. Tačiau „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą“ visų pirma skirta nesugebantiems pasiekti psichonautų aukštumų.

Antra vertus, visus šių Užbaigimo etapų aspektus „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą“ tam tikru būdu subtiliai perteikia. Tarpinis būvis yra pomirtinės krizės metas, kai sielos (labai subtilaus kūno–proto) būsena paslankiausia. Savaime suprantama, kad didžioji dalis Tantros meno skirta kaip tik šiam lengvai pakeičiamam subtiliam būviui. Jeigu geras žmogus, turintis stiprios gerų evoliucinių veiksmų galios, nepasiruošia pomirtiniam tarpsniui, jis gali akimirksniu netekti didžiulės evoliucinės pažangos dėl to, kad tame tarpsnyje išsigąsta ir slepiasi tamsoje. Panašiai, jei blogas žmogus, slegiamas negatyvių darbų naštos, gerai pasiruošia pomirtiniam tarpsniui, jis, drąsiai verždamasis į šviesą, sugeba atsikratyti aibės gresiančių nelaimingų gyvenimų. Pagaliau mažytis pasiekimas subtiliajame matmenyje gali stipriai paveikti grubųjį lygmenį. Būdama *tarpsnyje* siela gali vien kūrybine vaizduote tiesiogiai keisti tai, ką budistai vadina „dvasiniais genais“, kuriuos ji nešasi savyje. Pomirtinio tarpsnio keliautojas laikinai apdovanotas didele išmintimi, nepaprastomis susitelkimo galiomis, ypatingais aiškiaregystės bei persikėlimo sugebėjimais, galėjimu bet kuo pavirsti ir iš esmės pasikeisti pasitelkdamas mintį, viziją ar pamokymą. Štai kodėl tasai keliau-

tojas gali akimirksniu išsilaisvinti vien supratęs, kur jisai, kas yra tikrovė, kur rasti pagalbininkus ir kur tyko pavojai. Taigi, nors Užbaigimo pakopa ir Didysis Tobulumas gali atrodyti labai tolimi mums, paprastoms būtybėms, pasinėrusioms į kasdienius rūpesčius arba išgyvenančioms pomirtinio tarpsnio krizę, būtų puiku su tomis aukštomis praktikomis bent šiek tiek susipažinti. Aišku, kad tai ir įkvėpė Mokytoją Padmasabhavą sukurti šį unikalų veikalą, kuris, nekompromituodamas ezoterinių apribojimų, paprastiems Tibeto visuomenės žmonėms suteikia Užbaigimo pakopos galimybes – kaip tibetiečių lamos šiandien jas suteikia mums, paprastiems pasaulio visuomenės nariams.

Sunku patarti *joginams* ar *joginėms* ne budistams, kaip jie turėtų studijuoti Užbaigimo pakopą ir modeliuoti analogiškus procesus, kurie derėtų su jų pasaulėžiūra. Visose religijose tikrai esama adeptų (mistikų) tradicijų, ir jos visos stengiasi atskleisti pagrindines gyvenimo bei mirties paslaptis. Tikras šamanas pažįsta elementų tirpimo procesą, dieviškuosius sąjungininkus bei kliudančias demoniškas jėgas ir dažniausiai randa malonės bei tikėjimo pagrindą, panašų į Atjautos Viešpatį. Visų amžių vienuoliai eksperimentavo keliaudami siela, o kai kurie savo potyrius aprašė. Pavyzdžiui, gyvas tradicijas išsaugojo sufijų bei daosų mistikai. Bet kurių religijų pasekėjai gali naudotis Tibeto tradicija, nes jai būdingas metodų sistemiškumas ir aštri įžvalga.

4 skyrius

SAVAIMINIO IŠSILAISVINIMO LITERATŪRA

TEKSTŲ ISTORIJA

Anot pačių tekstų, „Knygą apie savaiminį išsilaisvinimą suprantant pomirtinį tarpsnį" didysis adeptas Padmasambhava padiktavo savo mokinei, tibetietei joginei Ješėcogjalei. Knyga tikriausiai parašyta VIII a. antroje pusėje. Padmasabhava – pusiau legendinis asmuo. Kai kurie jo mitinės biografijos epizodai primena Budhos Šakjamunio ir aštuoniasdešimt keturių didžių adeptų (mahasidhų) gyvenimus. Padmasambhavos vardas kilęs iš vienos pagrindinių mantrų, skirtų niršiajai Avalokitešvaros formai, Hajagrivai („Arkliasprandžiui"). (Niršiosios dievybės taip pat gailestingos, bet griežtos.) Pasakojama, kad Padmasambhava išniro vakarinėje Tyroje Palaimos Žemėje iš Budhos Amitabhos liežuvio – tarytum žvaigždė su vaivorykštės šviesų uodega. Taip Budha Amitabha atsiliepė į Bodhisatvos Avalokitešvaros prašymą padaryti ką nors naudinga Odijanos karalystės žmonėms, kuriems grėsė žūtis dėl puolusio į neviltį karaliaus, negalėjusio susilaukti įpėdinio. Žvaigždė nuskrido į Žemę ir švystelėjo į lotosais apaugusį ežerą, kuris tyvuliavo gražiame slėnyje, nusidriekusiame Indijos šiaurės vakaruose, ten, kur dabar yra Pakistanas. Žvaigždės nukritimo vietoje išaugo didžiulis lotosas, kuriame vėliau žmonės išvydo sėdint gražų berniuką,

apgaubtą vaivorykštės šviesų. Paklaustas, iš kur atsirado, jis atsakė: „Mano motina – išmintis, tėvas – gailestingumas, o gimtinė – Tikrovės sfera."

Padmasabhava – tarsi tibetiečių didvyris. Jis yra didžių adeptų adeptas, Budhos Apsireiškimas, gebantis mokyti apie pomirtinį tarpsnį, kadangi galįs kada panorėjęs į jį nukeliauti ir grįžti. Keletą amžių gyvenęs Indijoje ir atlikęs daugybę stebuklingų žygdarbių, jis atvyko į Tibetą imperatoriaus Trisong Deceno pakviestas padėti jam ir mokslingam indų vienuoliui bei filosofui Šantarakšitai pastatyti toje karingoje žemėje pirmąjį vienuolyną. Tibete jis sutramdė daug demonų, paskelbė daugybę mokymų, tarp kurių „Savaiminis išsilaisvinimas", ir galiausiai, išnykęs erdvėje, iškeliavo į savo žemišką rojų – Šlovingąjį Variaspalvį Kalną, kuris yra kažkur Afrikoje ar Arabijoje. Anot mistinės tibetiečių vizijos, jis tenai gyvena iki šiol.

Numatydamas didįjį ankstyvojo Tibeto budizmo niokojimą devintame amžiuje, Padmasambhava visoje šalyje paslėpė daug tekstų. Tarp jų – „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą". Pagaliau budizmui atsigavus, atsirado dvasios lobių radėjų (tib. *tertonų*) tradicijos. *Tertonai* naudojosi ypatingomis aiškiaregystės galiomis, tarp kurių ir spindulinis regėjimas. Jie dažnai pristatomi kaip paties Padmasambhavos arba dvidešimt penkių pagrindinių jo tantrinių mokinių įsikūnijimai. Yra daug pasakojimų apie tai, kaip jie rasdavę tekstus aukštų kalnų urvuose, po žeme, uolose ir medžiuose. Kartais jie savo prote atskleisdavę lobius, ankstesniuose gyvenimuose paslėptus mokytojo, užantspauduotus jų dvasinių genų atminties koduose ir kokiame nors vėlesniame gyvenime bei amžiuje rastus kaip tik tada, kai žmonėms jų reikėdavę. Panašią tradiciją jau turėjo senovės Indijos budis-

tai, ypač didieji adeptai. Tikima, jog visą Didžiosios Važiuoklės sūtrų bei tantrų rinkinį I a. prieš Kristų adeptas Nagardžuna rado drakonų valdovo rūmuose Indijos vandenyno gelmėse.

XIV a. gyveno žymus lobių radėjas Karmalingpa. Kai kurie jį laiko Padmasambhavos įsikūnijimu. Jis rado „Knygos apie savaiminį išsilaisvinimą" tekstų rinkinį Centriniame Tibete, Gampodaro kalno oloje. Ir Tibete, ir Vakaruose buvo daug diskutuota dėl tokių „mokymų lobių" autentiškumo. Šie nesutarimai mums nelabai svarbūs, kadangi spręsti apie tokį veikalą, kaip „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą", geriausiai leidžia jo turinys, o ne viršelis. Jeigu veikalo turinys prieštarauja pagrindinei budizmo tradicijos tėkmei, jei jis atrodo nenuoseklus, nepagrįstas ir panašiai, tai gali būti atmestas kaip grubi klastotė. Bet jeigu jo turinys dera su budizmo intelektualine, psichologine ir dvasine tradicija, jei jis protingai pateiktas, aiškus, prasmingas ir naudingas, jis turi būti priimtas kaip autentiškas budizmo mokymas, mokslinis traktatas ir budizmo tikėjimo testamentas. Kadangi visa tai yra patvirtinta, o pati tradicija šio veikalo autoriumi laiko Padmasambhavą, mes taip pat galime jį pripažinti.

Svarstant kas iš tikrųjų buvo Padmasambhava – ar tikrai dvasinis lyderis, ar jis dar gyvena ir t. t., – mums nebūtina griežtai apsispręsti, kad galėtume studijuoti ir naudotis tekstu. Paprastai mes, šiuolaikiniai žmonės, nelinkę tikėti tokiais dalykais, nors slapčia daugelis mūsų vis dėlto viliasi.

Kur kas svarbesnis klausimas – kodėl Karmalingpa rado tekstą kaip tik tais laikais? Keturioliktame amžiuje Tibete pasireiškė didžiulis dvasinis ir visuomeninis atgimimas, paskatintas daugelio žymių Kadamo, Sakjos, Kagju bei Njingmos tradicijų lamų ir pasiekęs viršūnę didžioje sintezėje, apie 1400 m. įgyvendin-

toje Lamos Džė Conkapos. Visi šie lamos buvo mokslininkai, šventieji, tyrinėtojai ir ieškotojai psichonautai. Tikima, jog daugelis jų sugebėjo mirti šviesia sąmone. Visą gyvenimą, paskirtą nušvitimo siekiui, jie praktikavo minėtas Užbaigimo pakopos *joginas*, ir jiems pavyko vidiniai „pasivaikščiojimai Mėnulyje", „Saulės nuotraukos" bei „galutinės Vaiskiosios Šviesos nuotraukos". Visa tai buvo taip pat nuostabu ir reikšminga, kaip išoriniai mūsų astronautų pasivaikščiojimai Mėnulyje! Taigi mirdami jie dažnai parodydavę įstabių ženklų, išsaugodavę sąmonės budrumą ir mirtimi pasinaudodavę kaip galimybe džiaugtis savuoju Trijų budhos Kūnų pasiekimu bei šį sutvirtinti. O svarbiausia, jie nuspręsdavę vėl išnirti iš Tikrovės Vaiskiosios Šviesos ir įeiti į motinos tibetietės įsčias bei palikdavę savo pasekėjams užuominų, kur ieškoti jų kito įsikūnijimo. Ankstyvoje vaikystėje jie kreipdavęsi į tėvus ir liępdavę grąžinti juos į gimtuosius vienuolynus ar pas mokinius. Iš gyvenimo į gyvenimą jie ugdė savąsias nušvitimo galias, idant padėtų tobulėti tiems laimingiesiems, kurie buvo jų mokiniai, ir Tibeto, Himalajų, Mongolijos, Mandžiūrijos bei Kinijos visuomenėms vystytis į nušvitimo siekiančias žmonijos civilizacijas. Tuos lamas adeptus lydėjo tokia sėkmė ir visų pagarba, kad tibetiečiai, pripratę prie daugybės jų reinkarnacijų, ėmė bemaž nepripažinti jokio lamos autoriteto, jei šis nesidarbavo kitų labui jau savo trečią, septintą ar vienuoliktą nušvitusį gyvenimą. Tie lamos buvo pažangiausi tyrinėtojai, didžiausi šventieji, labiausiai gerbiami vadovai ir mylimiausi tibetiečių visuomenės nariai.

Taigi keturioliktas amžius buvo subrendęs, kad pasirodytų mokymai, vėliau padarę kelionę nuo mirties iki atgimimo suprantama platesnei visuomenės daliai. Pomirtinio tarpsnio

procesai jau seniai buvo žinomi ir išsamiai aprašyti didžiuliame sūtrų bei komentarų rinkinyje, išverstame iš sanskrito per pirmuosius penkis Tibeto budizmo gyvavimo amžius. Apie pomirtinio tarpsnio perėjimo metodiką, kokios mokoma „Knygoje apie savaiminį išsilaisvinimą“, seniai žinota iš gausios tantrų literatūros. Pagrindinių tantrų ir didžiųjų Indijos adeptų parašytų jų komentarų rinkinį sudaro keli šimtai knygų, kurių kiekviena po 2000 puslapių (matuojant angliškos literatūros masteliu), verstų iš sanskrito originalų. Sparčiai gausėjo turtinga pagalbinė tibetietiškoji literatūra, kuriama tūkstančių Tibeto mokslininkų ir adeptų, kurie gaudavę išsilavinimą tūkstančiuose visų tradicijų vienuolynų universitetų, įsteigtų tais atgimimo amžiais.

Taigi atėjo laikas lobių radėjui iškasti dar vieną lotose gimusio Mokytojo Padmasabhavos legendinio palikimo brangakmenį. Buvo surastas visiškai to laikmečio dvasią atitinkantis veikalas, kuris remiasi mandala, arba išgryninta visata, priklausančia *Guhjagarbhos* (*Ezoterinės kvintesencijos*) *tantrai*, vienai svarbiausių „senųjų“ (t. y. išverstų į tibetiečių kalbą ankstyvuoju VIII–IX a. laikotarpiu) tantrų. Šioje mandaloje paprastas žmonių pasaulis paverstas tobula iškilnios laimės sfera, kurioje gyvena šimto ramiųjų ir niršiųjų archetipinių budhų–dievybių bendruomenė, simbolizuojanti visiškai ištobulintus psichofizinės žmogaus būties elementus. Šiose dievybių formose išreikšta visiška laisvė, nepriklausomybė nuo bet kokios priverstinės patirties, visiška savo pasirinktos paskirties laimė ir tobula galia dalytis savo laime su kitais pagal jų sugebėjimus tą laimę priimti. Jos tarnauja kaip galutinio žmogaus evoliucijos tikslo modeliai, taigi yra visų žmogiškų fizinių bei dvasinių energijų nušvitusio išsipildymo archetipai. Šią mandalą ilgai naudojo adeptai savo kūrybinėse ir transcendentinėse meditacijose.

Rastasis veikalas plačiau atveria šių kontempliacinių archetipų mandalos pasaulio vartus. Paprastas žmogus, nestudijavęs vienuolyno universitete, neturintis įgūdžių, deramo pasirengimo, sąlygų ir materialinės paramos, kad galėtų daug metų uoliai praktikuoti, įgijo galimybę sutikti šią šimto dievybių mandalos bendruomenę, savo paties ištobulintas energijas tada, kai jų labiausiai reikia – mirties ir pomirtinio tarpsnio krizės metu. Nors mokymas jį tiesiogiai arba netiesiogiai ragina nelaukti to kritiško momento, jam ištiesta pagalbos ranka, nereikalaujanti iniciacijos ir studijavimo. Šis veikalas leidžia suprasti, kad pomirtiniame tarpsnyje žmogaus išmintis tikrovei pažinti, regėjimo galia, pasirinkimo laisvė, toli siekiančio gailestingumo įsipareigojimas ir pasirengimas keistis padidėja devyneriopai. Jis pateikia puikiausią metodiką keliauti per *tarpsnio* erdvę laisvai ir lengvai, leidžia žmogui, jo šeimai ir draugams geriau suvokti, kur psichonautai lankėsi, ką matė ir ko pasiekė. Tai padeda jam ir artimiesiems sustiprinti tikėjimą lamomis psichonautais, labiau atsiverti jų teikiamai pagalbai, būti atidesniems ieškant jų pavidalų kaip vadovų ir sąjungininkų, padedančių įveikti *tarpsnio* kelionės sunkumus.

Aišku, rastas tekstas – lobis – atgimusiame Tibete buvo aukštai įvertintas. Nuo penkiolikto amžiaus jis kopijuojamas ir spausdinamas, platinamas ir imituojamas. Kuriami paraleliniai traktatai, jo pateiktas žinias papildantys kituose tekstuose aprašomo ir visų keturių tradicijų žodiniais pamokymais perduodamo mokslo matmenimis. Taip susikūrė didžiulė šių traktatų įvairovė. Tarp jų – liaudies tikėjimams skirti tekstai–amuletai, pateikiantys apsaugančių maldų sąrašus ir diagramas, kurias dera atsispausdinti, stipriai surišti ir įdėti į metalines dėžutes,

idant jas galėtų nešioti gyvieji ir mirštantieji. Atsirado naujų ikonografinių raštų, kurie patys yra Budhos kalbos ikonos ir naudojami kaip garbinimo objektai; apsauginių mantrų tekstų, kuriuose surašytos ilgos bei trumpos mantros, išmoktinos mintinai ir kartotinos. Tarp aukštesniam dvasiniam lygmeniui skirtų tekstų galima paminėti sąmonės perkėlimo praktikos vadovėlius, kuriuose praktikuotojai adeptai mokomi sąmoningai palikti kūną. Sukurta aptakesnių nei anksčiau archetipinių mandalų aprašymų, kuriuose pateikti ištobulinti, lengviau įsimenami ir veiksmingesni vizualizacijos metodai; aiškesnių meditacijos instrukcijų, įkūnijusių naujas idėjas ir tobulesnes technikas, susistemintas pagal naujų kartų adeptų patirtį.

KNYGOS SKIRSNIAI*

<...>

Baigdamas noriu pasakyti, jog čia, Amerikoje, mane pribloškia nepagydomai sergančiųjų ir pasenusiųjų piktnaudžiavimas eutanazija. Aišku, „Knyga apie savaiminį išsilaisvinimą" smerkia savižudybę, išskyrus tada, kai žmogus jau pasiekęs išsivada-

* R. Thurmano sudarytos „Tibeto mirusiųjų knygos" skirsniai (versti tekstai, jų seka ir t. t.) kitokie, taigi šis įžangos skyrelis bemaž praleistas (išskyrus pabaigą). Šios skaitytojams pristatomos knygos pagrindinę dalį sudaro tie patys tekstai, kuriuos pateikė Evans-Wentzas ir Namkhai Norbu. Įtraukiau dar du pagalbinius tekstus (žr. turinį ir naudotos literatūros sąrašą). Artėjančios mirties ženklus aiškinančio eiliuoto veikalo Thurmano knygoje nėra, nors minima, kad jį atskirai išvertęs Glennas Mullinas. O šioje knygoje, kaip minėta, nėra „Mokytojo Kūnų Triados jogos" ir „Dharmos praktikos: savaiminio išsilaisvinimo iš instinktų". Pateikiau dar du kitų autorių tekstus (priedus) apie sąmonės perkėlimą (*phovą*), kadangi „Tibeto mirusiųjų knygoje" ši praktika minima, ir skaitytojai tikriausiai norės su ja susipažinti. (*Vert. past.*).

vimą arba įsitikinęs, kad pasieks jį pomirtiniame tarpsnyje. Savižudybė yra blogas veiksmas, prilygstantis gyvybės atėmimui. Tantros praktikuotojui ji – dievybės nužudymas, kadangi kūnas yra dievybė ir daugybės mažyčių dievybių buveinė. Antra vertus, žmonės stengiasi nebūti pasyvūs kentėtojai ir, valdydami savo mirtį, nori šiek tiek valdyti savo gyvenimą. Pagaliau jie ima suvokti, jog autoritetai turi ribotą žinojimą ir sugebėjimus. Jie pradeda aiškiai suprasti, kad gyvenimo kokybė daug svarbesnė už pragyvento laiko kiekybę ir priima drąsius savarankiškus sprendimus.

Deja, kai kurie save laiko nepagydomai sergančiais ir labai kenčiančiais. Tie, kurie galbūt naudojosi kokiu nors savižudybės vadovėliu ar mąsto apie jos įvykdymą, dažniausiai tiki, jog savo smegenų sunaikinimas ir yra „išsilaisvinimas akimirksniu“, įsivaizduojamas kaip visiška nebūtis. Kai kuriems tai bus tragiškas apsirikimas. Ir tikrai yra įprastai laimingų, linksmų, gerų, dosnių ir prie šio pasaulio beveik neprisirišusių žmonių, kurie sugebės išvysti ryškesnę šviesą ir su ja susijungti, nepaisant to, kad nustebs neradę nebūties ir bus formaliai nepasiruošę mirčiai. Tačiau yra ir tokių, kurie įsitempę ir sustingę, kurie bet kokia kaina stengiasi viską kontroliuoti ir kurie labai prisirišę prie savo kūno, turto, asmenybės bei komforto. Jie pomirtinio tarpsnio verpete iš tikrųjų kentės, ir mažai tikėtina, jog samsaros galimybių rate jiems pavyks užimti gerą padėtį, o dar mažiau – kad jie pasieks išsilaisvinimą.

Taigi viliuosi, jog nors keletas šių žmonių, jų mylimųjų ar draugų paims į rankas „Didžiąją knygą apie savaiminį išsilaisvinimą suprantant pomirtinį tarpsnį“ ir pamėgins ja pasinaudoti, bent jau tikėdami Paskalio aforizmu apie riziką. Tikiuosi,

šis veikalas jiems padės. Net ir vienam žmogui pagelbėjęs, jis pasieks Mokytojo Padmasambhavos bei jo bendražygių tikslą ir mano pastangos nebus bergždžios.

Tegu visas būtybes laimina Trys Brangenybės!
Teklesti Žemėje taika ir grožis!
Visi laimingi tebūnie!
Telydi mus visus puiki sėkmė!

Guru Rinpočė
Kinija, XIX a. Tanka iš Donato Butkaus kolekcijos

Guru Rinpočė Padmasambhava

DIDYSIS IŠSILAISVINIMAS POMIRTINIAME TARPSNYJE KLAUSANTIS PAMOKYMŲ

„Giliųjų mokymų apie savaiminį išsilaisvinimą
medituojant ramiąsias bei niršiąsias dievybes“

[1-asis tekstas]

DIDYSIS IŠSILAISVINIMAS KLAUSANTIS PAMOKYMŲ ESMĖS PASIEKUS *BARDO* BŪSENĄ

Lenkiuos Trims Mokytojo Kūnams:
Tikrosios Prigimties
Kūnui – [Budhai] Amitabhai, „Begalinei Šviesai“,
Palaimos Kūnui –
ramiosioms bei niršiosioms Lotoso [Šeimos] dievybėms
ir Apsireiškusiam Pavidalui – Padmasambhavai,
visų Globėjui.[1]

Šį didį Išsilaisvinimo pomirtiniame tarpsnyje mokymą, [skirtą] klausytis vidutinių gabumų praktikuotojams, [sudaro] trys dalys: įvadinė, pagrindinė ir baigiamoji.

I. ĮVADAS

[Bendrieji] Išsilaisvinimo [būdai]

Pirmiausia vykdomas pamokymas, laiduojantis Išsilaisvinimą gabiausiems[2]. Jeigu išsivaduoti nepavyksta, tai Mirties prieangyje praktikuojamas sąmonę išlaisvinantis perkėlimas (*phova*). Jis tikrai išvaduoja vidutinių gabumų [praktikuotojus]. Bet jeigu kartais išsilaisvinti nepasiseka, jie, būdami Esmės *bardo*, turi įdėmiai klausytis šio *Didžiojo Tiodolo.*

Visų pirma praktikuojantysis, remdamasis „Aiškiuoju mirties ženklų veidrodžiu"[3], turi aptikti [savo kūne] pasireiškiančius mirties požymius ir, išties juos visus pastebėjęs, atlikti sąmonę išlaisvinantį perkėlimą. Jei sąmonės perkėlimas įvyksta, *Tiodolo* skaityti nebereikia, o jeigu – ne, jis turi būti aiškiu balsu bei raiškiai skaitomas prie mirusio kūno.

Jei kūno nėra, reikia „tiesos žodžiais" pakviesti velionio sąmonę būti ten, kur jis įprastai gulėdavo ar sėdėdavo ir skaityti [*Tiodolą*], įsivaizduojant [velionį] priešakyje klausantis. Tuo metu jo giminaičiai ir artimieji neturi verkti, dejuoti, tad griežtai prisakykite [jiems to nedaryti]. Jeigu kūnas neprarastas, tai, užgesus [mirštančiojo] išoriniam kvėpavimui, Mokytojas, dvasios brolis, tikintis, vienmintis draugas ar kitas [artimas žmogus] tegu neliesdamas prikišа lūpas prie [mirusiojo] ausies ir skaito šį *Didįjį Tiodolą.*

II. PAGRINDINĖ DALIS

Tiodolas: „Išsilaisvinimas [po mirties] klausantis [pamokymų]“

Gausiai aukokite Trims Brangenybėms. Jei neturite [atnašų], galite, sustatę [ant velionio namų altoriaus] įvairius simbolius, įsivaizduoti, jog atnašaujate aibę aukų.

Tada tris arba septynis kartus skaitykite „Budhas ir bodhisatvas pagalbon kviečiančiąją maldą“. Paskui aiškiai, ritmingai [mirusiojo] ausin padeklamuokite „Maldą, apsaugančią pomirtiniame tarpsnyje nuo baimės“, „Maldą, išvaduojančią iš pavojingo *bardo* tako“ bei „Esminius [šešių] *tarpsnių* posmus“[4], ir pagaliau tris arba septynis kartus, atsižvelgdami į aplinkybes, skaitykite šį *Didįjį Tiodolą*, kuris skirstomas į tris dalis:

Mirties *prieangyje* [spindinčios] Vaiskiosios Šviesos liudijimas;

Su Esmės *bardo* supažindinančių didžių pamokymų skaitymas;

Įėjimą į įsčias užtveriančių metodų apsakymas Tapsmo *tarpsnyje*.

Mirties prieangyje [spindinčios] Vaiskiosios Šviesos liudijimas

Jeigu ši [*Tiodolo* dalis] skaitoma turintiems aštrų protą, tačiau *neįvestiesiems*, arba *įvestiesiems*[5], bet mažai praktikavusiems,

arba net įvairiems kitiems žmonėms, negavusiems jokio konkretaus mokymo, tai [vien klausydamiesi] jie [gali] atpažinti pirmapradę Vaiskiąją Šviesą ir, neįeidami į [tikrąjį] *bardo*, atsivėrus aukščiausiam keliui, pasiekti „negimusįjį"[6] Tikrosios Prigimties Kūną (*dharmakają*).

Geriausia [tekstą] skaityti [velionio] pagrindiniam Mokytojui. Jei tokios galimybės nėra, tegu [tai padaro] tuos pačius įsipareigojimus (*samajas*) priėmęs dvasios brolis[7], arba, jo nesant, – tos pačios tradicijos dvasinis draugas. Jeigu ir tai neįmanoma, tegul [tekstą] daug kartų skaito kas nors mokantis aiškiai skaityti.

Tokiu būdu [mirusiajam] bus priminta Mokytojo suteikto *įvedimo* esmė ir jis, atpažinęs [savo sąmonės] Vaiskiąją Šviesą, tikrai išsivaduos [iš sansaros].

[Vaiskiąją Šviesą liudijančius pamokymus reikia] skaityti tada, kai [mirštantysis] liaujasi išoriškai kvėpavęs, energijos srovės (*vaju*) įteka į vidurinįjį – Išminties – *kanalą* (*dhūtį*), ir aiškiai sušvinta vaiskioji sąmonės šviesa, netemdoma jokių vaizdinių.

Po to energijos srovės grįžta į dešinįjį bei kairįjį *kanalus*, ir pasireiškia aiškūs *bardo* regėjimai. Šie [pamokymai] skaitomi tol, kol energijos srovės į tuos *kanalus* negrįžusios, – kol gyvuoja vidinis „kvėpavimas", trunkantis maždaug tiek laiko, kiek reikia pavalgyti[8].

Pamokymo būdas

Prieš liaujantis kvėpavus, [mirštančiajam] geriausia praktikuoti [sąmonės] perkėlimą (*phova*). Jeigu šis neįmanomas, reikia sakyti:

Kilmingasis, vardu..., atėjo laikas rasti Kelią. Nutrūkus išoriniam kvėpavimui, tau sušvis pirmojo tarpsnio Vaiskioji Šviesa, kurios esmę tau Mokytojas kažkada atskleidė. Tai gryna, erdvę primenanti visų reiškinių tuštuma – aiškus ir tuščias, nei išorinių ribų, nei centro neturintis, „nuogas" Budrumas (rigpa). Atpažink jį ir panirk į [jo Šviesą], kurią tuo metu aš tau liudysiu.

Šiuos žodžius privalu į dar kvėpuojančio [mirštančiojo] ausį kartoti daug kartų, kad jis gerai įsimintų. Paskui, kvėpavimui prieš pat užgęstant, [mirštantysis] paguldomas ant dešiniojo šono „liūto poza"[9]. Abiem miego arterijoms liovusis pulsuoti, jos stipriai užspaudžiamos. Tada į vidurinįjį *kanalą* įtekėjusios energijos srovės nebegrįš [į šoninius *kanalus*], o pateks į „Brahmos kiaurymės" kelią.

Tuo metu visų [mirštančių] būtybių dvasioje pasireiškiant pirmajam *bardo* – vaiskiajai esmės šviesai, neklystančiam Dharmakajos protui, skaitomi [jį] liudijantys pamokymai. Tai laiko tarpsnis tarp išorinio kvėpavimo užgesimo ir vidinio „kvėpavimo" liovimosi, kol energijos srovės yra viduriniame *kanale*. Šį [tarpsnį] paprasti žmonės vadina „sąmonės netekimu". Jo trukmė įvairuoja priklausomai nuo [mirštančiojo] kūno, *kanalų* bei energijų būklės. Šis [*bardo*] ilgai trunka tiems, kurie [gyvenime] įgijo šiokios tokios dvasinės patirties, [medituodami] pasiekė proto ramybę ir [turi] gerus (išlavintus, švarius) *kanalus*. Jiems Liudijimas aiškiu [balsu] uoliai kartojamas tol, kol iš kūno kiaurymių išteka [truputėlis] limfos. Piktadariams ir turintiems blogus (užterštus) *kanalus* [tasai tarpsnis] trunka ne ilgiau kaip spragtelėjimas pirštais. Kai kuriems – tiek laiko, kiek reikia pavalgyti.

Sūtrose ir tantrose sakoma, jog daugelis „be sąmonės" išbūna tris su puse[10] paros. Visą tą laiką reikia uoliai skaityti Vaiskiosios Šviesos liudijimą.

[Iš pradžių mirštančiajam] skaitomi [bendrieji] pamokymai. Jeigu jis gali, tegu [pirmiausia] atlieka praktiką, kurią anksčiau darydavo, o jei nebegali, tai Mokytojas, dvasios brolis arba artimas draugas prisislinkęs artyn teprimena jam vieną po kito [mirties] požymius: *„Štai žemės tirpimo vandenyje ženklas..."* ir t. t. Paeiliui išvardijus visus požymius[11], reikia padėti [mirštančiajam] pažadinti [nušvimo] siekį (*bodhičitą*), tyliai tariant: *„Kilmingasis,..."* arba, jei [mirštantysis] yra Mokytojas: *„Gerbiamasis, susitelkite į bodhičitą."*

Dvasios brolį ar kitą [asmenį] dera pašaukti vardu ir sakyti:

Kilmingasis, artėja tavoji mirtis. Pažadink savyje tokią Mintį: „Štai atėjo laikas mirti, tad susitelkiu į meilės bei atjautos skatinamą Siekį – dėl visų būtybių, kurių skaičius beribis lyg erdvė, gerovės pasieksiu tobulą budhos būseną! Visų būtybių labui mirties vaiskiojoje šviesoje atpažinsiu Tikrosios Prigimties Kūną ir, jame atradęs aukščiausią Didžiojo Simbolio pasiekimą, teiksiu pagalbą visoms būtybėms. Jeigu man nepavyktų pasiekti [aukščiausio tikslo], tai [papuolęs] į pomirtinį tarpsnį [iš karto] tesusivokiu esąs jame ir, apsireiškęs vieningu Didįjį Simbolį [įkūnijančios dievybės] pavidalu, įvairiomis [jos] formomis dvasiškai tepadedu visai lyg erdvė bekraštei aibei būtybių!" Neprarasdamas šio ryžtingo siekio, prisimink anksčiau praktikuotus dvasinius pamokymus."

Prikišus lūpas prie [mirštančiojo] ausies, reikia aiškiai tarti šiuos dvasinę praktiką primenančius žodžius, kad [jis] nė akimirką neužsimirštų.

Visiškai nutrūkus išoriniam kvėpavimui, stipriai užspaudžiamos miego arterijos ir aiškiai tariami šie žodžiai: „*Gerbiamasis* (jeigu mirštantysis yra Mokytojas arba vyresnis dvasinis draugas), *Jums dabar spindi pirmapradė Vaiskioji Šviesa. Atpažinkite ją ir tęskite praktiką.*" Visiems kitiems galima sakyti: „*Kilmingasis, vardu..., klausykis! Dabar tau spindi tyros esmės Vaiskioji Šviesa. Atpažink ją. Kilmingasis, ši dabartinė gryna tavo sąmonė neturi nei formos, nei spalvos – jokio turinio, pasireiškia kaip tyra tuštuma. Ji yra [visko] esmė – Samantabhadrė*[12].

Tavo sąmonė tuščia, bet ji ne nebūtis, o nekliudomai giedras, tyras, aiškus suvokimas – budha Samantabhadra.

Tavo sąmonės esmė, be turinio, tuščia, ir grynas, aiškus suvokimas – neatskiriami; jie – budhos Tikrosios Prigimties Kūnas.

Tavo sąmonė, neatskiriamai sujungusi aiškumą ir tuštumą, skleidžianti aibę šviesos, negimsta ir nemiršta; ji yra nuolatos švytintis budha, kurį pakanka atpažinti. Kai tyroje dvasios prigimtyje atpažįsti budhą, tai, žvelgdamas į savo gryną sąmonę, esi nušvitusios būsenos."

Šie [žodžiai] raiškia tarsena, aiškiai pakartojami tris arba septynis kartus. Pirmiausia jie primena [mirusiajam] Lamos pamokymus, po to liudija, jog sava grynoji sąmonė yra Vaiskioji Šviesa, ir pagaliau [leidžia], atpažinus ją kaip savo, susitapatinti su Tikrosios Prigimties Kūnu ir pasiekti Išsilaisvinimą.

Tais [žodžiais] liudijamas pirmasis Vaiskiosios Šviesos [suspindėjimas]. Ir jeigu [mirusysis] būgštauja neatpažinęs pirmosios Vaiskiosios Šviesos, jam suspindi antroji Vaiskioji Šviesa – tada, kai nuo išorinio kvėpavimo sustojimo praeina šiek tiek daugiau laiko nei reikia pavalgyti.

Priklausomai nuo blogos arba geros karmos, energijos srovės [iš viduriniojo] *kanalo* įsiveržia į dešinįjį arba kairįjį ir išeina pro kurią nors [kūno] kiaurymę. Tada sąmonė tampa visiškai aiški. Sakoma, jog [sąmonės išėjimas] užtrunka tiek laiko, kiek reikia pavalgyti. Tačiau, priklausomai nuo geros ar blogos [energinių] *kanalų* [būklės] ir dvasinės praktikos patirties turėjimo ar neturėjimo, [šis tarpsnis gali būti ilgesnis ar trumpesnis].

Sąmonei išėjus iš [kūno, mirusysis] negali suprasti – miręs jis ar gyvas. Kaip anksčiau, jis regi [susirinkusius] artimuosius, gali girdėti jų raudas. Tuo metu, kol [mirusiajam] nepasireiškė baisūs regėjimai, [sukurti] karmos, ir neapėmė mirties baimė, reikia [uoliai] sakyti pamokymus. [Velionis] gali būti Sukūrimo arba Užbaigimo pakopos [praktikuotojas]. Jeigu jis [pasiekęs] Užbaigimo pakopą, dera tris kartus jį pašaukti vardu ir kartoti ankstesnį Vaiskiosios Šviesos liudijimą. O jei [mirusysis praktikavo tik] Sukūrimo pakopą, reikia, skaitant jo dievybės [globėjos] meditacijos aprašymą, vis priminti: *„Kilmingasis, vizualizuok savo jidamą. Neleisk mintims nuo jo nukrypti. Uoliai telkis į jidamą, medituok jį lyg mėnulio atspindį vandenyje – [aiškiai] regimą, bet neturintį savo esybės, – o ne kaip apčiuopiamą formą.“*

Jeigu [velionis buvo] paprastas, [tų Tantros pakopų nepraktikavęs] žmogus, pamokykite jį taip: *„Medituok Didį Gailestingąjį Viešpatį!“*[13]

Tokie pamokymai tikrai [padės] susivokti pomirtiniame tarpsnyje iki šiol nesusivokusiems.

Tie, kurie gyvendami iš Lamos gavo pamokymus, bet mažai praktikavo, – patys nesugeba *bardo* būvyje įgyti aiškaus [suvokimo]. Taigi Mokytojas arba dvasios brolis būtinai turi jiems [mokymus] priminti. Šie pamokymai labai reikalingi ir įgijusiems

dvasinės patirties, bet mirusiems nuo sunkios ligos, užsimiršimo būsenoje. Ir jie tikrai būtini tiems, kurie anksčiau žengė [dvasinio tobulėjimo] keliu, tačiau pažeidė įžadus ir esminius įsipareigojimus, tad [po mirties gali] pakliūti į nelaimingąsias sferas.

Geriausia, kai [žmogus] susivokia pirmajame *tarpsnyje*. Bet jeigu jame ir nesusivokia, šis aiškus [mokymų] priminimas pažadina jo sąmonę antrajame *tarpsnyje*, ir jis išsilaisvina.

Antrajame *tarpsnyje*, kuriame atsiranda vadinamasis „negrynas iliuzinis kūnas“[14], [velionio], nežinojusio, miręs jis ar gyvas, [sąmonę] staiga nutvieskia aiškumas. Jeigu tuo metu pamokymai pasiekia jo [protą], tai Esmė Motina sutinka [Esmę] Sūnų, ir karma [mirusiojo] nebevaldo. Kaip saulės spinduliai išsklaido tamsą, taip Kelio Vaiskioji Šviesa įveikia karmos galią, ir [pasiekiamas] Išsilaisvinimas.

Kai vadinamas „antrasis *tarpsnis*“ apsireiškia dvasiniam [mirusiojo] kūnui, sąmonė („vėlė“) atgauna įprastinį sugebėjimą girdėti. Jei tuo metu [velionis] sugeba suprasti šiuos pamokymus, tai tikslas pasiektas.

Kadangi karmos [kuriami] iliuziniai vaizdiniai tada dar nepasireiškę, [jo dvasia] lengvai pasiduoda perkeitimui.

Jei [mirusysis] neatpažino pirmapradės Vaiskiosios Šviesos, jis [dabar] gali išsilaisvinti atpažinęs antrojo *tarpsnio* Vaiskiąją Šviesą.

Didysis supažindinimas su Esmės *bardo*

Tačiau, jeigu [mirusysis] ir antrajame [*tarpsnyje*] nepasiekia Išsivadavimo, pasireiškia „trečiasis *tarpsnis*“, arba Esmės *bardo*,

kuriame pasirodo karmos [kuriami] regėjimai. Tuo metu svarbu skaityti didįjį supažindinimą su Esmės *bardo*, labai veiksmingą ir naudingą.

Štai [velionis] regi, kaip rauda [artimieji], atideda šalin jo maistą, nuvelka drabužius, išneša patalą... Tačiau jie nemato [mirusiojo vėlės]. Šioji girdi [giminaičius] ją šaukiant, bet anie jos šauksmo negirdi, taigi [vėlė] keliauja sau nusiminusi.

Tada pasigirsta [stiprūs] garsai, sušvinta [įvairios] spalvos ir spinduliai, kurie [mirusiajam] kelia baimę, siaubą. Jis labai sutrinka, taigi šiuo metu dera skaityti didįjį supažindinimą su Esmės *bardo*. Pašaukite velionį vardu ir aiškiai, taisyklingai tardami žodžius mokykite:

Kilmingasis, įdėmiai, nesiblaškydamas klausykis! Yra šeši tarpsniai: natūralaus gyvenimo, sapnavimo, meditacijos, Mirties prieangio, Esmės ir Tapsmo. Tau, kilmingasis, pasireiškia trys – Mirties prieangio, Esmės ir Tapsmo – tarpsniai. Iki vakar Mirties prieangyje tau spindėjo esminė Vaiskioji Šviesa, bet tu jos neatpažinai, tad iki šiol esi priverstas klaidžioti. Netrukus tau pasireikš Esmės ir Tapsmo bardo. Sutelkęs dėmesį atpažink mano nurodomus dalykus. Dabar tu patiri tai, kas vadinama mirtimi, bet ne tu vienintelis iškeliauji. Taip lemta visiems, tad negeisk šio gyvenimo, atmesk prieraišumą. Nors ir geisi, būsi prisirišęs, [šiame pasaulyje] likti nebegali, taigi [geismas ir prieraišumas] tik privers toliau klaidžioti sansaroje. Netrokšk [gyventi], nebūk prieraišus, prisiminki Tris Brangenybes!

Kilmingasis, nors ir baisius Esmės bardo regėjimus išvystumei, nepamiršk šių žodžių. Atmindamas jų prasmę eik pirmyn. Jie – svarbiausias [šio bardo] atpažinimo būdas:

Dabar, kada Esmės bardo man apsireiškia,
išgąsčių ir baimių nusikratęs atpažinsiu
visus pavidalus kaip žaismą savo sąmonės,
žinosiu: jie – bardo iliuzijos!
Priėjęs šitą kryžkelę reikšmingą,
many sušvintančių regėjimų [dievybių]
ramiųjų ir niršiųjų aš neišsigąsiu!

Garsiai tardamas šiuos žodžius, susitelkęs į jų prasmę, ženk pirmyn. Nepamiršk, svarbiausia – tvirtai suvokti, jog net baisiausi apsireiškimai tėra tavo paties vizijos.

O, kilmingasis, tavo sąmonei atsiskyrus nuo kūno, sutviks tyra Esmės (dharmatos) Šviesa, subtili, giedra, vaiskiai spindinti, gąsdinanti žėrėjimu, žaidžianti spinduliais lyg miražas pavasario pievoje. Nebijok jos, nedrebėk, nebūgštauk! Atpažink joje savo Prigimties švytėjimą.

Iš Šviesos gims tyras Esmės Garsas, dundantis lyg tūkstantis griaustinių. Jis – tavosios Prigimties Garsas, tad nebijok jo, nedrebėk, nebūgštauk!

Tu turėsi „dvasinį karmos polinkių kūną". Jis – neapčiuopiamas, ne iš mėsos, ne iš kraujo, taigi tau nepakenksią nei garsai, nei šviesos, nei spinduliai, ir mirti tu negali. Pakanka suvokti, jog visa tai – tavo paties [sąmonės pagimdyti] regėjimai. Suvok, kad jie [pasireiškia] pomirtiniame tarpsnyje.

Tačiau, kilmingasis, jeigu nūnai neatpažinsi šių savųjų vizijų, tau – nors kiek būtumei meditavęs žmonių pasaulyje, bet nesutikęs tokių pamokymų[15]*, – šviesos kels baimę, garsai tave gąsdins, spinduliai baidys. Nesupratęs šių esminių pamokymų, neatpažinsi garsų, šviesų, spindulių ir toliau klaidžiosi sansaroje.*

[RAMIŲJŲ DIEVYBIŲ APSIREIŠKIMAS]

[Pirmoji diena]

Kilmingasis, atsigavęs po trijų su puse[16] *dienos „apalpimo“, tu savęs klausi: „Kas gi man atsitiko?“ Susivok esąs bardo. Tada sansaros uždanga nukrinta, ir visi reiškiniai atsiskleidžia kaip šviesa ir dieviški pavidalai.*

Visa erdvė sušvinta mėlynai. Iš centrinės Augančios Sėklos Žemės išnyra Bhagavanas Vairočana: baltos spalvos, sėdintis „liūtų soste“, laikantis aštuonių stipinų ratą, apkabintas Motinos Akašadhatišvarės („Erdvės valdovės“). Įkūnijanti sąmonės skandhos[17] *tyrumą, iš Tėvo Vairočanos ir Motinos [Akašadhatišvarės] širdžių tvieskia mėlyna Tikrovės sferos (dharmadhatu) išminties šviesa – vaiski, akinančiai spindinti. Kartu priešakyje pasimato balsvas dievų švytėjimas. Dėl blogos karmos tu tikriausiai bijaisi ryškiai spindinčios Tikrovės sferos išminties mėlynosios šviesos ir nori nuo jos bėgti, o balsvas dievų švytėjimas tave masina, vilioja. Nesibaidyk, nebijok žėrinčios, tyros, Vaiskios Šviesos. Juk ji – Tathagatos spinduliavimas, Dharmadhatu Išmintis. Tikėk ir ilgėkis jos. Pagarbiai melskis galvodamas: „Tai Bhagavano Vairočanos atjautos spinduliai. Atsiduodu jų Prieglobsčiui!“ Ir [manyk], jog Bhagavanas Vairočana su Motina [Erdvės Valdove] atėjo tavęs pasitikti prie bardo bedugnės, o jų [širdžių šviesa] – gailestingumo spinduliai.*

Nesidžiauk matydamas blausų dievų [pasaulio] švytėjimą, nepasiduok jo gundymui, nenorėk šio tako, kurį tau nutiesia sukaupti

didžiulio paklydimo polinkiai. Jeigu juo susiviliosi, teks klaidžioti dievų pasaulyje, klajoti šešiose sferose, ir bus užtvertas Išsilaisvinimo kelias. Nežiūrėk į šį [švytėjimą], trokšk skaisčiai spindinčios mėlynosios Šviesos ir karštai melskis Bhagavanui Vairočanai, paskui mane kartodamas šiuos žodžius:

Ak, genamas didžiulio paklydimo,
aš klaidžioju sansaroje...
Te Bhagavanas Vairočana veda
mane Tikrovės sferos išminties
Vaiskios Šviesos keliu,
o puikioji Motina
Erdvės Valdovė
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Šitaip karštai, pagarbiai melsdamasis, [tu] panirsi į Vairočanos širdies šviesą ir [jo] centrinėje[18] *Gausiai Išpuoštoje Žemėje pasieksi Budhos būseną Palaimos Kūne.*

[Antroji diena]

Jeigu [mirusysis], nors ir pamokytas, dėl [puoselėto] nepakantumo bei [karmos] nešvarumų išsigąsta [Vairočanos] spinduliuojamos šviesos ir net pasimeldęs [neatsikrato] iliuzijų, tai antrąją [pomirtinio tarpsnio] dieną jį pasitinka Vadžrasatva su dieviškaisiais palydovais ir [sukaupta] pragaro karma. Tada, mirusįjį pašaukus vardu, jam duodamas toks pamokymas:

Kilmingasis, įdėmiai klausykis. Antrąją dieną pasirodo balta visiškai tyros vandens stichijos šviesa. Iš rytinės Didžio Džiaugsmo Žemės (Abhirati) atkeliauja Bhagavanas Vadžrasatva Akšobhja: mėlynos kūno spalvos, laikantis penkiašakį vadžrą, sėdintis „dramblių soste", apkabintas Motinos Budhaločanos. Juos supa bodhisatvos Kšitigarbha, Maitrėja ir bodhisatvės Lasja su Pušpa. Taigi tau apsireiškia šeši nušvitusiųjų pavidalai, apgaubti vaivorykštinės šviesos. Įkūnijanti formos (materijos) skandhos tyrumą, iš Tėvo Vadžrasatvos ir Motinos Budhaločanos širdžių tvieskia balta Veidrodinės išminties šviesa – vaiski, akinančiai spindinti. Kartu pasirodo blausus, dumsus pragarų švytėjimas. Kadangi [gyvendamas] pasiduodavai nepakantumui, tu tikriausiai bijai spindinčios baltosios Šviesos, [nori] nuo jos bėgti, o blausus, dumsus pragarų švytėjimas tave masina, vilioja. Nebijok, nesibaidyk baltų balčiausios, vaiskiai žėrinčios Šviesos. Atpažink joje [pirmapradę] išmintį, tikėk ja ir ilgėkis. Tai Bhagavano Vadžrasatvos atjautos spinduliai. Atsiduok jų Prieglobsčiui ir melskis. Galvok, jog Bhagavanas Vadžrasatva su Motina [Budhaločana] atėjo tavęs pasitikti prie bardo bedugnės, o [Šviesa] – spindintis Vadžrasatvos gailestingumo „kablys".

Nesidžiauk [matydamas] blausų, dumsų pragarų švytėjimą. Negeisk šio tako, kurį tau nutiesia sukauptos aršaus nepakantumo blogybės. Jeigu juo susiviliosi, įpulsi pragaran, įklimpsi į baisių kančių liūną, iš kurio nebegalėsi išsivaduoti, ir bus užkirstas Išsilaisvinimo kelias. Nežiūrėk [į pragarų švytėjimą], išsižadėk bet kokio nepakantumo. Neprisirišk prie [šio švytėjimo], negeisk jo! Siek skaisčiai spindinčios baltosios Šviesos ir karštai melskis Bhagavanui Vadžrasatvai:

Ak, genamas aršaus nepakantumo,
aš klaidžioju sansaroje...
Te Bhagavanas Vadžrasatva
veda Veidrodinės išminties
Vaiskios Šviesos keliu mane,
o puikioji Motina Budhaločana
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Šitaip karštai, pagarbiai melsdamasis, [tu] panirsi į Vadžrasatvos širdies šviesą ir [jo] rytinėje Didžio Džiaugsmo Žemėje pasieksi budhos būseną Palaimos Kūne.

[Trečioji diena]

Kai kurie, nors šitaip ir pamokyti, bet labai išdidūs ir prikaupę blogybių, išsigąsta gailestingumo šviesos „kablio" ir sprunka. Taigi trečiąją [mirties *tarpsnio*] dieną juos pasitinka Bhagavanas Ratnasambhava su dieviškaisiais palydovais ir žmonių [pasaulio] švytėjimo takas. Tokie [mirusieji] vėl turi būti mokomi.

Pašaukę velionį vardu, tarkite:

O, kilmingasis, atidžiai klausykis. Trečiąją dieną sušvinta geltona visiškai tyros žemės stichijos šviesa, ir iš pietinės geltonos Šlovingosios Žemės (Šrimat) atkeliauja Bhagavanas Ratnasambhava: geltonas, laikantis brangakmenį, sėdintis „Puikiausių žirgų soste", apkabintas Motinos Mamakės. Juos supa bodhisatvos Akašagarbha, Samantabhadra ir bodhisatvės Mala su Dhūpa. Taigi

tau apsireiškia šeši nušvitusiųjų pavidalai, apgaubti vaivorykštinės aureolės. Įkūnijanti jutimų skandhos tyrumą, iš Tėvo Ratnasambhavos ir Motinos [Mamakės] širdžių į tavo širdį tvieskia geltona Tapatumo išminties šviesa – pasipuošusi ratilais, ratilėliais, vaiski, akinančiai spindinti. Tuo pat metu pasirodęs blausiai melsvas žmonių [pasaulio] švytėjimas kartu su Išminties šviesa paliečia tavo širdį. Dėl [gyvenime] nenugalėto išdidumo tu tikriausiai bijai ryškiai spindinčios geltonosios šviesos ir nori nuo jos bėgti, o blausiai melsvas žmonių [pasaulio] švytėjimas tave džiugina, traukia, vilioja. Nebijok žėrinčios, vaiskiai spindinčios geltonosios Šviesos, atpažink joje [pirmapradę] išmintį ir budriai pasinerk į ją. Tikėk, ilgėkis [šios Šviesos]. Jeigu joje atpažinsi savo sąmonės spindėjimą, tai net be garbinimo, be maldos visi pavidalai ir spinduliai susilies, susitapatins su tavimi, ir pasieksi budhos būseną.

Tačiau jei nesuvoki, jog [ši Šviesa] – tavosios sąmonės žėrėjimas, galvok: „Tai Bhagavano Ratnasambhavos atjautos spinduliai. Atsiduodu jų prieglobsčiui“, – ir karštai melskis. Tikėk, jog Bhagavanas Ratnasambhava tave pasitinka, idant išgelbėtų nuo bardo baisybių. Vilkis, kad Ratnasambhava [tave iš jų ištrauks] savuoju gailestingumo šviesos „kabliu“.

Nesidžiauk [matydamas] blausų melsvą žmonių pasaulio švytėjimą. Tai takas, kurį tau nutiesia sukaupti didžiulės puikybės polinkiai. Juo susiviliojęs įpulsi į žmonių sferą, kur teks kęsti gimimo, senatvės, ligos bei mirties kančias, ir nebebus tokios puikios progos išsilaisvinti iš sansaros. Kadangi [šis švytėjimas] užtveria Išsivadavimo Kelią, nežiūrėk į jį, atsikratyk puikybės ir nepasiduok [žmonių pasaulio] traukai, netrokšk jo, negeisk. Tikėdamas geltonąja spindinčia Šviesa, sutelk į Bhagavaną Ratnasabhavą savo siekius ir melskis:

Ak, genamas didžios puikybės,
klaidžioju sansaroj... Bhagavanas
Ratnasambhava teveda mane
Tapatumo išminties
Vaiskios Šviesos keliu,
o puikioji Motina Mamakė
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Šitaip karštai melsdamasis panirsi į Bhagavano Ratnasambhavos širdies šviesą ir [jo] pietinėje Šlovingojoje Žemėje pasieksi budhos būseną Palaimos Kūne.

[Ketvirtoji diena]

Po šitokio pamokymo net ir neryžtingieji pasiekia Išsilaisvinimą. Tačiau piktadariai, šventų įsipareigojimų laužytojai ir kitokie nelaimėliai, nors ir daug kartų mokomi, neatpažįsta [savo sąmonės Šviesos], išsigąsta garsų, spindėjimo ir sprunka, aistringo prieraišumo bei blogybių genami.

Tada, ketvirtąją dieną, juos pasitinka Bhagavanas Amitabha su dieviškaisiais palydovais ir alkanų dvasių sferos švytėjimo takas, sukurtas aistringo prieraišumo bei šykštumo.

Velionis pašaukiamas vardu ir vėl mokomas:

Kilmingasis, įdėmiai klausykis. Ketvirtąją dieną sušvinta raudona tyros ugnies stichijos šviesa. Tada iš vakarinės raudonos Palaimingosios Žemės (Sukhavati) atkeliauja Bhagavanas Amitabha:

raudonas, laikantis lotosą, sėdintis „povų soste", apkabintas Motinos Pandaravasinės, apsuptas bodhisatvų Avalokitešvaros, Mandžušrio ir bodhisatvių Gitos su Aloka. Taigi, apgaubti vaivorykštinės aureolės, tau pasirodo šeši nušvitusiųjų pavidalai. Įkūnijanti suvokimų skandhos tyrumą, iš Tėvo Amitabhos ir Motinos [Pandaravasinės] širdžių į tavo širdį tvieskia raudona Įžvalgiosios išminties šviesa – pasipuošusi ratilais, ratilėliais, vaiski, akinančiai spindinti. Neišsigąsk jos. Tuo pat metu pasirodo blausiai gelsvas pretų [sferos] švytėjimas ir kartu su Išminties šviesa tave apšviečia. Nesidžiauk jį regėdamas, negeisk jo, netrokšk. Dėl [gyvenime] nenugalėto aistringo prieraišumo tu tikriausiai bijaisi skaisčiai spindinčios raudonosios Šviesos ir nori sprukti, o blausiai gelsvas alkanų dvasių [sferos] švytėjimas tave džiugina, traukia. Nebijoki žėrinčios, vaiskios raudonosios Šviesos, atpažink joje [savo pirmapradę] išmintį ir atsipalaidavęs, nieko nedarydamas, pasinerk į nedvilypį jos suvokimą. Tokiu būdu susitapatinsi su [Šviesa] ir pasieksi budhos būseną. Jeigu [nesugebi] atpažinti [Šviesos], galvok: „Tai Bhagavano Amitabhos atjautos spinduliai; atsiduodu jų Prieglobsčiui!" – ir melskis. Tikėk, jog Amitabhos [Spindėjimas] – [išganingas] jo gailestingumo „kablys". Ir niekur nebėk. Net ir sprukdamas negalėtum nuo šios [Šviesos] atsiskirti. Tad nesibaimink!

Neprisirišk prie blausiai gelsvo pretų [pasaulio] švytėjimo. Tai takas, kurį tau nutiesia sukaupti aistringo prieraišumo [polinkiai]. Susiviliojęs [pretų pasaulio taku], įpulsi alkanų dvasių sferon, kurioje kęsi baisias alkio bei troškulio kančias. Šis [švytėjimas] – Išsilaisvinimo Kelią užtverianti kliūtis. Nepasiduok jo traukai, atmesk prieraišumą! Tikėk skaisčiai spindinčia raudonąja Šviesa ir susitelkęs karštai melskis Bhagavanui Amitabhai ir Motinai [Pandaravasinei]:

Ak, kankinamas aistringo prieraišumo,
aš klaidžioju sansaroje.
Te Bhagavanas Amitabha veda
Įžvalgiosios išminties
Vaiskios Šviesos keliu mane,
o puikioji Motina Pandaravasinė
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Šitaip karštai melsdamasis panirsi į Bhagavano Amitabhos širdies šviesą ir jo vakarinėje Palaimingojoje Žemėje pasieksi budhos būseną Palaimos Kūne.

[Penktoji diena]

Toks [pamokymas] negali neišlaisvinti. Tačiau, nors ir pamokyti, [kai kurie] žmonės, ilgą laiką klupdavę prieš [blogus] polinkius, nesugebėdami jų įveikti, ir dėl savo pavydo bei negeros karmos išsigąsta šviesų bei garsų. Nesugriebti [išganinguoju Amitabhos] gailestingumo „kabliu“, jie klaidžioja ligi penktosios dienos. Tada juos pasitinka atjautą spinduliuojantis Bhagavanas Amoghasidhis su dieviškaisiais palydovais, ir žalingos emocijos – pavydo – sukurtas pusdievių [pasaulio] šviesos takas.

Velionis vėl pašaukiamas vardu ir mokomas:

O, kilmingasis, įdėmiai klausykis! Penktąją dieną sušvinta žalia visiškai tyros vėjo stichijos šviesa. Iš šiaurinės žalios Žygdarbių

Statinio Žemės atkeliauja Bhagavanas Budha Amoghasidhis su palydovais: žalias, laikantis kryžmą vadžrą, sėdintis sklendžiančių „šangšangų[19] soste", apkabintas Motinos Samaja Taros. Juos supa bodhisatvos Vadžrapanis su Sarvanivaranaviškambhinu ir bodhisatvės Gandha su Nritja. Taigi, apgaubti vaivorykštinės šviesos aureolės, tau apsireiškia šeši nušvitusiųjų pavidalai. Įkūnijanti paskatų skandhos tyrumą, iš Tėvo Amoghasidhio ir Motinos [Samaja Taros] širdžių į tavo širdį tvieskia žalia Veikliosios išminties šviesa – vaiski, tyra, akinančiai spindinti, pasipuošusi ratilais, ratilėliais. Nebijok jos! Tai tavo paties sąmonės jėga. Nepasiduodamas nei prieraišumui, nei nepasitenkinimui, išsaugok prigimtą tobulą pusiausvyrą.

Tuo pat metu pasirodo iš pavydo kilęs blausiai raudonas pusdievių [pasaulio] švytėjimas ir kartu su išminties Šviesa tave apšviečia. Medituok jį ramiai, be prieraišumo ar nepasitenkinimo. Jeigu tavo proto galios menkos, [bent] nesidžiauk [šiuo švytėjimu]. Dėl [gyvenant] nenugalėto didžiulio pavydo tu tikriausiai išsigąsi skaisčiai spindinčios žaliosios Šviesos ir norėsi nuo jos bėgti, o blausiai rausvas pusdievių pasaulio švytėjimas tave džiugins, vilios. Nebijok žaliosios vaiskios, tyros, skaisčiai spindinčios Šviesos. Atpažink joje [savo pirmapradę] išmintį ir budriai į ją panirk. Galvok: „Ji – Bhagavano Amoghasidhio atjautos spinduliai. Atsiduodu jų Prieglobsčiui!" – ir melskis. Tikėk, jog tai Bhagavano Amoghasidhio [išganingo] gailestingumo „kablio" spindėjimas, Veiklioji išmintis, ir niekur nebėk. Net ir sprukdamas negalėtum nuo [šios Šviesos] atsiskirti. Nesibaimink jos. Nesusiviliok blausiai rausvu pusdievių [pasaulio] švytėjimu. Tai takas, kurį tau nutiesia sukaupta stipraus pavydo karma. Jeigu juo susiviliosi, įpulsi pusdievių sferon ir turėsi kęsti baisias kovos kančias. [Šis švytėjimas] užtveria Išsilaisvinimo Kelią, tad nepasiduok jo traukai, netrokšk, negeisk jo. Tikėk skais-

čiai spindinčia žaliąja Šviesa. Sutelkęs savo siekius į Tėvą Bhagavaną Amoghasidhį ir Motiną [Tarą], karštai melskis:

Ak, stipraus pavydo deginamas,
klaidžioju sansaroje... Te Bhagavanas
Amoghasidhis veda
mane Veikliosios išminties
Vaiskios Šviesos keliu,
o puikioji Motina Samaja Tara
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Šitaip karštai melsdamasis panirsi į Bhagavano Amoghasidhio ir Motinos [Taros] širdies šviesą ir šiaurinėje Žygdarbių Statinio Žemėje pasieksi budhos būseną Palaimos Kūne.

[Šeštoji diena]

[Klausydamasis] tokių pamokymų, net labai mažai geros karmos turintysis anksčiau ar vėliau susivokia ir išsilaisvina. Tačiau [gali būti], kad [velionis gyvendamas] dažnai pasiduodavo blogiems polinkiams ir nepažino tyro požiūrio bei išminties. Tada, nors ir [išklausiusį] mokymų, jį blogi polinkiai veda toliau. Nesugriebtas [išganinguoju Amoghasidhio] gailestingumo „kabliu“, [toks mirusysis] išsigąsta šviesos bei spindulių ir keliauja „žemyn“. Šeštąją [mirties tarpsnio] dieną jam vienu metu pasirodo visos penkių Giminių [Budhų] Poros su palydovais ir šešių sferų švytėjimai.

Velionis vėl pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis! Iki vakarykščios dienos tau apsireiškė atskiros Penkių Giminių Šviesos. Bet, nors ir mokomas [jas atpažinti], tu dėl savo blogų polinkių jų išsigąsdavai. Todėl iki šiol esi šiame [pomirtiniame tarpsnyje]. Jeigu tas prigimtas Penkių Giminių išminčių Šviesas būtum atpažinęs kaip savo [sąmonės] spindesį, tai dabar skendėtum kurio nors iš Penkių Giminių [Budhų] Šviesoje ir pasiektum budhos būseną Palaimos Kūne. Bet kadangi [šių Šviesų] neatpažinai kaip savo [sąmonės] spindesio, tu iki šiol klaidžioji. Dabar atidžiai klausykis! Tave [tuoj] pasitiks visų Penkių Giminių spindesys ir keturių išminčių Šviesos. Atpažink jas!

Kilmingasis, štai pasirodo keturios visiškai tyrų keturių stichijų spalvotos šviesos. Kaip anksčiau, iš centrinės Augančios Sėklos Žemės išnyra Budha Vairočana su dieviškąja palydove. Iš rytinės Didžio Džiaugsmo Žemės su dieviškaisiais palydovais atkeliauja Budha Vadžrasatva. Iš pietinės Šlovingosios Žemės apsireiškia Budha Ratnasambhava su dieviškąja svita. Iš vakarinės Lotosais Puoštos Palaimingosios Žemės apsuptas palydovų atkeliauja Bhagavanas Amitabha. Iš šiaurinės Žygdarbių Statinio Žemės apgaubtas vaivorykštinės aureolės išnyra ir prisiartina Budha Amoghasidhis su dieviškąja palyda.

Kilmingasis, be Penkių Giminių [Budhų] su Palydovėmis ir svita, tau apsireiškia niršieji Vartų sargai: Vidžaja („Nugalėtojas"), Jamantaka („Jamos žudikas"), Hajagriva („Arkliasprandis") ir Amritakundalinas („Nektaro sūkurys"), taip pat Vartų sargės: Ankuša („Kablys"), Paša („Kilpa"), Šrinkhala („Grandinė") ir Ghanta („Varpelis"). Kartu pasirodo ir šeši budhos–išminčiai: dievų [rojaus] išminčius Indra Šakra („Valdovas, [atnašavęs] šimtą aukų"), pusdievių [sferos] išminčius Vemačitra („Puikusis audinys"), žmonių [pasaulio] išminčius Šakjasimha[20] *(„Šakjų liūtas"), gyvulių [pasaulio] išminčius Dhruvasimha („Tvirtasis liūtas"), alkanų dvasių [sfe-*

ros] išmin čius Džvalamukha („Liepsnaburnis") ir pragarų išminčius Dharmaradža („Dharmos karalius").

Taip pat apsireiškia ir Samantabhadra su Samantabhadre – tobulieji visų Budhų Protėviai.

Šitaip tau pasirodo keturiasdešimt dvi Palaimos Kūno dievybės, išnirusios iš [tavo] širdies. Atpažink, jog jos – tavo paties tyro požiūrio pasireiškimai! Kilmingasis, jų [Tyrosios] Žemės yra ne kitur, o tavo širdyje – jos keturiose šalyse ir viduryje. Iš širdies išnirusios, jos dabar tau apsireiškia. Šie dieviški pavidalai atkeliavo ne iš kur nors toli; jie yra nuo pat pradžių tobulos tavo sąmonės kūriniai. Atpažink juos!

Kilmingasis, šie pavidalai – nei dideli, nei maži: jie tobulai proporcingi. Kiekvienas pasipuošęs savitais papuošalais, kiekvienas turi savą spalvą, sostą, savaip sėdi ir rodo savitą gestą (mudrą). Kiekvieną iš penkių apsikabinusių dieviškųjų porų gaubia penkių vaivorykštės spalvų aureolė. Tau apsireiškia visa tobula Mandala su vyriškomis dievybėmis – bodhisatvomis ir moteriškomis – bodhisatvėmis. Šios [dievybės] – tavo jidamai. Atpažink juos!

Kilmingasis, iš Penkių Giminių Tėvų–Motinų širdžių į tavo širdį dabar tvieks vieningos keturių Išminčių Šviesos spinduliai – plonučiai, ryškiai žėrintys, primenantys į „virveles" suvytus saulės spindulius.

Pirmiausia iš Vairočanos širdies išnyra Tikrovės Sferos išminties baltos šviesos[21] *spindulių pluoštas – ryškus, gąsdinančiai spindintis ir nutvieskia tavo širdį. Šviesos „audinyje" vaiskiai žėri baltas šviesos ratilas, primenantis apverstą veidrodį, pasipuošęs penkiais tokios pat [spalvos] ratilais, kuriuos – be vidurio, be krašto – irgi puošia [šviesos] ratilai, ratilėliai.*

Iš Vadžrasatvos širdies tvieskia vaiskus Veidrodinės išminties mėlynos šviesos spindulių pluoštas, kuris pasipuošęs apverstą turkio indą primenančiu žydru ratilu, išgražintu ratilais, ratilėliais.

Ratnasambhavos širdis vaiskiai spindi geltona Tapatumo išminties šviesa, kurios audinyje žėri apverstą auksinį indą primenantis geltonas ratilas, pasipuošęs ratilais, ratilėliais.

Iš Amitabhos širdies vaiskiai plieskia Įžvalgiosios išminties šviesa, kurios spindulių pluošte puikuojasi apverstą koralo indą primenantis raudonas ratilas, žėrintis pirmaprade išmintimi, ryškiai spindintis, pasipuošęs penkiais ratilais, kuriuos – be vidurio, be krašto – puošia kiti ratilai, ratilėliai. Šios [šviesos] liejasi į tavo širdį.

Kilmingasis, visos jos gimė iš tavo grynosios sąmonės, o ne iš kitur. Neprisirišk prie jų ir nebijok. Išsaugok ramią būseną be jokių minčių. Tada visi dieviški pavidalai bei spinduliai ištirps tavyje, ir tu pasieksi budhos būseną.

Kilmingasis, žalia Veikliosios išminties šviesa nepasirodo todėl, kad tobulai dar nepasireiškusi tavo sąmonės pirmapradžio suvokimo galia.

Kilmingasis, šios vieningos keturių išminčių šviesos dar vadinamos Slėpininguoju Vadžrasatvos keliu. Prisimink [proto prigimtį] atskleidžiančius pamokymus, anksčiau gautus iš savo Mokytojo. Juos atsiminęs įtikėsi sutviskusiomis šviesomis ir atpažinsi juose savo [sąmonę]. Tada nebeliks jokių abejonių – tarytum motina susitiktų su sūnumi arba seni pažįstami vienas kitą prisimintų vos pamatę. Įsitikinęs, jog [šios šviesos] – nekintamas tyros reiškinių esmės Kelias, tu panirsi į nepertraukiamą meditacinį susitelkimą ir, susitapatinęs su didžiąja savaime tobulo žinojimo apimtimi, Palaimos Kūne pasieksi amžiną budhos būseną.

Kilmingasis, vienu metu su Išminčių šviesomis pasirodo nešvarūs, iliuziniai šešių sferų švytėjimai: blausiai balsvas dievų [pasaulio] švytėjimas, rausvas – pusdievių, melsvas – žmonių, žalsvas – gyvulių, gelsvas – alkanų dvasių ir dumsus – pragarų. [Visi jie] sušvinta kartu

su tyromis išminčių šviesomis. Negeisk [blausiųjų švytėjimų], neprisirišk prie jų, ramus išsaugok būseną be minties atramos. Jei išsigąsi tyrųjų išminčių šviesų ir susiviliosi nešvariais šešių sansaros sferų švytėjimais, įgysi kurios nors iš šešeriopų būtybių kūną ir didžiai vargsi, nebeįstengdamas išplaukti iš sansaros kančių vandenyno.

Kilmingasis, jeigu tu iš Mokytojo negavęs pamokymų bei įvedimo [į savo tikrąją prigimtį], tai baimindamasis dieviškų pavidalų ir spindulių, imi susivilioti nešvariais sansaros švytėjimais. Šito nedaryk. Atverk savo širdį tyroms, vaiskiai spindinčioms išminčių šviesoms ir tikėk: „Bhagavanų, Penkių Giminių Sugatų gailestingosios išminčių šviesos čia sutvisko, idant savo atjauta mane išvaduotų. Tad pasikliauju jų Prieglobsčiu!“

Negeisdamas, neprisirišdamas prie klaidinančių šešių sferų švytėjimų, sutelk savo siekius į Tėvus–Motinas Penkių Giminių Budhas ir melskis:

Ak, apsinuodijęs penkiais baisiais „nuodais“,
aš klaidžioju sansaroje... Penkių Šeimų
Bhagavanai Budhos teveda mane
keturių vieningų išminčių Vaiskios Šviesos keliu,
o penkios dangiškosios Motinos
sekdamos tesergėja. Prašau
išgelbėti nuo nešvarių švytėjimų šešių,
iš bardo baisaus bei pavojingo tako išvaduoti
ir palydėt ligi penkių Tyrųjų Žemių!

Šitaip melsdamasis [visur] atpažinsi savo [sąmonės] šviesą ir su ja susitapatinęs pasieksi budhos būseną.

Vidutinių [gabumų praktikuotojai] dėl tvirto tikėjimo atpažįsta savo tikrąjį „veidą“ ir pasiekia Išsilaisvinimą. [Net negabiesiems] tyros maldos galia padeda užtverti įėjimus į šešių [sferų būtybių] įsčias ir, suvokus keturių vieningų išminčių esmę, slėpiningajame Vadžrasatvos kelyje pasiekti Nušvitimą. Šitaip aiškiai liudijant ramiąsias [dievybes], daugelis susivokę išsilaisvina.

Tačiau blogiausieji – žmonių sferoje visai *Dharma* netikėję piktadariai, nevykdžiusieji [tantrinių] įsipareigojimų ir kiti karmos apkvailintieji nieko neįstengia net mokomi, taigi toliau keliauja „žemyn“.

Septintąją dieną [nesusivokusį mirusįjį] pasitinka iš tyros Dangiško Džiaugsmo [sferos atkeliavę] dieviškieji pažinimo saugotojai (*vidjadharos*), ir tuo pat metu [iki jo] nusidriekia gyvulių [pasaulio] švytėjimo takas, sukurtas tamsumo, paklydimo.

Velionis vėl pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis, atidžiai klausykis. Septintąją dieną suspindi penkiaspalvė visiškai tyrų polinkių šviesa, ir iš Dangiško Džiaugsmo Žemės tavęs pasitikti atkeliauja dieviškieji vidjadharos.

Vaivorykštinės aureolės apgaubtas, [vidjadharų Mandalos] centre apkabintas raudonos dakinės pasirodo aukščiausiasis visiškai subrendusios [dvasios] vidjadhara Lotoso Šokio Viešpats (Padmanartešvara), kurio šokantis kūnas skleidžia penkių spalvų šviesą. Iškeltose rankose jis laiko lenktą ritualinį peilį ir kraujo sklidiną kaukolę, jo žvilgsnis įsmeigtas į dangų.

Mandalos rytuose apsireiškia vidjadhara Lygmenų Esybė (Bhūmisthina) – baltas, šviesiai besišypsantis. Baltos dakinės apkabintas

jis šoka, iškeltose rankose laikydamas lenktą ritualinį peilį ir kraujo sklidiną kaukolę. Jo žvilgsnis įsmeigtas į dangų.

Mandalos pietuose pasirodo vidjadhara Gyvenimo Valdovas (Ajurvaša) – geltonos kūno spalvos, gražus, apkabintas geltonos dakinės. Jis šoka, iškeltose rankose laikydamas lenktą ritualinį peilį ir kraujo sklidiną kaukolę. Jo žvilgsnis įsmeigtas į dangų.

Mandalos vakaruose apsireiškia Didžiojo Simbolio (Mahamudra) vidjadhara. Raudonas, šviesiai besišypsantis, raudonos dakinės apkabintas jis šoka, iškeltose rankose laikydamas lenktą ritualinį peilį ir kraujo sklidiną kaukolę. Jo žvilgsnis įsmeigtas į dangų.

Mandalos šiaurėje pasirodo Savaime Atsiradęs (Nirabhoga) vidjadhara – žalias, piktos veido išraiškos ir kartu besišypsantis, apkabintas žalios dakinės. Iškeltose rankose laikydamas lenktą ritualinį peilį ir kraujo sklidiną kaukolę, jis šoka, įsmeigęs žvilgsnį į dangų.

Vidjadharas, pažinimo saugotojus, supa aibė dakinių: aštuonerių kapinių, keturių Giminių, trijų sferų, dešimties šalių ir dvidešimt keturių šventųjų vietų – bei [dvasios] karžygiai ir karžygės, dieviškieji tarnai (gingai) ir tikėjimo sargai (dharmapalos). Visi jie pasipuošę šešeriopais kaulo papuošalais, laiko šlaunikaulio trimitus, kaukolių būgnus, žmogaus odos vėliavas, baldakimus, kaspinus, žmogaus [taukų] smilkalus ir begalę įvairiausių muzikos instrumentų, kurių garsai pripildo, virpina, purto visas pasaulio sferas; muzika tampa tokia garsi, kad vos nesprogsta galva. Šokdamos įvairiausius šokius, [visos dievybės] svetingai pasitinka [tantrinių] įsipareigojimų vykdytojus ir artinasi nubausti jų laužytojus.

Kilmingasis, iš penkių vidjadharų širdžių tvyksteli ir į tavo širdį sminga penkiomis Prigimtinės Išminties spalvomis švytintys

visiškai tyrų polinkių spinduliai, primenantys spalvotų siūlų virveles, virpantys, banguojantys, vaiskūs, ryškūs, akinančiai žėrintys, nepakenčiami akims.

Kartu su Išminčių Šviesomis pasirodo blausiai žalsvas gyvulių [pasaulio] švytėjimas.

Dėl savo klaidinančių [karmos] polinkių išsigandęs penkių spalvų Šviesų, [nori] sprukti, o blausus gyvulių pasaulio švytėjimas tave traukia. Nebijok ryškiai spindinčių penkių spalvų Šviesų. Atpažink jose savo pirmapradę išmintį.

Iš Šviesų sklinda natūralūs Dharmos garsai – stiprūs lyg tūkstantis griaustinių. Jie dunda, gaudžia, aidi, lydimi ryškių tvykstelėjimų. Nebijok jų, nebėk. Atpažink juose savo sąmonės [jėgos] pasireiškimą.

Neprisirišk prie blausiai žalsvo gyvulių [pasaulio] švytėjimo, nesileisk masinamas. Jo priviliotas gimsi tamsumo apniktų gyvulių sferoje ir kęsi begalines bukumo, nebylumo, išnaudojimo, mušimo kančias. Ir nebebus galimybės išsilaisvinti. Taigi nepasiduok šio [švytėjimo] traukai. Tikėk vaiskiai spindinčiomis penkiomis Šviesomis ir, sutelkęs siekius į Bhagavanus pažinimo saugotojus, dieviškuosius Mokytojus, galvok: „Vidjadharos su dvasios karžygiais ir dakinėmis, atvykę manęs palydėti į dangaus sferas, jūs žinote, jog tokių būtybių kaip aš, nesukaupusių dvasios nuopelnų, iki šios dienos negalėjo, nors ir stengėsi, savo gailestingumu išgelbėti trijų laikų Sugatų[22] Penkių Giminių dievybės. Esu apgailėtinas. Pažinimą saugančios dievybės, nuo šiol nepalikite manęs! Prašau griebti mane savo atjautos „kabliu“ ir tuoj pat vesti į tyrą Dangiško Džiaugsmo pasaulį!“

Susitelkęs į tokias mintis melskis:

Ak, dieviškųjų vidjadharų dėmesio prašau!
Didžiai mylėdami mane, veskite Keliu!
Dėl savo [karmos] polinkių blogų
aš klaidžioju sansaroje...
Te dvasios karžygiai ir vidjadharos veda
prigimtinės išminties
Vaiskios Šviesos keliu mane,
o dakinės, puikiausios Motinos,
sekdamos tesergėja. Prašau
išgelbėti iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir lig tyrosios Dangiškosios Sferos palydėti!

Šitaip karštai melsdamasis tu tikrai panirsi į dieviškųjų vidjadharų širdžių šviesą ir atgimsi tyroje Dangiško Džiaugsmo sferoje.

Visi gėrio draugai šitaip mokomi būtinai išsilaisvina. Ir net blogus [karmos] polinkius turintieji tikrai išsivaduoja.

„Didžiojo Išsilaisvinimo klausantis" [1-sis tekstas] – Mirties prieangyje [spindinčios] Vaiskiosios Šviesos liudijimas ir Esmės *bardo* [pasirodančių] ramiųjų [dievybių] pristatymas baigtas.

Ithi gja gja gja!

[2-asis tekstas]

NIRŠIŲJŲ DIEVYBIŲ PASIRODYMAS

[Aštuntoji diena]

Dabar apibūdinsiu niršiųjų [dievybių] pasirodymą [Esmės] *bardo* [būvyje].

Ankstesniame ramiųjų [dievybių pasirodymo] *tarpsnyje* buvo septyni etapai. Nuosekliai mokant [mirusįjį], vedant tais [etapais], jų viename ar kitame [velionis] pasiekia Išsilaisvinimą. Šitaip išsilaisvinusiųjų – begalinė daugybė.

Tačiau, nors jų aibė, yra daug būtybių, [susikūrusių] ypač blogą karmą, susitepusių didžiulėmis nedorybėmis, ilgai klupdavusių prieš [blogus] polinkius. Jų nežinojimo bei iliuzijų ratas nesibaigia, nemąžta. Nors ir išsamiai mokytos, jos neišsilaisvina, keliauja „žemyn“.

Tokiems [mirusiesiems] – kai juos pasitinka ramiosios dievybės, *vidjadharos* bei dakinės, – pasirodo penkiasdešimt aštuonios kraują geriančios, liepsnų [apgaubtos] niršiosios dievybės – kitokie ramiųjų dievybių pasireiškimai, nepanašūs į ankstesniuosius.

Toks yra niršiųjų [dievybių pasirodymo] *tarpsnis*, kuriame apima baimė, išgąstis, siaubas, ir darosi vis sunkiau susivokti.

Neįgijus gryno suvokimo (Budrumo) tvirtybės, sukamasi apalpimų rate, bet jei [sugebama] nors truputį palaikyti [Budrumą], tai [šiame *tarpsnyje*] išsilaisvinti lengva. Kodėl gi? Todėl, kad pasirodant gąsdinantiems, siaubingiems regėjimams, sąmonė nustoja blaškytis, budriai susitelkia.

Jeigu tuo metu negaunama tokių pamokymų kaip šie, tai žinios, nors ir bekraštės lyg vandenynas, nepagelbėja. Netgi išprusę dorovės sergėtojai ir didūs filosofijos mokytojai šioje stadijoje pasiklysta ir nieko neatpažinę [būna priversti toliau] klajoti sansaroje. O paprastos būtybės – juo labiau. Sprukdamos nuo baisių, gąsdinančių, siaubingų [pavidalų], jos įpuola į nelaimingąsias sferas ir kenčia.

Tačiau net negabiausias Slaptąją Mantrą[23] praktikavęs *jogi-nas*, vos pamatęs kraują geriančiąsias dievybes (*herukus*), atpažįsta jose savo *jidamus*, tarsi būtų sutikęs senus pažįstamus, ir dėl tikėjimo su jais susitapatinęs pasiekia budhos būseną. Todėl *herukų* pavidalų meditavimas [gyvenant] žmonių pasaulyje, aukojimas [šioms egoizmo kraują geriančioms dievybėms], jų šlovinimas arba nors paveikslų, statulėlių regėjimas tikrai leidžia šiame [*tarpsnyje*] atpažinti jų apsireiškiančius pavidalus ir išsilaisvinti.

Mirus išprususiems dorovės sergėtojams ir filosofijos mokytojams, nors ir uoliai praktikavusiems bei aiškinusiems *Dharmą*, jų palaikuose [dažnai] neaptinkama relikvijų, „perliukų"[24], nepasirodo vaivorykštės ir kiti [didžių pasiekimų] ženklai. Taip atsitinka todėl, kad gyvendami jie nesuprato Slaptosios Mantros, smerkė, neigė ją ir nepažino Slaptosios Mantros dievybių. Taigi, šioms apsireiškus *bardo* būvyje, tokie [mirusieji] jų neatpažįsta. Staiga pamatę anksčiau neregėtus pavidalus, jie palaiko

šiuos priešais ir užsiplieskę neapykanta keliauja į nelaimingąsias sferas. Štai kodėl netgi puikūs dorovės saugotojai ir filosofai, nepraktikavę Slaptosios Mantros, [mirę] nepalieka po savęs relikvijų, „perliukų", neparodo vaivorykščių ir kitokių ženklų.

O net menkiausias Slaptosios Mantros pasekėjas, galbūt šiurkščiai elgęsis, neišprusęs, nepadoriai gyvenęs, netgi nemokėjęs praktikuoti Slaptosios Mantros mokymų, šioje stadijoje pasiekia Išsilaisvinimą – vien dėl to, kad blogai nežiūrėjo į Slaptąją Mantrą, neabejojo ja, tikėjo. Nors žmonių pasaulyje jis ir negražiai elgėsi, jam mirus pasirodo relikvijos, „perliukai", [dievybių] atvaizdai palaikuose, vaivorykštė arba koks nors kitas ženklas. Todėl, kad Slaptosios Mantros [mokymai] turi labai stiprią palaiminimo galią.

Vidutinių ir aukštesnių gabumų Slaptosios Mantros jogams, praktikavusiems Sukūrimo ir Užbaigimo [pakopas], kartojusiems [dievybės] širdies mantrą ir kitokias praktikas vykdžiusiems, nereikia klajoti Esmės *bardo* būvyje. Vos užgesus kvėpavimui, juos pasitinka Pažinimo saugotojai (*vidjadharos*), dakai, dakinės bei kitos [dievybės] ir nuveda į tyrą Dangaus Džiaugsmo sferą. Tai liudija pragiedrėjęs, nušvitęs dangus, [kūno] ištirpimas vaivorykštinėje šviesoje, gėlių lietus, smilkalų kvapas, danguje skambantys muzikos garsai, relikvijų, „perliukų", [dievybių] atvaizdų apsireiškimas palaikuose ir kitokie ženklai.

Taigi dorovės sergėtojams, [Mokymo] skelbėjams, įsipareigojimų nevykdžiusiems tantristams ir visiems paprastiems žmonėms [po mirties] gali padėti tik šis „Didysis Išsilaisvinimas klausantis [pamokymų]".

Didžiojo Tobulumo (dzogčeno) pasekėjai ir galingi medituotojai, praktikavę Didįjį Simbolį (Mahamudrą) bei kitus

[tantrinius mokymus], Mirties prieangio *tarpsnyje* atpažįsta Vaiskiąją Šviesą ir pasiekia Dharmakają. Tad jiems šio *Tiodolo* skaityti nereikia.

Kurie Vaiskiąją Šviesą atpažįsta Mirties prieangyje, tie pasiekia Tikrosios Prigimties Kūną. Atpažinusieji ją šiame Esmės *bardo* būvyje, pasirodžius ramiosioms ar niršiosioms [dievybėms], pasiekia Palaimos Kūną. O tie, kurie [savo sąmonės Vaiskiąją Šviesą] atpažįsta Tapsmo *tarpsnyje*, – pasiekia [Išsilaisvinimą] Pasireiškimo Kūne arba, blogiausiu atveju, gimsta rojaus sferose ir, sutikę šį mokymą, kitame gyvenime tęsia *Dharmos* praktiką.

Todėl šis „Didysis Išsilaisvinimas klausantis" yra mokymas, leidžiantis išsilaisvinti nemedituojant, vien klausantis nušvitimo *Dharmos*; mokymas, slaptu keliu vedantis nedorėlius; mokymas, padedantis nedelsiant atskirti įvairius [dalykus]; gili *Dharma*, akimirksniu [atvedanti] į tobulą nušvitimą. Jos mokomos būtybės neįpuola į nelaimingąsias sferas.

Garsiai skaitykite šį [„Išsilaisvinimą klausantis" (*Tiodolą*)] ir „Išsilaisvinimą prisegimu" (*Tagdolą*)[25]. Tai primins auksinę mandalą su turkio inkrustacija.

Apsakęs *Tiodolo* reikalingumą, supažindinsiu su niršiųjų [dievybių] pasirodymo *tarpsniu.*

Velionis vėl tris kartus pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis, įdėmiai klausykis! Anksčiau tu buvai ramiųjų [dievybių] pasirodymo tarpsnyje, bet jų neatpažinai, taigi lig šiol esi priverstas klaidžioti. Dabar, aštuntąją dieną, tau apsireikš kraują geriančios niršiosios dievybės. Susitelkęs atpažink jas!

Kilmingasis, štai iš tavo smegenų gelmės (centro) išniręs aiškiai pasirodo šlovingasis Budha Herukas: tamsiai rudas, trigalvis, še-

šiarankis, plačiai išžergęs keturias kojas. Jo dešinysis veidas baltas, kairysis – raudonas, vidurinysis – tamsiai rudas. Kūnas liepsnoja žaižaruojančia ugnimi. Nirtingai spokso devynios baisios akys. Antakiai švytruoja lyg žaibai. Iltys spindi tartum varis. [Herukas] kvatoja „a la la ha ha!" ir garsiai švilpia „šūūū..!" Jo gelsvai raudoni plaukai styro piestu, liepsnoja. Galvas puošia saulės, mėnuliai, juodos gyvatės ir kaukolės. Šešių rankų dešinėje viršutinėje jis laiko ratą, vidurinėje – karo kirvį, apatinėje – kardą; kairėje viršutinėje – varpelį, vidurinėje – plūgą ir apatinėje – kaukolę. Dieviškoji palydovė Budha Krodhišvarė dešine ranka apkabinusi [Heruko] kaklą, o kaire – prie jo lūpų priglaudusi kraujo [sklidiną] kriauklę[26]*.*

Iš [Budha Heruko] gerklės sklinda dundenantis gomurinis garsas, stiprus tarytum griaustinis. Jo plaukai, iš kurių kyšo žaižaruojantis vadžras, apimti Išminties liepsnų. Vienas [dvi kojas] ištiesęs, kitas – sulenkęs, jis stovi ant Garudos laikomo sosto.

Neišsigąsk, nebijok jo, nesibaimink. Atpažink jame savo gryną sąmonę. Šis [Herukas] – tavo jidamas, dievybė globėja. Nebijok! Iš tikrųjų jis yra Bhagavanas Vairočana su dieviškąja palydove. Nesibaimink! Juos atpažinęs tuoj pat išsilaisvinsi.

Šitaip mokomas, [mirusysis] atpažįsta savo *jidamą* ir su juo susitapatinęs pasiekia budhos būseną Palaimos Kūne.

[Devintoji diena]

Bet jeigu jis išsigandęs sprunka, neatpažinęs [*jidamo*], tai devintąją dieną jį pasitinka Kraujo Gėrėjas iš Vadžros Giminės.

Tada velionis vėl pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis, įdėmiai klausykis. Štai iš tavo smegenų rytinės dalies išnirusi apsireiškia kraują gerianti Vadžros Giminės [Dievybė] – Bhagavanas Vadžra Herukas: tamsiai mėlynas, trigalvis, šešiarankis, plačiai išžergęs keturias kojas. Jo dešinysis veidas baltas, kairysis – raudonas, vidurinysis – mėlynas. Šešių rankų dešinėje viršutinėje jis laiko vadžrą, vidurinėje – kaukolę, apatinėje – karo kirvį; kairėje viršutinėje – varpelį, vidurinėje – kaukolę ir apatinėje – plūgą. Dieviškoji palydovė Vadžra Krodhišvarė dešine ranka apkabinusi [Heruko] kaklą, o kaire – prie jo lūpų priglaudusi kraujo [sklidiną] kriauklę.

Neišsigąsk, nebijok jo, nesibaimink. Iš tikrųjų jis yra Bhagavanas Vadžrasatva su dieviškąja palydove. Nebijok, tikėk jais! Juos atpažinęs tuoj pat išsilaisvinsi.

Šitaip mokomas, [mirusysis] atpažįsta savo dievybę globėją ir su ja susitapatinęs tampa budha.

[Dešimtoji diena]

Tačiau tas, kurio [protą] aptemdžiusi labai [bloga] karma, išsigąsta ir neatpažinęs [savo *jidamo*] sprunka. Dešimtąją dieną jį pasitinka Kraujo Gėrėjas iš Ratnos Giminės.

Tada velionis vėl pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis, įdėmiai klausykis. Dešimtąją dieną iš tavo smegenų pietinės dalies išnirusi pasirodo kraują gerianti Ratnos Giminės [Dievybė] – Ratna Herukas: tamsiai geltonas, trigalvis, šešiarankis, plačiai išžergęs keturias kojas. Jo dešinysis veidas baltas, kai-

rysis – raudonas, vidurinysis – tamsiai geltonas, žaižaruojantis. Šešių rankų dešinėje viršutinėje jis laiko brangakmenį, vidurinėje – khatvangą[27]*, apatinėje – vėzdą; kairėje viršutinėje – varpelį, vidurinėje – kaukolę ir apatinėje – trišakį. Dieviškoji palydovė Ratna Krodhišvarė dešine ranka apkabinusi [Heruko] kaklą, o kaire – prie jo lūpų priglaudusi kraujo [sklidiną] kriauklę.*

Neišsigąsk, nebijok jo, nesibaimink. Atpažink jame savo gryną sąmonę. Šis [Herukas] – tavo dievybė globėja. Nebijok! Iš tikrųjų jis yra Bhagavanas Ratnasambhava su savo dieviškąja palydove. Tikėk jais! Juos atpažinęs tuoj pat išsilaisvinsi.

Šitaip mokomas, [mirusysis] atpažįsta savo *jidamą* ir su juo susitapatinęs tampa budha.

[Vienuoliktoji diena]

Tačiau, nors ir pamokytas, blogų polinkių apsėstasis išsigąsta, sprunka šalin; neatpažindamas [Heruko kaip] savo *jidamo*, regi jį kaip mirusiųjų valdovą Jamą. Vienuoliktąją dieną [tokį mirusįjį] pasitinka kraują geriančių Padmos Giminės dievybių [pora].

Tada vėl velionis pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis, vienuoliktąją dieną, išniręs iš tavo smegenų vakarinės dalies, aiškiai apsireiškia kraują geriantis Padmos Giminės Bhagavanas – Padma Herukas su Palydove: tamsiai raudonas, trigalvis, šešiarankis, plačiai išžergęs keturias kojas. Jo dešinysis veidas baltas, kairysis – mėlynas, vidurinysis – tamsiai raudonas, žaižaruojantis. Šešių rankų dešinėje viršutinėje jis laiko lotosą,

vidurinėje – khatvangą, apatinėje – kuoką; kairėje viršutinėje – varpelį, vidurinėje – kraujo sklidiną kaukolę ir apatinėje – būgnelį. Dieviškoji palydovė Padma Krodhišvarė dešine ranka apkabinusi [Heruko] kaklą, o kaire – prie jo lūpų priglaudusi kraujo [sklidiną] kriauklę.

Neišsigąsk, nebijok jo, nesibaimink. Džiaukis! Atpažink savo gryną sąmonę. [Herukas] – tavo dievybė globėja. Nebijok! Iš tikrųjų jis yra Bhagavanas Amitabha su dieviškąja palydove. Tikėk jais! Atpažinęs juos tuoj pat išsilaisvinsi.

Šitaip mokomas, [mirusysis] atpažįsta savo dievybę globėją ir su ja susitapatinęs tampa budha.

[Dvyliktoji diena]

Bet jeigu, nors ir pamokytas, blogų polinkių vedamas [mirusysis] išsigąsta ir sprunka, neatpažinęs savo *jidamo*, tai dvyliktąją dieną pasirodo kraują geriančių Karmos Giminės dievybių [pora] – kartu su deivėmis *gaurėmis*, raganomis, vartų sargėmis ir valdovėmis (*išvarėmis*[28]). Jų neatpažindamas [mirusysis] labai išsigąsta.

Taigi velionis vėl pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis, išaušus dvyliktajai dienai, išniręs iš tavo smegenų šiaurinės dalies, aiškiai pasirodo kraują geriantis Karmos Giminės Bhagavanas – Karma Herukas su Palydove: tamsiai žalias, trigalvis, šešiarankis, plačiai išžergęs keturias kojas. Jo dešinysis veidas baltas, kairysis – raudonas, vidurinysis – tamsiai žalias, nirtulingas. Šešių rankų dešinėje viršutinėje jis laiko kardą, vidurinėje –

khatvangą, apatinėje – kuoką; kairėje viršutinėje – varpelį, vidurinėje – kaukolę ir apatinėje – plūgą. Dieviškoji palydovė Karma Krodhišvarė dešine ranka apkabinusi [Heruko] kaklą, o kaire – prie jo lūpų priglaudusi kraujo [sklidiną] kriauklę.

Neišsigąsk, nebijok jo, nesibaimink. Atpažink jame savo gryną sąmonę. Šis [Herukas] – tavo jidamas. Nenuogąstauk! Iš tikrųjų jis yra Bhagavanas Amoghasidhis. Pajusk pagarbų tikėjimą juo! Jį atpažinęs tuoj pat išsilaisvinsi.

Šitaip mokomas, [mirusysis] atpažįsta savo dievybę globėją ir su ja susitapatinęs pasiekia budhos būseną.

[Klausydamasis] Mokytojo žodžių, pasirodančiuose regėjimuose jis atpažįsta savo grynos sąmonės [apraiškas] ir atsikrato [išgąsčio] – panašiai kaip žmogus, supratęs, jog jo matomas liūtas tėra iškamša. Juk nežinant, kad liūtas tėra iškamša, apima baimė. O kai kitas žmogus padeda suprasti tiesą, tai klaida suvokiama ir baimės atsikratoma. Taip ir šiuo atveju: kai [mirusiajam] pasirodo kraują geriančios dievybės milžiniškais kūnais, galūnėmis ir galvomis, užstojančios visą dangų, jis išsigąsta. Tačiau tik išgirdęs pamokymus, [velionis] tose [dievybėse] atpažįsta savo sąmonės pasireiškimus arba savuosius *jidamus.* Vaiskioji Šviesa, kurią gyvenant atskleidė Mokytojas, ir dabar pasirodžiusi prigimta Vaiskioji Šviesa susitinka tarytum motina su sūnumi. Sušvinta savaime išvaduojantis savo grynos sąmonės aiškumas, kurį [mirusysis] sutinka tarytum seną draugą ir išsilaisvina.

Bet jeigu žmogus, nors ir doras, nepaklauso šių pamokymų, jis turi grįžti į sansarą ir toliau klaidžioti. Tada iš jo smegenų išnirusios pasirodo aštuonios niršiosios *gaurės* ir raganos su įvairių [gyvūnų] galvomis.

Velionis vėl pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis, įdėmiai klausykis. Štai išnirusi iš tavo smegenų rytinės dalies, apsireiškia balta Gaurė, dešinėje [rankoje] laikanti lavoną-vėzdą, o kairėje – kraujo sklidiną kaukolės dubenį. Neišsigąsk! Iš pietinės [smegenų dalies išlindusi] pasirodo geltona Čaurė, laikanti įtemptą lanką su strėle; iš vakarinės – raudona Pramoha, laikanti jūrų pabaisos „vėliavą", o iš šiaurinės – juoda Vetalė, laikanti vadžrą ir kraujo sklidiną kaukolės dubenį. Iš pietrytinės [smegenų dalies] išnyra oranžinė Pukasė, dešinėje [rankoje] laikanti žarnas, o kaire [ranka] kišanti jas sau į gerklę. Iš pietvakarinės [smegenų dalies] išlenda tamsiai žalia Gasmarė, dešinėje [rankoje] laikanti kraujo sklidiną kaukolę, o kaire [ranka] jį vadžru maišanti ir godžiai gerianti. Iš šiaurės vakarų [dalies] iššoka šviesiai geltona Čandalė, per petį persimetusi lavoną, dešine ranka išplėšusi jo širdį, o kaire jį [kišanti į gerklę ir] ryjanti. Iš šiaurės rytų [dalies] išlenda tamsiai mėlyna Šmašanė, nutraukusi lavono galvą ir jį visą ryjanti.

Nebijok šių aštuonių pagrindinių vietų gaurių, išnirusių iš tavo smegenų ir apsupusių penkis Herukus!

Kilmingasis, po to apsireiškia aštuonios [šventųjų] žemių raganos.

Štai iš rytų pasirodo tamsiai ruda Simhamukha su liūto galva, prie krūtinės sukryžiavusi rankas, į gerklę įsikišusi lavoną ir purtanti gaurus. Iš pietų išnyra raudona Vjaghrimukha su tigro galva, sukryžiavusi rankas, išverstomis akimis spoksanti ir šiepianti iltis. Iš vakarų apsireiškia [juoda] Šrigalamukha su lapės galva, dešinėje [rankoje] laikanti žarnas ir skustuvą, o kaire – žarnas kišanti į burną ir laižanti jų kraują. Iš šiaurės atsiranda tamsiai mėlyna Švanamukha su vilko galva, abiem rankomis plėšianti lavoną ir spoksanti išverstomis akimis. Iš pietryčių pasirodo baltutėlė Gridh-

ramukha su grifo galva, ant peties nešanti lavoną ir laikanti skeletą. Iš pietvakarių išnyra tamsiai raudona Kankamukha su peslio galva, per petį persimetusi lavoną. Iš šiaurės vakarų apsireiškia juoda Kakamukha su varno galva, kairėje rankoje laikanti kaukolę, o dešinėje – kardą, ryjanti plaučius ir širdį. Iš šiaurės rytų pasirodo mėlyna Ulūkamukha su pelėdos galva, dešinėje [rankoje] laikanti vadžrą, o kairėje – kardą, ryjanti mėsą.

Nebijok šių aštuonių [šventųjų] žemių raganų, išnirusių iš tavo smegenų ir apsupusių penkis Herukus! Visuose pasirodančiuose pavidaluose atpažink savo grynos sąmonės jėgos apraiškas.

Kilmingasis, taip pat išnirusios iš tavo smegenų, [dabar] pasirodys keturios vartų sargės. Atpažink [tikrąją jų prigimtį].

Štai, išnirusi iš tavo smegenų rytinės [dalies], apsireiškia balta Ankuša su tigro galva, [dešinėje rankoje laikanti kablį], o kairėje – kraujo sklidiną kaukolę. Iš pietinės [dalies] išnyra geltona Paša su kiaulės galva, laikanti kilpinę, iš vakarinės – raudona Šringkhala su liūto galva, laikanti grandinę, o iš šiaurinės – žalia Ghanta su gyvatės galva, laikanti varpelį. Šios vartų sargės išnyra iš tavo smegenų ir pasirodo tau. Atpažink jose savo jidamus.

Kilmingasis, šią trisdešimtį niršių kraują geriančių dievybių apsups, išnirusios iš tavo smegenų, dvidešimt aštuonios valdovės (išvarės) su įvairiomis galvomis, laikančios įvairius daiktus. Neišsigąsk jų! Visuose pavidaluose atpažink savaime pasireiškiančią savo gryną sąmonę. Šiuo svarbiu metu prisimink savo Lamos pamokymus.

Kilmingasis, štai iš rytų pasirodo tamsiai ruda Rakšasė („Demonė“) su jako galva, laikanti kaukolę[29]*, rausvai geltona Brahmė („Tyroji“) su gyvatės galva, laikanti lotosą, šviesiai žalia*[30] *Maha-*

devė („Didžioji deivė") su leopardo galva, laikanti trišakį, mėlyna Lobha („Godžioji") su žebenkšties galva, laikanti ratą, raudona Kumarė („Jaunoji") su rudojo lokio galva, laikanti trumpakotę ietį, ir balta Indrė su juodojo lokio galva, laikanti žarnos kilpinę. Nebijok šių šešių rytų [šalies] jogių, išnirusių iš tavo smegenų!

Kilmingasis, iš pietų pasirodo geltona Ratė („Džiaugsmas") su šikšnosparnio galva[31]*, laikanti skustuvą, raudona Šantė („Ramybė") su jūrų pabaisos (makaros) galva, laikanti ąsotėlį, raudona skorpionagalvė Amrita („Nektaras"), laikanti lotosą, raudona Čandra („Mėnulis") su sakalo galva, laikanti vadžrą, tamsiai žalia Danda*[32] *(„Kuoka") su lapės galva, laikanti vėzdą, ir tamsiai geltona tigragalvė Rakšasė, laikanti kraujo sklidiną kaukolę. Nebijok šių šešių pietų [šalies] joginių, tau apsireiškusių, išnirusių iš smegenų!*

Kilmingasis, iš vakarų pasirodo žalsvai rusva Bhakšinė[33] *(„Ryjikė") su grifo galva, laikanti vėzdą, raudona arkliagalvė Ratė („Linksmuolė"), laikanti didelį lavoną, raudona*[34] *Mahabalė („Stipruolė") su erelio galva, laikanti vėzdą, geltona Rakšasė su šuns galva, laikanti deimantinį skustuvą, raudona Kama („Aistruolė") su lukučio*[35] *galva, laikanti įtemptą lanką, ir žalia elniagalvė Vasurakša („Turtų sargė"), laikanti ąsotėlį. Nebijok šių šešių apsireiškusių vakarų [šalies] joginių, išnirusių iš tavo smegenų!*

Kilmingasis, iš šiaurės pasirodo mėlyna Vajudevė[36] *(„Vėjo deivė") su gyvatės galva*[37]*, iškėlusi vėliavą, raudona Narinė („Laumė") su kalnų ožio galva, laikanti kuoką, juoda kiauliagalvė Varahė („Kiaulė"), laikanti ilčių [vėrinio] kilpinę, raudona varnagalvė Vadžra*[38]*, laikanti kūdikio lavoną, tamsiai žalia drambliagalvė Mahahastinė*[39] *(„Ilgastraublė"), laikanti kuoką*[40]*, gerianti kraują, ir mėlyna Varunadevė*[41] *(„Vandens deivė") su gyvatės galva, lai-*

kanti gyvatės kilpinę. Nebijok šių apsireiškusių šešių šiaurės jogių, išnirusių iš tavo smegenų.

Kilmingasis, dabar iš tavo smegenų išnirs ir apsireikš keturios vartus saugančios jogės.

Štai iš rytų pasirodo Vadžravarahė[42] *(„Deimantinė kiaulė") su gegutės galva, laikanti kablį, iš pietų – Pitavadžra („Geltona vadžra") su ožkos galva, laikanti kilpinę, iš vakarų – liūtagalvė Raktavadžra („Raudona vadžra"), laikanti grandinę, iš šiaurės – Kalašjamalavadžra („Tamsiai Žalia Vadžra") su gyvatės galva, laikanti varpelį. Nebijok šių keturių vartus saugančių jogių, apsireiškusių, išnirusių iš tavo smegenų!*

Atpažink šiose dvidešimt aštuoniose valdovėse (išvarėse) niršių dieviškųjų Herukų pavidalų savaimines energijos apraiškas.

Kilmingasis, atpažink ramiosiose dievybėse Tikrosios Prigimties Kūno tuštumos apraiškas. Atpažink niršiosiose dievybėse Tikrosios Prigimties Kūno aiškumo pasireiškimus.

Šiuo metu, kai iš tavo smegenų išnirusios apsireiškė penkiasdešimt aštuonios kraują geriančios dievybės, visose jose atpažinęs savo sąmonės švytėjimą, tuoj pat su jomis susitapatinęs pasieksi budhos būseną.

Kilmingasis, jeigu neatpažinsi šių kraują geriančių dievybių, iš baimės įgrimsi į dar didesnes kančias. Jos visos tau atrodys kaip Mirusiųjų Valdovai, ir tu, apimtas išgąsčio, siaubo, apalpsi, imsi regėti demonus ir būsi pasmerktas toliau klaidžioti sansaroje. O jei jų nebijosi, neišsigąsi, klaidžioti nebeteks.

Kilmingasis, nors patys didžiausi šių ramiųjų ir niršiųjų dievybių kūnai uždengia visą dangų, vidutiniai – prilygsta Meru kalnui, o mažiausi – tokio dydžio, kaip aštuoniolika žmonių, jų nebijok. Viskas, ką [dabar] regi, pasirodo kaip šviesa ir pavidalai.

Jeigu visose šiose šviesose ir formose atpažinsi savo grynos sąmonės spindėjimą, tu, su jomis susitapatinęs, pasieksi budhos būseną.

Sūnau, net ir baisiausiuose regėjimuose tu įžvelk savo [sąmonės] pasireiškimus ir jų nebijok. Atpažink juose Vaiskiąją Šviesą – prigimtą savo [sąmonės] spindėjimą ir tuo pat metu tikrai pasieksi Pabudimą.

Kaip tik dabar akimirksniu gali būti pasiekta budhos būsena. Atsimink tai.

Kilmingasis, jeigu dabar nesusivoksi ir išsigąsi, visos ramiosios dievybės virs juodais Mahakalomis, o visos niršiosios – Dharmaradžomis, mirusiųjų valdovais. Tavo regėjimai virs demonais, taigi toliau klaidžiosi sansaroje.

Kilmingasis, jeigu [dievybėse] neatpažinsi savo vizijų, tu gali žinoti visas sūtras bei tantras ir būti kalpą[43] *praktikavęs Dharmą, vis tiek nepasieksi Pabudimo. O jei [dievybėse] atpažinsi savo regėjimus, budhos būsenai pasiekti pakaks vieno patarimo ar net žodžio.*

Jei [savo vizijų] neatpažįsti vos tik tau mirus, jos Esmės tarpsnyje pasirodo mirties valdovo Dharmaradžos pavidalais. Didžiausi pavidalai tokie, kad uždengia dangų, vidutiniai dydžiu prilygsta Meru kalnui – visi jie pripildo visatą. Viršutiniais dantimis mirties valdovai prikandę apatines lūpas; jų akys „stiklinės", plaukai viršugalvyje surišti į kuodą. [Mirties valdovų] pilvai didžiuliai, kaklai ploni. Jie laiko kryžiais puoštą medinę lentelę (mirties simbolį) ir, laižydami smegenis, traukdami lavonų galvas bei plėšdami širdis, šaukia „mušk, užmušk!". Tokių [pavidalų] prisipildo visata.

Kilmingasis, pasirodžius tokiems regėjimams, neišsigąsk, nebijok. Juk tavo kūnas – „dvasinis", sukurtas tavo karmos pėd-

sakų. Taigi net jei tave užmuš, suplėšys į gabalus, nemirsi. Iš tikrųjų dabar esi tuštumos apraiška, tad nėra ko baimintis. Šie Mirusiųjų Valdovai yra tavo grynos sąmonės prigimto švytėjimo pasireiškimas. Jie bekūniai. Tuštuma negali sužeisti tuštumos.

Aišku, jog visa, kas pasirodė, tėra tavo grynos sąmonės apraiškos: žinok, kad išorėje [tavo matomos] ramiosios, niršiosios, kraują geriančios [dievybės], įvairios jų galvos, skleidžiami vaivorykštiniai spinduliai, siaubingi Mirties Valdovo ir kitokie pavidalai nerealūs. Jei tai žinosi, savaime išsilaisvinsi iš visokių baimių ir, susitapatinęs su [visomis dievybėmis], tapsi Pabudusiuoju. Jeigu neatpažįsti jose [savo sąmonės apraiškų], karštai tikėk, kad jos – tavo jidamai, galvodamas: „[Šios dievybės] pavojingame bardo take atėjo manęs pasitikti. Pasikliauju jų Prieglobsčiu!“

Prisimink Tris Brangenybes, prisimink savo jidamą, kad ir koks jis būtų, pašauk jį vardu ir melskis: „Brangusis jidame, aš klaidžioju bardo, skubėk man į pagalbą! Palaikyk mane savo gailestingumu!“ Tada pakviesk vardu savo Mokytoją ir taip pat melskis: „Aš klaidžioju bardo, skubėkite man į pagalbą! Nepalikite manęs savuoju gailestingumu!“

[Po to kvieskis pagalbon] Herukus, karštai melsdamasis:

Dėl savo [karmos] polinkių blogų
aš klaidžioju sansaroje. Ramieji
ir niršieji Bhagavanai
teveda mane šviesos keliu, kuris
išvaduoja nuo baisių, siaubingų
čia apsireiškiančių pavidalų,
o niršiosios Erdvės valdovės

sekdamos tesergėja. Meldžiu
iš bardo baisaus bei pavojingo tako išvaduoti
ir atvest į tobulojo budhos būseną!
Palikęs mylimus draugus,
vienišas dabar klajoju, ir savaime
apsireiškia man pavidalai tušti.
Budhų atjautos galia mane tesaugo
Tarpsnyje nuo išgąsčio ir baimės.
Švytint vaiskiai šviesai Išminčių penkių,
tenebūgštauju ir nebijau,
teatpažįstu savo tikrą prigimtį!
Dabar, kai apsireiškia man ramiųjų ir niršiųjų
dievybių formos, aš tenesibaiminu ir tvirtas tebūnu,
teatpažįstu pomirtinį tarpsnį.
Dėl ankstesnių blogų darbų patirdamas kančias,
savo jidamą prašau iš jų mane išlaisvint!
Kai aidi pirmapradis garsas reiškinių Esmės –
tarytum tūkstantis griaustinių dunda,
tetampa visas jis šešių [šventųjų] skiemenų garsu[44]*!*
Mane, beglobį, karma gainioja. Todėl
Didį Gailestingąjį prašau man Prieglobstį suteikti!
Kada kenčiu aš nuo savųjų karmos polinkių blogų,
tepasireiškia man palaimos ir Vaiskios Šviesos
samadhi[45].
Stichijos penkios tenepasidaro priešiškos,
ir aš teišvystu penkių
Budhų Giminių Tyras Žemes!

Šitaip karštai tikėdamas melskis, ir visas tavo išgąstis, baimė išnyks. Labai svarbu nesiblaškyti!

Šiuos žodžius reikia pakartoti tris arba septynis kartus. Tuo būdu [mirusysis], koks jis būtų nedoras ir kokią blogą karmą pasėjęs, negali neišsilaisvinti. Bet jeigu, nepaisant visko, kas dėl jo padaryta, jis nesusivokia, tai [velioniui] teks klajoti Tapsmo *bardo*, kuris išsamiai bus liudijamas toliau.

Daug ar mažai [velionis] būtų praktikavęs, mirdamas jis patiria baimę ir regi daugybę iliuzijų. Tad nėra jam kito kelio iš jų išsivaduoti, tik šis „Išsilaisvinimas klausantis". O labai patyrusiems, kai tik jų sąmonė atsiskiria nuo kūno, pasireiškia Esmės kelias.

Kurie gyvendami atskleidė savo grynąjį suvokimą ir yra patyrę, tiems Vaiskioji Šviesa Mirties prieangyje spindės labai ryškiai. Tad labai svarbu gyvenant vykdyti dvasinę praktiką.

Kurie gyvendami meditavo tantrines dievybes, praktikavo Sukūrimo ir Užbaigimo [pakopas], tie bus labai stiprūs pasiekę Esmės *bardo* būvį apsireiškiant ramiosioms ir niršiosioms dievybėms. Todėl, kol esi gyvas, ypač svarbu nuolat apmąstyti šį „Išsilaisvinimą klausantis". Nešiokis jį, skaityk, gilinkis, mąstyk apie jį, skaitydamas tris kartus kasdien, gerai išsiaiškink [*Bardo Tiodolo*] žodžių prasmę, kad jos nepamirštum net persekiojant šimtui žmogžudžių.

Šis „Didysis išsilaisvinimas klausantis" toks, jog net penkis neatidėliotino atpildo nusikaltimus[46] padaręs žmogus [po mirties] tikrai išsivaduos išgirdęs [*Tiodolo* mokymą]. Taigi dera jį skaityti didelėms minioms žmonių ir skleisti.

Jei išsyk ir nesuprasta jo prasmė, *bardo* būvyje sąmonei devyneriopai prašviesėjus, atsimenamas kiekvienas [*Bardo Tiodolo*] žodis. Todėl teskamba šis [*Tiodolas*] visų gyvųjų ausyse. Tebūnie skaitomas visų ligonių galvūgalyje, prie mirusiųjų patalo ir visaip skleidžiamas.

Susitikimas su jo [mokymu] – didžiulė laimė. Nesukaupusieji dvasios nuopelnų ir neapsivaliusieji vargiai gali jį sutikti, o sutikę – suprasti. Jį išgirdus pakanka neturėti klaidingų minčių, kad išsivaduotum. Taigi reikia šį [mokymą] labai vertinti. Jis – visų mokymų nektaras.

Tuo ir baigiasi supažindinimas su Esmės *bardo* – [antrasis skyrius] „Didžiojo *Bardo Tiodolo*“, kurio pamokymus pomirtiniame tarpsnyje tik išgirdus išsivaduojama ir kurį vien pamačius išsilaisvinama.

[Kolofonas]

Jį Jangdzės (Auksinės) upės pakrantėje, dievų šokių vietą primenančioje Gampodaro kalno papėdėje, rado vyriausiasis *sidho* Nidasangjė [dvasios] sūnus – *sidhas* Karmalingpa. Šis perdavė mokymus savo [dvasios] sūnui Čiojžėlingpai. Vėliau jie pasiekė Guru Surjačandrą, prie kurio kojų aš, Gagadharmasamudra, jų pagarbiai klausiausi.

„Didžiojo išsilaisvinimo pomirtiniame tarpsnyje klausantis [pamokymų]“

[3-asis tekstas]

TAPSMO *BARDO* IŠAIŠKINIMAS

Pagarbiai lenkiuosi Mokytojų, *jidamų* ir dievybių būriui. Prašau padėti pomirtiniame tarpsnyje išsilaisvinti.

„Didžiajame Bardo Tiodole“
ką tik aiškinau Esmės bardo.
Dabar pamokymus pateiksiu,
liudijančius Tapsmo tarpsnį.

Nors anksčiau buvo daug mokyta apie Esmės *bardo*, bet nepatyrusiems *Dharmoje* ir nedariusiems gerų darbų, nedorėliams, užvaldytiems išgąsčio ir blogos karmos, sunku susivokti. Tad jie klaidžioja [pomirtiniame tarpsnyje] iki dešimtos dienos ir vėliau. Tokiems [mirusiesiems] vėl reikia suteikti primenančius pamokymus.

Taigi, atlikę aukojimą Trims Brangenybėms ir [garsiai] perskaitę „Budhas ir bodhisatvas į pagalbą kviečiančiąją maldą“, tris arba aštuonis[47] kartus pašaukite velionį vardu ir tarkite:

Kilmingasis, atidžiai klausykis ir įsidėmėk! Pragaro [kankinių], dievų ir bardo [būtybių] kūnai atsiranda „stebuklingu“ būdu (savaime[48]*). Esmės tarpsnyje apsireiškiant ramiosioms ir niršiosioms*

dievybėms, tu jose neatpažinai tikrosios savo prigimties ir keturias su puse dienos[49] *buvai iš baimės netekęs sąmonės. Atsigavus tavo sąmonė tapo dar aiškesnė, ir staiga atsirado kūnas, panašus į ankstesnįjį. Tantroje pasakyta:*

Turi ankstesnįjį ir būsimąjį kūną
su visais sveikais jutimo organais,
galintį nekliudomai judėti, karmos
apdovanotą stebuklingom galiom,
regimą tokių pačių [bardo būtybių]
ir tyromis dieviškomis akimis.

„Ankstesnysis ir būsimasis" reiškia štai ką.

Ankstesni polinkiai [dabar sukūrė] tau pavidalą, panašų į [anksčiau turėtą] kūną iš mėsos ir kraujo. Šis [pavidalas], primenantis Puikiosios Epochos (bhadrakalpos) [gyventojo] kūną[50]*, yra „pasipuošęs" kai kuriais tobulumo ženklais bei požymiais ir švyti. Jis – „dvasinio kūno" (manokajos) apraiška, tad vadinamas „bardo būvyje apsireiškiančiu dvasiniu kūnu".*

Ir jei tau lemta[51] *atgimti dievu (dangaus gyventoju), tada išvysti dievų pasaulio viziją, [kurioje save matai dievo pavidalu]. O jeigu atgimsi pusdieviu, žmogumi, gyvuliu, alkana dvasia ar pragaro kankiniu, tu pamatai atitinkamą sferą [ir save būsimo jos gyventojo pavidalu].*

Taigi [žodis] „ankstesnysis" reiškia, kad tris su puse[52] *paros manai turįs ankstesnį įprastą kūną iš mėsos ir kraujo, o „būsimasis" – jog po to pasireiškia būsimo atgimimo sferos regėjimas. Tokia yra [žodžių] „ankstesnysis ir būsimasis" prasmė.*

Kad ir kokį regėjimą tuo metu išvystum, nesileisk jo viliojamas, neprisirišk prie jo, negeisk. Jei pasiduosi jo traukai, teks klajoti šešiose sferose ir kentėti.

Anksčiau tau pasireiškė Esmės bardo, bet tu jo neatpažinai, tad iki šiol esi priverstas klaidžioti. Dabar tau dera nesiblaškant susitelkti į [savo tikrąją] prigimtį, taigi prie nieko neprisirišęs, nieko nedarydamas ir ramus lik šviesaus, tuščio, gryno suvokimo būsenoje, į kurią tave buvo įvedęs Mokytojas. [Šitaip darydamas] neįeisi į įsčias ir išsilaisvinsi. Jeigu tau nesiseka atpažinti savo tikrojo „veido", virš galvos labai pagarbiai ir su meile medituok savo jidamą arba Mokytoją. Labai svarbu nenukreipti šalin minties!

Jeigu [šitaip mokomas mirusysis] susivokia, jam netenka klajoti šešiose sferose – jis išsilaisvina. Tačiau dėl blogos karmos susivokti sunku, tad pridurkite:

Kilmingasis, klausykis! [Citatos žodžiai] „su visais jutimo organais ir galintį nekliudomai judėti" štai ką reiškia:

Net jei gyvendamas tu buvai aklas arba kurčias, šlubas ir kitoks, dabar, bardo būvyje, tavo akys regi formas, ausys girdi garsus... Tu turi visus pojūčius; jie be trūkumų, aštrūs. Todėl ir pasakyta „su visais sveikais jutimo organais".

Tai rodo, jog tu miręs ir klaidžioji bardo. Suvok [esąs jame]! Prisimink pamokymus!

Kilmingasis, „galintis nekliudomai judėti" reiškia, kad tavo kūnas – proto [kūrinys]; tavo sąmonei atsiskyrus nuo „atramos", apčiuopiamo kūno tu nebeturi. Taigi dabar tu gali nekliudomai, kiaurai pereiti pro viską: Meru kalną, namų [sienas], žemę, akmenis ir uolas.

Tau nėra galimybės patekti tik į žmogaus įsčias ir prasiskverbti pro Vadžrasaną[53]*, bet tu gali pirmyn ir atgal pereiti kiaurai net*

Meru kalną. Tai irgi rodo, jog klaidžioji Tapsmo bardo. Tad prisimink Lamos pamokymus! Melskis Didžiai Gailestingajam Viešpačiui!

Kilmingasis, žodžiai „karmos apdovanotą stebuklingom galiom" reiškia, kad dabar tavo turimos stebuklingos galios – ne tobulybėmis ar meditacijomis pasiektos, o karmos atpildas už [gerus] darbus. Tu gali akimirksniu apskrieti keturis Žemynus su Meru kalnu, nukeliauti į bet kurią šalį vos ją prisiminęs. Sugebi visur papulti vien rankos mostelėjimu ar sulenkimu. Įvairiausių neprilygstamų stebuklingų galių neatsiminsi, bet tarp visų atmenamų nėra nė vienos, kurios tu nesugebėtum parodyti. Dabar tu gali jas naudoti be jokių kliūčių. Tad susivok [esąs bardo] ir melskis Mokytojui.

Kilmingasis, [posakio] „regimas tokių pačių [bardo būtybių] ir tyromis dieviškomis akimis" žodžiai „tokių pačių" nurodo, jog tokios pačios, vienos [dalios] būtybės bardo būvyje viena kitą mato. Štai gimsiantys dievais yra tokie patys, taigi regi vienas kitą – kaip ir tie, kurie gimsią kitoje iš šešių sferų. Neprisirišk prie [regimų būtybių]! Medituok Didį Gailestingąjį!

Žodžiai „regimas... tyromis dieviškomis akimis" reiškia, kad esi matomas ne tik dievų ar kitų dvasios nuopelnais įgijusiųjų [aiškiaregystės galią], bet ir tikrą meditaciją praktikuojančiųjų tyromis „dieviškomis akimis". Tačiau pastarieji ne visada turi tokią galią: susitelkę regi [bardo būtybes], o nesusitelkę – ne, kadangi gali ir išklysti iš meditacijos.

Kilmingasis, tokį kūną turėdamas, tu lyg sapne nukeliauji į savo kraštą ir susitinki su giminaičiais. Mėgini su jais šnekėtis, bet atsakymo nesulauki. Pamatai verkiančius savo draugus bei artimuosius, ir staiga tau topteli: „Aš miręs! Ką dabar daryti?" Pajunti

didžiulę kančią – tarytum žuvis, išmesta ant karšto smėlio. Bet graužtis beprasmiška. Jei turi Mokytoją, melskis jam arba jidamui Didžiam Gailestingajam! Prisirišimas prie draugų bei giminaičių taip pat nepagelbės. Atmesk prieraišumą! Melskis Didžiam Gailestingajam, ir kančia bei išgąstis pranyks.

Kilmingasis, tave, netekusį sąmonės „atramos" (kūno), be paliovos blaško [karmos] vėjas. Jo „kvėpavimo žirgo" esi lyg plunksnelė nešiojamas šen bei ten. Visiems verkiantiems šauki: „Neverkite, aš čia!" – bet niekas negirdi, ir vėl tave persmelkia mintis „aš miręs", kelianti didžiulę širdgėlą. Nesielvartauk taip baisiai! Tau nebėra nei dienos, nei nakties, bet visada regėsi pašvaistę, primenančią blėstančią rudens žarą.

Šiame bardo gali praleisti vieną, dvi, tris, keturias, penkias, šešias ar net septynias savaites, nors sakoma, jog dauguma Tapsmo tarpsnyje kenčia dvidešimt vieną dieną. [Buvimo jame laiką] lemia karma, tad jis nėra [visiems] vienodas.

Kilmingasis, tuo metu kyla baisus, nepakenčiamas viesulas, pučiantis tau į nugarą, stumiantis pirmyn. Nebijok! Jis – tavo [proto sukurta] iliuzija. Iš priekio tave apgaubia siaubinga, visiškai neperžvelgiama tamsa, iš kurios pasigirsta garsūs riksmai „mušk, žudyk!". Neišsigąsk!

Jei esi užkietėjęs nedorėlis, tave dar pasitinka daugybė demonų žmogėdrų su įvairiais ginklais, besipešančių ir šaukiančių „mušk, žudyk!". Pasirodo įvairūs baisūs žvėrys ir tave persekioja. Išvysti sniegdribos liūties, pūgos, juodos tamsos ir daugybės tave persekiojančių žmonių regėjimus. Išgirsti griūvančių kalnų dundesį, potvynių šniokštimą, gaisrų ūžesį ir kylančių viesulų gausmą. Išsigandęs nori kur nors bėgti, bet kelią užtveria trys baisios bedugnės: balta, raudona, juoda – ir tu į jas vos neįkrenti. Kilmingasis, iš tikrųjų

tai ne prarajos, o trys [tavo sielos „nuodai"] – neapykanta, geismas ir paklydimas. Tada susivok esąs Tapsmo tarpsnyje ir šaukis Didžio Gailestingojo:

> Didis Gailestingasis Valdove, Mokytojau, Brangenybės, *neleiskit man, ...*[54], *įpulti į nelaimingąsias sferas.*

Neužmiršk šitaip melstis!

Jeigu esi sukaupęs dvasios nuopelnų ir nuoširdžiai praktikavai Dharmą, tave pasitinka puikiausi malonumai, ir tu patiri įvairiausią palaimą. Tačiau kad ir ką patirtumei, kilmingasis, neprisirišk prie jokių malonumų ir džiaugsmų, negeisk jų, o galvok, jog aukoji Mokytojui ir [Trims] Brangenybėms. Atsikratyk bet kokio prieraišumo!

O jei tu, [nei geras, nei blogas būdamas], nepatiri nei malonumų, nei kančių, tai nesiblaškydamas ir nemedituodamas laikyk savo sąmonę Didžiojo Simbolio (Mahamudros) būsenoje[55]. *Tai labai svarbu.*

Kilmingasis, tuo metu tu randi priebėgą po tiltais, rūmuose, šventyklose, trobelėse, stupose ir kitur, bet neilgam – tik kelioms akimirkoms, – kadangi tavo sąmonė, atsiskyrusi nuo kūno, negali ten likti. Taigi kartais būni išsiblaškęs, susierzinęs, apimtas baimių, tavo protas blausiasi, mintys laksto, raibuliuoja akyse. Kai kada, pagalvojęs: „Štai aš miręs! Ką dabar daryti?" – nuliūsti, širdį persmelkia šaltis, ir baisiai kenti. Negalėdamas apsistoti vienoje vietoje ir nuolat verčiamas kažkur keliauti, negalvok apie įvairius dalykus – išsaugok prigimtą sąmonės būseną.

Šiuo metu neturi maisto, išskyrus tą, kurį [retkarčiais] tau paaukoja [gyvieji], galbūt neturi ir draugų. Visa tai rodo, jog tavo

vėlė klaidžioja Tapsmo bardo. Tuo metu tavo laimė ir vargai visiškai priklauso nuo karmos.

Pamatęs savo tėviškę, giminaičius, lavoną, pagalvoji: „Dabar aš miręs! Ką daryti?“ – ir tavo vėlę apninka sielvartas. Tada šauna mintis: „Kodėl gi negalėčiau įgyti kūno?!“ – ir tau ima atrodyti, kad jo visur ieškai.

Net jei devynis kartus mėgintum įlįsti į savo mirusį kūną, [tau nepavyktų]. Dėl ilgo laiko, tavo praleisto Esmės tarpsnyje, žiemą [tavo lavonas] būna sušalęs, o vasarą suiręs. Arba tavo giminaičiai jį jau sudeginę, palaidoję ar atidavę paukščiams sulesti ir žvėrims suryti. Neradęs kelio atgal, tu labai susikremti ir pasijunti įspraustas tarp uolų bei visokiausių akmenų. Tokius štai vargus patiri Tapsmo tarpsnyje, kur net kūno ieškojimas kelia tik kančias. Taigi atmesk kūno troškimą ir išsaugok nesutrikdytą būseną.

Šitaip mokomas [mirusysis] išsilaisvina *bardo* būvyje. Jeigu dėl blogos karmos pamokymai jam nepagelbėja, vėl pašaukite velionį vardu ir sakykite:

Kilmingasis, klausykis! Dėl šių tavo kančių niekas kitas nekaltas – tik tavo paties [ankstesni] darbai. Tokia jau yra tavoji karma, taigi dabar karštai melskis Trims Brangenybėms. Jos tave apsaugos. Jeigu joms nesimeldi, nemoki medituoti Didžiojo Simbolio ir nesi meditavęs dieviškojo jidamo, tai pasirodo kartu su tavimi gimusi geroji dvasia ir baltais akmenėliais suskaičiuoja visus tavo gerus darbus, taip pat apsireiškia kartu su tavimi gimusi piktoji dvasia[56] *ir juodais akmenėliais suskaičiuoja visus blogus darbus. Tada tu, labai išsigandęs, drebėdamas, gali sumeluoti: „Aš nepadariau nieko bloga.“*

Tačiau [pasirodęs] Mirusiųjų Valdovas tars: „Žvilgtelėsiu į karmos veidrodį“, – ir [jo laikomame] karmos veidrodyje aiškiai,

šviesiai atsispindės [visi tavo poelgiai]. Taigi melas nepadės. Mirusiųjų Valdovo [tarnai], užmetę tau ant kaklo virvę, nusitemps tave. Nukirs tau galvą, išplėš širdį, ištrauks žarnas, laižys smegenis, gers tavo kraują, ris mėsą, grauš kaulus, bet mirti negalėsi. Nors tavo kūnas bus supjaustytas į gabalus, bet suaugs, atgis. Paskui jis vėl bus pjaustomas, ir tu baisiai kankinsies.

Taigi, kai akmenėliai bus suskaičiuoti, neišsigąsk, nesibaimink, nemeluok ir nebijok Mirusiųjų Valdovo. Kadangi tu tik „dvasinis" neapčiuopiamas kūnas, vėlė, tai net „užmuštas" ir supjaustytas į gabalus negali mirti. Iš tikrųjų esi tuščias pavidalas, tad nėra ko baimintis.

Mirusiųjų Valdovas [ir jo tarnai] tėra tavo regėjimai, tušti pavidalai. Ir tavasis [ankstesnių] polinkių [sukurtas] „dvasinis" kūnas tuščias. Tuštuma nieko blogo negali padaryti tuštumai. Tai, kas neturi [realios esybės] požymių, negali pakenkti [šių] požymių neturinčiam. Žinok – Mirusiųjų Valdovas, geroji ir piktoji dvasios, jaučiagalviai rakšai ir kiti [Mirties Valdovo tarnai] nėra išorinės realios esybės, o priklauso tavo iliuzijoms.

Tuo metu stenkis susivokti esąs bardo. Medituok Didįjį Simbolį (Mahamudrą), o jei nemoki medituoti, žvelk tiesiai į savo „gąsdintojų" esmę, [suvokdamas] jokios substancijos neturinčią, gryną tuštumą, kuri yra Tikrosios Prigimties Kūnas. Tačiau ši tuštuma nėra nieko nebuvimo tuštuma: jos esmė – tave „gąsdinantis" prigimto, gryno suvokimo aiškumas – Palaimos Kūno išraiška. Tuštuma ir aiškumas neatskiriami. Dabartinė tavo būsena – grynas, nuolatinis, budrus suvokimas, nedalomai sujungęs aiškumą, kurio esmė – tuštuma, ir tuštumą, kurios esmė – aiškumas. Šis [suvokimas] yra Esybės Kūnas[57]. Jo natūrali jėga nekliudomai pasireiškia visur ir yra gailestingasis Pasireiškimo Kūnas.

Kilmingasis, nesiblaškydamas įsiklausyk į šiuos [žodžius]! Kai tik juos suvoksi, Keturių Kūnų tobulume pasieksi Nušvitimą. Nesiblaškyk! Kaip tik [nesiblaškantis budrumas] skiria budhas nuo paprastų būtybių. Jei nesusikaupsi šiuo labai svarbiu metu, tu neišbrisi iš amžino kentėjimo liūno. Dabartinėms aplinkybėms tinka posakis:

Akimirka, ir [tu nuo nušvitimo] atsiskyręs;
akimirka, ir [tu] nušvitęs tobulai.

Iki šiol tu prarasdavai dėmesį ir nors tiek ilgai buvai bardo būvyje, nesusivokei, taigi patyrei daug išgąsčio, baimės. Jei ir dabar [tavo mintys] nuklys, nutrauksi Gailestingojo atjautos gijas ir papulsi į tokią vietą, iš kurios nebeišsivaduosi. Būk atsargus!

Šitaip mokomas [mirusysis], netgi nieko anksčiau nesuvokęs, susivokia ir išsilaisvina. Bet jeigu jis yra tamsus žmogus, nesugebantis taip medituoti, tarkite šiuos žodžius:

Kilmingasis, jei tau nesiseka šitaip medituoti, prisimink Budhą, Dharmą, Sanghą, Didį Gailestingąjį ir melskis jiems. Visus tau pasirodančius baisius pavidalus medituok kaip Didį Gailestingąjį ar savo jidamą. Prisimink Mokytoją bei savo [slaptą] vardą, kurį [gyvendamas] žmonių sferoje gavai iniciacijos metu ir, [jį ištaręs] Mirusiųjų Valdovui Dharmaradžai, daugiau nesibaimink. Net įkritęs į prarają nebesusižalotum. Taigi visą baimę vyk šalin.

Šitaip mokomas dar neišsilaisvinęs [mirusysis] išsilaisvins dabar. Bet gali atsitikti, kad pamokymai jam nepadės susivokti. Tad, kadangi svarbu garantuoti [pamokymų sėkmę], vėl pašaukite velionį vardu ir kalbėkite:

Kilmingasis, dabar kas keletą akimirkų besikaitaliojantys regėjimai tarytum svaidyklė svaidys tave į labai malonias arba kankinančias būsenas. Nebūk prieraišus ir nepakantus šiems regėjimams.

[Dabar galbūt] regi [savo būsimą atgimimo vietą] – rojų ir [staiga] išvysti, kaip tavo paliktuose [namuose] gyvieji giminaičiai, nužudę daug gyvulių, aukoja „mirusiojo labui" vaišes (pūdžą). Šis „nešvarus" regėjimas gali tave užrūstinti, ir dėl to gimsi pragare. Taigi kad ir kas būtų daroma tavo paliktuose [namuose], nepasiduok pagiežai – puoselėk meilę!

Taip pat, jei būsi prisirišęs prie savo palikto turto arba, išvydęs jį valdomą ir naudojamą kitų, trokšdamas [atgauti], pajusi tiems žmonėms neapykantą, tai, užuot papuolęs į [karmos] „skirtą" rojų, tikrai atgimsi pragaro [kankiniu] arba alkana dvasia (preta). Ir nors tu prisirišęs prie paliktų turtų, jais naudotis nebegali. O kadangi iš jų nebėra jokios naudos, atsikratyk prieraišumo ir troškimo, visiškai išmesk paliktus turtus iš galvos, atsisakyk jų. Kad ir kas tavo turtu naudotųsi, nešykštėk, atsižadėk jo. Įsivaizduok dovanojąs jį Mokytojui, [Trims] Brangenybėms ir išsaugok dvasios būseną be prieraišumo ir troškimo.

Savo subtilia aiškiaregystės galia tu pamatai, jog Kankani mantros[58] *kartojimas, „nelaimingųjų sferų išvalymas" ir kitos tavo, mirusiojo, labui skirtos apeigos atliekamos blogai, blaškantis ir su kitokiais [trūkumais], kad [apeigininkai] yra pažeidę [tantrinius] įsipareigojimus bei įžadus ir blogai elgiasi. Tada tau kyla netikėjimas, [Dharmą neigiantis] klaidingas požiūris, [nevilties] baimės paskatintas [noras padaryti] ką nors bloga. Suvokęs, jog [tavo labui] atliekamos praktikos ir ritualai „nešvarūs", [apie jų atlikėjus] pagalvoji: „O, jie mane kvailina, tikrai mulkina." Tu*

labai nusimini, nuliūsti, prarandi tyrą požiūrį, nebejauti jokios pagarbos ir dar [blogiau] – atsiduodi klaidingoms pažiūroms bei netikėjimui. Dėl to turėsi keliauti į nelaimingąsias sferas. Visi tie [jausmai ir mintys] tikrai tau nepadės – tik padarys didžiulę žalą. Tad, nors tavo palikti draugai ir nelabai teisingai atlieka Dharmos praktikas, nuoširdžiai galvok apie juos su pagarba, išsaugodamas tyrą požiūrį: „Turbūt mano regėjimai nešvarūs; juk Nugalėtojo (Budhos) Žodis negali būti toks. Aš tarsi veidrodyje regiu savo veido nešvarumus. Tik dėl savo paties regėjimo ydos [matau praktikuojančių trūkumus]. O iš tikrųjų jų kūnas – Sangha, kalba – Dharma, o protas – budhos prigimtis. Taigi pasikliauju jų Prieglobsčiu". Tokiu būdu visa, kas daroma tavo paliktuose namuose, be abejo, pasitarnaus tavo labui. Neužmiršk – išsaugoti tyrą požiūrį labai svarbu!

Jei tau lemta gimti nelaimingoje sferoje, tu išvysti jos regėjimą ir tada, [galbūt] pamatęs, jog tavo paliktuose namuose artimieji vykdo blogybėmis nesuteptas, tyras Dharmos praktikas, ir Guru, Mokytojai, saugodami kūno, kalbos bei proto dorovę, puikiai atlieka ritualus, tu labai nudžiungi – savo labui, nes vien dėl to, užuot įpuolęs į nelaimingą sferą, tikrai keliausi į rojų. Taigi venk nešvaraus požiūrio, saugok tyrą nuostatą, jausk pagarbą ir būk nešališkas. Tai labai svarbu.

Kilmingasis, [kūno] „atramos" neturinti tavo sąmonė bardo būvyje yra labai lengva, paslanki, ir bet koks jai kilęs doras ar nedoras vaizdinys, mintis turi didžiulę jėgą. Tad negalvok apie nedorus dalykus – prisimink savo dvasinę praktiką, o jei nebuvai įgudęs, tai saugodamas tyrą požiūrį pagarbiai melskis savo dievybei globėjai ir Didžiam Gailestingajam, karštai trokšdamas maldos žodžių išsipildymo:

Ak, palikęs mylimus draugus,
vienišas dabar klajoju, ir savaime
apsireiškia man pavidalai tušti.
Budhų atjautos galia mane tesaugo
Tarpsnyje nuo išgąsčio ir baimės!
Dabar kenčiu dėl savo karmos.
Jidamas mano kančią temalšina!
Man tūkstančiu griaustinių dunda
tikrosios prigimties garsai. Tevirsta jie visi
melodija Šešiaskiemenės mantros!
Mane, beglobį, karma gainioja. Todėl prašau
Didį Gailestingąjį man Prieglobstį suteikti!
Kada kenčiu aš nuo savųjų karmos polinkių blogų,
tepasireiškia manyje palaimos ir Vaiskios Šviesos
samadhi!

Karštai melskis ir tvirtai tikėk, jog ši malda yra neklystantis vedlys [bardo] keliu. Tai labai svarbu.

Tokie žodžiai [mirusiajam viską] primena, jis susivokia ir pasiekia Išsilaisvinimą. Tačiau, nors ir daug kartų šitaip mokomam, jam sunku susivokti, jei stipri jo blogos karmos galia. Tad labai naudinga pakartoti [pamokymus] dar daugiau kartų.

Vėl tris kartus pašaukę velionį vardu, kalbėkite:

Kilmingasis, jeigu tu iki šiol nesusivokei, tai ankstesniame gyvenime [turėto] kūno pavidalas ima blukti, o būsimame [turėsimo] – ryškėti. Nuliūdęs tu pagalvoji: „Štai kaip aš kenčiu! Susirasiu kokį nors kūną!“ – ir imi puldinėti prie visko, kas tik tau pasirodo. Tada sušvinta šešios šešių pasaulių šviesos. Ryškiausiai švyti tas [pasaulis], kuriame atgimti tau lemia karma.

Kilmingasis, klausykis! Kokios gi tos šešios šviesos? Tai blausus baltas dievų [pasaulio] švytėjimas, raudonas – pusdievių (asurų), mėlynas – žmonių, žalias – gyvulių, geltonas – alkanų dvasių (pretų) ir dumsus pragarų švytėjimas. Tada ir tavo pavidalas įgyja to [pasaulio], kuriame tau lemta gimti, švytėjimo spalvą.

Kilmingasis, tuo metu labai svarbu [vykdyti] tokį esminį pamokymą: medituok tuos švytėjimus kaip Didį Gailestingąjį. Tai labai gilus, esminis [kelias], puikiai apsaugantis [nuo atgimimo sansaroje]. Arba ilgai medituok savo jidamą kaip iliuzinį pavidalą, be savo esybės – vadinamąją „panašybę į iliuziją". Po to jidamas nuo kraštų [tirpdamas] išnyksta, ir tu kurį laiką pasilik tuštumos–vaiskumo būsenoje be jokių esybių ir sąvokų. Vėl medituok jidamą, ir vėl Vaiskiąją Šviesą – pakaitomis. Galiausiai ir sąmonės [Šviesa] besitraukdama išnyksta. Kiek apima erdvė, tiek ir sąmonė, o kiek apima sąmonė, tiek ir Tikrosios Prigimties Kūnas. Ramiai pabūk šiame Tikrosios Prigimties Kūno būvyje be jokio turinio ir vaizdinių.

Šis būvis užtveria atgimimui kelią, ir pasiekiamas Pabudimas. Tačiau labai mažai praktikavusieji, nepatyrusieji jo „nesugriebia" ir vėl suklydę keliauja į įsčias. [Tokius mirusiuosius] svarbu mokyti užsitverti įėjimą į įsčias.

Tad velionis vėl pašaukiamas vardu ir mokomas:

Kilmingasis, jei tu nesuvokei ankstesnių [žodžių], dabar karma tave verčia vaizduotis, jog tu kyli aukštyn, judi į priekį arba žemyn galva krenti[59]*. Tuomet medituok Didį Gailestingąjį. Sutelk [į jį visą] dėmesį! Po kurio laiko išvydęs anksčiau minėtus regėjimus – viesulą, pūgą, krušą, tamsą ir daugybę persekiotojų, – imi nuo jų bėgti. Dvasios nuopelnų neturintieji atbėga į kančių vietas, o nuopelnų sukaupusieji – į malonumų. Tuo metu, kilmingasis, tau*

apsireiškia ženklai, rodantys, kuriame žemyne ir kurioje vietoje atgimsi. Šiuo [svarbiu] momentu pateikiama daug esminių, labai gilių pamokymų. Atidžiai klausykis! Jeigu ir nesuvokei ankstesnių pamokymų esmės, dabar [išsilaisvinimo kelio] esmę galima suvokti net ir labai mažai praktikavus. Tad klausykis!

Dabar svarbu panaudoti įėjimo į įščias užtvėrimo būdus, kurie dvejopi: įeinančio individo sulaikymas ir įščių „durų" uždarymas.

[Į įščias] įeinantįjį sulaikantis pamokymas:

Kilmingasis, vardu..., ramiai medituok savąjį jidamą – jo pavidalą be savo esybės, primenantį mėnulio atspindį vandenyje.[60] *Po to, jidamui nuo kraštų [palaipsniui] išnykus, medituok į jokius vaizdinius neįvilktą, tuščią Vaiskiąją Šviesą. Tai esminis, gilus [būdas], kuris, sakoma, neleidžia įeiti į įščias. Taigi šitaip ir medituok!*

Jei vis dėlto nebuvai sulaikytas ir tuoj įeisi į įščias, tai yra gilūs įėjimą į įščias uždarantys pamokymai. Klausykis jų.

„Esminiuose [šešių] tarpsnių posmuose" randame šiuos žodžius, kuriuos tark paskui mane:

Dabar, kai man pasireiškia Tapsmo bardo,
aš, savo siekį sutelkęs į vienintelį [tikslą],
uoliai stengsiuosi ilginti seką gerųjų darbų;
įėjimą į įščias uždaręs, atsiminsiu pasidygėjimą.
Dabar reikalingas uolumas ir požiūris tyras.
Mokytoją su Palydove medituosiu, atmetęs pavydą.

Garsiai, aiškiai tardamas šiuos žodžius, žadink savo atmintį. Svarbu medituoti jų prasmę ir juos įgyvendinti.

Žodžiai „dabar, kai man apsireiškia Tapsmo bardo" sako, jog tu klaidžioji Tapsmo tarpsnyje. Tai rodo tokie ženklai: pažvelgęs vandenin, nematai savo atspindžio; „kūnas" nemeta šešėlio, kadangi jis nematerialus, nesudarytas iš mėsos ir kraujo – Tapsmo bardo klajoja tik „dvasinis kūnas". Taigi pasakyta, jog šiuo metu reikia savo siekį nesiblaškant sutelkti į vienintelį [tikslą – Išsilaisvinimą]. Dabar juk svarbiausias – kaip tik siekis. Jis primena apynasrį, kuriuo valdomas arklys. Į ką sutelki savo siekį, tai ir išsipildo. Nenukreipk minties žvilgsnio į blogus darbus. Prisimink Dharmą, gautus pamokymus, iniciacijas, priesakus, Bardo Tiodolą ir kitus [dvasinius dalykus], su kuriais buvai susijęs žmonių pasaulyje. Ir neužmiršk, kad labai svarbu stengtis pailginti savo gerų darbų seką. Tenesiblaško tavo dėmesys! Kaip tik šis metas yra riba, skirianti kilimą aukštyn ir puolimą. Dabar viena tingėjimo akimirka gali nugramzdinti į amžinas kančias, ir vienas sutelkto siekio mirksnis pajėgus atvesti į neblėstančią laimę. Tad visiškai sutelk savo siekį [į Išsilaisvinimą] ir uoliai stenkis pailginti gerų darbų seką. Atėjo laikas užsitverti įėjimą į įsčias. Juk pasakyta:

...įėjimą į įsčias uždaręs, atsiminsiu pasidygėjimą.
Dabar reikalingas uolumas ir požiūris tyras.

[Įsčių „durų" uždarymas]

Kaip tik metas [daryti] tai, apie ką kalbama, o pirmiausia – uždaryti įėjimą į įsčias. Yra penki uždarymo būdai. Gerai juos įsidėmėk:

[1] Kilmingasis, dabar tu regi besimylinčių vyro ir moters viziją. Saugokis papulti tarp jų. Medituodamas vyrą ir moterį kaip savo Mokytoją su Palydove, nusilenk, mintimis aukok jiems įvairias gėrybes, pajusk didžią pagarbą ir susitelkęs galvok, jog prašai mokymo. Šito pakaks, kad įėjimas į įsčias būtų užtvertas.

[2] Tačiau jei užtverti jo nepavyksta, ir tu tuoj papulsi į įsčias, medituok savo Mokytoją su Palydove kaip savo jidamą arba kaip Didį Gailestingąjį su Palydove. Įsivaizduok, kad aukoji jiems gėrybes, ir mintimis karštai jų melsk: „Suteikite man dvasios galių!" Tokiu būdu įėjimas į įsčias bus uždarytas.

[3] Bet jeigu uždaryti nepasiseka, ir jau beveik įeini į įsčias, duodu trečiąjį pamokymą, padedantį atsikratyti geismo ir neapykantos.

Galimas ketveriopas gimimas: iš kiaušinio, iš įsčių, stebuklingu būdu ir iš šilumos bei drėgmės. Gimimo iš kiaušinio ir iš įsčių būdai panašūs.

Jeigu, išvydęs minėtą besimylinčių vyriškosios ir moteriškosios lyties būtybių viziją, į įsčias įeini vedamas geismo ir neapykantos, gali gimti arkliu, paukščiu, šunimi, žmogumi... Jei tau lemta gimti vyriškosios lyties būtybe, tu ja pasijutęs užsiplieski neapykanta bei pavydu [būsimam] tėvui ir geismu motinai. O jei tau lemta gimti moteriškosios lyties būtybe, ja pasijutęs patiri nepakantų pavydą [būsimai] motinai ir stiprų geismą, meilę tėvui. Šis [geismas ir neapykanta] sudaro pagrindinę įėjimo į įsčias sąlygą. Į jas įėjęs, vyriškojo ir moteriškojo pradų jungtyje, tu visa esybe patiri tokią palaimą, kad netenki sąmonės. Po to virsti gemalu, ovaliu vaisiumi... kol pagaliau, susiformavus kūnui, palieki įsčias. Galbūt atsimerkęs tu pamatysi, jog tapai šuniuku. Buvęs žmogumi, o dabar šunimi virtęs tu kentėsi šuns būdoje. O gal tau teks kankintis kiau-

lidėje, skruzdėlyne ar kirminų lizde; gal atgimsi veršiuku, ožiuku arba avinėliu, ir [ilgai] nebegalėsi grįžti [į žmogaus būvį]. Teks labai kvailam ir bukam būnant kęsti įvairiausias kančias. Taip [ir vėliau, atgimdamas] pragaruose, alkanų dvasių [pasaulyje] – „sukdamasis" šešiose sferose, patirsi be galo daug kančių, už kurias nėra stipresnių ir baisesnių.

Ak, tai baisu! Oi, oi! Iškilnaus Lamos pamokymų negavusieji šitaip įpuola į sansaros prarają ir nepaliaujamai kankinasi. Todėl klausykis mano žodžių ir šiuos pamokymus įsidėmėk.

Dabar pamokysiu uždaryti įėjimą į įsčias atsikratant geismo ir neapykantos. Įdėmiai klausykis! Dar [kartą prisimink] žodžius:

...įėjimą į įsčias uždaręs, atsiminsiu pasidygėjimą.
Dabar reikalingas uolumas ir požiūris tyras.
Mokytoją su Palydove medituosiu, atmetęs pavydą.

Kaip minėta, jeigu tau lemta gimti vyru, tu pajunti geismą motinai ir neapykantą tėvui, o jei lemta gimti moterimi – atvirkščiai. Ir dar tave užplūsta pavydas. Yra gilus pamokymas, kuriuo tada [dera pasikliauti]. Kilmingasis, kilus geismui ir neapykantai, medituok tokią mintį: „Ak, mano karma bloga, ir dabar klaidžioju sansaroje kaip tik dėl geismo ir neapykantos. Jei ir toliau geisiu, neapkęsiu, mano klaidžiojimas gali be galo užsitęsti, ir aš ilgai skęsiu kentėjimo vandenyne. Dabar reikia nė kiek nepasiduoti geismui ir neapykantai. Ak, nuo šiol vengsiu geismo ir neapykantos!" Tantrose tikinama, jog taip ryžtingai medituojant įėjimas į įsčias užsitveria. Taigi, kilmingasis, nesiblaškyk! Sutelk visą savo ryžtą!

[4] Tačiau jei šitaip įsčių „uždaryti" nepavyksta, ir tau gresia į jas įeiti, užsiverk „duris" [remdamasis] pamokymu apie nerealumą, iliuziškumą.

[Mąstyk]: „Deja, [besimylintys] tėvas ir motina, juodas lietus, audra, kurtinantis griausmas, baisūs pavidalai ir visi kiti čia pasirodantys bei esantys reiškiniai yra iliuzijos. Kokie beapsireikštų daiktai ir esybės, visi jie nerealūs, primenantys miražą, nepastovūs, netvarūs. Kaip galima jų geisti?! [Argi galima jų neapkęsti ir bijoti?!][61] *Tai tolygu įsivaizdavimui, jog neegzistuojantys [dalykai] egzistuoja. Visi šie [reiškiniai] sukurti mano proto. Netgi pats protas primena iliuziją, niekada [realiai] neegzistavo. Tad kas gali egzistuoti už jo ribų, išorėje?! Anksčiau šito nesuprasdamas neegzistuojančius [dalykus] laikiau egzistuojančiais, nerealius – realiais, iliuzinius – tikrais, tad iki šiol klaidžioju sansaroje. Jeigu ir dabar nesuvoksiu, jog visa tai – iliuzija, tai dar ilgai klajosiu, skęsdamas įvairiausių kančių liūne. Iš tikro šie [visi reiškiniai] primena sapną, iliuziją, aidą, gandharvų miestą*[62]*, miražą, atspindį, akių apgaulę, mėnulio atspindį vandenyje; jie realiai neegzistuoja nė akimirką, iš tikrųjų yra nerealūs, iliuziniai."*

Visiškai susitelkęs į tokį pamąstymą, liausies laikęs [reiškinius] realiais ir juo persismelkęs atsikratysi savasties vaizdinio. Jeigu nuoširdžiai suvoksi iliuziškumą, įsčių „durys" tikrai užsidarys.

[5] Bet jei, nesugebėjęs atsikratyti įsikibimo į realumą ir šitaip užsitverti įėjimo į įsčias, tu esi į jas beįeinąs, tai yra dar vienas gilus pamokymas.

Kilmingasis, jei įsčių „durys" neužsidarė, nors tu darei taip, kaip [aiškinta], tada uždaryk jas [pasinaudojęs] penktuoju [būdu] – Vaiskiosios Šviesos meditacija. Medituok tokią mintį: „Visi daiktai – mano protas, o šis yra negimstanti ir nemirštanti tuštuma." Niekaip savo būsenos nekeisdamas, leisk protui pačiam atsipalaiduoti savyje, tarytum vanduo įsipiltų į vandenį, ir tebūna jis aiškus, virpantis, savaime atviras. Tokiu būdu tikrai bus uždarytos ketveriopo gimimo „durys". Šitaip medituok tol, kol tai įvyks.

Taigi yra daug gilių, teisingų pamokymų, kaip uždaryti įėjimą į įsčias. Kad ir kokie būtų individo gabumai – dideli, vidutiniai ar menki, neįmanoma, kad tie [pamokymai] nepadėtų jam išsilaisvinti. Kodėl gi? Pirmiausia todėl, kad *bardo* būvyje sąmonei būdingos nepaprastos galios, tad [mirusysis] viską girdi, kas jam sakoma; antra, jis viską supranta, nes net buvusių kurčiųjų ir aklųjų visi pojūčiai tuo metu sveiki; trečia, kadangi [mirusįjį] nuolat ima baimė, jis yra budrus, vis galvoja „ką daryti", tad įdėmiai klausosi, kas jam sakoma; ketvirta, kadangi jo sąmonė neturi „atramos", tai eina tiesiai ten, į kur sutelkiama, todėl ją lengva nukreipti. Tuo metu protas devyneriopai prašvieséja ir, net jei gyvendamas buvai kvailas, dėl karmos sąmonė tampa labai aiški, tad sugebi medituoti visa, ko esi mokomas. Tokių štai privalumų turima [*bardo*] būvyje. Dėl tos pačios priežasties yra veiksmingos ir mirusiesiems skirtos apeigos. Todėl labai svarbu keturiasdešimt devynias dienas stropiai skaityti šį „Didįjį išsilaisvinimą pomirtiniame tarpsnyje klausantis [pamokymų]". [Mirusįjį] reikia mokyti įvairiausiais būdais, idant jam būtų suteikta kuo daugiau galimybių išsilaisvinti.

Ankstesni pamokymai ir nurodytos meditacijos neatveda į Išsilaisvinimą daugelio tų, kurie nebuvo pratę dorai elgtis, pradžios neturintį laiką puoselėjo stiprius polinkius nedorybėms ir sukaupė daug kliudančios karmos.

Jeigu anksčiau [apsakytais būdais mirusiajam] nepavyko užsitverti įėjimo į įsčias, jam reikia aiškinti gilius įėjimo pasirinkimo metodus. Taigi vėl kvieskite į pagalbą budhas ir bodhisatvas, pasikliaukite Prieglobsčiu, pažadinkite bodhičitą ir, tris kartus pašaukę velionį vardu, kalbėkite:

Kilmingasis..., klausykis! Nors tau buvo duota daug pamokymų, tu jų nesupratai. Įėjimas į įsčias neuždarytas, atėjo metas įgyti kūną. Būsi mokomas daugelio įvairių gilių metodų pasirinkti įėjimą į įsčias. Dėkis juos domėn! Nesiblaškyk! Sutelkęs visą valią, dėmesį, įsisąmonink [šiuos pamokymus]!

Kilmingasis, dabar išvysi ženklus bei ypatybes to žemyno, kuriame tau lemta gimti. Atpažink juos ir pasirink žemyną pagal būdingus požymius.

Jei tau lemta gimti rytiniame Videhos („Iškilnaus kūno") žemyne[63]*, tai regi ežerą su gulbėmis. Neik į tą pusę. Atsimink pasidygėjimą*[64]*! Nors ten nukeliavęs ir rasi daug malonumų, gerovę, bet tame žemyne nepaplitusi Dharma.*

Jeigu gimsi pietuose, Džambudvipoje („Rožinių obelų kontinente"), išvysti gražius rūmus. Jei nori, keliauk tenai.

Jeigu lemta gimti vakariniame Godanijos („Besiganančių galvijų") žemyne, tu regi ežerą, kurio pakrantėje ganosi arkliai. Neik, grįžk atgal. Nors ten daug turtų, bet neplinta Dharma. Į tą žemyną neįženk.

Jei tau lemta gimti šiauriniame Utarakuru („Nemalonaus garso") žemyne, pamatai ežerą, apsuptą karvių bei jaučių arba žaliuojančių medžių. Atpažink šį galimo gimimo tenai ženklą ir šalinkis [to žemyno]. Jame ilgai gyvenama ir turima dorybių, bet neplinta Dharma, todėl nekelk į jį kojos.

Jeigu atgimsi dievu (dangaus gyventoju), tai regi iš įvairiausių brangenybių pastatytas nuostabias pilis. Gali, jei nori, tenai keliauti.

Jei tau lemta gimti pusdieviu (asuru), išvysti gražią girią arba ką nors panašaus į sukamus deglus. Jokiu būdu neik tenai. Atsimink pasidygėjimą.

Jei gresia atgimti gyvuliu, tu matai olas arba trobeles migloje. Neik tenai.

Jeigu tau lemta gimti alkana dvasia (preta), regi kelmus, tamsius, gilius tarpeklius ar sprogymes, arba viskas skendi prietemoje. Nesiartink prie [to pasaulio]. Jei atgimsi preta, teks kęsti bado ir troškulio kančias. Jokiu būdu nekeliauk tenai. Atsimink pasidygėjimą. Visomis išgalėmis stenkis [nusišalinti].

Jei tau gresia gimimas pragare, išgirsti nusidėjėlių raudas arba nevalingai [iš karto] ten keliauji. Tada regi tamsoje paskendusią žemę, juodus ir raudonus namus, juodas duobes, juodą kelią, kuriuo eini, ir panašius [dalykus]. Jeigu eisi [toliau], papulsi į pragarą ir kęsi baisias karščio ar šalčio kančias. Nebegalėsi iš ten ištrūkti. Taigi saugokis, neženk į jį. Jokiu būdu neženk! Dabar metas vykdyti [maldos] žodžius: „...įėjimą į įsčias uždaręs, atsiminsiu pasidygėjimą."

Kilmingasis, nors tu ir nenori, bet gali būti priverstas ten keliauti. Tave nusitempia nuožmios atpildo dvasios bei budeliai, ir tu regi tamsos, baisios audros, priešų, sniego, liūčių, krušos ir pūgų vizijas. Pagaliau pabėgi ir išsigandęs ieškai prieglobsčio. Pasislepi minėtuose puikiuose namuose, uolos plyšyje, oloje, miško tankmėje, užsiskleidusiame lotoso žiede ar panašioje [vietoje][65]*. Bijodamas išlįsti galvoji: „Dabar negalima iš čia lįsti laukan." Šitaip baimindamasis tą vietą palikti, tu prie jos labai prisiriši. Bijodamas išlindęs vėl sutikti bardo baisybes, tu tenai vis slepiesi, kol įgyji kokį prastą, nelaimingą kūną ir būni pasmerktas įvairioms kančioms. Šis [baimingas slėpimasis] – piktųjų dvasių ir demonų kliudymo išraiška. Tokiu atveju [pagelbėja] vienas gilus pamokymas. Įdėmiai jo klausykis!*

Jeigu esi vedamas nuožmių atpildo dvasių, tą pačią akimirką, kai pajunti baimę, aiškiai įsivaizduok, kad virsti Bhagavanu

Mahotara Heruku[66]*, Hajagriva, Vadžrapaniu arba kitokiu savo jidamu – milžiniško ūgio, didžiulių galūnių, niršiu, baisiu, triuškinančiu visas kliudančias jėgas. Jo palaiminimu ir gailestingumu atsikratysi nuožmiųjų atpildo dvasių ir galėsi pasirinkti įėjimą į įsčias. Įsidėmėk šį esminį, gilų, teisingą pamokymą!*

Kilmingasis, meditacijos dievybės ir kiti [jidamai] gimė iš susitelkimo (samadhi) galios. O dauguma pretų ir piktųjų dvasių tokiomis virto, įgijo pretų, piktųjų dvasių ar demonų „dvasinius kūnus", apdovanotus įvairiomis magiškomis galiomis, kaip tik šiame bardo pasidavusios [blogoms] mintims. Vandenyno gelmėse gyvenančios ir erdvėje klajojančios pretos, aštuoniasdešimt tūkstančių rūšių kenkiančių, kliudančių dvasių įgijo savo „dvasinius kūnus", [šiame bardo negerai] pasikeitus jų būsenai.

Šiuo metu geriausia – budriai atminti tuštumą, Didžiojo Simbolio esmę. Jei šito nesugebi, stenkis [į viską žiūrėti] kaip į iliuziją. Jeigu ir tai nesiseka, atmetęs bet kokį prieraišumą medituok jidamą, Didį Gailestingąjį. Šitaip [pomirtiniame] tarpsnyje pasieksi budhos būseną Palaimos Kūne.

Kilmingasis, jeigu karma tave verčia įeiti į įsčias, dabar būsi mokomas, kaip pasirinkti įėjimą. Klausykis! Į bet kokias įsčias neik!

Kai, pasirodžius nuožmiosioms karmos atpildo dvasioms, negali nesiduoti jų vedamas, medituok Hajagrivą. Ir kadangi tu dabar turi subtilią aiškiaregystės galią, visos [gimimo] vietos viena po kitos tampa tau žinomos, taigi rinkis.

Pamokysiu dviejų būdų – persikelti į Tyrąją budhos Žemę ir pasirinkti deramas įsčias šiame nešvariame sansaros [pasaulyje]. Pasinaudok jais!

1. Persikėlimas į tyrą dangiškąją sferą

Susitelk į tokį siekį: „Oi, pavargau aibes kalpų klajoti sansaros liūne! Jau šitokia galybė [būtybių] pasiekė Pabudimą, o aš dar neišsilaisvinau. Dabar sansarai jaučiu šleikštulį, baimę, pasidygėjimą. Metas iš jos bėgti! Aš noriu stebuklingai gimti vakarų Palaimingajame Rojuje (Sukhavati), lotoso žiede prie Budhos Amitabhos kojų!“ Stipriai trokšk šito.

Gali sutelkti siekį į bet kurią sferą, kuria labiausiai tiki į Didžio Džiaugsmo, Tankiąją, Gluosnio Lapų, Potalos Kalno, Lotoso Šviesos Rūmų – Odijanos [Brangenybės rojaus][67] *arba kitą norimą [dangiškąją] Žemę. Jeigu susitelksi visiškai nesiblaškydamas, tuoj pat atgimsi [trokštamoje] sferoje.*

Jei nori keliauti į Tušitą – Džiaugsmingąjį [būsimojo Budhos] Maitrėjos [Rojų], susikaupęs galvok: „Atėjo laikas man iš bardo keliauti į Tušitą pas Nenugalimąjį Dharmos Karalių, tad ir keliausiu!“ Tokiu būdu stebuklingai atgimsi lotoso žiede prie Maitrėjos kojų.

2. [Įsčių pasirinkimas]

Jeigu [persikelti į dangiškąją sferą] nepasiseka arba nori ar esi priverstas įeiti į įsčias, tai yra pamokymas, kaip jas deramai pasirinkti šiame nešvariame sansaros pasaulyje. Klausykis!

Anksčiau išaiškintu būdu savo aiškiaregystės galia išsirink žemyną ir įženk į tą šalį, kurioje plinta Dharma. Nepamiršk, kad atgimdamas tiesiog pasineri į nešvarumus[68]*. Kad ir kokie jie [prieš tai] pasirodytų, nelaikyk šio regėjimo realiu, nepasiduok nei*

prieraišumui, nei pasibjaurėjimui ir stenkis pasirinkti geras įsčias. [Pasirenkant] svarbu susitelkti į tokį norą: „Visų būtybių labui atgimęs didžiu valdovu arba brahmanų giminėje, primenančioje salo medį[69]*, arba sidho*[70] *sūnumi, arba grynoje Mokymo perdavėjų hierarchijoje, arba [bent paprastų] tikinčiųjų šeimoje, teįgyju kūną, apdovanotą gebėjimu padėti gyvoms būtybėms!"*

Šito trokšdamas ženk į įsčias. Prieš tai jas palaimink, [įsivaizduodamas virstant] dieviškais rūmais, pasimelsk visiems dešimties šalių Budoms, bodhisatvoms, dievybėms globėjoms, ypač Didžiam Gailestingajam, paprašyk jų pašventinimo ir įeik į įsčias.

Bet pasirenkant įsčias galima ir suklysti, nes, [blogos] karmos [apkvailintas], puikias įsčias gali palaikyti prastomis, o prastas – puikiomis. Tada svarbu vykdyti tokį esminį pamokymą: puikias [įsčias] regėdamas neprisirišk, o prastomis nesibjaurėk. Gilus, teisingiausias būdas – įeiti [į įsčias] išsaugant tobulą vidinę pusiausvyrą be prieraišumo ir nepakantumo (pasibjaurėjimo), negeidžiant puikaus ir nesikratant prasto.

Tačiau, išskyrus kai kuriuos dvasiškai patyrusius, kitiems sunku pasveikti nuo įsisenėjusios blogų polinkių negalios. Taigi jei, nesugebėjęs atsikratyti prieraišumo ir nepakantumo, [mirusysis] linkęs ieškoti prieglobsčio tarp tokių visiškai negabių, blogos [karmos supančiotų būtybių] kaip gyvuliai, jam dar gali pagelbėti pamokymas, kurį, vėl pašaukę velionį vardu, išsakysite:

Kilmingasis, jeigu nemokėjai pasirinkti įėjimo į įsčias, nesugebėjai atsikratyti prieraišumo ir nepakantumo, tai, kad ir kokius minėtus regėjimus išvystum, šaukis Trijų Brangenybių, pasikliauk jų Prieglobsčiu, melskis Didžiam Gailestingajam ir, žengdamas aukštai pakelta galva, [tuose regėjimuose] atpažink bardo būvio

[iliuzijas]. Nebūk prisirišęs prie paliktų artimųjų, sūnų, dukterų bei giminaičių. Jie jau niekuo nepagelbės. Įženk į mėlynąjį žmonių [pasaulio] švytėjimą arba į baltąjį – dievų. Įeik į brangenybių rūmus ir nuostabius parkus.

Šį pamokymą kartokite iki septynių kartų. Po to tiek pat kartų perskaitykite „Budhas ir bodhisatvas [į pagalbą kviečiančiąją] maldą“, „[Maldą], apsaugančią pomirtiniame tarpsnyje nuo baimės“, „Esminius [šešių] *tarpsnių* posmus“ ir „[Maldą], išvaduojančią iš pavojingo *bardo* tako“. Paskui aiškiu balsu skaitykite „*Skandhų* išsilaisvinimą prisegimu“ (*Tagdolą*)[71], taip pat „Dharmos praktiką, savaime išlaisvinančią iš [karmos] polinkių“.

Deramai pasinaudoję šiuo [mokymu], tobuli jogai jau Mirties prieangyje įvykdo [sąmonės] perkėlimą ir jiems nebereikia klajoti *bardo* būvyje – be jokių kliūčių jie keliauja aukščiausiuoju [Išsilaisvinimo] keliu.

Kai kurie mažiau patyrusieji Mirties prieangio *tarpsnio* pabaigoje atpažįsta Esmės Vaiskiąją Šviesą ir [taip pat] atveria sau aukščiausiąjį kelią.

Dar mažiau įgudusieji išsilaisvina Esmės *bardo* būvyje, kuriame [dvi] savaites viena po kitos apsireiškia ramiosios ir niršiosios [dievybės], – jeigu ne viename, tai kitame jo etape, priklausomai nuo individualios karmos bei gabumų, jie išsivaduoja, susivokę bet kurioje iš daugelio pavojingo [*bardo*] tako atkarpų.

Menką [gerų] darbų tąsą susikūrę, labai susitepę blogybėmis ir daug blogos karmos sukaupę žmonės priversti toliau klaidžioti Tapsmo *bardo*. Bet kadangi pasakomas ne vienas, o daug laiptelius primenančių pamokymų, tai anksčiau ar vėliau jie suvokia [savo sąmonės prigimtį] ir išsilaisvina.

O dar menkesnę [gerų] darbų tąsą turintiems, nesugebėjusiems susivokti ir apimtiems baimės [mirusiesiems] yra skirta daug pamokymų, kaip [uždaryti ir] pasirinkti įėjimą į įsčias. Nepavykus to padaryti vienu būdu, pasitarnauja kitas, ir sutelkta dvasia įgyja aibę aukšto būvio malonių.

Net niekingiausieji, primenantys gyvulius, pasikliovę [Trijų Brangenybių] Prieglobsčiu, [pomirtiniame tarpsnyje] gali pasukti priešingu keliu nei vedančiu į nelaimingąsias sferas ir įgyti brangų žmogaus kūną, turintį palankiausias [sąlygas praktikuoti Dharmą]; taigi kitame gyvenime sutikę Mokytoją – Gėrio Draugą ir iš jo gavę [visus reikiamus] pamokymus, jie išsilaisvins.

Šis Mokymas, pasiekęs [mirusįjį] Tapsmo *bardo* būvyje, pailgina jo geros karmos tąsą. Šituo jis primena vamzdį, kuriuo sujungiama suardyta drėkinimo kanalo vaga. Net didžiausi nedorėliai, šį Mokymą išgirdę, negali neišsilaisvinti. Kodėl gi? Pomirtiniame tarpsnyje [mirusįjį] pasitinka visų Nugalėtojų atjauta ir kartu demonai bei kliudančios jėgos. Tokiomis [rūsčiomis] aplinkybėmis pakanka išgirsti šį Mokymą, kad požiūris pasikeistų ir būtų pasiektas Išsilaisvinimas. Pasikeitimą palengvina ir tai, jog [tuo metu] neturi mėsos ir kraujo kūno, esi vėlė. Net ir ilgai klajodamas pomirtiniame tarpsnyje, bet kada gali susivokti ir akimirksniu pasikeisti, kadangi [tavo protas] atsiliepia į žodžius ir vaizdus, kuriuos matai turėdamas karmišką subtilią aiškiaregystės galią. Šis [Mokymas] tam labai padeda. Jis primena [tiesiai į taikinį šaunančią] svaidyklę, panašus į šimto žmonių vandenin įstumtą rąstą, kuris po to greitai nuplukdomas į norimą vietą, ir pavadį, kuriuo valdomas žirgas.

Taigi velionio draugas, priėjęs prie negyvo kūno, jei šis neprarastas, keletą kartų teskaito [mirusiajam *Bardo Tiodolo*] pa-

mokymus, kol iš [lavono] šnervių ištekės šiek tiek kraujo ar limfos. Visą [skaitymo] laiką lavono negalima judinti. Mirusiojo labui turi būti duotas įžadas nežudyti jokių gyvų būtybių. Niekas – nei artimieji, nei draugai – prie lavono tegul neverkia, netriukšmauja, nedejuoja, nerauda. Ir tebūnie daroma kuo daugiau gerų darbų.

Šio „Didžiojo išsilaisvinimo pomirtiniame tarpsnyje klausantis [pamokymų]“ *Dharmą* taip pat galima skelbti kartu su kitais mokymais [gyviesiems]. Jeigu [šis tekstas] skaitomas ir aiškinamas kaip duodamų pamokymų parama, jis turi gilią prasmę

[Gyvendamas] nuolat jį skaityk, išsiaiškink jo žodžių bei terminų prasmę ir prieš mirdamas, pastebėjęs artėjančios mirties ženklus, pats, jei leidžia sveikata, [*Bardo Tiodolą*] deklamuok, apmąstydamas jo žodžius, o jei sergi – patikėk šią Knygą skaityti dvasios broliui; [tada po mirties viską] prisiminsi ir tikrai išsilaisvinsi.

Šios *Dharmos* nereikia medituoti – Išsilaisvinimą pasieki vien regėdamas, klausydamasis ir skaitydamas gilius pamokymus, kurie slaptu Keliu [iš sansaros] išveda net nedorėlius. Jei, netgi septynių šunų vejamas, prieš mirtį neužmiršti šių pamokymų žodžių bei terminų prasmės, tai pasieki nušvitimą. Ir visi trijų laikų budhos nerastų *Dharmos*, pranokstančios šią.

Gili [*Dharmos*] širdis – būtybes išvaduojantis mokymas apie *bardo*, vadinamasis „Didysis išsilaisvinimas pomirtiniame tarpsnyje klausantis [pamokymų]“ baigtas.

Šį brangų Lobį (*termą*) Gampodaro kalne rado *sidhas* Karmalingpa.

Laimės!

Jamantaka – Mirties nugalėtojas
Buriatija, XIX a. pabaiga

MALDOS

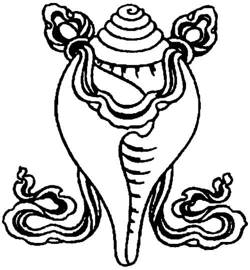

BUDHAS IR BODHISATVAS Į PAGALBĄ KVIEČIANČIOJI MALDA

[Mirštančiojo labui] atnašavę Trims Brangenybėms realių bei įsivaizduojamų aukų ir rankose laikydami kvapnius smilkalus, karštai melskitės:

Dešimtyje pasaulio šalių gyvenantys budhos ir bodhisatvos, gailestingi, viską žinantys, išminties Akimi žvelgiantys, mylintys ir globojantys būtybes, malonėkite ateiti čionai ir priimti šias realias bei vaizduotės sukurtas aukas. O, gailestingieji išminties, mylinčios atjautos, veiklios pagalbos ir beribės globos galiūnai! Štai žmogus, vardu..., keliauja į kitą pasaulį, palieka šią žemę, pasirengęs „didžiajam persikėlimui“[72]. *Jo nelydi draugai, ir jis labai kenčia, neturėdamas nei prieglobsčio, nei globėjo, nei bičiulio. Gyvenimo šviesa gęsta, ir jis keliauja į kitą sferą, pasineria juodon tamson, krenta į gilią prarają, žengia į tankų mišką... Karmos galia jį gena į bekraštes dykvietes, plukdo vandenyne. Karmos vėjo blaškomas jis keliauja nesaugia kryptimi, stoja į aršią kovą, apsėstas Piktosios Dvasios, gąsdinamas Mirties Valdovo pasiuntinių, vėl karmos stumiamas į sansarą... Atėjo metas jam iškeliauti – bejėgiui, vienišam, be draugų.*

Gailestingieji, prieglobsčio neturinčiam... (vardas)... būkite Prieglobstis, Globėjai ir Bičiuliai, išvaduokite jį iš didžiosios

pomirtinio tarpeklio tamsos, apginkite nuo karmos viesulo, apsaugokite nuo Mirties Valdovo siaubo, išgelbėkite nuo pavojingo ir ilgo bardo tako!

Gailestingieji, nepagailėkite jam savo atjautos, teikite pagalbą, neleiskite įpulti į nelaimingąsias sferas! Nepamirškite duotų pasižadėjimų, ir tuoj pat tepasireiškia visa Jūsų atjautos galia!

Budhos ir bodhisatvos, atjausdami šį žmogų, vardu..., nesusilpninkite [savo pagalbos jam įvairiais] būdais ir galiomis. Palaikykite jį savo atjauta, neleiskite šiai būtybei pasiduoti blogai karmai.

Prašome Tris Brangenybes [jį] saugoti bardo būvyje nuo kančių.

Šitaip jūs ir visi kiti [susirinkusieji] tris kartus karštai tepasimeldžia. Po to reikia skaityti „Išsilaisvinimą pomirtiniame tarpsnyje klausantis [pamokymų]" (*Bardo Tiodolą)* ir „Maldą, išvaduojančią iš pavojingo *bardo* tako" bei „Maldą, apsaugančią pomirtiniame tarpsnyje nuo baimės"[73].

Budhas ir bodhisatvas į pagalbą kviečiančioji malda baigta.

Samaja gja gja gja![74]

MALDA, APSAUGANTI POMIRTINIAME TARPSNYJE NUO BAIMĖS

Pasibaigus manajam gyvenimui,
nuo draugų, artimųjų atskirtas,
aš pomirtiniame tarpsnyje vienišas klaidžioju...

Tepasireiškia galia atjautos
Ramiųjų bei niršiųjų Nugalėtojų,
ir tebūnie išsklaidyta
nesuvokimo tamsybė!

Dabar, kai visus artimuosius palikęs,
vienas klajoju, ir tuščios formos
man rodos savaime, tepasireiškia
Budhų galia atjautos – teišsklaido
mano baimę baisiajame tarpsny!

Penkioms Išmintims vaiskiai spindint,
manęs teneapima baimė – teatskleidžiu
jų penkiose šviesose savo esmę!

Ramiųjų, niršiųjų [dievybių]
pavidalams man apsireiškiant,
tarpinį būvį teatpažįstu,
išlikdamas tvirtas, bebaimis.

Dabar, kai dėl karmos blogos aš kenčiu,
didžiai gailestingieji [budhos]
mane teišlaisvina!

Dharmatos – Esmės garsai,
dundantys lyg tūkstantis griaustinių,
šešių šventųjų skiemenų[75] *melodija tevirsta!*

Kai klaidžioju be prieglobsčio dabar,
savo karmos verčiamas, globojančios dievybės
iš visų kančių mane teišvaduoja!

Tapsmo tarpsnyje man „stebuklingai" gimus,
tenepasigirsta demonų klaidinantys pamokymai!

[Magiškomis galiomis] keliaudamas kur noriu,
tenematau baisių iliuzinių regėjimų, blogos
mano karmos sukurtų!

Pasigirstantis piktų žvėrių riaumojimas
dvasingais Skiemenų Šešių garsais tevirsta!

Kai persekioja pūgos, liūtys, viesulai, tamsa,
teatsiveria man dieviškoji išminties akis!

Tokios pat kaip aš būtybės,
esančios bardo, tegimsta rojuje,
nejausdamos viena kitai pavydo!

Kai nelaimingas aš kenčiu
troškulį ir badą, teišnyksta
bado, troškulio bei karščio, šalčio kančios!

Būsimuosius tėvą ir motiną
besimylinčius regėdamas,
kaip į Didį Gailestingąjį
su dieviškąja palydove
težvelgiu į juos!

Kad kitiems padėti sugebėčiau,
teįgyju galią gimt kur noriu
ir [budhos] kūną, tobulybės
ženklais bei požymiais papuoštą!

Kai puikiausiąjį žmogišką kūną įgysiu,
teišsilaisvins visi, vos pamatę mane ar išgirdę!

Tenedarau jokių blogų darbų,
visokiausius dvasios nuopelnus tegausinu!

Kur beatgimčiau, visuose gyvenimuos
tesutinku aš savo dievišką jidamą!

Vos gimęs teturiu jau
kalbos bei supratimo galią, teprisimenu
ankstesnius gyvenimus ir nieko tenepamirštu!

Vos išgirdęs, pagalvojęs ar pamatęs,
tesugebu suprasti įvairiausias
žinojimo sritis – aukščiausias
ir žemiausias, ir vidutines.

Teklesti kraštas, kuriame aš gimsiu,
ir jo visi gyventojai laimingi tebūnie!

Ramieji ir niršieji Nugalėtojai!
Kokie jūsų kūnai, aplinka, gyvenimo trukmė,
pasauliai ir vardai puikiausi,
tokius teįgyjame ir mes visi!

Šią „Maldą, apsaugančią pomirtiniame tarpsnyje nuo baimės“ sukūrė Odijanos išminčius Padmasambhava.

Kol sansara nesibaigs, neištuštės,
tol tenesibaigia ir šis mokymas gilus!
Gja gja gja!

Tai atgimėlio Karmalingpos [rastas] Lobis (*terma*).

ESMINIAI ŠEŠIŲ *TARPSNIŲ* POSMAI

Lenkiuos ramiosioms ir niršiosioms
dievybėms Nugalėtojoms.
Esminius šešių bardo
posmus [deklamuosiu].

Dabar, kai pasireiškia man gyvenimo bardo,
atmetęs tinginystę – laiko jai nėra! – tvirtai įžengsiu
į Kelią [Dharmos] klausymo, apmąstymo ir meditavimo.
Nepertraukiamai sąmonę su regimybėmis sujungęs,
įgyvendinsiu Tris Kūnus.
Žmogiškąją būtį vienąsyk įgijus,
laiko nebėra blaškytis, ją švaistyti klystkeliuos!

Pasireiškiant sapno tarpsniui, aš neliksiu lyg lavonas
nesąmoningos būsenos – budriai
į prigimtinę proto būseną paniręs ir suvokdamas sapnus,
jų besikeičiančiuos pavidaluose mokysiuos įžvelgti
Vaiskią Šviesą.
Nemiegosiu tartum gyvulys, o stengsiuosi
suderint miegą su tiesioginiu pažinimu.

Meditacijos bardo patirdamas dabar, –
minties klydimą ir iliuzijas atmetęs,
nesiblaškydamas, nesikabindamas už nieko,
saugosiu bekraštės atvirybės būseną; tvirtai pasiekęs
pakopas Sukūrimo, Užbaigimo, atsisakęs [pasaulietiškos]
veiklos,
mintį visiškai sutelkęs, tenebūsiu valdomas klaidinančių
aistrų.

Mirimo tarpsniui pasireiškiant, atsikratęs
visokio prieraišumo ir įsikibimo,
telksiuosi į šviesų kelią mokymo;
negimusiąją savo sąmonę išvesiu aš į Erdvę.
Palikdamas mėsos ir kraujo kūną,
suvoksiu jį tartum išnykstančią iliuziją.

Dabar, kada Esmės bardo man apsireiškia,
išgąsčių ir baimių nusikratęs atpažinsiu
visus pavidalus kaip žaismą savo sąmonės,
žinosiu: jie – bardo iliuzijos!
Priėjęs šitą kryžkelę reikšmingą,
many sušvintančių regėjimų [dievybių]
ramiųjų ir niršiųjų aš neišsigąsiu!

Dabar, kai man pasireiškia Tapsmo bardo,
aš, savo siekį sutelkęs į vienintelį [tikslą],
uoliai stengsiuosi ilginti seką gerųjų darbų;
įėjimą į įsčias uždaręs, atsiminsiu pasidygėjimą.
Dabar reikalingas uolumas ir požiūris tyras.
Mokytoją su Palydove medituosiu, atmetęs pavydą.

Apie mirtį negalvodamas, ilgai esu jau atsidėjęs
šio gyvenimo beprasmiškiems darbams.
Labai suklysiu, jei iš jo išeisiu rankomis tuščiom.
Šventoji Dharma būtina!
Kodėl tuoj pat jos praktikuot man nesiėmus?!
Gerieji Mokytojai sako:
„Jei neįsisąmonini savo Lamos
pamokymų, tai argi pats savęs nemulkini?!“

Esminiai šešių *tarpsnių* posmai baigti.

MALDA, IŠVADUOJANTI IŠ PAVOJINGO *BARDO* TAKO

Lenkiuosi Mokytojams, dakams, dakinėms.
Didžiai mylėdami mane, veskite Keliu!

Apakintas iliuzijų aš klaidžioju sansaroje...
Te dvasios karžygiai ir Vidjadharos veda
prigimtinės išminties[76]
Vaiskios Šviesos keliu mane,
o dakinės, puikiausios Motinos,
sekdamos tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Genamas didžiulio paklydimo,
aš klaidžioju sansaroje...
Te Bhagavanas Vairočana veda
mane Tikrovės sferos išminties
Vaiskios Šviesos keliu,
o puikioji Motina
Erdvės Valdovė
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti

iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos![77]

Genamas aršaus nepakantumo,
aš klaidžioju sansaroje...
Te Bhagavanas Vadžrasatva
veda Veidrodinės išminties
Vaiskios Šviesos keliu mane,
o *puikioji Motina Budaločana*
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Genamas didžios puikybės,
klaidžioju sansaroj... Bhagavanas
Ratnasambhava teveda mane
Tapatumo išminties
Vaiskios Šviesos keliu,
o puikioji Motina Mamakė
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Kankinamas aistringo prieraišumo,
aš klaidžioju sansaroje.
Te Bhagavanas Amitabha veda
Įžvalgiosios išminties
Vaiskios Šviesos keliu mane,
o puikioji Motina Pandaravasinė

sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Stipraus pavydo deginamas,
klaidžioju sansaroje... Te Bhagavanas
Amoghasidhis veda
mane Veikliosios išminties
Vaiskios Šviesos keliu,
o puikioji Motina Samaja Tara
sekdama tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Dėl savo [karmos] polinkių blogų
aš klaidžioju sansaroje. Ramieji
ir niršieji Bhagavanai
teveda mane šviesos keliu, kuris
išvaduoja nuo baisių, siaubingų
čia apsireiškiančių pavidalų,
o niršiosios puikiausios Motinos
sekdamos tesergėja. Meldžiu
iš bardo baisaus bei pavojingo tako išvaduoti
ir atvesti į tobulojo budhos būseną!

Aš klaidžioju baisių iliuzijų sansaroje...
Te dvasios karžygiai ir Vidjadharos veda
prigimtinės išminties
Vaiskios Šviesos keliu mane,

o dakinės, puikiausios Motinos,
sekdamos tesergėja. Prašau išgelbėti
iš bardo baisaus bei pavojingo tako
ir palydėti iki nušvitimo žemės tobulos!

Om Ah Hūm.
Erdvės elementas tenevirsta mano priešu,
ir teišvystu aš mėlynojo Budhos Žemę.
Tenesukyla prieš mane vandens elementas,
ir teparegiu baltojo Budhos Žemę.
[Tenevirsta mano priešu žemės elementas,
ir teišvystu geltonojo Budhos Žemę.[78]*]*
Tenetampa ugnies stichija mano priešu.
ir raudonojo Budhos Žemę tepamatau.
Tenesukyla prieš mane vėjo stichija,
ir žaliojo Budhos Žemę teišvystu.
Tenevirsta mano priešais nei garsai, nei spinduliai, nei šviesos.
Teišvystu bekraštes ramiųjų ir niršiųjų dievybių Sferas.
Te vaivorykščių spalvos netampa man priešiškos,
ir teišvystu visų Pabudusių Žemes:
Visus garsus tesuvokiu kaip savo [esmės] garsus.
Visas šviesas tesuvokiu kaip savo [esmės] šviesas.
Tarpiniame būvy [viskame] teatpažįstu savo esmę
ir teįgyvendinu Tris Kūnus.

Malda, išvaduojanti iš pavojingo *bardo* tako, baigta.

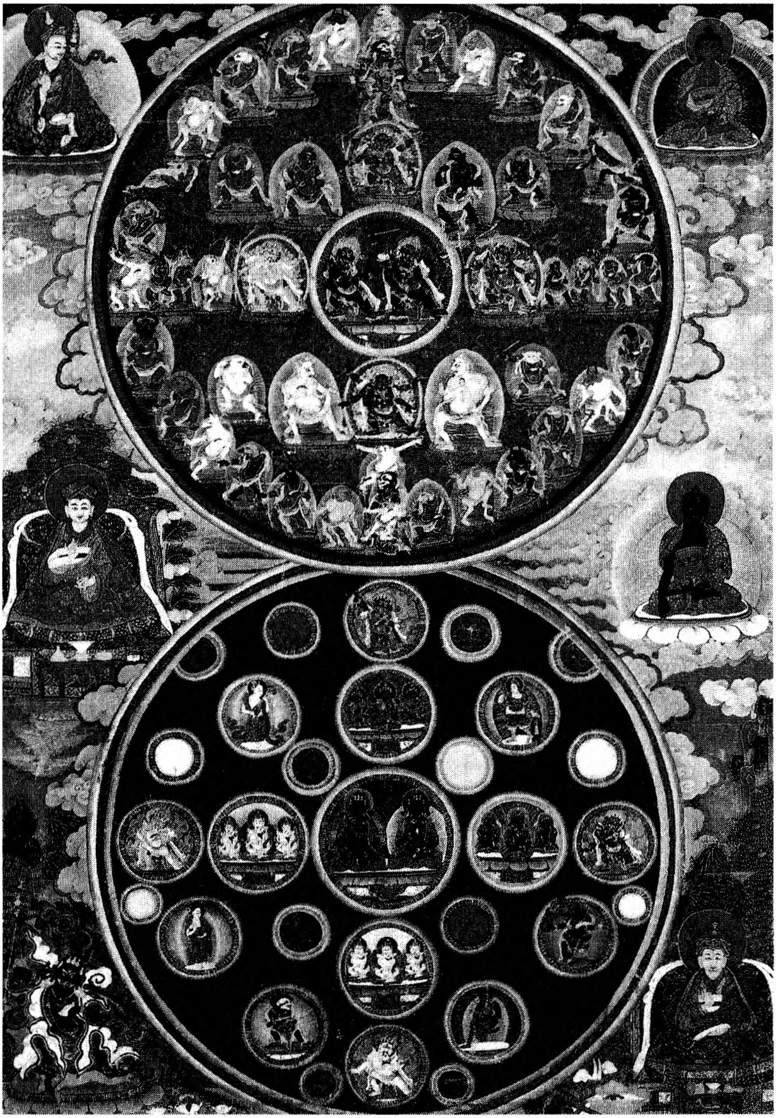

Bardo mandala
Tibetas, XX a.

PAGALBINIAI TEKSTAI

SAVAIMINIS IŠSILAISVINIMAS PASTEBINT ARTĖJANČIOS MIRTIES ŽENKLUS

Ramiosioms ir niršiosioms
savaime aiškių Trijų Kūnų dievybėms lenkiuosi!

Prie „*Bardo Tiodolo*" pridursiu naudingą pamokymą, vadinamąjį „Savaiminį išsilaisvinimą [pastebint artėjančios] mirties ženklus", [kuris priklauso] „Giliųjų mokymų apie savaiminį išsilaisvinimą medituojant ramiąsias bei niršiąsias dievybes" rinkiniui. Nuolatos skaitykite [šį tekstą], kilmingų šeimų vaikai!

Samaja!

Deja, šis sudėtinis, karmos ir [papildomų]
sąlygų sukurtas,
iliuzinis, silpnutis kūnas netveria ilgai;
jis primena žibinto liepsną vėjyje.
Nieko nėra, kas negalėtų
būti priežastis mirties.
O kadangi negali nuspėti,
kada mirtis užklups, stebėkit nuolatos,
[ar nepasirodė jos] ženklai, ir stropiai puoselėkit gėrį.

Žmonės ir kitos būtybės miršta dvejopai:
nesavalaike ir sava mirtim.
[Gresiančią] nesavalaikę mirtį
galima atšaukt išsipirkimo ritualais[79]*,*
o sava mirtis panėši į lempelės liepsną,
užgęstančią aliejui pasibaigus, –
išsipirkimo ritualais neatšaukiama:
[jai artėjant] reikia ruoštis į Kelionę.
Kokia [mirtis] begrėstų, nustatyti
[jos artėjimą] labai svarbu.

Visi ženklai jos šešeriopi:
išoriniai ir vidiniai, ir slaptieji,
tolimos ir artimos [mirties],
ir paskiri.

[Artėjančios] mirties nustatymas

Mokytojų, jidamų ir dakinių
sambūriui aukok,
pyragų – tormų [aukomis]
pamalonink Sargus – dharmapalas,
suruoški puotą dvasios broliams,
dalyki išmaldą bei dovanas
ir imkis tyrinėt, [ar nesiartina] mirtis.

[1. Išorinių mirties ženklų pastebėjimas]

Pirmiausia tirk save „išoriškai“, žiūrėdamas –
gal kūne pasireiškė [artėjančios] mirties ženklai.
Kūno šio, kurį sudaro elementai keturi,
galą pranašauja tokie požymiai:
valgyti imi mažiau nei kada nors anksčiau,
pojūčiai atbunka,
veiksmai neramūs tampa, mintys, žodžiai – irzlūs,
protas apsiblausia, apima liūdnumas,
košmariški sapnai kamuoja, būdas pasikeičia,
vienaip, kitaip pakinta odos
spalva. Ženklai šie rodo
gyvybei gresiantį pavojų.
Ypač nebelieka abejonių, jog mirtis [artėja],
kai kūne [atsiranda] šie ženklai:
jeigu rankų ir kojų nagai
praranda blizgesį, mirtis ištiks po devynių
mėnesių, vidurdienį.
Jei akys apsiblausia, mirsi po penkių
mėnesių. Jei nuolat šiaušiasi plaukai,
mirtis užklups po trijų mėnesių.
Jei šlapindamasis dujas išleidi
ir nusičiaudėji vienu metu – tai ženklas
[netolimos] mirties.
Jei šlapimo pagausėja dvigubai beveik;
raumenys visi suglemba, „limpa“;
jei išmatos, šlapimas, sperma veržiasi kartu;
kūnas ima skleist nebūtą smarvę;

visai pakinta elgesys;
drovą prarandi; pagenda odos
spalva; prislopsta balsas; jei tarpuakis
gausiai prakaituoja; jei [daiktų] pavidalus
regi neaiškiai arba iškreiptai;
nebegirdi garsų ar jie ne kaip anksčiau tau girdis;
kvapo nebeatskiri arba junti netikrą;
skonio nejauti arba jo pojūtis klaidingas;
jei padidėja tarpas
tarp antakių, ar garas
nebesklinda iš viršugalvio –
ženklai šie [rodo], kad papuolei
į nagus Mirties Valdovo.
Be to, kada gerai jauties, vis spūsteléki smiliais
savo [užmerktas] akis, ir pasirodžius
ratilams šviesos, [stebėki juos]: jei [ratilas]
kairiojoj akyje nuo apačios išnyksta, mirsi po šešių
mėnesių, jei jis išnyksta nuo viršaus, tai – po trijų,
o jei nuo ausies pusės – po dviejų.
Jeigu [ratilas šviesos] dešiniojoj akyje
nuo apačios išnyksta, tai žinok –
mirtis tave ištiks po dešimties dienų.
Jeigu jis išnyksta nuo viršaus,
tai mirsi po penkių, jei nuo ausies
pusės – po trijų, o jei nuo nosies –
nors ir nesergi, mirsi po dviejų [dienų].
Kitas [tikrinimo būdas –
kartkartėmis] užsikimšti smiliais
ausis: jei [įprastinis] ūžesys jose

nepasigirsta visą dieną, tai žinok –
po metų šešerių tu mirsi.
Jeigu jis nepasigirsta dvi dienas,
tai mirsi tu dviem mėnesiais anksčiau
nei po šešerių
metų. Kiekviena [tolesnė ūžesio nesigirdėjimo]
diena trimis mėnesiais „priartins" mirtį.
Tad jeigu [ūžesio] nėra
nei tris, nei keturias dienas,
mirsi dar ir dar trim mėnesiais anksčiau.
Sakoma – tikslios [mirties] dienos nenustatysi.
Taip pat [netolimos] mirties ženklai –
pyktis ir irzlumas,
baimė, apimanti kur bebūtum,
tyro požiūrio, tikėjimo
ir kitų [gerų savybių] praradimas,
neapykanta puikiems žmonėms, visur
apimantis liūdesys
ir noras iš bet kur išeiti,
troškimas atsiskirt nuo Dharmos pasekėjų,
pomėgis sansaros šurmulio bei reikalų,
sustiprėjęs prieraišumas ir nepakantumas,
puikybė ir pavydas. Šie ženklai
[rodo], kad papuolei į nagus Mirties Valdovo.
[Visi minėtieji] mirties ženklai vadinami
„išoriniais". Sakoma, [kad jų
pranašaujama] mirtis atšaukiama
išsipirkimo [ritualais].
Atšaukimo būdus galit sužinoti
iš pačių tų [ritualų tekstų].

2. Vidinių mirties [ženklų] pastebėjimas tiriant kvėpavimą ir sapnus

a. Kvėpavimo tyrimas

Vieną ankstų lygiadienio rytą pakirdęs,
atsisėsk ant kojų sulenktų – išsitiesęs,
septyneriopa Vairočanos sėdėsena[80]*,*
ir stebėk, per kur įkvepiama gyvybinė jėga[81]*;*
jei per kairę šnervę, tai žinok –
[įprastai] ji teka per šią šnervę tris paras,
o rytą ketvirtos dienos įvyksta
pasikeitimas, ir po to gyvybinė jėga įkvepiama
tris paras per dešiniąją šnervę;
atskirai [žymėdamasis] dienų skaičių,
tiksliai skaičiuok
šiuos besikaitaliojančius tridienius
laikus [gyvybinės jėgos] srovenimo
pro dešinę ir kairę [šnerves].
Jei šioji nuosekli seka
pusantro mėnesio sutrinka,
tai, žinoma, po pusės metų mirsi;
jei ji sutrinka mėnesį, tai pranašauja
didelę nelaimę ir kitus [pavojus],
o jeigu sutrikimas trunka pusę mėnesio,
susirgsi tu sunkia liga.
Jei sekos tvarka suyra penketui dienų,
tai susilauksi priekaištų arba kitų [nemalonumų].
Jeigu per tą pačią [šnervę] visą dešimtį parų

[gyvybinė jėga įkvepiama], tai mirsi,
kai tik jinai pradės tekėt per kitą [šnervę].
Jeigu ji kartu srovena per abi
šnerves ir per burną, mirsi po pusiaudienio,
o jeigu ima ji tekėti ne per šnerves – tik per burną,
sakoma, mirtis tuoj pat ištinka.

b. Sapnų tyrimas

Vakaro, vidurnakčio sapnai nepatikimi.
Jei apyaušrio metu arba ankstų rytą
dažnai sapnuoji, kad į rytus joji ant katės
ar ant baltos beždžionės su raudona galva,
tai reiškia, jog valdovas mirtimi tave nubaus.
Jei sapnuoji nuolatos jojąs į pietus
ant tigro, lapės ar numirėlio,
buivolo ar kiaulės, ar kupranugario,
arba asilo, tai – ženklas,
kad papuolei į nagus Mirties Valdovo.
Jei save sapnuoji valgantį nešvarumus
ar juodais drabužiais krentantį žemyn,
kalintį narve ar pakliuvusį į spąstus,
grandinėm surakintą arba nuolat lytiškai
santykiaujantį su juodomis būtybėmis ar gyvuliais –
tai irgi mirtį pranašaujantys ženklai.
Jei sapne regi labai įnirtusią
juodą moterį, kuri tau pilvą perpjauna
ir vidurius ištraukia; juodą vyrą su geležiniu
vėzdu, liepiantį tau eit kartu ir prie plaukų

pririšta juoda virve tave nusivedantį;
sapne regi save aukštoj raudonoje pily,
griovio, sienos apjuostoj;
ar žmogų, tavo galvą nukirstą
nešantį; sapnuoji, kaip tave,
paukščių įvairių ir pretų purvinų apsuptą,
sergantį į tremtį varo be žmonos;
ar nuogą kažkas kerpa, skuta barzdą;
ar bendrauji nuolat
su mirusiais draugais; ar daug
numirėlių tau odą gremžia; ar žemyn
šoki, skęsti pelkėje; ar lovos,
patalo nerasdamas, galiausiai
net į įsčias įlendi ilsėtis;
arba kovą priešui pralaimi;
raudonus dėvi drabužius, raudonais
karoliais pasipuošęs; ar dažnai
skini gėles raudonas; ar lipi
į kalną, rausvą tartum šelakas[82]*;*
esi apsivyniojęs galvą
raudono šilko turbanu;
tau ant viršugalvio šakelės auga
ir paukštis suka lizdą;
nuolatos guli baisiose kapinėse;
save sulinkusį sapnuoji
ne nuo senatvės, o nuo pykčio
naštos; juoda tamsa tave apgaubus;
saulė ir mėnulis žemėn krinta;
aukštyn kojom apsivertęs šokinėji;

demonai žmogėdros susibūrę šoka;
ar į tolimą ir nepažįstamą
šalį iškeliauji, jausdamas negrįšiąs, –
[tai mirtį pranašaujantys] sapnai,
kurių yra daugybė ir kitokių.
Jei kelis kartus juos susapnuoji,
nieko dar nereiškia – ritualais galima
išsigelbėti [nuo gresiančios mirties].
Bet jeigu vis ir vis sapnuoji juos,
tai nė metams nepraėjus mirsi.
Jei sapnuose regi ir saulę, ir mėnulį
užtemstant, krintant arba nuolat leidžiantis,
gali mirti tavo tėvas, motina ar Mokytojas,
o jei namuos yra ligonis, sakoma – jis mirs tikrai.
Visus šiuos vidinius mirties
ženklus jau sunkiau [ritualu] įveikti.

3. Slaptųjų mirties ženklų atskleidimas

Pasirodžius išoriniams ir vidiniams
mirties ženklams, gali išvengti jos
nuolatos kartodamas išsipirkimo ritualą[83].
Jeigu tų ženklų nuvyti nepavyksta,
tyrinėk slaptuosius mirties ženklus.

Pabudimo siekį savyje pažadinęs,
pasikliovęs Prieglobsčiu ir pasimeldęs,
pirmąją [mėnulio mėnesio]
dieną apžiūrėk išleistą savo sėklą.
Jei pirmoji sėkla pajuodavus arba,
jeigu moteris esi, [tądien] pasirodo
baltos mėnesinės, sakoma –
mirtis ištiks po dviejų mėnesių.
Jei paraudonavus sperma – po šešių
arba susilauksi tu griežtos bausmės;
o jei sėkla nepasikeitė – kaip visada balta,
tai kliūčių nesutiksi.
[Kai kurios] išsipirkimo iš mirties metodikos
[pataria] ją [tikrinti], kol neatšalusi, ir uostant.
Taip pat dar mirtį pranašauja, jeigu sperma
savaime teka ar joje
atsiranda paskirų sezamų sėklų dydžio
lašelių, primenančių gyvsidabrį. Moteris
[netrukus] mirsianti, jei nesiliauja mėnesinės,
ir tuo metu gėles raudonas
ji sapnuoja ir sapnuoja.

Be to, jei nesimylint sėkla
nuolat išsiveržia, mirsi tu po keturių
mėnesių. Ir jei staiga prie tavo penio[84]
angelės atsiranda juodas apgamas,
jei nesiliauji mėgautis seksu
ir tegalvoji apie moteris,
jei trijų iniciacijų[85] *įsipareigojimus sulaužei –*
tai [taip pat artėjančios] mirties ženklai.
Be to, paskutinysis ženklas pranašauja
ir puolimą Vadžros pragaran[86]. *Šiuo atveju*
jei daug neatgailausi, teks patirti
baisiausias pragaro kančias; tad praktikuoki
slaptą išpažintį, išperkančią mirtį[87].
Tačiau dviem ankstesniaisiais atvejais
išsipirkti [iš mirties] sunku.
Tokie yra slaptieji mirties ženklai.

4. Tolimos mirties ženklai

Jie pranašauja mirtį
po metų, mėnesių; juos tiriant
tikrinami danguje „gyvybės kontūrai“.
[Šie rodo] – mirsi arba ne,
atšauksi mirtį arba neatšauksi.

Mokytojams, Brangenybėms [Trims] aukojimą atlikęs,
dakinėms bei dharmapaloms atnašavęs tormą,
pasikliovęs Prieglobsčiu ir pasimeldęs,
tyrimo imkis.

Nuošalioje ir žvilgsnį džiuginančioje vietovėje,
[mėnulio mėnesio] pirmos dienos
rytą ar vėlyvą popietę
ir penkioliktos dienos[88]
vakare arba apyaušrio metu,
kai giedra, nevėjuota, malonioj
vietoj nuogas atsisėski ir, karštai
pasimeldęs, šimtą kartų pakartok šią mantrą:
om ajuše sara karare šarare hūm phat,–
ir nuogas pakilęs septynis kartus nusilenk
kiekvienos pasaulio šalies dievybėms.
Po to, ištiesęs į šalis rankas, išžergęs kojas,
rankoje laikydamas vėrinį maldų ar kitą daiktą,
savojo šešėlio širdyje užrašęs raidę A[89]*,*
nemirksėdamas įsmeik į raidę žvilgsnį
ir sutapatink savo sąmonę su ja.
Akims įskaudus, apsiašarojus,

pažvelk į giedrą dangų ir tenai
išvysi savo atvaizdą[90]*; jei jo galva*
ir visos kitos dalys savo vietoje, žinok
kaip ženklą, rodantį, jog negresia mirtis.
Jei savo atvaizdo danguj nepamatai,
pakeiski [kūno padėtį] – atsisėsk kaip įprasta,
sukryžiavęs kojas vadžrasana[91]*, ir,*
rankas laikydamas meditacijos gestu[92]*,*
nepertraukiamai žvelki kaip anksčiau
[į raidę A šešėlio širdyje].
Jei [atspindys] vis vien nepasirodo – nieko tokio:
[tikriausiai] trukdo debesys ar vėjas.
Palauki kito meto, kai dangus bus giedras.

[Tikrinami] trūkumai, forma ir spalva

a. Trūkumų tyrimas

a.1. Metus [rodančių] trūkumų nustatymas

Jei [atspindžio, kurį danguj regi],
rankoj trūksta atributo, [tavo laikomo],
tai rodo, jog tave palikusi dievybė
globėja, ir kad liko tau gyvent septyneri
metai. Jeigu [atspindys] neturi rankos dešinės,
tai mirsi tu po metų penkerių, o jei – kairės,
tai po trejų. Jei trūksta dešinės
kojos žemiau kelio, mirtis ištiks po dvejų metų,
o jei išnykusi kairioji koja, tu po metų mirsi.

a.2. Mėnesius [rodančių] trūkumų nustatymas

Jei [atspindy] nėra galvos
pusės dešinės, sulauksi tu mirties po devynių
mėnesių, o jei kairės – po septynių.
Jei galva išnykus aukščiau kaklo,
mirsi po penkių
mėnesių, o jeigu su visu kaklu – tai po trijų.
Jei nesimato viršutinės stuomens dalies,
mirtis ištiks po mėnesių penkių, o jeigu apatinės –
tai po mėnesio.

a.3. Dienas [rodančių] trūkumų nustatymas

Jei [atspindys] – be kūno pusės dešinės,
mirsi tu po dvidešimt
devynių dienų, o jei kairės –
po dvidešimt vienos dienos.

b. Formos tyrimas

Jeigu [atspindžio] forma keturkampė,
mirsi tu po mėnesių penkių,
o jeigu apskrita –
po keturių. Jei [atspindys]
pusmėnulio formos, tai mirtis ateis
po mėnesių trijų, o jei visai sunykęs –
po dviejų.
Iš šių [ženklų pranašaujamos] mirties

galima dar „išsipirkti".
[Jei atspindys] trikampis,
mirsi tu po mėnesio; jei primena jisai apvalų
lavoną – tai po pusės;
o jei jis apsivertęs žemyn galva,
mirtis ištiks po dešimties dienų.
Šie trys [ženklai] nebeatšaukiami,
ir mirsi neišvengiamai.

c. Spalvos tyrimas

Jei [atspindžio] spalva balta,
viduryje nublankusi, –
tai ženklas, jog užrūstinai
nagus, gjelpus, devus[93].
Dešinėje nublankusi juoda spalva
rodo, kad tave
matrikos ir maros engia.
Jei spalva raudona,
nublankus kairėje, –
tai ženklas, jog esi kamuojamas
cenų ir asmeninių sargų[94],
arba žaizdos, ligos gresia.
Jei spalva geltona,
ir nublankus [atspindžio] galva,
tave apsėdo nagai ir gjelgongai[95].
Mėlyna spalva ir kojų nublankimas rodo,
kad comanių[96] *tu esi apsėstas.*
Jei [atspindžio] spalva miglota ir sumišusi –

tai ženklas, jog esi apsėstas matrikų ir jamų,
o jeigu padrikai gelsva –
dvasių „žemės šeimininkų". Jeigu [atspindys]
margas, švysčiojantis įvairiom spalvom,
tai esi apsėstas aštuonių
grupių demonų ir įvairių mirties piktųjų dvasių.
Šitaip tiriama [atspindžio] spalva.

Kokie ženklai bepasirodytų, uoliai praktikuok
[kokį nors] išsipirkimo iš mirties
ritualą... Ir vėl žiūrėki, kaip anksčiau:
jeigu [atspindžio] galūnės nukirstos,
tai sėkmingai tu išsipirkai. Bet jeigu,
tris kartus atlikus ritualą,
nepavyksta išsipirkti iš mirties, –
tai rodo, jog gyvenimas jau baigias.
Tada gabusis tegu saugo gilųjį Tikrovės požiūrį,
vidutiniškai gabus tepraktikuoja
savo jidamo [tantros] Užbaigimo pakopą,
o menkų gabumų praktikuotojas
tekaupia uoliai dvasios nuopelnus ir po kurio
laiko tepatikrina „gyvybės kontūrus",
rodančius, kada jis mirsiąs.

5. Artimos mirties ženklų pastebėjimas

Ankstesnieji tyrinėjimai
atliekami, kai nesergama.
Tolimos mirties ženklai
dažnai atšaukiami išsipirkimo ritualais.
Šiuo atveju – kai suserga žmogus,
tai [greitą] mirtį rodo šie ženklai:
Jei juodos apnašos dantis padengusios,
tai – „bendras sutrikimas
savaime silpstant elementams“
ir [pranašauja] mirtį po devynių dienų.
Jei, susitraukus šnervėms, nosis suplonėjusi,
tai – „oro durų užsidarymas“,
ir po penkių dienų tave ištiks mirtis.
Jei nuolatos lankstai galūnes,
tai „elementai veržiasi į kalną“,
ir mirsi po penkių dienų.
Jei nebemirkčioji, tik spoksai,
tai – „vėjų indo praradimas“,
ir po trijų dienų teks mirti. Jeigu
įdumba skruostai, [ženklas šis] vadinamas
„žemės krašto uždanga“,
ir mirsi auštant dešimtai
dienai. Jeigu padažnėja vis
kvėpavimas, tai „vėjas kelia sąmonę“,
ir mirtis tave ištiks po šešių parų[97]*.*
Jei nosies galas nuolat krypsta
tai į vieną, tai į kitą pusę,
šis „nosies pastovumo praradimas“
pranašauja mirtį po dienos. Jei iš akių

ima nesulaikomai riedėti ašaros,
[ženklas šis] vadinamas
„tarpinio raumens netekimu"
ir rodo – po penkių dienų tu mirsi. Jeigu
dešinysis ir kairysis dantys krūminiai iškrinta,
šis [ženklas], „tarpinio raumens netekimu"[98] *vadinamas,*
[pranašauja] mirtį po dienos.
Jei nebegali atplėšti sukąstų dantų,
tai – „stichijų kelio nutrūkimas",
ir trečios dienos vidurdienį tu mirsi.
Jei ant liežuvio atsiranda juodos dėmės,
tai tikrai numirsi po dviejų parų.
Jei ausų kaušeliai prisiploja prie galvos,
tai – „ausų slenksčio sugriuvimas",
ir po pusiaudienio ištiks mirtis.
Jei kardinė krūtinkaulio
atauga įsmunka, tai –
„vandens stichijos pagrindo griūtis",
ir mirsi tu po pusės mėnesio.
Jeigu ilgai laikant rankas ramiai padėtas
jos pradeda drebėti,
tai žinoki – greitai mirsi.

Yra mirties ženklų tyrimo būdų ir kitų.

Vidurdienį, [sėdėdamas] į pietus atsigręžęs,
alkūnes pasidėjęs ant [sukryžiuotų kojų] kelių,
pakelki ranką ir pridėk ją prie kaktos;
žiūrėdamas abiem akim [į riešą],
jį turi matyti, nors ir labai ploną;
jeigu [riešo] nesimato, tai „nutrūko

žemės ir dangaus ryšys" –
po devyniolikos dienų tave ištiks mirtis.

Į rytus [šalia namo] augančio
medžio arba stoginės
vakarinėj pusėj [atsisėdęs,
tekant saulei] atsistok ir žvelk į namo sieną:
šešėlis [turi būti] aiškiai [matomas] dviaukštis;
jei viršutinioji jo dalis blanki, užpuls liga,
o jeigu [tos dalies] nėra, tai [ženklas šis] vadinamas
„ant balto liūto jojančio žmogaus
nupuolimu nuo Meru kalno šlaito"
ir [pranašauja] mirtį šešioliktos paros vidurdienį.

Nesimylėjęs ir negėręs svaigalų, ir nekalbėjęs daug,
kitos dienos ankstyvą rytą, tekant saulei,
prišlapink pilną molio dubenėlį ir žiūrėk:
šlapimo garas turi būti rausvai mėlynas, o jeigu ne,
tai „vandenyno galios slopimu" vadinama,
ir mirtis tave tikrai pagrobs po devynių dienų;
jei [garas] juosvas, padrikas, tai mirsi po dienos,
o jeigu rausvas su „dėmelėmis" – po devynių.

Jeigu ankstų rytą pasituštinus, garo nesimato,
tai – „žemės miestuose vienuolio dūmai neberūksta",
ir mirsi tu po devynių dienų.

Jei akis paspaudus ratilai šviesos nepasirodo,
tai „nuo viršūnės Meru kalno nusileido saulė",
ir mirsi po trijų ar po dviejų dienų.[99]

Jei ausis užkimšus smiliais negirdėti ūžesio,
tai – „Meru kalno sprogymėj nutilo
pirmapradė dakinių giesmė“,
ir mirsi po savaitės arba trylikos dienų.[100]

Jeigu rytą atsistojus nugara į patekėjusią
saulę, žvelgiant į šešėlį savo, jo viršugalvyje nesimato
garo,
tai „nulūžo norus vykdantysis medis, augęs Meru kalno
viršūnėj“, ir mirtis tave ištiks po penkių dienų.[101]

Jei, skirtingai nei kiti plaukai, kuokštelis vienas
ant pakaušio tavo styro piestu, tai „juodasis
Mirties Valdovas norus vykdantįjį medį
viena koja jau pamynęs“,
ir po savaitės lauk mirties.[102]

Vieniems arba kitiems
iš tų „mirties valdovų“ pasirodžius,
[tau] laiko liko jau nedaug, todėl [skubėki]
tris kartus atlikt išsipirkimo iš mirties
ritualą; taip padaręs tu gali
atšaukt nesavalaikę [savo] mirtį.
Uoliai vykdyk „Praktiką išsipirkimo iš mirties,
išvaduojančią nuo baimės“.
Jeigu tris kartus atlikus ritualą
mirties atšaukti nepavyksta,
gyvenimo atėjo pabaiga, tad [sąmonės]
perkėlimą praktikuok.

6. Paskiri mirties ženklai

Jie gali [pasireikšt] ir esant
sveikam, ir sergant.

Jei savo nosies galo nematai, tai po penkių
mėnesių tave ištiks mirtis,
o jeigu [iškišto] liežuvio galo – tu nesirgdamas
mirsi po trijų dienų.
Jei į veidrodį pažvelgus nesimato
kairės akies, tai mirsi tu po pusės mėnesio.
Į savo delną padvėsavęs šilumą jauti,
o pūstelėjęs – vėsą. Jeigu tampa atvirkščiai,
tu lauk mirties po dešimties dienų.
Jei žvelgdamas šiek tiek į vidų sutelktu žvilgsniu,
savo kūno formos nematai – mirties tai ženklas.
Jeigu maudantis nešlampa arba tuoj išdžiūsta
širdies sritis, [tavęs] mirtis [jau tyko].
Sakoma, kad [greitai] mirsi, jei nepasigirsta
spragtelėjus aiškus garsas. Jeigu kulkšnys
į išorę iškrypsta, mirsi tu po mėnesio.
Jei žemėje minkštoj pėdsakų nepalieki,
[netrukus] mirsi. Jei truputį
užvalgius susilpnėja kūno jėgos arba
jo kvapas pasikeičia – [irgi greitai] mirsi.
Jei prisiveisia utėlių arba jos [ant tavo kūno] gaišta –
mirties tai ženklas. Jei anksčiau buvai ramus,
o dabar piktažodžiauji, arba atvirkščiai;
iš blogo tavo elgesys į gerą pasikeičia arba,

geras buvęs, tampa blogas jis, –
tai irgi pranašauja mirtį.
Jei tavo atspindys vandenyje
neturi nei galvos, nei rankų, kojų –
mirties tai ženklas.
Jeigu tavo varpa nutįsus kabo,
o kapšelis laikos, arba atvirkščiai;
temsta protas, girdis nebūti garsai;
jei nejunti užgęstančios
aliejinės lempelės kvapo – tai sakoma,
kad jie tikri mirties ženklai.
Yra dar ir kitų artėjančios mirties ženklų:
nuolatinis sąmonės temimas;
nenoras valgyti; negalėjimas
išbūti vienoj vietoj, noras ją palikti;
silpnumas dvasios, nepasitikėjimas savim;
nebežinojimas to, kas anksčiau žinota;
visokiausių negalavimų susikaupimas kūne;
košmariški ir nuolatos blogi sapnai;
baimės pojūtis stiprus; taipogi nevengimas
penkių aistrų „nuodų" ir neprotingi poelgiai;
šneka neaiški ir tikėjimo svyravimas;
nušvitimo siekio netvirtumas, nuolatiniai nuopuoliai...
Įžvalgiai šiuos [ženklus] pastebėk ir stenkis šalinti;
[jei nepavyksta], perkėlimą praktikuok. Labai
artimos mirties ženklai –
tai pojūčių penkių palaipsniškas gesimas;
maisto, gėrimo nevirškinimas, išvėmimas –
visiškai nusilpus [skrandžio] šiluma;

ir nebegalėjimas nulaikyt galvos,
jausmas tartum ji nukris.
Po to [netrukus] „tirpsta" elementai
šitokiu būdu.

„Mėsa" vidinė – raumenys ir gyslos –
tai „žemė"; jos „tirpimo" Žemėj požymis –
kūne pajunti sunkumą ir atrodo lyg nukristum;
po to vidinis ženklas pasireiškia:
rodosi, tartum lendi, grimzti į žemę.

Žemės galiai „tirpstant" Vandeny,
nebegali valdyti kūno; jis bejėgis tampa,
ir sąmonę migla apgaubia.

Vidinis „vanduo" – tai kraujas ir limfa;
šio vandens „tirpimo" Vandeny
ženklas – teka seilės ir snargliai,
gerklė išdžiūsta ir liežuvis.

Vandens galiai „tirpstant" Ugnyje, atšąla kūnas,
o sąmonė tai prašviesėja, tai aptemsta.
Vidinei [kūno] „ugniai" – šilumai
„paskendus" Vandeny, užvirsta akys,
ir žmonių nebepažįsti.

Ugnies galiai „tirpstant" Vėjy, [vienoje ar kitoje
kūno vietoj] telkiasi šiluma.

Vidinis „vėjas“ – tai kvėpavimas,
ir jo „tirpimo“ išorinis požymis –
švokštimas ir galūnių traukuliai,
o vidinis ženklas – proto sumaištis.

[Paskui] regi miražą primenantį
blykčiojimą bei mirgėjimą,
ir visos utėlės palieka tavo kūną.

Iš motinos įgytas „kraujas“[103]
į viršų kyla; pasireiškia
„raudono kelio“ suvokimas –
regi raudoną šviesą,
ir šiame spindėjime „ištirpsta“
keturiasdešimt proto būsenų, kilusių iš Geismo.

Gauta iš tėvo „bodhičita“[104]
leidžiasi žemyn, ir pasireiškia
vadinamasis „baltas kelias“ –
regimas švytėjimas,
kuriame išnyksta trisdešimt
proto būsenų, kilusių iš Neapykantos.

Kai iškvėpimai pailgėja,
ir visas kūno kraujas suteka
į arterijas, – jo lašui įlašėjus į širdies
Centrą, pasirodo „juodas kelias“ –
šiurpi tamsa, tartum į juodą prarają įpuoli, ir šiame
priartėjime prie suspindėsiančios [Šviesos]

„ištirpsta" proto būsenos septynios,
kilusios iš Nežinojimo.
Aukštyn užvirsta akys, lūpos,
išnyksta aplinka visa, tarytum saulei nusileidus,
regėjimai ir jutiminė sąmonė prapuola,
dingsta bet kokia šviesa, ir tuo metu per uolektį
sutrumpėja oro iškvėpimas, dvasia paskęsta tamsoje.
Po to, į Širdį įlašėjus kraujo dviem lašams,
galva palinksta, iškvėpimas sutrumpėja dar per strėlę.
Į Širdį įlašėjus kraujo trims lašams, tu sužagsi,
ir iškvėpimas sutrumpėja dar tiek pat.
Kvėpavimui užgesus išoriniam
„apalpimo" būsenoje juodoje, baltoji
ir raudonoji „bodhičitos" susitinka Širdyje;
tada laimingai grįžta suvokimas,
aiškesnis šimteriopai, – sąmonė panyra
į Vaiskią Šviesą, ir visa esybe Džiaugsmą pajunti,
širdies centre Sūnus Budrumas susitinka
su Motina Esme; užgęsta ir vidinis
kvėpavimas, o „vėjai"– sąmonė
pereina į vidurinįjį energijos kanalą...

Esmės Vaiski Šviesa suspindi [mirštant]
visoms gyvoms būtybėms.
O kai kurie įgudę jogai [patiria ir] Kelio
Vaiskios Šviesos – Sūnaus susitikimą
su Motina [prigimtine Šviesa], ir jiems akimirksniu
atsiveria
nekliudoma Erdvė: pasiekia jie

negimusįjį Kūną Tikrosios Prigimties,
ir Palaiminguoju bei Pasireiškusiuoju Kūnais
be pastangų būtybėms teikia dvasinę pagalbą,
pirmapradėje Trijų
Kūnų tobulybėje pabudę.

Todėl, suvokus žmogiškojo kūno įgijimo Prasmę,
reikia praktikuoti Šventą Budhos Mokymą.
Nors ir visoms būtybėms spindi
tikra Vaiski Šviesa,
bet nepatyrusieji jos neatpažįsta.
Net jei jie tiki neapsakoma Vaiskia Šviesa,
kuri nesuskaičiuojamuos gyvenimuos juos [lydi],
ją užtemdęs įprastas Nesuvokimas,
todėl jie klaidžioja sansaroje per amžius.
Taigi [praktikuojant Dharmą] reikia
tvirtą pagrindą po kojomis įgyti.

Prieš pat užgęstant išoriniam
kvėpavimui, taipogi pasireiškia
ženklai, kurie parodo, kur atgimsi.
Jei juda dešinė ranka ir iš burnos
sklinda kliedesys, o šiluma
susitelkia dešiniam pety,
dievu tu atgimsi arba žmogumi.
Jei iš kairiosios šnervės varva
snargliai, taip pat pro ją srovena oras,
ir susitelkia šiluma kairėj aky, atgimsi
žmonių pasaulyje. Jei iš burnos
leidi gyvulių garsus ir šlapinies, o šiluma
susitelkia organuos lyties, tai gyvuliu atgimsi.

Jeigu kūno odos spalva geltona ir blanki,
seilės bėga iš burnos, kamuoja alkis, teka sperma,
atgimsi alkana dvasia.
Jei lankstos dešinioji koja, veržias išmatos,
šlapimas bei skrepliai, ir kyla neapykanta, o šiluma
susitelkia paduose, tai sakoma,
žmogus atgimsiąs pragare.
Jei išdidus esi labai, o šiluma
susitelkia ausyje, tai sąmonė išeis pro ausį,
ir atgimsi jakšu[105]*.*
O jei [prieš mirtį tavo sielos] „papuošalas" –
[mintys, proto būsena] gera, svarbiausi
organai menkai tepažeisti, ir sąmonė budri, giedra,
Mokytojas, dvasios broliai supa
tave, ir tyrą požiūrį išsaugai, tai, viršugalvyje pasirodžius
limfos [lašui] ar kitokiam [ženklui], sąmonė išeis
pro viršugalvį, ir, sakoma, pasieksi Išsilaisvinimą
ar atgimsi dangiškose sferose. Todėl
sutinkant mirtį labai svarbios geros mintys.

O žmogui šį gyvenimą palikus,
apie [būsimąjį] jo gimimą aukštutiniuos
arba žemutiniuose [pasauliuose] byloja
ženklai ir požymiai, kuriuos
keletą dienų [po jo mirties] parodo oras.

Jeigu apsiniaukę, ūkanota, drėgna,
lyja, pučia vėjas arba siaučia
pūga ir panašiai – tai rodo,
jog tasai žmogus gims pragare.

Jei dangus miglotas, apsiblausęs,
saulė ir mėnulis tartum mirę,
vėjas nepučia, ir nesaulėta,
anksčiau prilyta arba lyja vakarais,
tai tas žmogus atgimsiąs alkana dvasia.

Jei dangus tamsus, jį ištisai ar paskirai
dengia debesys juodi, liūdnumą keldami, –
tai ženklas, jog žmogus atgimsiąs gyvulių pasauly.

Jei dangų gaubia debesys juodžiausi,
turintys pavidalus baisius, ir siautėja
stipri audra, griaustinis dunda,
tvykščioja žaibai, nei saulės, nei mėnulio nematyti,
tai žmogus asuru – pusdieviu atgimsiąs.

Jei giedra, skaisčiai spindi saulė, švyti mėnuo,
vėjas nepučia, ir oras kuo skaidriausias –
tai ženklas, kad dievų[106] *pasaulyje atgims žmogus.*

Jei dangus vaiskus, papuoštas
debesų plonų lyg baltas šilkas, ir šviesos
nimbas saulę ar mėnulį gaubia, tai asmuo
žmonių pasaulyje atgimsiąs.

Šie šešeriopi požymiai, ženklai
rodo atskiras sferas, kur kas atgims.
Jie pasireiškia po mirties
dvi ar tris dienas arba septynias
ir aprašyti sekant „Palaikų degimo tantra“.

Tyro atgimimo, Trijų Kūnų pasiekimo
ir Išsilaisvinimo dangiškose sferose ženklai
smulkiai apsakyti „Palaikų degimo tantroj“ ir „Tagdole“[107]*;*
juos sužinokit iš šių [tekstų].

Paprastos būtybės, kada mirs, nežino.
Tad reikia nuolatos stebėti, ar [nepasirodė]
apibūdinti šiame [tekste] mirties ženklai.
Pasireiškus neatšaukiamiems ženklams,
visą savo turtą paaukok bendruomenei,
Mokytojas arba dvasios broliai, esantys šalia,
teprimena tau mokymus, ir ypač sąmonės
perkėlimo praktiką imk lavinti,
klausykis ir mąstyk apie „Bardo Tiodolo“ mokymą.

Jeigu, pasirodžius išoriniams,
vidiniams ir slaptiems ženklams,
nepraktikuojamas išsipirkimo iš mirties
ritualas, tai padaromas Nusižengimas
atsižadėjimo ramiųjų ir niršiųjų
dieviškųjų Nugalėtojų, tavo kūne glūdinčių,
ir, pažeidus įsipareigojimus šventus,
į pragarą keliaujama. Ir pasakyta,
jog tai blogiau net už tiesioginio atpildo
nusikaltimus[108]*. Tad reikia būtinai*
tą ritualą praktikuot. Taip pat, jei sąmonės
perkėlimas vykdomas, vos keletą
išorinių ar vidinių [mirties] ženklų pamačius,
tai vadinama „nužudymu dievybės“ ir yra

didžiulis nuopuolis, tad jo nedaryki.
Visus [artėjančios] mirties požymius aptikus,
jei išsipirkimo praktika atšaukt jos nepavyksta,
tiktai tada įveiksmink perkėlimą – phovą. Tantroje
paminėtas savalaikės phovos privalumas tas,
kad net žmogus, tiesioginio atpildo
nusikaltimus įvykdęs, gali
atgimti rojuje, laimingosiose sferose,
Išsivadavimą pasiekti.

Štai išaiškinau naudingą „Bardo Tiodolo“ pagalbinį tekstą – „Savaiminį išsilaisvinimą [pastebint artėjančios] mirties ženklus“, [kuris priklauso] „Giliųjų mokymų apie savaiminį išsilaisvinimą medituojant ramiąsias bei niršiąsias dievybes“ rinkiniui. Teisingai jį supraskite, būsimųjų kartų jogai!

Samaja gja gja gja!

[Puikių] darbų laimingieji tęsėjai,
turintys išmintimi apdovanotą protą,
tesusitinka tikinčius, stropius
ir atjauslius [draugus]!

Šis „Savaiminio išsilaisvinimo [pastebint artėjančios] mirties ženklus“ [mokymas] tenesibaigs iki sansaros pabaigos!

Sidho Karmalingpos Lobis.

Tebūnie laimė!

GRYNO SUVOKIMO ATSKLEIDIMAS – SAVAIMINIS IŠSILAISVINIMAS ATVIRA ĮŽVALGA

Savaime vaiskiai sąmonei – Trijų Kūnų Dievybei lenkiuosi!

Aiškinsiu [vieną] „Giliųjų mokymų apie savaiminį išsilaisvinimą medituojant ramiąsias bei nirščiąsias dievybes" – „Gryno suvokimo atskleidimą, savaiminį išsilaisvinimą atvira įžvalga". Atskleisiu jūsų gryną sąmonę, todėl mąsliai [klausykitės], laimingieji kilmingų šeimų vaikai.

Samaja gja gja gja!

Emaho![109] *Vieninga sąmonė*
sansarą ir nirvaną apima.
Ji – visko pirmapradė prigimtis,
tačiau jos nepažįstate.
[Sąmonė] giedra ir nenutrūkstanti.
Bet šito nesuvokiate.
Neapribota ji ir pasireiškianti visur,
bet jos neatpažįstate. Todėl
[pamokymas] šis skirtas esmei jos pažinti.

Trijų laikų Pabudusių [atveriami]
aštuoniasdešimt keturi tūkstančiai Dharmos durų
ir visų kitų mokymų nesuvokiama aibė
iš [proto] pažinimo [gimsta] –
atskirai nuo jo nėra
nė vieno Nugalėtojų pamokymo.

Nors skaičius Jų pamokymų bekraštis lyg erdvė,
esmei – grynai sąmonei trys priesakai[110] *skirti.*
Tad slaptą mintį Nugalėtojų išaiškinsiu,
į amžiną [Nušvitusiųjų Mokymą] įvesiu.
Kjė ho! Laimingieji vaikai, klausykitės!

Nors žodis „sąmonė" visur paplitęs,
iš jos nepažinimo ar klaidingo pažinimo,
vienpusio arba netikslaus žinojimo
kyla nesuvokiama daugybė pažiūrų.

Žmonės paprasti jos nepažįsta.
Nepažindami tikrosios savo prigimties,
jie klajoja Trijose [sansaros] Sferose[111]*,*
būviuose šešiuos ir kenčia. Štai
kaip blogai nepažinoti savo sąmonės.

Šravakos ir pratjekabudos[112]*,*
vienšališkai suvokią nebuvimą savasties,
[savo proto] nepažįsta deramai.
Kiti, dogmų, pažiūrų supančioti,
nemato jo Vaiskios Šviesos.

Šravakos ir pratjekaudos
kabinas už subjekto–ir–objekto [vaizdinio].
Madhjamikai apakinti
sampratos dviejų tiesų[113]*,*
o Krijos, Jogos [tantrų pasekėjai] – apeigų;
Mahajogos, Anujogos[114] *[pasekėjų protą] temdo*
kabinimasis už erdvės–ir–sąmonės.

Klysta perskiriantys nedvilypį Reiškinį.
Vienovės neatskleidęs, nušvitimo nepasieksi.
Savo sąmonė, sansara ir nirvana –
visa tai vienovė neatsiejama.
[Nuo šito suvokimo] nutolę mokymai,
viena atmetantys, kita priimantys,
klaidžioja sansaroje.

Todėl atsižadėk veiklos ir neveiklumo.
Savo gryną sąmonę tiesiogiai suvokdamas,
esi savaime laisvas, – štai pamokymas,
leidžiantis suprasti didžiąją savaiminę visatos laisvę;
taigi viskas yra tobula Didžiajame Tobulume.

Samaja gja gja gja!

„Sąmonė" – tai suvokimo blyksnių [srautas].
Joje nėra jokios esybės.
Ji – sansaros ir nirvanos, laimės, įvairių kančių šaltinis.
Tikslas ji – vienuolikos Važiuoklių[115]*.*
Vardų jos – nesuvokiama galybė.

Kai kurie vadina ją „proto esme",
kitatikiai [hinduistai] – „Atmanu",
šravakos – „Vadovu",
čitamatrinai – „protu".

Vieni Pradžniaparamita vadina ją,
kiti – budhos Prigimtim,
treti – Didžiuoju Simboliu,
ketvirti – Vieninga Sėkla,
penkti – Sfera Tikrovės,
šešti – Visko Pagrindu.
Kai kurie vadina ją „paprastu [suvokimu]".

Atskleisiu ją triadomis būdingų bruožų.

Ankstesnieji suvokimai nebetrunka – [sąmonė] tuščia;
būsimieji suvokimai dar nekilo – [ji] žvali;
dabar, kai būsena natūrali,
žvelgdamas į savo sąmonę,
[gali suvokt] neregimą aiškumą,
nuogą, prigimtą budrumą
ir tuščią, turinio neturintį tyrumą.

Ji – aiškumo–tuštumos grynumas nedvilypis.
Ji nepastovi ir be esybės,
nenutrūkstanti, vaiski, giedra.
Ir ne viena –
budri ir aiški [pasireiškia] kaip daugybė.
Jinai – nedaugeriopas ir nedalomas, vienas visko „skonis".
Nekyla nuo kitų [daiktų] – suvokia [vien] save.

Ji – reiškinių tikroji prigimtis ir tobulai
vienovėje nedalomoj Triados Kūnų atsiskleidžia.

Nemedžiagiškumas jos, tuštumas – Dharmakaja;
tuščias ir vaiskus aiškumas – Sambhogakaja;
nekliudomas viskuo pasireiškimas – Nirmanakaja,
ir kaip tobula triados šios vienovė
ji – Svabhavika(kaja).

Griežtai ją apibrėždamas [sakau] –
ji dabartinė savo sąmonė.

Kadangi ji savaime aiški,
kaip teigt gali, jog nepažįsti sąmonės?!

Joje nėra ko medituoti, taigi kaip
gali sakyt, jog medituoji nesėkmingai?!

Ji juk grynas, aiškus suvokimas;
kaip gali tu savo sąmonės nerasti?!

Ji – vaiskus ir nenutrūkstantis budrumas;
kaip gali tu nematyti proto „veido"?!

Mąstytojas yra pats protas, taigi
kaip gali sakyti: „Ieškau jo, bet nerandu"?!

Jame nėra ko keisti, praktikuoti, taigi
apie kokias nesėkmes šneki?!

Natūralios jo būsenos pakanka, tad
kodėl sakai, jog susitelkt tvirtai nesugebi?!

Iš [sąmonės] nepadarysi nieko, taigi
pakanka ją ramybėje palikti;
apie kokį tad nesugebėjimą šnekėt gali?!

[Sąmonės] trys požymiai – aiškumas, tuštuma, budrumas
neatskiriami, savaime tobuli.
Apie kokį galima šnekėt nepasiekimą?!

Nepriklausomai nuo priežasčių ir sąlygų,
[sąmonė] savaime tobula, tad apie kokias
„[jos tobulinimo] pastangas nevykusias“ gali kalbėti?!

Svarstančiosios mintys kyla, ir tuo pat metu
[sąmonė] laisva, tad kaip gali sakyt,
jog [šių minčių tu] „priešnuodžiais“ neįveiki?!

Šis pažinimas – [tavo sąmonė] pati,
tad kaip gali manyt jo neturįs.

Proto prigimtis – tuščia, be turinio.
Tavo sąmonė, neturinti esybės,
erdvę primena. Ar taip yra, ar ne –
pats įsitikink, žvelgdamas į savo protą.

[Sąmonė] tuščia, bet nemanyk – ne nebūtis;
ji prigimtinės Išminties per amžius apšviesta;
ji pačią saulės širdį primena, švytinčią savaime.
Taip ar ne – pats įsitikink, žvelgdamas į savo protą.

Tikrai nepertraukiamas [sąmonės] budrumas,
pirmapradis suvokimas; tuo jis upės tėkmę primena.
Ar taip, ar ne – pats įsitikink, žvelgdamas į savo protą.

Lygindamas jį su įvairiais apčiuopiamais daiktais,
neapibūdinsi.
Judrus ir be esybės – jis panašus į vėją.
Ar taip, ar ne – pats įsitikink, žvelgdamas į savo protą.

Reiškiniai visi jame savaime atsispindi,
tad primena jie atspindžius
veidrodyje. Taip ar ne – pats įsitikink,
žvelgdamas į savo protą.

Visi pasireiškimai jo laisvi savaime;
savaime kylantys, laisvi – jie primena
debesis. Ar taip, ar ne –
pats įsitikink, žvelgdamas į savo protą.

Nėra dharmų[116]*, atskirų nuo proto.*
Tad ką, be proto, galima dar medituoti?!
Nėr kito reiškinio – tik protas.
Tad ką gi galima dar praktikuoti?!
Išskyrus protą, reiškinių kitų nėra.
Vienas jis – šventasis įžadas.
Nerasi nieko atskira nuo proto.
Tiktai jame subręsta [nušvitimo] Vaisius.
Tad nuolat žvelk į savo protą.

Žiūrėk – į išorinę erdvę mintys neišsklinda,
o žvelgdamas į savo protą, nerastum jų šaltinio.
Tavo sąmonė – [minčių] netrikdomas skaidrumas,
vaiskus ir tuščias Dharmakaja,
primenantis giedrą dangų, nušviestą saulės.
[Sąmonė] neturi formos – visą laiką suvoki tiktai
aiškumą.

Jos pažinimas ir nepažinimas skiriasi tikrai.

Iš pat pradžių negimusi, savaime atsiradusi
ši šviesa vaiskioji –
tėvo, motinos neturintis
vaikas – grynas suvokimas
nuostabus!
Niekieno nesukurta, prigimta
Išmintis jo nuostabi!

Jisai negimsta ir nemiršta – nuostabu!
Jisai savaime aiškus, ir nėra jo pažinėjo – nuostabu!
Jis klaidžioja sansaroje, tačiau
į nelaimingąsias sferas nepuola – nuostabu!
Jis regi Budhas, bet netobulėja – nuostabu!
Jis yra visur, bet savęs neatpažįsta – nuostabu!
Tikis kito vaisiaus nei jis pats – tai nuostabu!
Jis [vienas], bet [atrodo] pasireiškiąs
kaip kiti [daiktai] – tai nuostabu!

Ema![117] *Dabartinis grynas suvokimas, be esybės, aiškus,*
požiūrius visus pranoksta.
Be objekto, visa apimantis ir nuo visko

atsietas – kaip tik jis yra
meditacija, pralenkianti meditacijas visas.
Jis nekeičia nieko ir savaime dera su pasauliu,
tad pranoksta praktikas visas.
Jis – Vaisius, be siekimo tobulas, –
visus kitus Vaisius pranoksta.

Apsakysiu keturias teisingas didžiąsias „Važiuokles".

Teisingo požiūrio didi „Važiuoklė"
yra šis aiškus dabartinis suvokimas.
Kadangi aiškus jis ir neklaidingas,
tai „Važiuokle" vadinamas.

Teisingos meditacijos didi „Važiuoklė"
yra šis aiškus dabartinis suvokimas.
Kadangi aiškus jis ir neklaidingas,
tai „Važiuokle" vadinamas.

Didi „Važiuoklė" neklaidingos praktikos
yra šis aiškus dabartinis pirmapradis suvokimas.
Kadangi aiškus jis, teisingas,
tad „Važiuokle" vadinamas.

Didi „Važiuoklė" neklaidingo Vaisiaus
yra šis aiškus dabartinis suvokimas.
Kadangi aiškus jis, teisingas,
tad „Važiuokle" vadinamas.

Nepajudinamas keturias didžias „vinis" išvardysiu.

Nepajudinama požiūrio „vinis" didžioji
yra šis aiškus dabartinis suvokimas.
Kadangi ji trijuos laikuos nekintamai
tvirta, tad vadinama „vinim".

Nepajudinama meditacijos „vinis" didžioji
yra šis aiškus dabartinis suvokimas.
Kadangi ji tvirta trijuos laikuos nekintanti,
todėl vadinama „vinim".

Nepajudinama praktikos „vinis" didžioji
yra šis aiškus dabartinis suvokimas.
Kadangi ji nekintanti trijuos laikuos,
todėl „vinim" vadinama.

Didžioji nepajudinama Vaisiaus
„vinis" yra šis aiškus dabartinis suvokimas.
Kadangi ji trijuos laikuos nekintamai tvirta,
tad ir vadinama „vinim".

Dabar pamokymą pateiksiu,
atskleidžiantį trijų laikų vienovę.

Nuo buvusio ir būsimo atsiekite mintis;
apie praeitį galvoję liaukitės
ir, apie ateitį nebemąstydami,
sutraukykite proto pančius;

nesikabindami už dabarties,
į erdvę pasinerkite.

Nemedituokit nieko,
nes nėra ko medituoti;
palaikykit nenuklystantį budrumą,
nors ir nėra jam kur nuklysti;
ir tiesiai žvelkite į šią nemeditavimo,
negęstančio budrumo būseną.
Jos grynas suvokimas,
budrus savaime, aiškus, giedras,
„bodhičita“ vadinamas.

Šita nemedituojanti, neturinti objekto,
niekur nenuklystanti, savaime aiški,
šviesi–tuščia, iš prigimties laisva
[sąmonė] – tai aiškus–tuščias Dharmakaja,
nepraktikavus Kelio atsiskleidus budhos [būsena],
Vadžrasatva, regima dabar.

Šešis apsiribojimus sugriauti mokysiu.

Yra daugybė įvairiausių požiūrių,
tačiau šioj sąmonėje grynoje –
pirmapradžiame natūraliam suvokime
neatskiriama tai, į ką
žvelgiama, nuo to, kas žvelgia.
Ieškokite žiūrėtojo, žvelgėjo;
žvelgėjas ieško pats savęs, tačiau neranda;

tada išsenka požiūris ir jojo pasekmė.
Nėra nei požiūrio, nei priežasties, bet
nejuoduoja Nieko tuštuma:
dabartinis grynas suvokimas, sąmonė giedra
yra dzogčeno Požiūris
be dvilypumo
suvokiamo ir nesuvokiamo.[118]

Yra daugybė įvairiausių meditacijų,
tačiau šioj sąmonėje grynoje –
nekliudomam paprastame suvokime
neatskiriama tai, kas medituojama,
nuo medituojančio.
Ieškokit medituotojo ar nemedituotojo;
kai jų ieškodami nerasite,
tada ir baigsis meditacija,
taip pat jos pasekmė.
Nėra nei meditacijos, nei priežasties jos, bet
nepasineriama į tamsumą:
dabartinis suvokimas tikras, aiškus
yra savaime kylantis susitelkimas, meditacija
be dvilypumo meditavimo
ir nemeditavimo.

Praktikų – nesuskaičiuojama daugybė,
tačiau grynosios sąmonės –
pirmapradžio suvokimo Sėkloje vieningoje
tai, kas praktikuojama, yra neatskiriama nuo
praktikuotojo. Ieškokit, sekit –

kurgi praktikuotojas ar nepraktikuotojas?
Kada nerasit jų, tai baigsis praktika,
taip pat jos pasekmė.
Nėra nei praktikos, nei priežasties jos, bet
neatsiduodama klaidingiems polinkiams:
dabartiniame suvokime,
nedirbtiniame, savaime aiškiame,
nesistengimas nieko keisti, nei priimti, nei atmesti
yra tyriausia Praktika
be tyrumo
ir netyrumo dvilypumo.

Vaisių įvairių – daugybė, aibė, bet
gryno suvokimo, sąmonės Trijuos
Kūnuose, savaime tobuluos,
tikslas ir siekėjas neatskiriami.
Ieškokit, sekit – kurgi siekiantysis vaisiaus?
Kai jo nerasite, tada ir vaisius baigsis,
ir pasekmė.
Nėra nei vaisiaus, nei jo priežasties,
ir neužvaldo atsisakymas ko nors, rinkimasis,
viltis ir baimė: dabartiniam gryname
suvokime, savaime aiškiame, tobulame,
atsiskleidę Kūnai Trys, jų pažinimas savyje –
tai pirmapradės budhos būsenos Vaisius.

Aštuonių kraštutinumų amžinybės–nebūties[119]
neturintis budrumas grynas
vadinamas Vidurinybe nepuolimo
į jokius kraštutinumus.

Dėmesingumas, nepertraukiamas sąmoningumas
vadinamas grynuoju budrumu – r i g p a.

[Budrumas] tuščias; jo esmė – Žinojimas,
todėl vadinamas jis budhos Prigimtim.

Kadangi žino Esmę, jis pranoksta viską,
tad išminties paramita[120] *vadinamas.*

Jis nesuvokiamas samprotaujančiu protu,
kraštutinumų neribojamas iš pat pradžių,
todėl vadinamas Didžiuoju Simboliu.

Taigi pažinimas ir nepažinimas jo –
esmė nirvanos ir sansaros,
laimės ir kančių visų.
Todėl jis Visko Pagrindu vadinamas.

Jis – šita pati prigimta ir aiški sąmonė,
[turima] gyvenant kasdienybėje, todėl vadinamas
paprastu suvokimu.

Nors daug gražių vardų jam prigalvota,
išties jis – dabartinis grynas suvokimas.

Tad siekti ko nors kito – tai tas pat,
kas dramblį turint jojo pėdsakų ieškoti.

[Aukščiau už gryną sąmonės budrumą]
nerasi nieko net iškilęs virš Trijų Pasaulių.
Budha neatrandamas kitur – tiktai savam prote.

Šito nesuprasdamas, išorėj jo ieškai.
Bet argi kito ieškant, galima atrast save?!
Taip ir pamišėlis, spektaklio suklaidintas,
sutrikęs, klaidžiodamas mugės minioje,
pamiršęs savo veidą, savimi kitus palaiko.

Neregėdamas daiktų tikrosios prigimties,
nežinai, jog reiškiniai – tai protas,
todėl klajoji, klaidžioji sansaroje.
Nematant budhos savame prote,
užtemdyta yra nirvana.

Tą pat akimirką, [kai suvoki], jog nirvana ir sansara kyla
tik iš žinojimo ir nežinojimo, jų skirtumas išnyksta.
Klystama [sansarą ir nirvaną]
kitur įžvelgiant – ne savam prote.
Bet paklydimo ir nepaklydimo
prigimtis – taip pat viena.
Būtybės juk neturi sąmonės srautų dviejų[121]*,*
tad išsilaisvinsi išsaugodamas natūralią proto būseną.

Paklydimo nesuvokdamas kaip [kylančio] iš proto,
nepažinsi niekada tikrosios reiškinių esmės;
tad pats stebėki [savo protą] –
visa, kas jame savaime pasireiškia.
Stebėki, kur tos apraiškos pirmiausia atsiranda,
kur tęsias jos ir kurgi baigias pagaliau?
Kaip tvenkinio [saloj] gyvenančios
varnos nuskrenda nuo tvenkinio,

ir vėl tenai sugrįžta, – [mintys], vaizdiniai iš proto kyla;
pasireiškia sąmonėje ir joje išnyksta.

Ši sąmonė grynoji, viską žinanti, suprantanti,
vaiski, tuščia ir neatskiriamai
aiškumą–tuštumą sujungus, dangų primena;
jos prigimtinė pirmapradė išmintis, akivaizdžiai
pasireiškusi, kaip tik yra [visų
reiškinių] Esmė.

Jos buvimo ženklą – regimą visatą
suvokite kaip savo sąmonės [pasireiškimą],
o pačią budrią, aiškią sąmonę –
kaip primenančią dangų.
Dangus kaip pavyzdys,
jos prigimtį šiek tiek atskleidžiantis,
yra tiktai ribotas simbolis.
Juk sąmonės tuštuma sąmoninga,
persmelkta aiškumo,
o dangus nesąmoningas, tuštuma jo negyva,
tad iš tikrųjų neišreiškia sąmonės esmės.
Išsaugokite jos negęstantį budrumą.

Iš įvairiausių santykinių reiškinių nė vienas
neturi realios būties, [kiekvieną
akimirką] išnyksta. Taip ir visata,
sansara ir nirvana
yra vien mūsų sąmonės regėjimai.
Kai tik įvyksta sąmonės sraute pasikeitimas,

išorėje pasireiškia jo regėjimas.
Taigi viskas – sąmonės regėjimai.

Kiekviena šešių rūšių būtybių[122] *mato juos savaip.*
Kitatikiai į juos
žiūri kaip į amžinus arba išnykstančius.
Devynios [budizmo] Važiuoklės
turi savo atskirus požiūrius...
[Viską] regime ir aiškiname įvairiai,
[reiškinius visus] laikom atskirais, tad klystame,
prikergdami jiems nepriklausomas [esybes].

Kas reiškinius visus kaip sąmonę suvokia,
tas, pasireiškiant šiems regėjimams,
už jų nesikabina, – jis yra Nušvitęs,
o kas laiko reiškinius tikrais, tas klysta.

[Šiuos] vaizdinius suvokdamas kaip sąmonę,
savaime išsilaisvini.
Reiškiniai visi yra
sąmonės pasireiškimai.

Negyvasis pasaulis – sąmonė.
Šešeriopos būtybės – sąmonė.
Dangaus gyventojų ir žmonių palaima – sąmonė.
Trijų nelaimingųjų sferų kančios – sąmonė.
Nežinojimas, penki nuodai emocijų žalingų – sąmonė.
Natūralusis pirmapradis suvokimas – sąmonė.
Geros mintys ir nirvana – sąmonė.

Demonų ir piktų dvasių kliūtys – sąmonė.
Dievybės, puikūs pasiekimai – sąmonė.
Įvairios tobulos dorybės – sąmonė.
Susitelkimas medituojant be minčių – sąmonė.
Daiktų pavidalai ir spalvos – sąmonė.
[Būsena] be išgalvojimų ir vaizdinių – tai sąmonė.
Vienovės ir daugybės
nedvilypumas – sąmonė.
„Nei egzistuojantys, nei neegzistuojantys"
reiškiniai – sąmonė.

Nė vieno reiškinio nėra, kuris nebūtų sąmonė.
Ji nekliudomai viskuo pasireiškia.
Reiškiniai – tarytum vandenyno bangos:
neatskiriami nuo sąmonės „vandens",
jame jie ir išnyksta.

Be galo daug ką pavadint gali,
tačiau kokiais vardais tu bevadintum daiktus,
be sąmonės daugiau nėr nieko.
Bet ši vieninga [sąmonė] taip pat
jokios esybės, pagrindo neturi[123].
Iš kurios pusės bepažvelgtum,
joje nieko nėra.

[Į sąmonę] kaip į esybę nežiūrėkite –
ji be jokios substancijos.
Nežvelkite į ją ir kaip į [Nieko] tuštumą –
ji sąmoninga ir vaiski.
[Šių požymių jos] nesuvokite kaip atskirų;
ji – nedaloma aiškumo–tuštumos vienovė.

Dabartinė tavo sąmonė savaime aiški,
bet pats nesi tuo įsitikinęs.
Nors [sąmonė] esybės savo ir neturi,
ją iš tikrųjų galima pažinti.
Pažinęs ją, visiškai išsivaduosi.
Ji pažįstama
protui neįsitraukiant į pojūčius.

Sezamas, pienas – priežastys aliejaus, sviesto,
betgi šių negausite nemušdami
[pieno] ir nespausdami [sezamų sėklų].
Taip ir būtybės visos, nors
iš esmės yra realūs budhos, – bet
nenušvinta, nepažinusios savo [sąmonės grynos].
O pažinę ją, išsilaisvina net piemenys;
ji aiškiai atsiskleidžia net nežinantiems
jokių paaiškinimų.
Kas pats melasos paragavo,
tam nebereikia, kad kiti jos skonį apibūdintų.
Ir net panditai, nepažinę [savo sąmonės], yra paklydę;
nors devynių Važiuoklių mokymo žinovai,
jie primena tikėtojus tolimais gandais –
prie budhos būsenos
nepriartėja nė per plauką.

[Savo sąmonę] pažinusiojo nebevaržo
dorybės ir blogybės.
O nepažinusysis, gera arba bloga
darydamas, tik [priežasčių] keliavimo į rojų
ar nelaimingąsias sferas prikaupia,

iš sansaros [neišsivaduoja].
Kai tik pažįstamas tuščiasis savo sąmonės
pirmapradis suvokimas, Išmintis, –
dorybės ir blogybės vaisių nebeduoda,
primindamos šaltinio, trykštančio
tuščioj erdvėj, [miražą].
Tuštumoje nėra tokių dalykų,
kaip gėris arba blogis.

Tad šis „Gryno suvokimo atskleidimas –
savaiminis išsilaisvinimas atvira įžvalga“
labai gilus.

Susigyvenkite su savo sąmonės esme!
Zab gja![124]

[Baigiamasis žodis]

Šį „Gryno suvokimo atskleidimą –
savaiminį išsilaisvinimą atvira įžvalga“
skiriu būtybėms būsimų kartų,
gimsiančioms tamsos [epochoje].

Šis trumpas kūrinys –
tai sąvadas visų
tantrų ir pamokymų
tiesų esminių.

Jo [mokymo],
nūnai nors ir paskelbto,
[tekstą] paslepiu kaip termą – brangų lobį;
tegul jis rastas bus ateityje
su juo užmezgusiųjų karmos ryšį.

[Kolofonas]

Šį traktatą, aiškiai atskleidžiantį gryną suvokimą, – vadinamąjį „Savaiminį išsilaisvinimą atvira įžvalga“ parašė Odijanos išminčius Padmasambhava.

[Jo mokymas] tegul tęsis iki sansaros pabaigos!

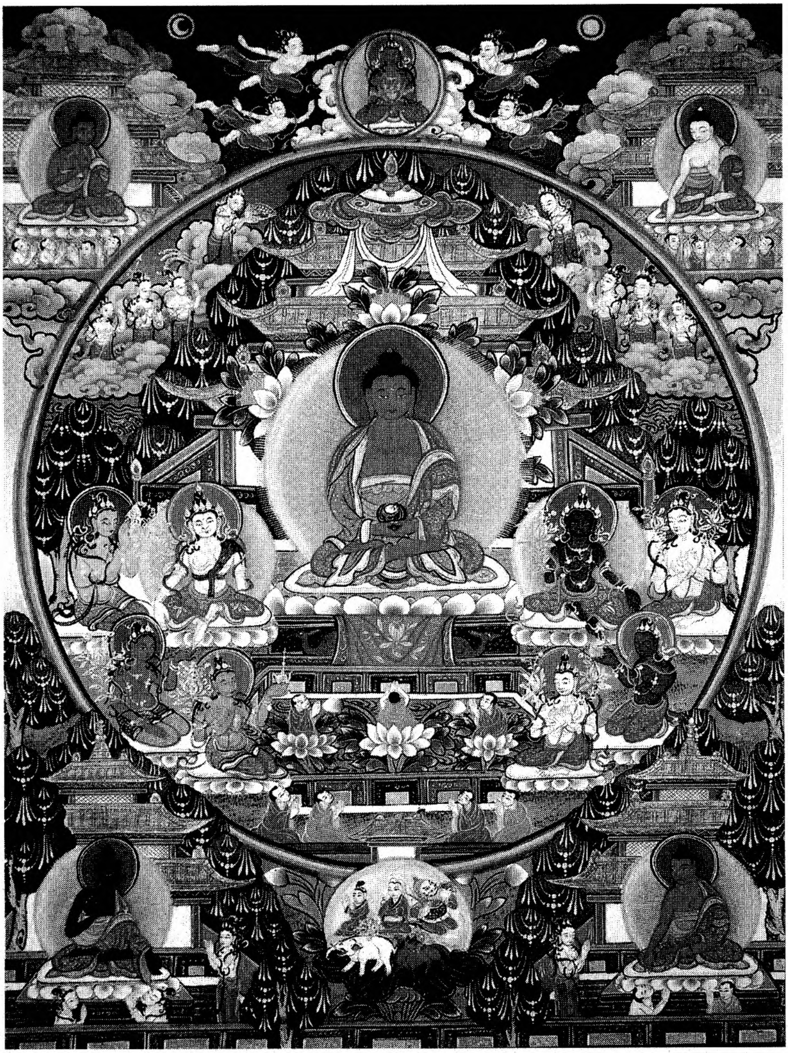

Sukhavati – palaimingasis Budos Amitabhos rojus
Buriatija, XIX a. pabaiga

PRIEDAI

SĄMONĖS PERKĖLIMAS – PABUDIMAS NEMEDITUOJANT

Iš [mokymų rinkinio] „Didis Gailestingasis Viešpats“

Om amideva hri.
Om mani padme hūm.

Didžiai palaimingos sferos[125] *Globėjui Amitabhai,*
dieviškam Sniegynų šalies Prieglobsčiui Avalokitešvarai,
nuo Jo dvasios neatskiriamam Cultrimui Sangpo,
Dharmos priesakų davėjui Džamjangui Kencėvangpo[126]*,*
[dvasiniam] Tėvui, visų tikrųjų ir tradicijos Mokytojų
įsikūnijimui – [savo] gerajam [Pagrindiniam] Mokytojui
pagarbiai ir karštai meldžiuosi.
Palaiminkite, kad atsikratyčiau
klaidinančių aistrų bei prisirišimų
ir tuoj pat perkelčiau savo sąmonę
į Globėjo Amitabhos širdį.

Šitaip tris kartus pasimeldęs, [vizualizuok]:

Hri[127]*. Save įsivaizduoju kaip dievybę, primenančią*
puikų krištolinį indą – skaidrų, vaiskiai permatomą.
Mano bambos apačioj prasideda vidurinysis
kanalas; išorė balta jo, o vidus raudonas;

jis tuščias ir švarus.
„Brahmos kiaurymėje" išsiskleidęs lotoso
žiedas, ant kurio – tyrasis Sukhavati Rojus.
Įsivaizduoju jo grožybes, nuoširdžiai tikėdamas.
Širdis Globėjo Amitabhos spindi tartum saulė
oranžine šviesa... Ir medituoju savo sąmonę
viduriniam kanale kaip nykščio dydžio
Amitabhos formą, sudarytą iš šviesos.
Kartu su oru stipriai
išleidžiu garsą HIK, ir mano sąmonė tartum žvaigždė
švysteli ir persikelia į Globėjo Amitabhos širdį. HIK KA!

[Pabaigoje] šūktelėk skiemenis *HIK KA*. Po meditacijos kartok Amitajaus dharanę ir mantrą[128]. [Prieš pat mirtį] iš tikrųjų vykdydamas [sąmonės perkėlimą], skiemenį *KA* praleisk. Baik [perkėlimą] tris kartus sušukdamas *PHAT*.

Smulkiau apie [*phovą*] sužinok iš Mokytojo ir šį didį mokymą vykdyk.

[Kolofonas]

Primygtinai skatinamas ankstesniųjų dvasinių tėvų ir vaikų širdies sūnaus Drontrulo Petrindžė, aš, neišmanėlis vienuolis Ngavang Lobsangas[129], neturintis Tiesos galios – tik tikėjimą, kilniausių minčių įkvėptas parašiau šią ypač palaimintą šventą giesmę. Kūrinėlio nuopelnus skiriu visoms būtybėms, kad jos tvirtai pasikliautų sąmonės perkėlimo [keliu] ir, palikusios [kūną], keliautų į Palaimingąją [Sukhavati] Žemę.

Sarva mangalam!

SADGJU TRADICIJOJE PRAKTIKUOJAMAS SĄMONĖS PERKĖLIMAS

Namo Guru Maitrėja!

Norėdamas praktikuoti šį didį sąmonės perkėlimo [būdą], kurio moko *Sadgju*[130] tradicija, taisyklingai atsisėsk[131] ant patogaus patiesalo, išvalyk kvėpavimą[132] ir, dvasingai nusiteikęs, tris, septynis ar daugiau kartų ištark šią [frazę]:

Aš ir visos kitos būtybės, kurių aibė lyg erdvė, visada pasikliaujame Mokytojų Prieglobsčiu.

Pasikliaujame Budhos Prieglobsčiu.

Pasikliaujame Dharmos Prieglobsčiu.

Pasikliaujame Sanghos Prieglobsčiu.

[Po to pažadink bodhičitą šiais žodžiais]:

Aš visas būtybes išvaduosiu iš bekraščio sansaros kančių vandenyno ir atvesiu į Aukščiausią Pabudimą. Todėl praktikuosiu giliojo kelio – sąmonės perkėlimo pamokymą.

Šitaip pasikliovęs Prieglobsčiu ir pažadinęs [širdyje Pabudimo] Siekį, priešais save vizualizuok visą erdvę pripildžiusį Nuopelnų rinkimo lauką[133] ir prašyk, kad su šiais „įsivaizduojamais [asmenimis]" susietų [tikrieji][134]:

Priešais erdvėje ant „liūtų sosto“,
lotoso, mėnulio [disko] puikiai sėdi
Globėjas Nenugalimasis[135].
Jis spindi tartum aukso kalnas,
[atlieka] Dharmačakros judesį[136].
Jo Širdyje, šrivatsos[137] *vidury –*
Nugalėtojų Valdovas iškilnus Conkapa.
Mokymo skelbimo
judesį [atlikdamas], jis laiko
[du lotosus, kurių žieduos] –
kardas ir knyga. Šalia
sėdi du vyriausieji jo [dvasios] Sūnūs[138].
[Širdys jų visų] suspindi[139]*; [spinduliai] pakviečia*
[nusileisti] iš Tušitos rojaus
Maitrėją Nathą[140], *Mokytoją garbųjį*
ir [du jo] Sūnus. Jie visi
susilieja su savaisiais
simboliniais pavidalais.

Iki sansaros pabaigos
pasilikti jus prašau![141]

Aukok Septyneriopą ritualą, kurio pirma [dalis] –

Nusilenkimas

Protą jūsų prisimindamas, aprėpiantį
visą pažinimo sferą,
puikiai mokančios Kalbos –
ausų laimingų papuošalo – skambesį girdėdamas,

jūsų Kūnus nuostabius, šlovingai spindinčius
regėdamas lenkiuosi jums, esmės radėjai.[142]

Aukojimas

Malonų vandenį ir įvairias gėles,
smilkalus kvapnius, lempelių šviesą skaisčią,
kvepalus bei kitokias įsivaizduojamas
ir tikras [gėrybes] – visą vandenyną atnašų
debesų aukoju jums,
puikiausi dvasios nuopelnų Laukai.

Blogybių išpažinimas

Pradžios neturinčioje [laiko tėkmėje]
savo sukauptas visas blogybes
kūno, proto ir kalbos,
o ypač nusižengimus trims įžadams[143]
po vieną išpažįstu jums,
uoliai atgailaudamas.

Džiaugsmas

Klausytis [Dharmos], praktikuoti
šiais amžiais nuosmukio ryžtingai stengęsi
Įprasmintojai savo laisvo [žmogiškojo] būvio,
atsikratę aštuonių blogybių[144]*,*
Globėjai, jūsų iškilniais darbais
džiaugiuosi nuoširdžiai.

Skatinimas

Garbieji, iškilnieji Mokytojai – išminties
ir meilės debesys
Dharmakajos danguje, –
siųskit žemei mokinių imlių
tobuląjį Dharmos lietų.

[Nuopelnų] paskyrimas

Nuopelnus visus, kuriuos aš sukaupiau, [skiriu]
[Budhos] Mokymo, taip pat visų būtybių labui,
idant garbiojo Lobsandrakpos
Mokymo širdis ilgai spindėtų.

Malda

Savo kūną mintimis regiu –
permatomą tartum krištolinis indas;
nuo „Brahmos kiaurymės" lig keturių
pirštų žemiau bambos tęsias vidurinis
kanalas, siaurėjantis į apačią,
platėjantis į viršų, ir tuščias; jo
viduryje – manosios sąmonės esmė
garbiojo [Conkapos] forma.

Ak, kodėl gi negalėčiau,
sansaros vandenyną, kupiną vargų, palikęs,
išvysti Dharmos Žemėje Tušitoje

veidus besišypsančius Nenugalimojo [Maitrėjos],
Mandžušrio įsikūnijimo [Lobsandrakpos]
ir [jojo dvasinių] Sūnų?!

Susitelkęs pagarbiai meldžiuos
Tušitos dangiškosios sferos šimto
dievybių viešpačiui aukščiausiam
Maitrėjai – Dharmos Mokytojui – ir nuo jo
neatskiriamam puikiausiam Vedliui visažiniui
Tėvui Lobsandrakpai su Sūnumis.

Palaiminimo prašymas

Palaiminkite, kad metodą gilų – sąmonės
perkėlimo jogą [panaudojęs], aš tuoj pat
nukeliaučiau į puikiausią dangiškąją sferą –
Tušitą, pamatyčiau veidus viešpaties [Maitrėjos],
Lamos [Lobsandrakpos] ir jo [dvasinių] Sūnų;
kad, paragavęs jų kalbos nektaro vaišių,
baigčiau eit Keliu giliuoju
ir pasiekčiau greit aukščiausią [tikslą].

Tėvai šventieji, savojo gailestingumo „kabliuku“
akimirksniu [ištraukę] pro šviesos vamzdelį
[mano sąmonę],
tuoj pat atveskite mane į viešpaties Nenugalimojo
dvasinę draugiją.
Palaiminkite, kad įgusčiau praktikuoti Phovą.

Šitokių karštų maldų paskatinti,
garbusis [Lobsandrakpa] ir jo Sūnūs,
[esantys] Maitrėjos Nathos Širdyje,
tuo pat išleidžia iš Širdžių
baltos šviesos vamzdelį nendrės storio; jis
pro mano „Brahmos kiaurymę" viršugalvy įlenda;
po to ir vėl iš sėklinių
rašmenų jų Širdyse[145] *išnyra spinduliai,*
[susijungę] sudarydami „kabliuką", o jisai,
įlindęs į šviesos vamzdelį,
dhūti kanalu pasiekia Širdį, kur
mano sąmonė vieningai
sujungta su Mokytoju [Lobsandrakpa];
už jo Širdies užsikabinęs,
[„kabliukas"] ima traukti [mano sąmonę];
tada, pakėlęs stipriai apatinį „vėją", įstatau į jo
„lanką" [garso] HIK
„strėlę"; [sąmonei] pasiekus mano gerklę,
spaudžiu [ją] žemyn viršutiniu
„vėju", kol [jinai] sugrįžta į pirmykštę vietą –
nusileidžia ligi dhūti vidurio, į Širdį, ir tada
KA skiemenį tariu.

Taip pat, [po to įsivaizdavus savo sąmonę Conkapos pavidalu] pakylant iki viršugalvio, ji vėl nuleidžiama į savo vietą... ir t. t. Per šį [kėlimo–leidimo] vyksmą abu [skiemenis] „*HIK KA*" pakartok 21 ar daugiau kartų, tokiu būdu lavindamasis. Pagaliau tardamas *PHAT*[146] įsivaizduok, jog [tavo sąmonė] įneria į Globėjo Maitrėjos Širdyje esančio garbiojo Mokytojo

[Conkapos] Širdį ir susijungia su jo Sąmone.[147] Akimirką pabūk šitaip susitapatinęs... Po to vėl įsivaizduodamas „susitelkimo objektą"[148] grįždamas į savo [pirmykštę] vietą, tark *KA*.

[Vizualizuojamų asmenų] ištirpdymas

Priešais erdvėje sėdintieji [asmenys] –
sąmonės perkėlimo objektai
ištirpsta lydytą auksą primenančioj šviesoje, kuri
sūkuriu [įtekėjus į mane] pro „Brahmos kiaurymę",
palaimina mano trejas „duris"[149].

Palinkėjimas

Aibė dvasios nuopelnų, kuriuos pasėjau
šia praktika uolia, teleidžia man
ir visoms kitoms nesuskaičiuojamoms būtybėms
atgimti – kai tik šio gyvenimo šviesa užges –
džiaugsmingoj ir dvasingoje [Tušitos] sferoj!

Ten paragavęs nuraminančio nektaro
Mokytojo – Švelniojo Globėjo[150]
ir jojo mokinių kalbos,
aš Nugalėtojų Sūnaus[151] *darbų šokiu bekraščiu*
visas būtybes teišvaduoju iš sansaros!

Ypač Lama Švelnusis Globėjas su Sūnumis
tebūna visuose gyvenimuose mano Dvasiniai Draugai,
ir todėl tenenuklystu aš nė akimirksnį
nuo Kelio puikiojo, Pabudusiųjų giriamo!

[Kolofonas]

Šį lengvai suprantamą „*Sadgju* tradicijoje praktikuojamo sąmonės perkėlimo pamokymą“ didžiajame Tašikilo vienuolyne parašė vienuolis Končog Tenpadronmė[152], paragintas stropių pasekėjų Genduno Rabgjė ir Džigmė Genduno.

ŽODYNĖLIS

Alkanos dvasios (sanskr. *preta*) – iš godumo bei šykštumo paskatintų ankstesnių veiksmų (karmos) sėklų „išaugusios" būtybės milžiniškais pilvais ir siauromis lyg adatos skylutė gerklėmis. Sakoma, kad jos gyvena „požemio" (t. y. grubesniame nei žmonių) matmenyje, bet kai kurios nematomu pavidalu klaidžioja ir mūsų pasaulyje.

Amitabha – žr. Penkių Giminių Budhos.

Amoghasidhis – žr. Penkių Giminių Budhos.

Arhatas (sanskr.) – „nugalėjęs priešus": taip vadinamas hinajanos pasekėjas, ilgame tobulėjimo kelyje atsikratęs žalingų emocijų ir išsivadavęs iš sansaros. Tiesa, Budha kartais vadinamas „mahajanos arhatu", kurį nuo hinajanos arhato skiria ne tik absoliutaus, bet ir santykinio būties lygmens pažinimas, įgytas atsikračius ne tik žalingų emocijų, bet ir Žinojimo „uždangų". Tasai pažinimas leidžia Budhai teikti dvasinę pagalbą aibei gyvų būtybių, o hinajanos arhatas gali padėti tik keletui.

Asurai (sanskr.) – žr. pusdieviai.

Avalokitešvara – atjautos dievybė, dažnai medituojama šiai puikiai dvasios savybei ugdyti, turinti daug įvairių formų. Tikintieji mėgsta kartoti jos mantrą *Om mani padme hūm*, tariamą „Omanipemehung" ir reiškiančią „Om, Brangakmeni Lotose, Hūm". „Om" – budhos Kūno simbolis, „Hūm" – Proto. „Lotosas" reiškia Širdies Centrą (*čakrą*), o „Brangakmenis" – *bodhičitą*, kurios iškilniausias simbolis ir yra Avalokitešvara.

Bardo (tib.), ***bardo* būvis** – žr. *tarpsnis.*

Bardo Tiodolas (tib.) – trijų tibetietiškų tekstų, sudarančių pagrindinę „Tibeto mirusiųjų knygos dalį", glaustas pavadinimas.

Bhagavanas (sanskr.) – budhos epitetas, tibetiečių kalba reiškiantis „Pergalingai išėjusįjį [iš sansaros]", o sanskritu – „Laimingąjį".

Bodhičita (sanskr.) – atjautos skatinamas nušvitimo siekis, pagrindinė bodhisatvos dvasios savybė, skirianti jį nuo hinajanos pasekėjų – šravakų ir pratjekabudų. Taip *bodhičita* apibūdinama bendrajame budizme. Dzogčene ji reiškia tyrą, amžinai nušvitusią proto prigimtį, o Tantroje (perkeltine prasme) – subtilią („hormoninę") vyrišką ir moterišką substanciją, kurios grubūs dariniai – sperma ir kiaušialąstės „kraujas".

Bodhisatva – atjautos apšviestas žmogus, pasiryžęs kitų labui pasiekti Budhos būseną ir todėl praktikuojantis *paramitas* (žr.), Tantros metodus bei kitas dvasios ugdymo priemones.

Brahmos kiaurymė – kaukolės siūlė viršugalvyje ties viduriniuoju energijos kanalu, kuris budizme vadinamas *dhūti* arba *avadhūti.* Dėl sėkmingos praktikos prieš mirtį pro šią „kiaurymę" iš kūno išvedama sąmonė.

Budhos būsena – visiškai atvira, palaiminga ir atjauti dvasios būsena, kurioje pasiektos, įkūnytos visos įmanomos žmogaus tobulybės ir galios. Jos pranoksta bet kokių dievų galias vien jau tuo, kad daugelis tų, kurie meistriškai Budhai padedant pasiekia tikrų dvasios ugdymo vaisių, dėkingi sušunka (pvz., *Vinajavastu* II, 58a 4–6): „Garbusis! To, ką man davėte Jūs, nedavė nei motina, nei tėvas, nei valdovas, nei dievai, nei protėviai, nei šramanai, nei brahmanai, nei artimieji, nei draugai, nei giminaičiai!"

Budrumas (tib. *rigpa*) – pasak dzogčeno mokymo, kiekvienos būtybės sąmonės (dvasios, proto) tyra, amžinai nušvitusi prigimtis, grynas suvokimas, visada esantis čia ir dabar. Tik nusigręžimas, dėmesio atitrūkimas nuo šios grynos sąmonės esmės (nebudrumas, jos Didžio Tobulumo nežinojimas, nesuvokimas) įtraukia būtybes į žalingas emocijas, ir todėl sukasi vargo ratas.

Centras (sanskr. *čakra*) – subtiliojo kūno energijų kanalų rezginys. *Čakrų* skaičius, vietos bei pavadinimai budizme kitokie nei hinduizme. Jų skaičius kartais skiriasi ir atskirose budizmo tantrose. Skirtumą lemia įvairūs tantrinių praktikų tikslai. Keturi pagrindiniai Centrai (galvos, gerklės, širdies ir bambos) atitinkamai vadinami Mahasukhačakra, Sambhogačakra, Dharmačakra ir Nirmanačakra (sanskr.).

Conkapa – vienas žymiausių tibetiečių Mokytojų (1357–1419), budizmo toje šalyje grynintojas ir sistemintojas, Dorybingosios (Gelugo) tradicijos pradininkas, savo veikaluose pabrėžęs dvasios ugdymo motyvų nuoširdumą, tobulėjimo kelio nuoseklumą ir deramą pasiruošimą tantrinėms praktikoms. Iš tikrųjų Conkapą galima laikyti ir Nešališkos (tib. *rimė*) tradicijos

pradininku, nes jis (kaip niekas kitas iki jo) nešališkai, be jokio nusistatymo mokęsis pas daugelį kitų tradicijų Mokytojų (ne tik Kadamo tradicijos, kurios pasekėju save laikė). Pasakojama, jog jis slapčia aiškinęs gabiausiems savo mokiniams ir du dzogčeno tekstus.

Čitamatrinai (sanskr.) – viena iš dviejų (kita – madhjamikai) mahajanos filosofijos mokyklų, tėkmių. Čitamatrinai (dar vadinami jogačarais, vidžnianavadinais, vidžniaptimatrinais) pripažįsta vien sąmonės egzistavimą ir teigia, jog visi reiškiniai yra jos apraiškos; sąmonė, juos suvokdama, suvokia vien save, ir jie laiko tai savimone. Čitamatrinus vadinti idealistais (kaip darydavo kai kurie budologai) klaidinga. Conkapa juos (kaip ir hinajanos vaibhašikus bei sautrantikus) priskiria realistams, nes čitamatrinai pripažįsta sąmonės absoliutumą, savo esybę, savastį. Čitamatrinų mokyklos tėvu laikomas Asanga (IV–V a.).

Dakas – dvasios narsuolis *joginas*, Tantros praktika pasiekęs aukštą tobulėjimo stadiją.

Dakinė – dvasios narsuolė *joginė*, Tantros patirties saugotoja, įkvepianti nuoširdų praktikuotoją ir padedanti žengti Keliu. Dakinės skirstomos į žemiškąsias ir nežemiškąsias. Pastarosios jau pasiekusios budhos būseną, taigi geba apsireikšti kaip įvairios deivės, o pirmosios dar eina Tantros keliu ir atrodo kaip paprastos moterys. Beje, Tantros praktikuotojui dera žiūrėti į visas moteris kaip į dakines, o praktikuotojai – į visus vyrus kaip į dakus.

Devynios [budizmo] Važiuoklės – pagal Njingmos (Senosios) tradicijos skirstymą yra šios: trys bendrojo budizmo

keliai – šravakų, pratjekabudų ir bodhisatvų; trejopos išorinės tantros – Krija, Upaja (arba Čarja) ir Joga; trejopos vidinės tantros – Mahajoga, Anujoga ir Atijoga (dzogčenas).

Dharmakaja (sanskr.) – žr. Trys [budhos] Kūnai.

Dharmapala (sanskr.) – tikėjimo sargas ir gynėjas nuo blogio jėgų (populiariai tariant). Tantros praktikuotojui *dharmapala* gali tarnauti ne tik kaip apsaugotojas, bet ir kaip magiškų veiksmų vykdytojas, nes jis yra medituojamos dievybės (tib. *jidamo*) aktyvios jėgos personifikacija. Kiekviena tantra (dvasios perkeitimo sistema) turi savo *dharmapalą*.

Dhjani Budhos – žr. Penkių Giminių Budhos.

Dhūti (sanskr.) – žr. vidurinysis kanalas.

Didis Gailestingasis – žr. Avalokitešvara.

Didysis Simbolis (sanskr. Mahamudra) – Nušvitimo būsena, apibūdinama kaip tobula sąmonės aiškumo ir *tuštumos* (dzogčene) arba palaimos ir *tuštumos* (Tantroje) „jungtis".

Dievai (sanskr. *deva*) – subtilesniuose (nei žmogaus) matmenyse gyvenančios būtybės, kuriomis gimstama sukaupus sąlygiškai geros karmos arba praktikuojant gilias meditacijas (dhjanas) ir puoselėjant išdidžias mintis: „Koks aš geras, tyros dvasios žmogus, koks puikus medituotojas..." Sakoma, jog iš savo dangiškų pasaulių dievai dažniausiai atgimsta nelaimingose sferose – pragaruose, alkanų dvasių arba gyvulių pasauliuose. Žmogaus būvis dvasiniu požiūriu laikomas kur kas geresnis, palankesnis praktikuoti mokymus, gelbstinčius iš vargo rato.

Dzogčenas – mokymas apie pirmapradį tobulumą. Visų jo praktikų esmė – šio tobulumo suvokimo (tibetietiškai vadinamo *rigpa* – grynu suvokimu arba Budrumu) atskleidimas savyje (padedant Mokytojui) ir palaikymas, palaipsniui jį „sujungiant" su visais kasdieniais veiksmais, reiškiniais, sapnais ir t. t. Dzogčeno pasekėjo tikslas – Šviesos Kūnas, pasiekiamas grubius paprasto kūno elementus perkeitus į jų esmę – Šviesą. Dzogčeno pradininku budizme laikomas keletą amžių prieš Kristų (kai kurie tvirtina, jog I a. po Kristaus) gyvenęs Mokytojas Prahevadžra (tib. Garabdoržė), o bone, senojoje Tibeto religijoje, – jos įkūrėjas Šenrabas Mivo (XIX–XVIII a. pr. Kr.). Aišku, budizmo dzogčeno ištakos siekia Budhos Šakjamunio mokymą apie visose būtybėse glūdinčią budhos prigimtį. Galbūt kai kurias dzogčeno praktikas budizmas perėmė iš bono, o bonas – iš budizmo. Toks „keitimasis" tarp šių religijų vyko ne tik dzogčene, bet ir Tantroje. Tiesa, vėlesniais laikais (nuo XII a.) budizmas kur kas labiau paveikė boną. Beje, stipriausios priešstatos laikmečiu – nuo IX a. antrojo ketvirčio iki X a. pabaigos – minėtų religijų keitimasis žiniomis buvo nutrūkęs. Dzogčenas apibūdinamas kaip savaiminio išsilaisvinimo Kelias, kuriame žalingų emocijų nei atsižadama, nei jos perkeičiamos, o grynu suvokimu, nedualiu budrumu (tib. *rigpa*) atskleidžiama žalingų emocijų nušvitusi, tyra prigimtis, ir jos šioje prigimtyje natūraliai „ištirpsta". Šitaip iš jų savaime išsilaisvinama.

Esybės Kūnas – Trijų bBudhos Kūnų vienovė, kuri kartais laikoma Ketvirtuoju Kūnu.

Esmė (sanskr. *dharmata*) – tikrasis reiškinių būvis: *tuštuma*, substancinės esybės nebuvimas.

Esmės *bardo* – pomirtinis tarpsnis, kuriame vienokia ar kitokia forma atsiskleidžia individo sąmonės prigimtis, šviesos ir subtiliosios energijos lygmuo.

Garuda – mistinis paukščių valdovas, naikinantis kenksmingas požemio ir vandens dvasias – *nagus*; vaizduojamas su ragais ir trimis akimis.

Gaurės – vadinamosios „aštuonių vietų *mamō*“ (*gnas kyi ma mo brgyad*); dar žr. *mamo.*

Gelugo tradicija – naujausia ir dabar vyraujanti Tibeto budizmo tėkmė, kurios pradininkas – Conkapa (1357–1419). Tiesa, šio Mokytojo laikais ji dar nesivadino Gelugu („Dorybingąja tradicija“). Conkapai įkūrus Gedeno (kuris vėliau pavadintas Gandenu) vienuolyną, jo pasekėjai vadinti *gedenpais*. Tikrąja *gelugpų* tradicijos pradžia reikėtų laikyti Conkapos mokinio Gendundupo (arba Gendun Drupo) paskyrimą jo įkurto Tašilunpo vienuolyno vadovu (1447 m.), nuo kurio prasidėjo iškilnioji Dalai Lamų eilė. „Dorybingoji tradicija“ išaugo iš Kadamo („Pamokymų“) tradicijos, kurią XI a. viduryje įkūrė indų Mokytojas Atiša, todėl kartais vadinama „Naujuoju Kadamu“.

Grynas suvokimas – žr. Budrumas.

Guru Rinpočė – žr. Padmasambhava.

Hajagriva – „Arkliasprandis“ – nirši dievybė, Avalokitešvaros apsireiškimas, visų piktųjų dvasių priešas. Vaizduojamas tamsiai raudonos spalvos, su trimis žaliomis arklių galvomis, kyšančiomis iš plaukų.

Herukas (sanskr.) – „kraujo gėrėjas“: niršioji vyriška dievybė, vienokios ar kitokios nušvitimo energijos išraiška, perkeičianti egoizmą ir kitas žalingas emocijas į iškilniausias dvasios galias.

Hinajana – „Mažoji Važiuoklė“: vienas iš dviejų pagrindinių budizmo Kelių. Šioje Važiuoklėje siekiama tik individualaus išsilaisvinimo iš mirčių ir atgimimų Rato, jo vargų, kančių. Šio gana asketiško saviugdos Kelio principas – atsižadėjimas visko, kas susiję su žalingomis emocijomis, o esminė praktika – Keturių Tauriųjų Budhos Tiesų (apie kentėjimą, jo šaltinį, baigtį ir į ją vedantį Kelią) meditavimas.

Iniciacija – Mokytojo suteikiamas įvedimas (įšventinimas) į žalingų emocijų perkeitimo (Tantros) arba savaiminio išsilaisvinimo suvokiant jų pirmapradį tobulumą (dzogčeno) mokymus. Pirmuoju atveju iniciacija atliekama įvedant mokinį į Mandalą – simbolinius dievybių rūmus ir vykdant sudėtingus *įgalinimus*, kurių pagrindiniai – keturi: „ąsočio“, „slaptasis“, „išminties“ ir „paaiškinančio žodžio“. Antruoju (dzogčeno) atveju iniciacija atliekama tiesiogiai įvedant mokinį į jo tobulą pirmapradę būseną, kurios gryną suvokimą (Budrumą) vėliau jis turi palaikyti, išsaugoti.

Įsipareigojimai (sanskr. *samaja*) – iniciacijos metu duoti pasižadėjimai laikytis tam tikrų praktikos taisyklių; pavyzdžiui, neaiškinti Tantros paslapčių neįšventintiesiems. Dzogčene pagrindinis įsipareigojimas – stengtis kasdieniame gyvenime išsaugoti Mokytojo atskleistą pirmapradį budrumą, gryną suvokimą (*rigpą*).

Jama – mirusiųjų viešpats, labai niršus atjautos dievybės Avalokitešvaros pavidalas, kurio gailestingumas pasireiškia būtybių apvalymu (nors ir skausmingu) nuo sukauptų blogybių, kliudančių tobulėti.

Jidamas (tib.) – viena iš daugelio Budhos būseną simbolizuojančių dievybių, kurią pasirinkęs praktikuotojas medituoja priešais save ar susitapatinęs, meldžiasi jai, aukoja, tuo būdu žadindamas savyje ypatingą jėgą, keičiančią jo dvasią, vedančią į nušvitimą. Tik šia prasme galima *jidamą* vadinti „dievybe globėja“. Ji globoja, saugo savo iškilniais virpesiais, neleisdama nuklysti nuo Kelio, bet nėra kažkoks žmogui pataikaujantis dievas ar „angelas sargas“, vykdantis jo egoistiškus norus.

Kagju tradicija – pagrindinės jos šakos pirmtakas – indų *joginas*, dvasios galiūnas Tilopa (988–1069), o pradininkas Tibete – garsusis tantrinių tekstų vertėjas Marpa (1012–1097), kuris dažnai keliaudavęs į Indiją pas Naropą (1016–1100), savo pagrindinį Mokytoją, perdavusį jam daug slaptų pamokymų. Kitos svarbios šios tradicijos šakos, vadinamos Šangpa Kagju, pirmtakės – indų *joginės* Niguma ir Sukhasidhi, o pradininkas Tibete – Kjungpo Nėldžoras. Laikui bėgant Kagju, „[Vadžradharos] priesakų tradicija“, išsišakojo į kelias tėkmes, kurių pagrindinės – Karma, Dagpo, Šamarpa, Drigung, Taklung, Drukpa.

Kanalai – subtiliojo kūno „nervai“, kuriais teka gyvybinės energijos (*pranos*) srovės, vadinamos „vėjais“. Trys pagrindiniai *kanalai* – *(ava)dhūti* (vidurinysis), *rasana* (Tantroje – dešinysis; dzogčene – moterų dešinysis, vyrų kairysis) ir *lalana* (Tantroje – kairysis; dzogčene – moterų kairysis, vyrų dešinysis).

Keturios Tauriosios Tiesos – I. Kentėjimo tiesa, kurioje Budha pasako, jog žalingų emocijų sąlygojamą gyvenimą lydi kančia; II. Kentėjimo šaltinio tiesa, kurioje atskleidžiama visų kančių ištaka – Nežinojimo pažadintas troškimas; III. Kentėjimo baigties tiesa: kančioms *galima* padaryti galą, atsikratant jų šaltinio tokiu būdu, kuris Budhos aiškinamas; IV. Aštuonerio-po Kelio tiesoje; šį Kelią, vedantį į kentėjimo baigtį, iš esmės sudaro: 1) teisingas požiūris, 2) teisingas mąstymas, 3) teisinga kalba, 4) teisingos pastangos, 5) teisingi veiksmai, 6) teisingas gyvenimo būdas, 7) teisingas budrumas (dėmesingumas) ir 8) teisingas meditacinis susitelkimas (*samadhi*).

Kundalini joga – hinduizmo tantrinė praktika, kurioje siekiama pažadinti žemutinėje *čakroje* (vadinamojoje Mūladharoje) slypinčią energiją *kundalini*, vaizduojamą susirangiusios gyvatės pavidalu, ir atverti bei persmelkti aukštutines *čakras*.

Kūnų Triada – žr. Trys [budhos] Kūnai.

Lobsandrakpa – žr. Conkapa.

Lotoso [Šeima] – žr. Penkių Giminių Budhos.

Madhjamikai (sanskr.) – garsaus indų išminčiaus Nagardžunos (I–II a.?) paskelbtos Vidurinybės (sanskr. *madhjamos*) filosofijos pasekėjai. Viena iš dviejų (kita – čitamatrinai) mahajanos filosofijos mokyklų. Vidurinybės filosofija remiasi Budhos mokymu apie beribę išmintį (sanskr. *pradžniaparamitą*), nepripažįstančią jokių absoliučių esybių. Taigi suvokiant, jog visi reiškiniai egzistuoja, randasi priklausomai vienas nuo kito, panėši į mėnulio atspindį vandenyje, – išvengiama būties ir nebūties sąvokų kraštutinumų. Madhjamikų mokykla, disputuodama su

kitatikiais ir kitomis budizmo mokyklomis, galutinai susiformavo VI a., kai gyveno dviejų pagrindinių jos tėkmių – prasangikų („griaunančių išvadų pasekėjų“) ir svatantrikų („savarankiškų prielaidų pasekėjų“) mokyklų pradininkai Budapalita ir Bhavaviveka, o subrendo VII a., kada mąstė ir kūrė Čandrakirtis, žymiausias Nagardžunos veikalų komentatorius.

Mahajana – „Didžioji Važiuoklė“: vienas iš dviejų pagrindinių budizmo Kelių, kurio pagrindas – atjautos skatinamas Pabudimo siekis (sanskr. *bodhičita*), noras visiškai nušvisti, idant padėtum kitiems. Mahajaną sudaro paramitajana ir vadžrajana. Pirmosios pagrindinės priemonės – šešios paramitos (bodhisatvos „tobulybės“): dosnumas, dorovė, kantrybė (pakantumas), uolumas, meditacija ir išmintis. Jeigu hinajanos praktikoje žalingos emocijos slopinamos, gujamos lauk, tai paramitajanoje bodhisatva prieš jas naudoja savo proto stebėjimo ir išminties priešnuodžius, tačiau nepraktikuoja jų neigiamos energijos perkeitimo į teigiamą. Taigi paramitajana taip pat priskiriama atsižadėjimo keliui, kuris dar vadinamas Sūtrų keliu. Apie vadžrajaną skaitykite skirsnelyje „Tantra“.

Mahakala – mistinis Avalokitešvaros pavidalas: aršus tikėjimo sargas, nušvitimo siekiančiųjų gynėjas ir mokslų globėjas. Dažniausiai vaizduojamas tamsiai mėlynas, šešiarankis, pamynęs hinduizmo mokslų dievą Ganešą.

Mahamudra (sanskr.) – žr. Didysis Simbolis.

Maitrėja – penktasis Pasaulio Mokytojas, kuris, pranašaujama, ateisiantis į Žemę skelbti Dharmos, kai Budhos Šakjamunio Mokymas išnyks. Jis pasieksiąs galutinį nušvitimą

motinos įsčiose. Dabar (kaip šventasis dešimtos tobulumo pakopos bodhisatva) Maitrėja gyvena Džiaugsmingajame (Tušitos) rojuje. Jis vaizduojamas sėdintis ne sukryžiavęs kojas, kaip dauguma dievybių, o nuleidęs, vakarietiška sėdėsena, kuri simbolizuoja jo pasirengimą nužengti į Žemę. Sėdi jis dvasios tvirtybę simbolizuojančiame „liūtų soste“, abi kojas padėjęs ant lotoso. Apsirengęs ilgų šilkinių kaspinų puošiamais princo rūbais, dėvintis karūną, pasidabinęs brangakmenių papuošalais. Toks apdaras simbolizuoja sansaros nesibodėjimą, pasirengimą padėti joje skęstančioms būtybėms. Mokymo Rato sukimo gestu (*dharmačakra mudra*) sudėtose rankose būsimasis Budha laiko du melsvus lotosus. Dešinėje rankoje laikomo lotoso žiede – aštuonių stipinų Dharmos Ratas, simbolizuojantis visuotinės meilės Mokymą, o kairėje – išganingo išminties nektaro ąsotėlis.

Mamo (sanskr. *matrikos*) – pasaulietiškos deivės, kurių prigimtis tobula, rami, bet susiliejusios su subtiliuoju žmogaus kūnu (jo energijomis ir kanalais) pasireiškia niršiais pavidalais. Sąlygiškai jas galima vadinti „laumėmis“. Tik reikia turėti omenyje, jog laumės baltų pasaulėjautoje buvo suprantamos atvirkščiai – kaip gražios, patrauklios mergelės, kurių tikrasis pavidalas – „ragana“. *Gaurių*, kaip ir kitų niršių dievybių, baisūs atributai ir veiksmai (žarnų rijimas ir t. t.) yra įvairių žmogaus blogybių naikinimo simboliai.

Mandala (sanskr.) – simbolinė nušvitimo „išklotinė“ vienos ar kitos žmogaus dvasios savybės aspektu. Mandalos ratas simbolizuoja amžinybę. Jis apjuostas pirmapradėmis penkių stichijų „liepsnojančiomis“ šviesomis. Rato viduje – trigubas

„dievybių rūmas“ su vartais ir juose stovinčiais sargais, simbolizuojantis tris budhos būsenos aspektus: aiškumą, atjautos energiją ir bekraštę atvirybę.

Mandžušris – išminties dievybė, visų Budhų įžvalgos įsikūnijimas. Dažniausiai vaizduojamas laikąs išminties kardą ir lotosą, ant kurio guli Pradžniaparamitos sūtra.

Meru kalnas – „pasaulio ašis“ (budizmo kosmologijoje), tikinčiųjų kartais tapatinama su Kailašo kalnu Tibete.

Mirties prieangio *tarpsnis*, Mirties prieangis – laikas nuo mirties požymių pasireiškimo iki vidinio (subtiliojo kūno) „kvėpavimo“ sustojimo. Šio tarpsnio pabaigoje atsiskleidžia sąmonės prigimtis – Vaiskioji Šviesa, kuri daugeliui dvasinių mokymų nepraktikavusių žmonių tik trumpai tvyksteli. Patyrę praktikuotojai gali šio tarpsnio Šviesą regėti ilgai ir į ją susitelkę pasiekti nušvitimą.

Nežinojimas (sanskr. *avidja*; tib. *marigpa*) – nesuvokimas, jog niekame nėra substancinės savasties, kad visi reiškiniai kyla ir egzistuoja priklausomai vienas nuo kito, neturi savo esybės. Taip *avidja* apibūdinamas bendrajame budizme. Didžiojo Tobulumo (dzogčeno) mokymuose Nežinojimu laikomas atitrūkimas nuo gryno suvokimo, Budrumo (tib. *rigpos*), neatskiriamo nuo sąmonės tobulos prigimties.

Nirmanakaja – žr. Trys [budhos] Kūnai.

Niršioji dievybė – nušvitusi dvasinė esybė, kurios niršus pavidalas išreiškia stiprią aiškumo jėgą, nukreiptą prieš žalingas emocijas ir kitus tobulėjimo kliuvinius.

Nirvana (sanskr.) – „išsivadavimas iš vargų“ (tib.; pažodžiui). Hinduizme nirvana dažniausiai reiškia individualios sąmonės išnykimą, ištirpimą absoliute, Kosminės Dievybės Sąmonėje. Budha tokios dievybės nepripažino, taigi budizme žodis „nirvana“ reiškia visai ką kita. Jo prasmė dvejopa: 1) dvasios rimtis, pasiekiama atsikračius visų žalingų emocijų (hinajanos tikslas); 2) visiškas proto nušvitimas, kuriame nėra ne tik žalingų emocijų, bet ir tobulą išmintį temdančių dvilypių vaizdinių bei sąvokų (mahajanos tikslas). „Antroji“ dar vadinama „transcendentaliąja budhos nirvana“, kuri talpina „pirmąją“, peržengdama sansaros ir nirvanos (pirma prasme) ribą, skirtumą. Substancinių esybių įsivaizdavimo sąlygojamų dvilypių sąvokų (ypač „aš ir kiti“) nebeturėjimas, besiremiantis visapusiška reiškinių tarpusavio priklausomybės įžvalga, yra budhos veiklios atjautos šaltinis, natūraliai trykštantis iš jo Nirvanos, kuri neatsiribojusi (kaip hinajanos nirvana) nuo mūsų, vargstančių būtybių, sansaros.

Njingmos tradicija – senoji Tibeto budizmo tėkmė, kurios pradininkas – Padmasambhava (VIII a.). Ankstyvoji Njingma klestėjo iki IX a. trečiojo dešimtmečio pabaigos, kai ją bemaž sunaikino žiaurusis Tibeto valdovas Langdarma (803–842). Njingmos tradicija atgijo tik X–XI a. Tuo laikotarpiu pradėjo kurtis ir kitos trys pagrindinės tradicijos – Sakja, Kagju ir Kadamas, vėliau išaugęs į Gelugą.

Nugalėtojas – budhos epitetas, kuriuo jis pavadintas todėl, kad nugalėjo visas žalingas emocijas ir Žinojimo kliuvinius.

Nušvitimas – žr. Pabudimas.

Odijana – 1) senovės Indijos šiaurės vakaruose klestėjusi budizmo karalystė (dabar siejama su Svato slėniu dabartiniame Pakistane), kurioje gimė didysis Tantros meistras Padmasambhava; 2) mistinė tantrinių mokslų žemė.

Om Ah Hūm (sanskr.) – trys šventieji budizmo skiemenys, išreiškiantys nušvitimo būsenos pilnatvę – budhos kūną, kalbą ir protą, siejami su jo Trimis Kūnais.

Padmasambhava – tantrinio budizmo (vadžrajanos) įtvirtintojas (VIII a.), Njingmos („Senosios") tradicijos pradininkas Tibete. Atvykęs į šią šalį iš Odijanos karalystės, jis atvertė į budizmą didžiumą gyventojų ir magiškomis galiomis sutramdė vietines dievybes. Jis yra didis, Šviesos Kūną pasiekęs Mokytojas, turėjęs daugybę gabių mokinių, kaip ir jis grubųjį kūną perkeitusių į Šviesą. Pagrindinės jo mokinės – Ješėcogjalė ir Mandarava. Pirmoji užrašiusi daug Mokytojo padiktuotų tekstų ir jo liepimu paslėpusi juos kaip „dvasios lobius" – *termas.*

Palaimos Kūnas – žr. Trys [budhos] Kūnai.

Palydovė [dieviškoji] – „Motina" (tib. *jum*) vadinama dievybės–Tėvo (tib. *jab*) pora, su kuria šis lytiškai susijungęs. Sueitis simbolizuoja meistriško tantrinio metodo ir išminties neatskiriamumą.

Panditas (sanskr.) – budizmo mokslų žinovas, gerai išstudijavęs Budhos Žodį ir gebantis jį aiškinti.

Paramita (sanskr.) – bodhisatvos „tobulybė". Pagrindinės *paramitos*, kurioms padedant tasai „nušvitimo siekiantis narsuolis" žengia į budhos būseną, šešios: dosnumas (aprėpiantis atjautą), dorovė, kantrybė, uolumas, meditacija ir išmintis.

Pasireiškimo Kūnas – žr. Trys [Budhos] Kūnai.

penki neatidėliotino atpildo nusikaltimai – motinos, tėvo, arhato nužudymas, vienuolių bendruomenės sukiršinimas ir ketinimas nužudyti Budhą. Už šiuos nusikaltimus kitame gyvenime atgimstama pragare: nebūna tarpo tarp šio gyvenimo ir „atpildo".

Penkios išmintys – penkeriopa nušvitusiojo sąmonė: Tikrovę suvokianti, viską atspindinti, visų reiškinių esminį vienodumą pažįstanti, atskirybes įžvelgianti ir būtybes gelbėjančius apsireiškimus kurianti (emanuojanti).

Penkios *skandhos* (sanskr.) – individualaus būties srauto elementų grupės, junginiai: „materija", jutimai, suvokimai (skiriančios mintys), paskatos ir sąmonė. Šis skirstymas, naudotas jau ankstyvajame budizme, padeda suvokti pastovaus, vieningo „aš", savasties nebuvimą.

Penkių Giminių Budhos – Vairočana, Akšobhja, Ratnasambhava, Amitabha ir Amoghasidhis. Penkios Giminės – Budha, Vadžra, Ratna, Padma ir Karma. Šias „gimines" galima vadinti penkių aistrų – nežinojimo, pykčio, išdidumo, geismo ir pavydo – perkeitimo tėkmėmis, atplukdančiomis žmogų į Penkias Pradudimo Išmintis. Iš esmės Penkių Giminių viešpačiai, minėti Budhos, yra tobulai išgrynintos penkios *skandhos*, o jų Palydovės simbolizuoja tyrus penkis elementus (erdvę, vandenį, žemę, ugnį ir orą–vėją). Taigi šios, kaip ir visos kitos „Mirusiųjų knygoje" minimos ramiosios bei niršiosios dievybės, simbolizuoja mumyse glūdinčias nušvitimo potencijas, galias.

Phova (tib.) – mirštant vykdomas jogiškas sąmonės perkėlimas į dangiškąją sferą, dievybės globėjos (tib. *jidamo*) pavidalą arba pirmapradžio budrumo, gryno suvokimo (tib. *rigpos*) erdvę.

Pabudimas – visiškas dvasios nušvitimas, apsivalymas nuo visų žalingų emocijų ir tobulam žinojimui kliudančių jų pėdsakų. Sakoma, jog praktikuojant bendrąją mahajaną (paramitajaną) Pabudimui pasiekti prireikia trijų ilgų epochų, o einant slaptosios mahajanos (Tantros) ar d Keliu, jis gali būti pasiektas per vieną gyvenimą.

Pabudusiojo būsena – žr. Budhos būsena.

Pradžniaparamita (sanskr.) – „išminties tobulybė" arba „beribė įžvalga", kuri remiasi visų reiškinių substancinės savasties nebuvimo, *tuštumos*, suvokimu. Pradžniaparamitos raštuose, sūtrose, neigiama reiškinių substancinė būtis, absoliuti egzistencija, bet ne santykinė. Skaitant šias sūtras, visada reikia tai turėti galvoje, antraip jos bus suprastos kaip nihilistinės.

Pratjekabuda (sanskr.) – „Sau pabudęs": vienas iš dviejų hinajanos idealų. Pratjekabudos nušvitimas laikomas netobulu, neaprėpiančiu sansaros sferos. Šis žmogus, daugybę epochų ugdęs dvasią be Mokytojo, mažai tegali padėti kitiems, nes nesugeba savo giliojo suvokimo išreikšti. Dažniausiai jis įkvepia kitus tik parodęs savo nepaprastąsias galias.

Pretos (sanskr.) – žr. alkanos dvasios.

Prieglobstis – budistų tikėjimo simbolis, reiškiantis visišką pasikliovimą, atsidavimą Trijų Brangenybių Globai.

Pusdieviai – kitos sferos gyventojai, sanskritiškai vadinami *asurais*, pavydintys dievams gerovės ir kariaujantys su jais.

Ramioji dievybė – nušvitusi dvasinė esybė, kurios ramus pavidalas išreiškia dvasios ramybę ir palaimą.

Ratnasambhava – žr. Penkių Giminių Budhos.

Rigpa (tib.) – žr. Budrumas.

Samadhi (sanskr.) – meditacinis susitelkimas, kuris budizme reiškia ne panirimą į transą (*dhjaną*), o visišką minties sutelkimą į kokį nors objektą.

Samantabhadra – Pirmapradis (Adi) Budha, pirmapradės tobulos visų būtybių būsenos personifikacija. Sekant Senosios (Njingmos) tradicijos dzogčeno mokymu, šios būsenos atskleidimas ir sujungimas su kasdieniu gyvenimu yra galutinis tikslas. Taigi šioje tradicijoje Samantabhadra pakeičia Vadžradharą, kuris yra budhos būsenos įasmeninimas kitų tradicijų tantriniuose mokymuose.

Sambhogakaja – žr. Trys [budhos] Kūnai.

Sąmonės perkėlimas – žr. *phova.*

Sansara (sanskr. *sangsara*, *samsara*) – priverstinis gimimų ir mirčių procesas, kentėjimo, vargo „ratas“, kurį „suka“ Nežinojimas, žalingos emocijos (sanskr. *klešos*) ir jų paskatinti veiksmai (sanskr. *karma*).

Sidhas (sanskr.) – „pasiekusysis“: toli pažengęs Tantros praktikuotojas, įgijęs dvasinių galių ir nepaprastų sugebėjimų.

Skandha (sanskr.) – elementų grupė, junginys, viena individo būties srauto sudedamųjų dalių. Dar žr. „penkios *skandhos*“.

Slaptoji Mantra – žr. Tantra.

Sukūrimo pakopa – pirmasis Tantros etapas, kurio esmė – žalingas emocijas perkeičiančios energijos žadinimas vizualizuojant vienokią ar kitokią Mandalą („amžinybės rato“ apjuostą „dievybių rūmą“).

Svabhavikakaja (sanskr.) – žr. Esybės Kūnas.

Šešiaskiemenė mantra – atjautos viešpačiui Avalokitešvarai skirta sanskritiška frazė *Om mani padme hūm* („Om, Brangakmeni lotose, hūm!) – Tibete populiariausia malda, kuria šaukiamasi Avalokitešvaros gailestingumo ir žadinama atjauta. Tikima, jog ši mantra uždaro įėjimą į šešias sansaros sferas (žr. „šešios sferos“) ir pagelbėja jose gyvenančioms būtybėms.

Šešios sferos (sanskr. *lokos*) – dievų, pusdievių (*asurų*), žmonių, gyvulių, alkanų dvasių (*pretų*) pasauliai ir pragaras.

Šravaka (sanskr.) – „klausytojas“. Budhos Šakjamunio gyvenimo laikotarpiu taip vadinti visi jo mokiniai. Vėliau, budizmui išsišakojus į hinajaną ir mahajaną, šravakomis imta vadinti tuos hinajanos pasekėjus, kurie, klausydamiesi Mokytojo priesakų (skirtingai nei pratjekabudos, tobulėjantys be Mokytojo), siekia arhato (iš sansaros išsilaisvinusio šventojo) būsenos.

Tanka (tib. *thang ka*) – plonoje drobėje tapytas šventasis atvaizdas su šilko rėmeliais.

Tantra (sanskr.) – mahajanos atšaka, dar vadinama vadžrajana, mantrajana, tantrajana, slaptąja mahajana, Slaptąja Mantra, Vaisiaus Važiuokle... Nuo bendrosios mahajanos (paramitajanos), sūtrų arba atsižadėjimo kelio, Tantra skiriasi tuo, kad joje

žalingų emocijų nesikratoma, o meistriškais metodais jos panaudojamos tobulėjimui. Taigi ši Važiuoklė apibūdinama kaip „perkeitimo Kelias“, nes jame neigiama žalingų emocijų energija perkeičiama į teigiamą, dvasinę. Ypač šiame Kelyje naudojama aistra, geismas; meistriška meditacine technika valdomas lytinis aktas pažadina subtiliai palaimingą būseną, kurioje giliai suvokiama *tuštuma*, visų reiškinių substancinės esybės nebuvimas. Taigi Tantra kartais vadinama ir Didžios Aistros Keliu; tantra (sanskr.) – atskira dvasios perkeitimo sistema ir ją aiškinantis tekstas.

Tapsmo *bardo* (*tarpsnis*) – pomirtinis būvis prieš atgimimą. Jame mirusįjį teisia mirties valdovas Jama, ir jis, blaškomas „karmos viesulo“, regi būsimųjų tėvų ir gimimo vietos vizijas.

Tara – gailestingos nušvitusiųjų veiklos deivė, kurios dvi pagrindinės formos – žalioji ir baltoji. Tikima, jog Žalioji Tara sergėja nuo įvairių nelaimių bei pavojų, o Baltoji saugo nuo ligų ir ilgina amžių. Pasak tradicijos, prieš daugelį amžių Tara pasižadėjusi pasiekti budhos būseną moters kūne ir sėkmingai šį pasižadėjimą įvykdžiusi.

Tarpsnis (tib. *bardo*) – 1) laiko tarpas nuo mirties iki kito atgimimo; 2) viena iš šešių būsenų (gyvenimas, sapnavimas, meditacija, mirties prieangis, Esmė ir Tapsmas), į kurias skirstoma žmogaus būtis.

Terma (tib.) – „lobis“: šventieji tekstai (apokrifai), atvaizdai ar ritualiniai atributai, Padmasambhavos ar kitų didžių Mokytojų paslėpti iki palankaus laikmečio. Juos randantys žmonės vadinami *tertonais* – „lobių atskleidėjais“.

Tikrosios Prigimties Kūnas – žr. Trys [budhos] Kūnai.

Tikrovės sfera (sanskr. *dharmadhatu*) – visų reiškinių *tuštuma*, pasireiškianti ją suvokiančiam protui kaip bekraštė erdvė, atvirybė.

Tyroji Žemė – budhos pasaulis, rojus, susikūręs iš aibės dvasios nuopelnų. Anot mahajanos, Tyrojoje Žemėje, kuri yra subtiliausiame Formų sferos matmenyje, gyvena budhos Palaimos Kūnas (*sambhogakaja*) su visais tobulumo ženklais bei požymiais, o jį supa paskutinės tobulėjimo stadijos šventieji bodhisatvos.

Torma (tib.) – pailgos formos ritualinis pyragas, nulipdytas iš skrudintų miežių miltų tešlos ir pagražintas sviesto užraitais.

Trys [budhos] Kūnai – Tikrosios Prigimties (*Dharmakaja*), Palaimos (*Sambhogakaja*) ir Pasireiškimo (*Nirmanakaja*). Pasak bendrosios mahajanos ir Tantros, pirmasis Kūnas – tai nušvitusio budhos proto (dvasios) apimtis; antrasis – Tyrojoje Žemėje gyvenantis tobulas budhos pavidalas; ir trečiasis – paprastų būtybių regimas budhos kūnas. *Nirmanakaja* laikomos ir visos mums regimos budhos formos (pvz., jo paveikslai, statulos ir t. t.), taip pat visi galimi jo pasireiškimai (netgi negyvų daiktų pavidalu). Tačiau dzogčeno mokyme Kūnų Triada apibūdinama kaip *tuštuma*, aiškumas ir atjautos energija.

Trys Brangenybės – Budha, jo Mokymas (Dharma) ir budistų vienuolių bei šventųjų Bendruomenė (Sangha).

Tušita (sanskr.) – rojus, kuriame gyvena būsimasis Budha – Pasaulio Mokytojas Maitrėja. Pasakojama, jog ir Budha Šakjamunis iš šio rojaus nužengė į motinos Majos įsčias.

Tuštuma – substancinės savasties, savo esybės nebuvimas reiškiniuose. Budistų išpažįstama *tuštuma* (sanskr. *šūnjata*) tėra filosofinė (gnoseologinė) kategorija, suvokiama pažįstant visų reiškinių tarpusavio priklausomybę, o ne ontologinė esybė, taigi nėra nei vakuumas, nei nebūtis.

Užbaigimo pakopa – antrasis Tantros etapas, kurio esmė – subtiliojo kūno centrų (*čakrų*) persmelkimas palaima, leidžiančia patirti ypač subtilias būsenas, greitai atvedančias į visišką nušvitimą.

Vadžrajana (sanskr.) – žr. Tantra.

Vadžrapanis – dievybė, išreiškianti nušvitimo galią. Dažniausiai vaizduojama aršaus pavidalo, tamsiai mėlynos spalvos, laikanti vadžrą (penkiašakį ritualinį skeptrą) ir kilpinę. Vadžrapanis taip pat vadinamas „Paslapčių viešpačiu", nes tvirtinama, jog Vadžradhara (tantrinis Budhos pavidalas) pirmiausia jam perduoda slaptuosius Tantros mokymus.

Vadžrasana (sanskr.) – „Deimantinis sostas": švenčiausia budizmo vieta, kur Budha pasiekė Pabudimą. Ji yra Indijoje, Bihare, kitaip vadinama Bodhgaja.

Vadžrasatva – dar žr. Penkių Giminių Budhos.

Vadžrasatva Akšobhja – žr. Penkių Giminių Budhos.

Vairočana – žr. Penkių Giminių Budhos.

Vaiskioji Šviesa – subtiliausias mūsų sąmonės lygmuo, dažniausiai neilgam pasiekiamas prieš mirtį, kartais prieš sapną ar orgazmo metu. Vaiskioji Šviesa kaip tik yra budhos prigimtis visose būtybėse, tobulai atsiskleidžianti visiško nušvitimo būsenoje.

Vidjadhara (sanskr.) – „pažinimo saugotojas“: Tantros paslaptis pažinusio žmogaus epitetas.

Vidurinysis *kanalas* (sanskr. *dhūti, avadhūti*) – pagrindinis subtiliojo kūno „nervas“ stuburo priešakyje. Pagal budizmo sistemą, jis tęsiasi nuo lyties organo galo ar klitorio iki smegenų srities ties antakių tarpu, pereidamas stuburgalį ir viršugalvį.

PAAIŠKINIMAI

1 Šis autorių pagerbiantis posmas tikriausiai pridėtas tibetietiško teksto perrašinėtojo ar leidėjo, o gal net jo radėjo Karmalingpos.

2 „Gabiausiais“ dzogčeno mokyme vadinami gebantieji visą laiką išsaugoti nedvilypį Budrumą (tib. *rig pa*) – pirmapradžio visų reiškinių tobulumo suvokimą. Jiems mirštant nebereikia jokių kitų pamokymų, išskyrus gal tik vieną priminimą: „Štai, gerbiamasis, spindi tavo sąmonės esmė – Vaiskioji Šviesa. Atpažink ją, likdamas ramiai budrus.“

3 Tai tibetietiškas tekstas, apibūdinantis artėjančios mirties požymius. Toliau išverstas panašus veikalas – „Savaiminis išsilaisvinimas pastebint artėjančios mirties ženklus“.

4 Visos šios maldos išverstos toliau.

5 Turimas omenyje Mokytojo įvykdytas tiesioginis įvedimas į pirmapradę, tobulą proto (dvasios) prigimtį, būdingas dzogčeno mokymui.

6 T. y. pirmapradį.

7 Kitaip tariant, kitas to paties tantrinio Mokytojo mokinys, dar vadinamas „vadžros broliu“.

8 T. y. apie dvidešimt minučių.

9 Galva padėta ant dešinės rankos delno, o kairė koja – ant dešinės kojos.

10 Turimame originale – *phyed dang bzhi* („pusketvirtos“). „Tris su puse“ verčia ir Lama Kazi Dawa-Samdupas (toliau K. D-S.). Tačiau Namkhai Norbu (toliau N. N.) ir Thurmanas (toliau Th.) – „keturias su puse“.

11 Jie minėti Th. įžangoje: miražas, dūmai, jonvabaliai ir t. t. (žr. 2 skyrių, „Mirties stadijos“)

12 Subtiliausią mūsų sąmonės matmenį (*Dharmakają*), pasak senosios Tibeto budizmo tradicijos (Njingmos), simbolizuoja Pirmapradis Budha Samantabhadra su dieviškąja palydove Samantabhadre. Samantabhadra įkūnija to matmens aiškumą (pasireiškusį aspektą), o Samantabhadrė – *tuštumą* (savasties nebuvimą, bekraštę atvirybę).

13 Atjautos bodhisatvą Avalokitešvarą.

14 Tekste (kaip ir Th. originale, sprendžiant iš vertimo) – *ma dag pa'i sgyu lus*. Tačiau N. N. ir K. D-S. verčia „grynas iliuzinis kūnas“ (= *dag pa'i sgyu lus*), taigi jų turėtuose tekstuose, matyt, padaryta klaida (praleistas skiemuo *ma*). „Negrynas iliuzinis kūnas“ apibūdintas Th. įžangoje (žr. skyrelį „Užbaigimo pakopa“), tik Th. verčia „magiškasis“ (vietoj įprasto „iliuzinio“).

15 Turimi omenyje dzogčeno pamokymai apie tyrą, tobulą žmogaus pirmapradę prigimtį.

16 K. D-S. taip pat verčia „po trijų su puse". N. N. ir Th. – „po keturių su puse".

17 Paprastai Vairočana siejamas su formos („materijos") *skandha*, o Akšobhja – su sąmonės (pvz., žr. Тинлей Норбу. ЗОЛОТОЙ КЛЮЧИК к сокровищнице многообразия основных принципов общей и особой Дхармы.). Šioje knygoje – atvirkščiai: centre – sąmonė.

18 Vairočana „įsikūręs" Penkių Giminių Budhų Mandalos viduryje. Įvairios „pasaulio šalys", minimos ir toliau, reiškia Mandalos kryptis.

19 *Šangšangas* (tib. *shang shang*) – būtybė žmogaus liemeniu ir paukščio sparnais.

20 Budhos Šakjamunio epitetas.

21 Įdomu, jog pirmąją *bardo* dieną Tikrovės Sferos (*dharmadhatu*) išminties šviesa turėjo mėlyną spalvą, o dabar – baltą. Toliau minimos Veidrodinės išminties spalva tada buvo balta, o dabar – mėlyna. K. D-S. verstoje „Tibeto mirusiųjų knygoje" Vairočana šioje vietoje visai neminimas ir Tikrovės sferos išminties spalva, kaip ir pirmiau, – mėlyna, o Veidrodinės išminties – balta. Tačiau N. N. ir Th. versti tekstai atitinka manąjį. Šiuos skirtumus, matyt, sąlygoja tai, jog įvairios tradicijos Penkių Giminių Budhų Mandaloje Vairočaną ir Vadžrasatvą Akšobhją keičia vietomis.

22 T. y. praeities, dabarties ir ateities Budhų. Sanskrito žodis *sugata* reiškia „Priėjęs palaimą".

23 „Slaptoji Mantra“ – kitas Tantros (vadžrajanos) pavadinimas.

24 Turimos omenyje spindinčios baltos „kruopelės“, randamos jogų„ šventųjų pelenuose, tibetietiškai vadinamos *ringsel.*

25 Minimas specialių amuletų bei mantrų prisegimo prie mirusiojo kūno ritualinis tekstas.

26 Originale klaidingai – *mdung.* Turi būti – *dung.* Bet N. N. verčia „kaukolę“, taigi jo originalo tekste turbūt parašyta *thod pa* arba *bhandha.*

27 *Khatvanga* (sanskr.) – *jogino* tantristo lazda su trišakiu gale.

28 Tib. *ke'u ri ma, phra men [ma], sgo ma, dbang phyug ma.*

29 N. N. ir Th. verčia „laikanti vadžrą“, o K. D-S. – „laikanti vadžrą ir kaukolę“. Tačiau šio teksto originale paminėta tik kaukolė (*thod pa*).

30 N. N. ir K. D-S.: „tamsiai žalia“ (*ljang nag*?), bet šio teksto originale – *dkar ljang.*

31 Tiebetietiškame tekste – *dga' ba pha wang mgo* (= K. D-S.). N. N.: „Vadžra su kiaulės galva“ (*rdo rje phag mgo*?). Th.: „Vadžra su šikšnosparnio galva“ (*rdo rje pha wang mgo*).

32 Th.: Gada.

33 Th.: Bhakšasė.

34 *dmar mo.* N. N., K. D-S. ir Th. – „balta“ (*dkar mo*).

35 *pu shud* – paukštis *Upupa epops.*

36 Th.: Vajavė.

37 *sbrul mgo.* N. N., K. D-S. ir Th. – „su vilko galva“ (*spyang ki'i mgo*?).

38 Th.: Ratė.

39 Th.: Mahanasė.

40 *be con.* N. N., K. D-S. ir Th. – „lavoną“.

41 Th.: Varunė.

42 Verčiamame tekste – *rdo rje phag mo.* N. N. ir Th. – „Balta Vadžra“ (*rdo rje dkar mo*?). K. D-S. – „Juoda Vadžra“ (*rdo rje ma nag mo*?).

43 Pasak N. N., *kalpa* lygi 4 320 000 000 metų.

44 Avalokitešvaros mantra *Om mani padme hūm.*

45 *Samadhi* (sanskr.) – tvirtas meditacinis susitelkimas.

46 Žr. žodynėlį knygos gale.

47 N. N., K. D-S. ir Th. – „septynis“ (*bdun*). Verčiamame tekste – *brgyad.*

48 Tai vienas iš keturių gimimo būdų. Kiti trys – gimimas iš įsčių, kiaušinio ir šilumos bei drėgmės.

49 N. N. – „penkias dienas“, K. D-S. – „tris su puse dienos“, Th. – „penkias su puse dienos“.

50 Tikima, jog *bhadrakalpos* (= Aukso Amžiaus) gyventojai turėjo nematerialius švytinčius kūnus.

51 Žodį „lemta“ reikia suprasti kaip karmos tendenciją, „stumiančią“ į vieną ar kitą sferą. Tačiau ji gali pasikeisti, nėra fatališka.

52 = K. D-S., N. N. ir Th. – „keturias su puse“.

53 T. y. Budhos nušvitimo vietą – „Deimantinį sostą“. Kad patektum į žmogaus įsčias, nepakanka nepaprastų galių – reikia ypač geros karmos, o Vadžrasanos dvasiniai virpesiai tokie stiprūs ir tankūs, kad mirusiojo „dvasinis kūnas“ (vėlė) negali pro juos prasiskverbti.

54 Įterpiamas savo vardas.

55 Sąmonės „didysis simbolis“ – tai aiškumo (dzogčene, o Tantroje – palaimos) ir *tuštumos* vienovė.

56 Šios „dvasios“ – sukauptos geros ir blogos karmos galios apsireiškimai. Todėl ir vadinamos „kartu su tavimi gimusiomis“.

57 Sanskr. Svabhavikakaja – ketvirtasis budhos Kūnas, savyje sujungiantis visą budhos Kūnų triadą.

58 Ši mantra skirta suteikti mirusiajam galimybę paragauti aukojamo maisto.

59 Sakoma, jog kyla būsimieji dangaus gyventojai, į priekį juda žmonės, o krenta tie, kuriems lemta gimti nelaimingosiose sferose.

60 Sprendžiant iš kitų vertimų, šio teksto originale praleistas sakinys: „Jeigu neturi asmeninio *jidamo*, medituok Didį Gailestingąjį (Avalokitešvarą).“

61 Turimame tibetietiškame tekste šis sakinys praleistas.

62 *Gandharvai* (sanskr.) – dangaus muzikantai. Jų miesto debesyse regėjimas dažnai pateikiamas kaip nerealumo pavyzdys.

63 Pradedami vardinti keturi budizmo visatos „kontinentai“, pasauliai. Mūsų pasaulis sanskritiškai vadinamas Džambudvipa ir laikoma, kad tik jame yra visos palankios sąlygos praktikuoti Budhos Mokymą.

64 Pasidygėjimą šiuo ir kitais „kontinentais“ (išskyrus Džambudvipą) sukelia pamąstymas apie Dharmos praktikos sąlygų nebuvimą juose.

65 Kuri iš tikrųjų yra įsčios – dažniausiai kokio nors baikštaus gyvulio, nes į jas pakliūta iš baimės.

66 Pagrindinis iš Aštuonių Herukų, medituojamų Njingmos tradicijoje, – daug veidų ir rankų turinti irši dievybė.

67 Atitinkamai vardijamos: Abhirati (Budhos Akšobhjos Žemė), Ghanavjūha (arba Akaništha – Adibudhos Žemė), Akalavati (Vadžrapanio Žemė), Avalokitešvaros ir Padmasambhavos dangiškosios sferos.

68 Turimi omenyje vyriškas ir moteriškas vaisiaus pradai.

69 *Salo* medis – galingoji šorėja (*Shorea robusta*), kurios gyvasakiai labai kvapnūs.

70 *Sidhas* – dvasinių galių įgijęs *joginas*.

71 Žr. 25 paaiškinimą. *Skandhos* vardytos įvadiniame žodyje (dar žr. Žodynėlį). Jų išsilaisvinimas reiškia karmos sąlygojamų atgimimų sansaroje baigtį.

72 „Didžiuoju persikėlimu“ (tib. *skyas chen po)* vaizdžiai vadinama mirtis.

73 Matome, jog siūlomas kitoks variantas nei minėtasis pačioje „Mirusiųjų knygoje“, kur patariama visas maldas skaityti prieš *Bardo Tiodolo* skaitymą ir po jo, o ši, pirmoji, malda įterpiama ir į *Bardo Tiodolą*.

74 Ši *termų* raštams įprasta pusiau sanskritiška, pusiau tibetietiška baigiamoji frazė reiškia „Pasižadėjimo antspaudu sutvirtinu, sutvirtinu, sutvirtinu“.

75 *Om ma ni pad me hūm.*

76 Tib. *lhan skyes ye shes* (sanskr. *sahaja–džniana*). Ši pirmapradė išmintis savyje sujungia visas penkias toliau minimas išmintis ir įkūnija „šeštosios Giminės viešpaties“ Adibudos (nušvitimo personifikacijos Njingmos tradicijoje ir dzogčene) būseną N. N., K. D-S. ir Th. vertimuose vietoj šios išminties pavadinimo randame žodžius „klausymosi (Th. studijavimo), apmąstymo ir meditavimo“ (originaluose – *thos bsam bsgom pa*?). Turimame originale šis posmas toliau bemaž tiksliai kartojamas. Gal dėl to kituose šaltiniuose ir pakeistas. Jis cituotas ir *Bardo Tiodole*, pakeitus pirmą ir paskutinę eilutes.

77 N. N. ir K. D-S. vertimuose (ir originaluose) šis posmas kažkodėl nukeltas per keturis posmus toliau – už Amoghasidhiui ir Tarai skirto posmo, nepaisant to, jog *Bardo Tiodole* jis cituotas pirmas, nes Vairočana pasirodo pirmiausia.

78 Šios dvi eilutės turimame tibetietiškame tekste praleistos.

79 Jie pažodžiui vadinami „mirties apgavimu“ (*'chi bslu*).

80 Kojos sukryžiuotos (šiuo atveju sulenktos); rankos uždėtos viena ant kitos (dešinė delnu į viršų – ant kairės rankos delno); nugara tiesi; kaklas šiek tiek palinkęs į priekį; pečiai tiesūs; akys „žiūri“ į nosies galiuką; liežuvis liečia gomurį.

81 Tib. *rlung*, sanskr. *vayu*. Pro kurią šnervę oras įkvepiamas stipriau, pro tą šioji jėga dažniausiai ir teka.

82 Derva, gaminama vabzdžių *Tachardia lacca*.

83 Yra įvairių „išpirkimo iš mirties“ ritualinių tekstų. Mokinys turi iš Mokytojo gauti leidimą praktikuoti konkretų ritualą, jo mantrų perdavimą, paaiškinimus ir t. t. Antraip „išsipirkimo“ praktika nebus veiksminga.

84 Pažodžiui, „vadžro – brangakmenio“.

85 Matyt, turimos omenyje trys pirmosios iš keturių iniciacijų – „ąsočio“, „slaptoji“ ir „išminties“, kurių metu priimami tantriniai įsipareigojimai.

86 Šiame įžadų nesilaikiusių Tantros praktikuotojų kentėjimo matmenyje vyrauja psichinė kančia, lydima „neišperkamo“ nuopuolio jausmo.

87 *bshags pa gsang ba'i 'chi bslu*. Galbūt turimas omenyje konkretus ritualas tokiu pavadinimu.

88 T. y. pilnaties dienos.

89 Raidė *A* dzogčene simbolizuoja pirmapradę prigimtį.

90 Kitaip tariant, sąmonėje „įsirėžusios“ savo šešėlio formos „atspindį“, vadinamą „gyvybės kontūrais“.

91 Tokia sėdėsena hinduistų vadinama „lotoso poza".

92 Dešinioji plaštaka delnu į viršų uždėta ant kairiosios delno.

93 Čia ir toliau minimos kai kurios iš aštuonių grupių dvasių (demonų): 1) *gjelpai* („kunigaikščiai") ir *pišačai* („mėsėdžiai"); 2) *matrikos* („laumės prosenės"); 3) *maros* („nelabieji"); 4) *cenai* („stiprieji"); 5) *nagai* („gyvatžmogiai"); 6) *devai* („dievai") ir *njenai* („galingieji"); 7) *jamos* („mirties pasiuntiniai"); 8) *jakšai* („kenkėjai") ir *rakšai* („žmogėdros").

94 Turimos omenyje penkios gerosios dvasios *gobilhos* (*'go [ba'i] lha*).

95 *rgyal 'gong* – demonai, kuriais atgimė nesilaikiusieji įžadų.

96 *mtsho sman* – keturios deivės seserys, Kokonoro ežero sargės.

97 Tekste – klaida: „po šešių mėnesių" (*zla ba drug*). Kitos šiame skyrelyje minimos „gyventi likusios dienos" leidžia spręsti, jog turi būti *zhag po drug*.

98 Galbūt originalo klaida – pakartoti ankstesni žodžiai *bar sha chad.*

99 Tekste įterpta pastaba: „Jeigu šviesos ratilai maži, užpuls liga."

100 Autoriaus pastaba: „Jei ūžesys silpnas, susirgsi."

101 Įterpta pastaba: „Jei garas menkutis, sunegaluosi."

102 Įterpta pastaba: „Jeigu tasai pakaušio [plaukų kuokštelis labai] mažas, susilauksi ligos."

103 Sanskr. *rakta* – „raudonasis": t. y. raudona moteriškų „hormonų" substancija.

104 Balta vyriškų „hormonų" substancija.

105 Nors tibetiečių kalba sanskritiškas žodis *jakšai* reiškia „kenkėjai", šios dvasios dažnai yra geros, gyvena dievų sferoje. Dauguma jų yra žemėje gyvenančios galingos vietinės dvasios, kurios supykdytos kenkia.

106 Tekste klaida – „pusdievių" (*lha min*); turi būti – *lha yi.*

107 T. y. minėtame „Išsilaisvinime prisegimu".

108 Tėvo, motinos arba *arhato* nužudymą, vienuolių bendruomenės supjudymą ir ketinimą nužudyti budhą.

109 Šis tibetietiškas šūksnis (jaustukas) išreiškia nuostabą.

110 Turimi omenyje budizmo dzogčeno pirmojo Mokytojo Garabdoržės (Prahevadžros) priesakai: teatskleidžia [Mokytojas tavo] gryną sąmonę, nedvilypį budrumą (*rigpą*); neabejok juo; nuolatos saugok.

111 Norų sferoje (apimančioje šešis būvius: žemesniųjų dievų, asurų, žmonių, gyvulių, alkanų dvasių ir pragaro kankinių), Formų sferoje (jos Keturiuose meditaciniuose būviuose, *dhjanose*) ir Beformėje sferoje (kurią sudaro keturi beformiai meditaciniai transai).

112 Šravakos ([Budhos] „klausytojai", mokiniai) ir Pratjekabudos („Sau pabudusieji") – dviejų hinajanos atšakų pasekėjai.

113 Santykinės ir absoliučios.

114 Išvardintos keturios iš šešių tantrų grupių pagal Njingmos skirstymo sistemą (žr. žodynėlį, „devynios [budizmo] Važiuoklės“). Upaja tantros priskiriamos išorinėms, žemesniosioms, ir nepaminėtos tik dėl teksto glaustumo. Atijoga laikoma minėtų grupių aukščiausia, ir autorius kritiškai vertina kitas sistemas žvelgdamas kaip tik iš jos pozicijos. Nereikia suprasti, jog madhjamikų „viduriniojo kelio filosofija“ (neigianti absoliučios būties ir nebūties kraštutinumus) ir išorinės tantros nepripažįstamos.

115 Njingmos tradicijai įprasta Mokymą skirstyti į devynias Važiuokles. Šiuo atveju, matyt, pridedamos dar dvi – paprastų tikinčiųjų ir Budhų „Važiuoklės“.

116 T. y. reiškinių.

117 Šis jaustukas reiškia tą patį, ką *emaho* – „kaip nuostabu“.

118 Taigi šeši požiūrio (žvelgimo) apsiribojimai šie: požiūrio (žvelgimo) objektas ir žiūrėtojas (žvelgėjas), pats žvelgimas, jo rezultatas bei priežastis ir gryno suvokimo, budrumo (tib. *rigpa*) dvilypumas. Panašiai šešis apsiribojimus reikia suprasti ir toliau vardijamuose dzogčeno aspektuose: meditacijoje, praktikoje ir vaisiuje. Beje, „praktika“ dzogčeno kontekste reiškia visus kasdienius veiksmus, neatsiejamus nuo Budrumo (*rigpos*).

119 Kitaip tariant, jeigu minėtieji Požiūris, Meditacija, Praktika ir Vaisius laikomi amžinais (pastoviais) arba visai neegzistuojančiais, puolama į aštuonis kraštutinumus. Šitaip Guru Rinpočė apibūdina natūralųjį dzogčeno „aukso vidurį“ (*madhjamą*).

[120] T. y. tobulybe.

[121] Kurių vienas būtų „nirvana“, o kitas „sansara“.

[122] Dangaus gyventojai (dievai), pusdieviai, žmonės, gyvuliai, alkanos dvasios ir pragaro kankiniai.

[123] Kaip tik šiuo aspektu dzogčeno požiūris iš esmės skiriasi nuo jogačarų filosofijos, kuri sąmonę laiko absoliučia esybe.

[124] „Gilus antspaudas“, arba „Tvirtai antspauduota“.

[125] Turimas omenyje Sukhavati rojus.

[126] Rytiniame Tibete (Kame) gimęs garsus Mokytojas (1820–1892) – vienas nesektantiškos (Rimė) tradicijos įkūrėjų.

[127] Hri – Budhos Amitabhos sėklinis skiemuo.

[128] Amžino Gyvenimo Budhos Amitajaus dharanė (ilgoji sakralinė frazė) skamba taip: *Om namo bhagavate aparimita ajur džniana, suviniščita tedžo radžaja, tathagataja arhate samjaksambudaja, tadjatha om punje punje mahapunje aparimita punje, aparimita punje džniana sambharo vačite, om sarva samskara parišudhe, dharmate gagana samudgate, svabhava višudhe, mahanaja parivare svaha.* Amitajaus mantra (esminė sakralinė frazė) yra tokia: *Om amarani dživantije svaha.* Aišku, kad šios sakralinės frazės tikrai veiktų, iš Mokytojo turi būti gautas jų (kaip ir pačios *phovos* meditacijos) perdavimas.

[129] Apie autorių žinių neradau, tačiau pirmasis teksto posmas leidžia spręsti, jog jis priklausė Rimė tradicijai, ir ši glausta *phovos* praktika tikriausiai buvo parašyta XIX a. pabaigoje arba XX a. pradžioje.

[130] *srad rgyud.* Taip vadinama Gelugo tradicijos atšaka, prasidėjusi nuo Conkapos mokinio Šeirabsengė (*shes rab seng ge*).

[131] Turima galvoje knygos pirmoje dalyje minėta „septyneriopa Vairočanos sėdėsena“ (žr. 80 paaiškinimą).

[132] „Devynis apvalomuosius kvėpavimus“ aprašo Conkapa „Giliojo šešių Naropos mokymų Kelio vadove“: „Atsisėdęs ant patogaus patiesalo, sukryžiuok kojas ir išsitiesk. Abiejų rankų [delnus] padėk ant kelių. Įkvėpk pro dešiniąją šnervę ir, sutelkęs dėmesį į kairiąją, lėtai pro šią šnervę iškvėpk visą orą. [Tada] įkvėpk pro kairiąją šnervę ir, sutelkęs dėmesį į dešiniąją, taip pat [lėtai] pro ją iškvėpk. Po to įkvėpk pro abi šnerves ir taip [lėtai], kaip anksčiau, pro abi iškvėpk. Šitaip [kvėpuok] tris kartus. [Ir atlik] du [tokio devyneriopo kvėpavimo] ciklus. Darydamas šiuos „devynis apvalomuosius kvėpavimus“, žiūrėk, kad iškvepiamas ir įkvepiamas [oras] neitų pro burną.“ Kaip matome, įkvėpimas ir iškvėpimas pro vieną ar kitą šnervę šiuo atveju vykdomi tik sutelkus dėmesį – neužspaudžiant pirštu priešingos šnervės (kaip dzogčeno jantrajogos Mokytojo ir vertėjo Vairočanos sistemoje).

[133] T. y. daugybę budizmo Mokytojų ir dievybių. Šį „Lauką“ pagerbiant „renkami“ dvasios nuopelnai.

[134] Pirmieji pažodžiui vadinami „Įžado esybėmis“, „simboliniais pavidalais“, o antrieji – „Išminties esybėmis“. Šios turi įeiti į vizualizuojamus asmenis, kad jie taptų „gyvi“ ir siųstų praktikuojančiam palaiminimo virpesius.

135 „Nenugalimasis Globėjas“ – būsimojo Pasaulio Mokytojo, Budhos Maitrėjos („Mylinčiojo“) epitetas. Dar žr. žodynėlį.

136 Kitaip tariant, jo rankos sudėtos Mokymo skelbimo gestu, primenančiu ratą.

137 *Šrivatsa* (sanskr.) vadinamas „amžino gyvenimo mazgas“, neturintis nei pradžios, nei pabaigos, – vienas iš aštuonių laimės simbolių.

138 Du pagrindiniai Conkapos mokiniai – Gjalcabžė Darma Rinčenas (1364–1432) ir Kaidrupas Geleg Pelsangpo (1385–1438).

139 Iš vizualizuojamų asmenų širdies *čakrų* tvyksteli spinduliai, kurie iš Tušitos rojaus atveda tokius pačius asmenis kaip medituojamieji.

140 Natha (sanskr.) – Maitrėjos epitetas – „Globėjas“.

141 Šis prašymas neišeiti į nirvaną – tai šeštasis toliau aukojamo Septyneriopo ritualo narys, kuris šioje praktikoje, kaip ir Conkapos Gurujogoje, perkeltas į pradžią.

142 Šis ir tolesni ritualo posmai originale trumpinami, kadangi paimti iš visiems Gelug tradicijos pasekėjams gerai žinomos Conkapos Gurujogos teksto „Šimtas Tušitos dievybių“.

143 Trys įžadai: individualaus Išsilaisvinimo (*pratimokšos*), bodhisatvos ir tantrinis įžadas.

144 Aštuonios pasauliečio blogybės: turto, malonumų, garbės bei pagyrimo troškimas ir neturto, vargų, negarbės bei kritikos vengimas.

145 Iš baltų HŪM jų širdies *čakrose*.

146 Aišku, lavinantis šis skiemuo tariamas silpnu balsu. Stipriai jis sušunkamas tik realiai vykdant *phovą* prieš pat mirtį.

147 Įveiksminant sąmonės perkėlimą, praktika šioje vietoje baigiasi.

148 Tą patį mažytį Conkapos pavidalą, neatskiriamą nuo savo sąmonės.

149 Kūną, kalbą ir protą.

150 Conkapos epitetas.

151 Bodhisatvos epitetas.

152 Garsus Gelugo tradicijos Mokytojas (1762–1824), Tašikilo (= Lavrano) vienuolyno Amdo srityje vyresnysis, daugelio ritualinių ir poetinių veikalų autorius (du jo kūriniai išversti „Mažojoje Tibeto budizmo antologijoje“, Kaunas „Gaivata“, 1998; I tomas, p. 97–114).

VERTĖJO NAUDOTA LITERATŪRA

TIBETIETIŠKI VERTIMŲ ŠALTINIAI

1) *zab chos zhi khro dgongs pa rang sgrol las thos grol chen po'i skor* („Giliųjų mokymų apie savaiminį išsilaisvinimą medituojant ramiąsias bei niršiąsias [dievybes]" rinkinys: „Didysis išsilaisvinimas [pomirtiniame tarpsnyje] klausantis [pamokymų]". Autorius – Guru Rinpočė Padmasambhava. Butano leidinys). Išversti tekstai:

(*ka*) *zab chos zhi khro dgongs pa rang sgrol las/ chos nyid bar do'i gsal 'debs thos grol chen mo zhes bya ba* („Didysis išsilaisvinimas klausantis pamokymų Esmės *bardo* būvyje" [„Tibeto mirusiųjų knygos" 1-asis tekstas]);

(*kha*) *khro bo'i bar do 'char tshul bstan pa* („Niršiųjų [dievybių] pasirodymas [Esmės] *bardo* būvyje" [„Tibeto mirusiųjų knygos" 2-asis tekstas]);

(*cha*) *bar do thos grol chen mo las srid pa bar do'i ngo sprod* („Supažindinimas su Tapsmo *bardo*" – „Didžiojo išsilaisvinimo

klausantis [pamokymų] *bardo* [būvyje]“ [„Tibeto mirusiųjų knygos“ 3-asis tekstas]);

(*ga*) *sangs rgyas dang byang chub sems dpa' rnams la ra mdar sbran pa'i smon lam* („Budhas ir bodhisatvas į pagalbą kviečiančioji malda“);

(*nya*) *bar do'i smon lam 'jigs skyobs ma* („Malda, apsauganti pomirtiniame tarpsnyje nuo baimės“);

(*nga*) *bar do'i rtsa tshig* („Esminiai [šešių] *tarpsnių* posmai“);

(*ca*) *bar do 'phrang grol gyi smon lam* („Malda, išvaduojanti iš pavojingo *bardo* tako“);

(*ta*) *'chi ltas mtshan ma rang grol* („Savaiminis išsilaisvinimas [pastebint artėjančios] mirties ženklus“ [1 pagalbinis tekstas]);

(*tha*) *zab chos zhi khro dgongs pa rang sgrol las/ rig pa ngo sprod gcer mthong rang grol zhes bya ba* („Gryno suvokimo atskleidimas – savaiminis išsilaisvinimas atvira įžvalga“ [2 pagalbinis tekstas]).

2) *jo bo thugs rje chen po las/ 'pho ba ma sgom sangs rgyas* („Sąmonės perkėlimas – Pabudimas nemedituojant“ iš [mokymų rinkinio] „Didis Gailestingasis Viešpats“. Autorius – Ngavang Lobsangas. [1 priedas]).

3) *srad rgyud lugs kyi 'pho ba'i gdams pa ngag 'don khrigs chags su sdebs pa* („*Sadgju* tradicijoje [praktikuojamo] sąmonės perkėlimo pamokymas, tvarkingai surašytas deklamuoti“. Rankraštis. Autorius – Končog Tenpadromė. [2 priedas]).

PAPILDOMA LITERATŪRA

1. Тибетская книга мертвых. Перевод (с тибетского на итальянский) и комментарий Намкая Норбу Ринпоче. Перевод с итальянского: Г. Шилова. С-Пб, Шанг–Шунг, 1999.

2. The Tibetan Book of the Dead. Translated (from Tibetan) by Lama Kazi Dawa-Samdup; edited by W. Y. Ewans-Wentz. Oxford University Press, 1959 (Paperback edition).

3. The Tibetan Book of the Dead; transl. by Robert A. F. Thurman. Thorsons 1995.

4. [Tibetietiškas tekstas] *zab lam nA ro'i chos drug gi sgo nas 'khrid pa'i rim pa yid ches gsum ldan ces bya ba* („Giliojo šešių Naropos mokymų Kelio vadovas, vadinamasis „Trejopo patikimumo šaltinis“. Autorius – Džė Conkapa Lobsandrakpa. Tašilunpo leidinys iš Ladako Lukilo (*klu 'khyil*) vienuolyno bibliotekos, skenuotas TBRC (Tibetan Buddhist Resource Center), Cambridge, USA.

5. The Tibetan Book of the Great Liberation. Edited by W. Y. Ewans-Wentz. Oxford University Press, 1972 (reprinted in USA).

6. Согъял Ринпоче. Книга жизни и умирания. Тселе Натсок Рангдрол. Зеркало полноты внимания. Перевод с английского: В. М. Подшувалова и Е. И. Антонова. Москва, «Золотой век», 1998.

7. Тинлей Норбу. ЗОЛОТОЙ КЛЮЧИК к сокровищнице многообразия основных принципов общей и особой Дхармы. Москва, Шанг–Шунг, 2001.

8. «Гаруда» (журнал) I. 1998, Санкт-Петербург, «Алга–Фонд».

knygos.lt rekomenduoja

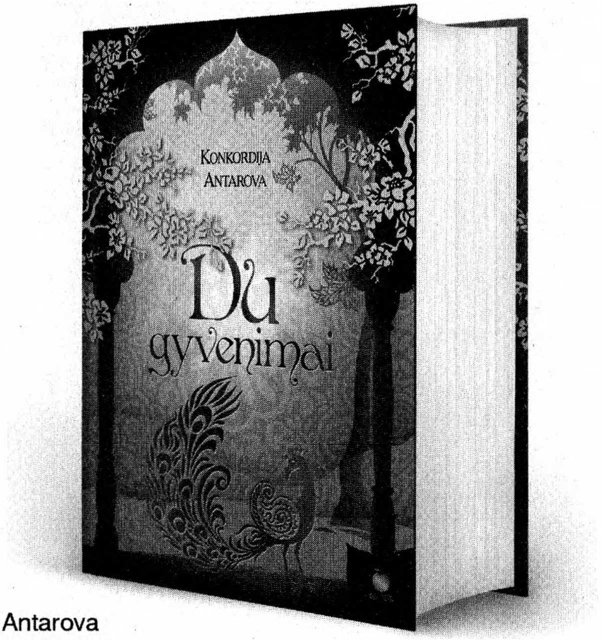

Konkordija Antarova

Du gyvenimai

1296 p., kieti viršeliai

Nepaprasto likimo rusų rašytojos, operos dainininkės ir legendinio režisieriaus Konstantino Stanislavskio mokinės Konkordijos Antarovos (1886–1959) įspūdingos apimties romanas „Du gyvenimai" – knyga, kuri dešimtmečius buvo slapta perrašinėjama ir dalijama iš rankų į rankas kaip didžiausias turtas. Tai knyga, kuri gydo sielą, pabudina iš dvasios letargo ir atgaivina kūną. Pasakojama, jog pokario metais kai kurie iškilūs Rusijos medikai savo pacientams šią knygą skirdavo kaip papildomą gydymo terapijos priemonę. Iš tiesų, ją perskaitęs tiesiog negali ir neturi teisės gyventi taip pat. Praėjus daugiau nei pusšimčiui metų nuo sukūrimo, „Du gyvenimai" šiandien skamba netgi aktualiau nei tada: kai sunku rasti Kelią, ji gali tapti Vedliu.

Kelionės ir papročiai, nuostabūs žmonės, dvasinis vystymasis, gėris ir blogis, erdvė ir laikas, gyvenimas ir mirtis, muzikos ir žodžio magija – visa tai įtraukia į užburiantį pasakojimą, perteikiamą Liovuškos, grafo T., lūpomis. Per rekordiškai trumpą laiką gimusio ir pradžioje tik artimiausiems žmonėms, o ne spaudai skirto kūrinio atsiradimas liks paslaptis. Dalis pasekėjų net daro prielaidą, jog Konkordija buvusi tik mediumė tobulėti nesiliovusiai, amžinai grožio siekusiai didžiojo rusų rašytojo Levo Tolstojaus sielai. Iš tiesų, „Du gyvenimai" galėtų būti jo palikimas, nes pats yra sakęs: „Kas regi gyvenimą tobulėjime, negali tikėti tuo, kad tobulėjimas nutrūksta su mirtimi. Tai, kas tobulėja, tik keičia formą."

Ti-03 **Tibeto mirusiųjų knyga** / iš tibetiečių kalbos vertė Algirdas Kugevičius. – Kaunas : Obuolys [i.e. MEDIA INCOGNITO, 2014]. – 345, [2] p.

ISBN 978-609-403-665-1

Vakarų pasaulis seniai atsisakė nagrinėti mirties ir kitų gyvenimų klausimą, pavadinęs jį archajišku ir priskyręs prietarų sričiai. Materialistinė pasaulėžiūra protą tapatina su materija ir nepripažįsta sielos. Atmetus būsimų gyvenimų galimybę mirtis tampa vien fiziologinio būvio pasikeitimu. Priešingai nei Vakarų pasaulio atstovai, tibetiečiai dvasinių ir psichinių reiškinių netraktuoja kaip materialių dydžių, kuriais galima manipuliuoti. Pasitelkę analitinę įžvalgą ir meditaciją, pasiekę subtiliausią jautrumą jie sugeba prisiminti ankstesnių gyvenimų ir jų tarpsnių įvykius. „Tibeto mirusiųjų knygoje“ mes ir randame tą senąją išmintį apie mirties procesą ir tarpinio būvio, į kurį žmogus patenka mirdamas, aprašymą. Jos paskirtis – mokyti mirštančius ir mirusiuosius išsilaisvinti iš tarpinės būsenos ir vesti į naują gyvenimą.

UDK 29(515)+128/129

TIBETO MIRUSIŲJŲ KNYGA

Iš tibetiečių kalbos vertė *Algirdas Kugevičius*
Tekstą redagavo *Raimonda Kavaliauskienė*
Tekstą tvarkė *Erika Merkytė-Švarcienė*
Viršelį kūrė *Andrius Morkeliūnas*
Maketavo *Daiva Širvaitienė*

22 sp. l. Tiražas 1200 egz. Užsakymas Nr.
Išleido OBUOLYS®
(OBUOLYS yra registruotas leidybinis ženklas,
kurį pagal sutartį naudoja UAB MEDIA INCOGNITO)
Butrimonių g. 9, LT-50220 Kaunas
knygos@obuolys.lt | www.obuolys.lt

- Akcijos ir nuolaidos
- Nemokamas katalogas
- Knygų ištraukos

knygos.lt

Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė“,
Vakarinis aplinkkelis 24, LT-48184 Kaunas

Aš tikiu, kad gilios šių tekstų įžvalgos taps įkvėpimo ir paramos šaltiniu daugybei žmonių visame pasaulyje.

- Jo Šventenybė Dalai Lama

Mirtis yra reali, ji dažnai ateina be įspėjimo ir jos neįmanoma išvengti. Bet ar įmanoma iš tiesų suprasti, kas vyksta už šio pasaulio ribų, ir galbūt šiek tiek kitaip nugyventi tas brangias minutes čia, Žemėje? Galų gale, ar yra būdas palydėti į Amžinybę išeinantį ir suvokti, kas mūsų pačių laukia Anapus? TIBETO MIRUSIŲJŲ KNYGA – vienas svarbiausių šventųjų tekstų pasaulyje, senovinis Jėgos šaltinis, esminis Himalajų kultūrų pažinimo instrumentas ir Sielos vedlys į pasaulį anapus.

Auksinis OBUOLYS - riboto tiražo kolekcinis leidimas

Skaityk komentarus, įvertink kainą!

Kas yra QR kodas? Sužinok: www.knygos.lt/qr

ISBN 978-609-403-665-1

9 786094 036651

OBUOLYS

facebook.com/obuolys.lt

- Akcijos ir nuolaidos
- Nemokamas katalogas
- Knygų ištraukos

knygos.lt